
CELSUS
DE
RE MEDIC

AVRELII
COR. CELSI
DE RE MEDICA
LIBRI VIII.

*

ITEM

Qu. Sereni Liber de Medicina.
Qu. Rhemnij Fannij Palæmonis de Pond. & Menſuris Liber.

IPC

Omnia ex diuerſorum codicum diligentiſsima collatione caſtigata.

LVGDVNI,
Apud Ioan. Tornæſium, & Gulielmum Gazeium.
1554.

Domenico Bruschi

LECTORI.

INVIDIT profectò Fortuna populo Romano integrã, absolutamq; felicitatem. Nam cùm bellis artibus, & reipublicæ administrandæ peritia, ea ciuitas omnibus omnino præstiterit nationibus, quæ vel antecesserũt, vel sequutæ sunt Romanum imperium: deerat illi certè nihil ad cumulũ virtutum omnium, nisi vt doctrinas, atq; literas excoleret: quarũ iamdiu tamen gloriã ingeniosissima, ac desertissima Græcia cùm scribẽdo, tum dicendo occupasse videbatur. Verùm etsi serò Eloquentiã, Philosophiamq; attigerit: tantos tamẽ in vtraq; progressus fecit, vt multos Roma habuerit nobilissimos homines postremis temporibus, nõ solum Philosophiæ deditos, sed in ea iam excellentes atque perfectos. Eloquentia verò tantũ in ea vrbe sibi paucissimis annis vẽdicauit, vt eloquentissimas Athenas vel æquarit, vel paruo illis proxima interuallo fuerit: id quod probare esset aut facile, aut necessariũ, si præclarissima extarent illorũ monumenta, qui plurimum dicendo potuerũt, Antoniorũ scilicet, & Catonũ, & Crassi, & Cæsarũ, & Bruti, & aliorũ propè innumerabilium: aut nisi vnus esset Cicero, quẽ omnibus aut præferre, aut comparare saltẽ, opponereq; valeamus. Itaq; in Astrologia, in Geometria, in Dialecticis, omnibusq; ijs artibus, quæ in veri inuestigatione

versantur, legimus dignũ conatibus suis præstitisse Romana ingenia: sola autem Medicinæ ars, maximè salutaris, neglecta ab illis, inculta iacuit, ac derelicta: eã enim vnã Græcarũ artiũ nõ exercuisse Romanã grauitatẽ, testis est Plinius: quinimmo idem ipse scribit, Pop. Romanum medicinæ auidum expertũ demum damnasse: itaq; caruisse medicis ad annũ sexcẽtesimũ: quod voluisse eos credendum est non artis odio, sed artificum: idq; Marcus Cato ad Marcum filium scribens manifestissimè docet. Quòd si aut Hippocratem habuisset Roma, cui ciuium suorum salutem commendaret, aut Galeni interpretis monumenta cognouisset: quemadmodũ & in re militari, & in rebus cæteris aut superauit omnes alias nationes, aut illis proxima fuit, & interdũ æqualis: verisimile est, in Medicina quoque excellẽtem futuram fuisse industriam suã. Hanc tamen partẽ vt ostenderet Cornelius Celsus nõ esse supra vires Romanas, eam eloquentissimè & peritissimè tractauit octo libris: in quibus nõ solùm eius partis, quæ victu, & eius quæ medicamentis, sed illius etiã, quæ manu medetur, præcepta copiosissimè dedit. A plerisq; autẽ dubitari video, an artem Cornelius exercuerit, alijs existimantibus caruisse illũ vsu: vel quia quædã prodidit artẽ coarguentia, qualia sunt, quæ de venarũ pulsu, & vrinæ indicijs, ac de imparibus diebus, Asclepiadẽ sequutus, tradidit: vel quia in ponendis constituendisq; præce-

ptis

ptis longißimè abijt à consuetudine eorum, qui de re medica ante illũ scripserũt, alijs verò credentibus, nõ potuisse eum tã multa, tamq́; insigniter & articulatè nouisse, tamq́; postremò appositè ad vsum, vt interdũ multus sit in describẽda via, & ratione exercendi artificis actus: nisi eam aliter quàm cogitãdo & audiendo, & legendo didicisset. Quamuis autẽ eorũ, qui Cornelium fuisse medicũ negant, & ratio, & autoritas me parũ moueat: constat enim & Asclepiadẽ, & Themisonẽ eius discipulũ, & Thessalum tam sæpe, tamq́; vehementer à Galeno damnatũ, aberrasse à placitis & à doctrina maiorũ, cùm tamẽ omnes medicinã vsu ipso professi fuerint: quamobrẽ mirũ non est, si in tam erratica disciplina, vixq́; tãdem autore Galeno consistente, idq́; non tam certitudine rei, quàm imbecillitate eorũ, qui post Galenũ fuerũt, libuit Cornelio modo ingenioq́; suo potius, quàm ex aliorũ consuetudine scribenti, eorum mutare præcepta, quibus superiorũ delere placita, & medendo & scribendo licuerat. Quamuis, inquã, me parũ illi moueãt: adducor tamẽ, nisi fallor, certissimis ad suspicandũ argumentis, idẽ molitũ fuisse Corneliũ, quòd Empedoclẽ, & Democritũ fecisse legimus: scilicet, vt eam artẽ nõ veluti purus medicus, atq; ad quæstũ omnibus expositus, sed tanquã sapiens, ceu partẽ Philosophiæ explicaret, eam cũ studio sapientiæ cõiungens. Nam cùm Plinius naturalis historiæ libros digeßerit, indicans qui-

bus autoribus, testibusq; niteretur: libro primo, quē indicis loco esse voluit, separatim autorū meminit & medicorū: neq; vnquam retulit Corneliū in medicos, sed in autores: Ex autoribus, inquit, C. Valgio, Cornelio Celso, M. Varrone, &c. deinde subijcit externos: postremò numerat medicos, in quibus nusquā Cornelij nomē legitur. Quòd si aut ille se medicū fuisset professus, aut alij in numerū medicorū Corneliū recepissent, Plinius illū certè non separasset in singulorū librorū indice à medicis. Constat preterea, vixisse Cornelium aut Augusti, aut Tiberij tēporibus, aut C. Cæsaris: cū Columella, qui Claudio potiente rerum scripsit de re Rustica libros, mentionē fecerit eius, tanquam superioris: qua ætate, si Plinio credimus, paucißimi Quiritum artē medicā profitebantur, delegata ea cura ac meditatione vel Græcis hominibus, vel libertis, aut seruis: quales fuerūt Sallustius, Dionysius, & Curio, & ij, quos suprà nominaui: quāobrē occidenti medicū, quòd plerunq; serui essent, pœna erat ex constitutionibus non valde magna pecunia: liberi enim hominis nulla est æstimatio. Corneliū verò fuisse ingenuum Romanū satis indicant tria nomina: cum liberos constet duobus, seruos autē vno tantum nomine fuisse demōstratos. Cæterum qualis qualis ille fuerit, dignus est profectò vel doctrina vel elegantia non solum qui legatur, sed qui semper habeatur in manibus. Quamuis autem vbiq; illum reprehendat Fabius

Quint

Quintilianus: itaq; interdum leuiter, ut studio id cũ efficere cognoscas & æmulatione (scripsit enim vterq; Rhetoricos libros) tamen veritate ita cogẽte, eruditũ virum eum appellat, lib. IX. & lib. sequenti: scripsit, inquit, non parũ multa Cornelius Celsus, Scepticos sequutus, nõ sine cultu, ac nitore. Columella verò lib. II. de re rustica, cũ fuisse tradit non solùm agricolationis, sed vniuersæ naturæ prudẽtem. Cùm Cornelius & ius ciuile, et philosophiã monumentis illustrauerit, suis & rei militaris, & rusticæ etiam & medicinæ præcepta reliquerit: dignus (vt ait idẽ Fabius) vel ipso proposito, ut eum scisse omnia illa credamus: quis erit qui se satis putet eruditũ, cui ea, quæ supersunt, reliquiæ vigiliarum tam elaboratarũ ignotæ fuerint? Quædam tamẽ ab eo fateor esse prodita, quæ vel insolentia, vel nouitate deterrere lectorẽ possunt: quale illud est, quòd de aqua frigida libro primo traditur: qua infusa, putat ille sanari posse infirmitatem capitis, & præterea vitari grauedines, ac destillationes: quibus intẽperantia victus, & incõtinentia voluptatũ præcipuè ætas hæc nostra grauißimè torquetur. Cæterum si balneis nũc vteremur, vbi calida sordes mundarẽtur capitis, & sudor vapores iã itinere patefacto emitteret, itaq; quotidie quasi caput purgaretur: non esset fortasse vsus aquæ frigidæ tam periculosus, quam vulgò creditur. Neq; etiam ille simpliciter infundi frigidam iubet, sed calidariũ proponit, in quo

sudetur: & calida aqua perfundi præcipit, tũ tepida, deinde frigida. Plin. item lib. XXVIII. capite IIII. Perfundere, inquit, caput aqua calida ante balnearũ vaporationẽ, & postea frigida, saluberrimũ intelligitur. Quæ res profectò nisi esset valde salutaris, neq; imperitè eam & imprudenter tum præcisè laudasset Cornelius: neq; Plinius ita manifestè idem probaret: cùm præsertim Senecam eo remedio semper usum fuisse legamus: cuius rei certè rationem reddere possem à re medica nõ abhorrentem, si aut id mihi ab initio proposuissem, cùm epistolam hanc scribere institui: aut esset hoc muneris partiumq; mearum. Illud equidem animaduerti, sequutũ esse Corneliũ in plerisq; Hippocratẽ, quem lib. VII. parentẽ omnis medicinæ appellat: quamobrem non potest hic noster Latinus Hippocrates reprehendi, quin alteri quoq; idem vitij tribuatur. nam si dixerimus, nimis generaliter, & nulla reddita causa hunc frequenter præcepta dedisse medicinæ: cùm eadem sit ratio atq; via Hippocratis, interpretandus potius, & distinctionibus explicandus erat Cornelius, quàm improbandus, atq; reijciendus: id quod videmus in Hippocratẽ factũ fuisse à Galeno, non tam, quàm isti sunt, delicato & moroso, certè tamen doctiore atq; peritiore. ita enim didicissent medici, à Cornelio de rebus ad artẽ suam pertinẽtibus proprijs, suisq; Latinis vocibus loqui: & hunc grauissimũ in primis autorẽ loco suo, suisq; sedibus posuissent:

&

& postremo planum fecissent hominibus, non abhorrere penitus à vero, quod à Cicerone scriptum fuit. Omnia Latinos inuenisse melius, quàm Grecos: aut ab illis accepta fecisse meliora. Sed inuidit (vt dixi) Fortuna cunctam Romanis hominibus felicitatẽ. Nos verò, qui aliquid nostra cura præstare posse fortasse credimur Cornelio, quòd eo iãdiu vtamur magistro scribendi, atq; viuẽdi (quãuis illi ignauia forte nostra non æquè stylum ac salutem debeamus) nonnihil tẽporis consumpsimus in recognoscendo hoc eruditißimo autore: eumq; emendatißimũ, quantũ ipsi efficere potuimus, excudendũ dedimus Sebastiano Gryphio Typographo nobilißimo, vt tam culto, & tam nitidò scriptore vti cõmode poßint omnes, quibus bonæ artes curæ sunt: & vt Medicis, quorum ætas nostra maximè ferax est, animum faciamus ad Corneliũ legendum, interpretandum, illustrandũ: ita enim futurũ facilè speramus, vt omnes paulatim planè Latinè de medicina loquentes audiamus: & aliquis apud nostros eam laudẽ consequi curet, quã apud Græcos consequutus est Galenus, cuius nisi labor & industria tãtum luminis addidisset Hippocrati, is forte malo magno publico turpius extinctus fuisset, quàm iacet Cornelius: cuius laudi dignæ immortalitate si vitio ingenij Medici horũ temporum, & posteriores inuidebunt, suus tamen nitor & elegãtia, vel illis contrà nitentibus, eum à tenebris & ab interitu vindicabunt.

AVRELII CORNELII CELSI DE MEDICINA LIBER PRI- MVS.

*

VT ALIMENTA *sanis corporibus Agricultura, sic sanitatem ægris Medicina promittit. Hæc nusquam quidem non est. Siquidem etiam imperitissimæ gentes herbas, aliaq; prompta in auxiliũ vulnerũ, morborumq; nouerunt. Veruntamẽ apud Græcos aliquãto magis, quàm in cæteris nationibus exculta est: ac ne apud hos quidẽ à prima origine, sed paucis ante nos seculis, vtpote cũ vetustissimus autor Aesculapius celebretur. Qui quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc scientiam paulo subtilius excoluit, in deorũ numerũ receptus est. Huius deinde duo filij Podalyrius & Machaon bello Troiano ducẽ Argamemnonẽ secuti, non mediocrem opem cõmilitonibus suis attulerunt. Quos tamen Homerus nõ in pestilẽtia, neq; in varijs generibus morborum aliquid attulisse auxilij, sed vulneribus tantummodo ferro, & medicamentis mederi*

ſolitos eſſe propoſuit. Ex quo apparet, has partes medicinæ ſolas ab his eſſe tentatas, easq; eſſe vetuſtiſſimas. Eodemq; autore diſci poteſt, morbos, tum ad iram deorum immortalium relatos eſſe, & ab iiſdem opem poſci ſolitam. Veriq; ſimile eſt, inter nonnulla auxilia aduerſæ valetudinis, plerunq; tamen eam bonam contigiſſe ob bonos mores, quos neq; deſidia, neq; luxuria vitiarant. Siquidem hæc duo, corpora prius in Græcia, deinde apud nos afflixerunt. Ideoq; multiplex iſta medicina, neq; olim apud Græcos, neque apud alias gentes neceſſaria, vix aliquos ex bonis ad ſenectutis principia perducit. Ergo etiam poſt eos (de quibus retuli) nonnulli clari viri medicinam exercuerunt, donec maiore ſtudio literarum diſciplina agitari cœpit: quæ vt animo præcipuè omnium neceſſaria, ſic corpori inimica eſt. Primoq; medendi ſcientia, ſapientiæ pars habebatur, vt & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio ſub iiſdem autoribus nata ſit. Scilicet his hanc maxime requirentibus, qui corporum ſuorum robora* inquieta cogitatione, nocturnaq; vigilia minuerant. Ideoq; multos ex ſapientiæ profeſſoribus, peritos eius fuiſſe accepimus. Clariſſimos vero ex his Pythagoram, & Empedoclem, & Democritum. Huius autem (vt quidam crediderunt) diſcipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignis ab ſtudio ſapientiæ diſciplinam hanc ſeparauit, vir & arte & facundia inſignis.*

* tẽtarãt

Diſciplina corpori inimica.

* quieta

Hippocrates.

gnis. Post quem Diocles Carystius, deinde Praxagoras, & Chrysippus, tū Herophilus & Erasistratus, sic artem hanc exercuerunt, vt etiam in diuersas curādi vias processerint. Iisdemq; temporibus, in tres parteis medicina diducta est, vt vna esset quæ victu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, *secundā* φαρμακευτικὴν, *tertiam* χειρουργικὴν, *Græci nominauerunt. Eius autem, quæ victu morbos curat longè clarißimi autores etiam altius quædam agitare conati, rerum quoq; naturæ sibi cognitionem vendicauerunt, tanquam sine ea trunca & debilis medicina esset post quos Serapion primus omnium, nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam professus, in vsu & experimentis eam posuit. Quē Apollonius & Glaucias, & aliquanto pòst Heraclides Tarentinus, & aliqui non mediocres viri secuti, ex ipsa professione, se Empiricos appellauerunt. Sic in duas parteis ea quoq; quæ victu caret, medicina diuisa est, alijs rationalem artem, alijs vsum tantum sibi vendicantibus, nullo verò quicquam post eos, qui suprà comprehensi sunt, agitante, nisi quod acceperat: donec Asclepiades medendi rationem ex magna parte mutauit. Ex cuius successoribus Themison nuper ipse quoq; quædam in senectute deflexit. Et per hos quidē maximè viros salutaris ista nobis professio increuit. Quoniam autem ex tribus medicinæ partibus, vt difficilima, sic etiam clarißima*

ma

ma est ea, quæ morbis medetur, ante omnia de hac dicendum est. Et quia prima in ea dissensio est, quòd alij sibi experimentorum tantummodo notitiam necessariam esse contendunt, alij nisi corporum rerumq; ratione comperta, non satis potentem vsum esse proponunt: indicandum est, quæ maxime ex vtraq; parte dicantur, quò facilius nostra quoq; opinio interponi possit. Igitur hi, qui rationalem medicinam profitentur, hæc necessaria esse proponunt, Abditarum, & morbos continentium caussarum notitiam, deinde Euidentium, post hæc etiam Naturalium actionum, nouissimè partium interiorum. Abditas caussas vocant, in quibus requiritur, ex quibus principijs nostra corpora sint, quid secundam, quid aduersam valetudinem faciat. Neq; enim credunt posse eum scire, quomodo morbos curare conueniat, qui vnde hi sint, ignoret. Neq; esse dubium, quin alia curatione opus sit, si ex quatuor principijs, vel superans aliquid, vel deficiens aduersam vale tudinem creat, vt quidam ex sapientiæ professoribus dixerunt, alia, si in humidis omne vitium est, vt Herophilo visum est: alia, si in spiritu, vt Hippocrati: alia, si sanguis in eas venas, quæ spiritui accommodatæ sunt, transfunditur, & inflammationem, quàm Græci φλεγμονὴν, nominant, excitat, eaq; inflammatio, talem motum efficit, qualis in febre est, vt Erasistrato placuit: alia, si manantia corpuscula, per inuisibilia fora-

mina

mina subsistendo, iter claudunt, ut Asclepiades contendit. Eum verò recte curaturum, quem prima origo caussæ non fefellerit. Neq; verò inficiuntur, experimenta quoq; esse necessaria. Sed ne ad hæc quidem aditum fieri potuisse, nisi ab aliqua ratione contẽdunt. Non enim quidlibet antiquiores viros ægris inculcasse: sed cogitasse, quid maxime cõueniret, & id usu explorasse, quòd antè coniectura aliqua duxissent. Neq; interesse, an nũc iam pleraq; explorata sint, si à consilio tamen cœperunt. Et id quidem in multis ita se habere. Sæpe verò etiam noua incidere genera morborũ, in quibus nihil adhuc usus ostenderit. Et ideo necessarium sit animaduertere, unde ea cœperint: sine quo nemo mortaliũ reperire poßit, cur hoc, quàm illo potius utatur. Et ob hæc quidem in obscuro positas caussas persequuntur. Euidentes verò has appellant, in quibus quærunt initium morbi calor attulerit, an frigus: fames, an satietas: & quæ similia sunt. Occursurum enim vitio dicunt eum, qui originem non ignorarit. Naturales verò corporis actiones appellant, per quas spiritum trahimus, & emittimus cibũ, potionemq́;, & assumimus, & concoquimus. Itemq; per quas eadem hæc in omnes membrorũ partes digerũtur. Tum requirunt etiã, quare venæ nostræ modò submittãt se, modò attollant: quæ ratio somni, quæ vigiliæ sit. Si quorum notitia neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis inter hæc nascentibus posse.*

* *an initia pleraque*

Ex

Ex quibus quammaxime pertinere ad rẽ concoctio videtur. Huic potißimũ insistũt, & duce alij Erasistrato, atteri cibũ in ventre contendunt: alij Plistonico, Praxagoræ discipulo, putrescere: alij credunt Hippocrati, per calorem cibos concoqui. Acceduntq; Asclepiadis æmuli, qui omnia ista vana & superuacua esse proponunt. Nihil enim concoqui, sed crudã materiã (sicut assumpta est) in corpus omne diduci. Et hæc quidem inter eos parum constant. Illud verò conuenit, aliũ dandũ cibum laborãtibus, si hoc: aliud, si illud verum est. Nam si teritur intus, eum quærẽdum esse, qui facilimè teri poßit. Si putrescit, eum in quo hoc expeditißimum est. Si calor concoquit, eum qui maximè calorẽ moueat. At nihil ex his esse quærendum, si nihil cõcoquitur. Ea verò sumenda quæ maximè manent, qualia assumpta sunt. Eademq; ratione cum spiritus grauis est, cũ somnus, aut vigilia vrgent, eum mederi posse arbitrantur, qui prius illa ipsa qualiter eueniant præceperit. Præter hæc cùm in interioribus partibus & dolores, & morborum varia genera nascantur, neminem putant his adhibere posse remedia, quæ ipse ignoret. Necessariũ ergo esse incidere corpora mortuorum, eorumq; viscera atque intestina scrutari: longeq; optimè fecisse Herophilum, & Erasistratum, qui nocentes homines à regibus ex carcere acceptos, viuos inciderint, considerarintq; etiam spiritu remanente, ea quæ natura ante clausisset, eorumq;

positus

posituram, colorem figuram, magnitudinem, ordinem, duriciem, mollitiem, læuorem, contactum: processus deinde singulorum, & recessus: & siue quid inseritur alteri, siue quid partem alterius in se recipit. Neq; enim cum dolor intus incidit, scire quid doleat, eum, qui qua parte quodq; viscus, intestinúmue sit, non cognouerit. Neq; curari id quod ægrum est posse, ab eo, qui quid sit, ignoret. Et cùm per vulnus alicuius viscera patefacta sunt eum qui sanæ cuiusquam colorem partis ignoret, nescire quid integrum, quid corruptum sit. Ita ne succurrere quidem posse corruptis, aptiusq; extrinsecus imponi remedia, compertis interiorũ & sedibus & figuris, cognitaq; eorum magnitudine: similesq; omnia, quæ posita sunt, rationes habere. Neq; esse crudele (sicut pleriq; proponunt) hominum nocentium, & horum quoq; paucorum supplicijs, remedia populis innocentibus seculorum omnium quæri. Contrà, hi qui se Empiricos ab experientia nominant, euidentes quidem caussas, vt necessarias amplectũtur: obscurarum verò caussarum, & naturalium actionum quæstionem ideo superuacuam esse contendunt, quoniam incomprehensibilis natura sit. Non posse verò comprehendi patere ex eorum, qui de his disputarunt, discordia: cùm de ista re, neq; inter sapientię professores, neq; inter ipsos medicos conueniat. Cur enim potius aliquis Hippocrati credat, quàm Herophilo? Cur huic potius, quàm Asclepiadi? Si rationes sequi

Per læuorem, & cõtactũ, asperitatem intelligit, & quod illi est contrarium.

qui

qui velit, omnium posse videri non improbabiles: si curationes, ab omnibus his ægros perductos esse ad sanitatem. Ita neq; disputationi, neq; autoritati cuiusquam fidem derogari oportuisse. Etiam sapientiæ studiosos maximos medicos esse, si ratiocinatio hoc faceret: nũc illis verba superesse, deesse medendi scientiam. Differre quoq; pro natura locorum genera medicinæ, & aliud opus esse Romæ, aliud in Aegypto, aliud in Gallia. Quòd si morbos eædem caussæ facerent vbiq;, remedia quoque vbiq; eadem esse debuissent. Sæpe etiam caussas apparere, vtputa lippitudinis, vulneris, neq; ex his patere medicinã. Quòd si scientiam hanc non subijciat euidens caussa, multo minus eam posse subijcere, quæ in dubio est. Cùm igitur illa incerta, incomprehensibilisq; sit, à certis potius, & exploratis petendum esse præsidium, id est his, quæ experientia in ipsis curationibus docuerit, sicut in cæteris omnibus artibus. Nam ne agricolam quidem, aut gubernatorem disputatione, sed vsu fieri. Ac nihil istas cogitationes ad medicinam pertinere: eò quoque disci, quòd qui diuersa de his senserint, ad eandem tamen sanitatem homines perduxerint. Id enim fecisse, quia non ab obscuris caussis, neque à naturalibus actionibus, quæ apud eos diuersæ erant, sed ab experimentis, prout cuiq; responderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidem ab istis quæstionibus deductam esse medicinam,

sed ab experimentis. Aegrorum enim, qui sine medicis erant, alios propter auiditatem primis diebus, protinus cibum assumpsisse, alios propter fastidium abstinuisse, leuatumq; magis eorum morbum esse, qui abstinuerant: itemq; alios in ipsa febre aliquid edisse, alios paulò ante eã, alios post remissionem eius, optime deinde his cessisse, qui post finem febris id fecerint. Eademq; ratione, alios inter principia protinus usos esse cibo pleniore, alios exiguo, grauioresq; eos factos, qui se implerent. Hæc similiaq;, cum quotidie inciderẽt, diligentes homines notasse, quæ plerunque melius responderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpisse. Sic medicinam ortam, subinde aliorum salute, aliorum interitu, perniciosa discernentem à salutaribus. Repertis deinde iam medicinæ remedijs, homines de rationibus eorum disserere cœpisse, nec post rationem medicinam esse inuentam, sed post inuentam medicinam, rationem esse quæsitam. Requirere etiam, si ratio idem doceat, quod experientia, an aliud. Si idem, superuacuam esse: Si aliud, esse contrariam. Primò tamen remedia exploranda summa cura fuisse, nunc verò iam explorata esse, neque ulla aut noua genera morborum reperiri, aut nouam desiderari medicinam. Quòd si iam incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo tamen fore medico de rebus cogitandum obscuris: sed eum protinus visurum, cui morbo id proximum sit, tentaturumq; remed

remedia similia illis, quæ vicino malo sæpe succurrerint, & per eius similitudinem opem reperturum. Neq; enim se dicere consilio medicum non egere, & irrationale animal hanc artẽ posse præstare: sed has latentium rerum coniecturas ad rem non pertinere: quia non intersit, quid morbum faciat, sed quid tollat. Neq; ad rem pertineat, quomodo, sed quid optimè digeratur. Siue de hac caussa concoctio* intercidat, siue de illa: &, siue concoctio sit illa, siue tantum digestio. Neq; quærendum esse quomodo spiremus: sed quid grauem, tardumq; spiritum expediat. Neque quid venas moueat, sed quid quæq; motus genera significent. Hæc autem cognosci experimentis, & in omnibus eiusmodi cogitationibus in vtranque partem disseri posse. Itaque ingenium & facundiam vincere, morbos autem non eloquentia, sed remedijs curari. Quæ si quis elinguis, vsu* discreta bene norit, hunc aliquanto maiorem medicum futurũ, quàm si sine vsu linguam suam excoluerit. Atq; ea quidem, de quibus est dictum, superuacua esse tantummodo. Id verò quod restat, etiam crudele, viuorum hominum aluum atq; præcordia incidi, & salutis humanæ præsidem artem, non solùm pestem alicui, sed hanc etiam atrocißimam inferre, cum præsertim ex his, quæ tanta violentia quærantur, alia non poßint omnino cognosci, alia poßint etiam sine scelere. Nam colorem, læuorem, mollitiem, duritiem, similiaq; omnia non esse

* incidat

* discretus

verum ideo quoq; maiores medicos extitisse. Ratione verò opus est ipsi medicinæ, etsi nõ inter obscuras caussas, neq; inter naturales actiones, tamẽ sæpe. Est enim hæc ars coniecturalis: neq; respõdet ei plerunq; non solum coniectura, sed etiam experientia. Et interdum non febris, non cibus, non somnus subsequitur sicut assueuit. Rarius, sed aliquando tamen morbus quoq; ipse nouus est, quem non incidere, manifestè falsum est: cùm ætate nostra quædam ex naturalibus partibus carne prolapsa, & arente, intra paucas horas expirauerit: sic vt nobilissimi medici, neq; genus mali, neq; remediũ inuenerint. Quos ego nihil ideo tentasse iudico, quia nemo in splendida persona periclitari coniectura sua voluerit: ne occidisse, nisi seruasset videretur. Veri tamen simile est, potuisse aliquid cogitare, detracta tali verecundia, & fortasse responsurũ fuisse id, quod aliquis esset expertus. Ad quod medicinæ genus neq; semper similitudo aliquid confert: etsi quando confert, tamen idipsum rationabile est inter multa similia genera, & morborum, & remediorum cogitare, quo potissimum medicamẽto sit vtendũ. Cũ igitur talis res incidit, medicus aliquid oportet inueniat, quod non vtiq; fortasse, sed sæpius tamen etiam respondeat. Petet autem nouũ quoq; consiliũ, non à rebus latentibus (istæ enim dubiæ, & incertæ sunt) sed ab his, quæ explorari possũt, id est euidẽtibus caussis. Interest enim fatigatio morbum, an sitis, an frigus, an calor,*

Caro ex naturalibus prolapsa.

lor, an vigilia, an fames fecerit, ac cibi, viniq́; abũdantia, an intẽperantia libidinis. Neq; ignorare hunc oportet, quæ sit ægri natura, humidum magis, an magis siccũ corpus eius sit: validi nerui, an infirmi, frequens aduersa valetudo, an rara: eaq́; cùm est, vehemẽs esse soleat, an leuis: breuis, an longa. Quod is vitæ genus sit secutus, laboriosum, an quietum: cũ luxu, an cum frugalitate. Ex his enim, similibusq́; sæpe curandi noua ratio ducenda est. Quamuis ne hæc quidẽ sic præteriri debent, quasi nullam cõtrouersiã recipiant. Nam & Erasistratus non ex his fieri morbos dixit, quum & alij, & ijdem aliàs post ista non febricitarẽt: & quidem medici seculi nostri sub autore (vt ipsi videri volunt) Themisone contendunt, nullius caussæ notitiã quicquam ad curationes pertinere, satisq; esse quædam cõmunia morborum intueri. Siquidem horum tria genera esse, vnum adstrictum, alterũ fluens, tertium mixtum. Nam modo parũ excernere ægros, modò nimiũ: modò alia parte parum, alia nimiũ. Hæc autem genera morborũ, modò acuta esse, modò longa: & modò increscere, modò cõsistere, modò minui consueuerunt. Cognito igitur eo quod ex his est, si corpus adstrictũ est, digerẽdum esse: si profluuio laborat, cõtinendum: si mixtum vitiũ habet, occurrendum subinde vehementiori malo: & aliter acutis medẽdum, aliter vetustis, aliter increscentibus, aliter subsistentibus, aliter iam ad sanitatem inclinantibus. Ho-

rum obſeruationẽ medicinã eſſe, quam ita finiũt, vt quaſi viam quandã, quam μέθοδον Græci nominant, eorumq; quæ in morbis communia ſunt, contemplatricem eſſe contendunt. ac neq; rationalibus ſe, neq; experimẽta tãtum ſpectantibus annumerari volunt, cùm ab illis eo nomine diſſentiant, quòd in cõiectura rerũ latentiũ volũt eſſe medicinã: ab his, eò quòd parũ artis eſſe in obſeruatione experimentorum credũt. Quod ad Eraſiſtratũ pertinet, primùm ipſa euidentia eius opinioni repugnat, quia rarò, niſi poſt horũ aliquid morbus venit. Deinde non ſequitur, vt quod aliũ non afficit, aut eundem aliàs, id ne alteri quidem, aut eidem tẽpore alio noceat. Poſſunt enim quædã ſubeſſe corpori, vel ex infirmitate eius, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non ſunt, vel in hoc aliàs non fuerunt, eaq; per ſe non tanta vi concitant morbũ, tamen obnoxium magis alijs iniurijs corpus efficiunt. Quòd ſi contemplationẽ rerũ naturæ (quam temere medici ſibi vendicant) ſatis cõprehendiſſet, etiã illud ſciſſet, nihil omnino ob vnam cauſſam fieri: ſed id pro cauſſa apprehendi, quod contuliſſe plurimũ videtur. Poteſt autem id dum ſolũ eſt, non mouere, quod iunctum alijs maxime mouet. Accedit ad hæc, quòd ne ipſe quidem Eraſiſtratus, qui trãsfuſo in arterias ſanguine febrem fieri dicit, idq; nimis repleto corpore incidere reperit, cur ex duobus ęquè repletis, alter in morbũ inciderit, alter omni periculo vacarit (quod quotidie*

*nolunt

tidie

tidie fieri apparet) non discreuerit. Ex quo disci potest, vt vera sit illa trāsfusio, tamen illā non per se (cum plenū corpus est) fieri: sed cùm horum aliquid accesserit. Themisonis verò æmuli, si perpetua quæ promittūt habēt, magis etiā quàm vlli rationales sunt. Neq; enim si quis nō omnia tenet, quæ rationalis alius probat, protinus alio nouo nomine artis indiget: si modò, quod primū est, non memoriæ soli, sed rationi quoq; insistit. Si verò, quod propius est, vix vlla perpetua præcepta medicinalis ars recipit: ijdē sunt quod ij, quos experimēta sola sustinēt. Eo magis, quoniā si cōpresserit aliquē morbum, an fuderit, quilibet etiā imperitissimus videt. Quid autē cōpressum corpus resoluat, quid solutum teneat, si à ratione tractum est, rationalis est medicus. Si (vt ei, qui se rationalem negat, cōfiteri necessè est) ab experientia Empiricus est. Ita apud eum morbi cognitio extra artem, medicina intra vsum est. Neq; adiectū quicquā Empiricorum professioni, sed demptum est: quoniā illi multa circunspiciunt, hi tantum facilima, & nō plus quàm vulgaria. Nā et hi qui pecoribus ac iumētis medētur, cùm propria cuiusq; ex multis animalibus nosse non possint, cōmunibus tātummodo insistunt. Et exteræ gētes, cùm subtilē medicinæ rationē non nouerint, communia tātum vident. Et qui ample valetudinarios nutriūt (quia singulis summa cura consulere non sustinent) ad communia ista confugiunt. Neq; Hercules istud, & anti-

Hinc medicina, ars interpollis à Plinio dicta est.

qui medici nescierunt, sed his cõtenti non fuerũt. Ergo etiã vetustißimus autor Hippocrates dixit, mederi oportere & communia, & propria intuẽtẽ. Ac ne isti quidem ipsi intra suam professionem consistere vllo modo possunt. Siquidẽ & compressorum & fluẽtium morborũ genera diuersa sunt, faciliusq; id in his quæ fluũt, inspici potest. Aliud est enim sanguinem, aliud bilem, aliud cibum vomere: aliud deiectionibus, aliud torminibus laborare: aliud sudore digeri, aliud tabe cõsumi. Atq; in partes quoq; humor erũpit, vt in oculos auresq;. Quo periculo nullum humanũ membrum vacat. Nihil autem horum sic, vt aliud, curatur. Ita protinus in his à cõmuni fluẽtis morbi contẽplatione, ad propriã medicina descendit. Atq; in hac quoq; rursus alia proprietatis notitia sæpe necessaria est: quia non eadẽ omnibus, etiam in similibus casibus opitulantur. Siquidẽ certæ quædã res sunt, quæ in pluribus ventrẽ aut adstringũt, aut resoluunt. Inueniuntur tamen, in quibus aliter atq; in cæteris, idẽ eueniat. In his ergo cõmunium inspectio contraria est, propriorum tantũ salutaris. Et caussæ quoq; æstimatio sæpe morbum soluit. Ergo etiã ingeniosißimus seculi nostri medicus, quẽ nuper vidimus, Caßius, febricitanti cuidã, & magna siti affecto, cum post ebrietatẽ eum premi cœpisse cognosceret, aquã frigidam ingeßit. Qua ille epota, cum vini vim miscendo fregisset, protinus febrem somno & sudore discußit. Quod auxilium medicus

cus opportune prouidit, non ex eo, quòd aut stri-
ctum corpus erat, aut fluebat: sed ex caussa, quæ
antè præcesserat. Estq; etiã proprium aliquid &
loci & tẽporis, istis quoq; autoribus, qui cùm di-
sputãt, quemadmodũ sanis hominibus agendum,
sit, præcipiũt, vt grauibus aut locis aut tẽporibus,
magis vitetur frigus, æstus, satietas, labor, libido,
magisq; vt conquiescat ijsdẽ aut locis, aut tempo-
ribus. si quis grauitatẽ corporis sentit, ac neq; vo-
mitu stomachũ, neq; purgatione aluum solicitet.
Quæ vera quidẽ sunt, à communibus tamen ad
quædam propria descẽdunt: nisi persuadere nobis
volunt, sanis quidẽ considerandum esse, quid cæ-
lũ, quid tẽpus anni sit, ægris verò non est. Quibus
tanto magis omnis obseruatio necessaria est, quãto
magis obnoxia offensis infirmitas est. Quinetiam
morborũ in ijsdẽ hominibus aliæ atq; aliæ proprie
tates sunt: & qui secundis aliquãdo frustra cura-
tus est, cõtrarijs sæpe restituitur. Plurimaq; in dã-
do cibo discrimina reperiuntur, ex quibus contẽ-
tus vno ero. Nã famẽ facilius fert adolescẽs, quàm
puer: facilius* in denso cœlo, quàm in tenui: faci-
lius in hyeme, quã æstate: facilius vno cibo, quàm
prandio quoque assuetus: facilius inexercitatus,
quàm exercitatus homo sustinet. Sæpe autẽ in eo
magis necessaria cibi festinatio est, qui minus ine-
diã tolerat. Ob quæ cõpetit eum, qui propria non
nouis, communia tantũ intueri debere: eumq; qui
nosse propria potest, illa quidẽ non oportere negli-
gere,

* Quibusdã videtur hic legẽdũ potius, in tenui cœlo, quàm in dẽso: &, æstate quàm hyeme. propterea quòd Hip-

gere, sed his quoq; insistere. Ideoq; cùm par scientia sit, vtiliorẽ tamẽ medicũ esse amicum, quàm extraneum. Igitur vt ad propositũ meum redeam, rationalem quidẽ puto medicinã esse debere, instrui verò ab euidẽtibus caussis, obscuris omnibus non à cogitatione artificis, sed ab ipsa arte reiectis. Incidere autẽ viuorum corpora, & crudele, & superuacuum est: mortuorum corpora discentibus necessariũ. Nam positũ, & ordinẽ nosse debent: quæ cadauera melius, quàm viuus, & vulneratus homo repræsentãt. Sed & cætera, quæ modò in viuis cognosci possunt, in ipsis curationibus vulneratorum paulo tardius, sed aliquãto mitius, vsus ipse monstrauit. His propositis, primùm dicã, quemadmodũ sanos agere cõueniat: tũ ad ea trãsibo, quę ad morbos, curationesq; eorũ pertinebũt.

Hippocrat. dicat libro 1. Aphor. Vẽtres hyeme & vere sũt calidissimi. Quare per ea tempora alimẽta copiosiora sunt exhibenda. Et Paulus Aegineta lib. itidẽ 1. c. 53. Hyeme quidẽ & fortiori exercitatiõe, & pleniore cibo vtendũ est. Nisi eò referas, quòd in dẽso cœlo, & per hyemẽ, corpora sunt robustiora, atq; iõ etiã facilius quãlibet molestiã ferunt. *Reunctores videtur transferre Plin. li. 29. cap. 1.

Quemadmodum sanos agere conueniat.

CAP. I.

*SANVS homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet: ac neq; medico, neque *iatralipta egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus: modò ruri esse, modò in vrbe: sæpiusq; in agro, nauigare, venari, quiescere interdũ, sed frequẽtius se exercere. Siquidẽ ignauia corpus hebetat, labor firmat: illa maturã senectutẽ, hic longã adolescentiã reddit. Prodest etiam interdũ balneo, interdum aquis frigidis vti: modò vngi, modo idipsum negligere: nullum cibi genus fugere,*

fugere, quo populus vtatur: interdum in conuiuio esse, interdum ab eo se retrahere: modò plus iusto, modò non amplius assumere: bis die potius, quàm semel cibum capere: & semper quàm plurimum, dummodo hunc concoquat. Sed vt huius generis exercitatiões, cibiq; necessariũ sunt, sic athletici supervacui. Nam & intermissus propter ciuiles aliquas necessitates ordo exercitationis corpus affligit: & ea corpora, quæ more eorũ repleta sunt, celerrime & senescunt, & ægrotãt. Concubitus verò neq; nimis concupiscendus, neq; nimis pertimescẽdus est. Rarus, corpus excitat, frequẽs soluit. Cùm autẽ frequẽs, non numero sit, sed natura, ratione ætatis & corporis scire licet, eum non inutilẽ esse, quẽ corporis neq; languor, neq; dolor sequitur. Idẽ interdiu peior est, noctu tutior: ita tamen, si neq; illũ cibus, neq; hunc cũ vigilia labor statim sequitur. Hæc firmis seruanda sunt, cauendũq; ne in secunda valetudine, aduersæ præsidia consumãtur.

Paulus Aegineta li. 1. ca 37. Frequẽs cocubitus, corpus rarius, frigidi⁹. & imbecilli⁹ reddit.

Quæ stomacho imbecillis seruanda sint.

CAP. II.

ET imbecillis stomacho (quo in numero magna pars vrbanorũ, omnesq; penè cupidi literarum sunt) obseruatio maior necessaria est: vt quod vel corporis, vel loci, vel studij ratio detrahit, cura restituat. Ex his igitur qui bene concoxit, manè tutò surget: qui parum, quiescere debet: & si manè surgendi necessitas fuerit, redormire. Qui non concoxit, ex toto conquiescere, ac neq; labori

bori se, neq; exercitationi, neq; negotio credere. Qui crudū sine præcordiorum dolore ructat, is ex interuallo aquam frigidā bibere, & se nihilominus continere. Habitare verò ædificio lucido, per flatum æstiuum hybernum solem habente, cauere meridianum solem, matutinum & vespertinum frigus, itemq; auras fluminū, atq; stagnorum, minimeq; nubilo cœlo, soli aperienti se committere, ne modò frigus, modò calor moueat. Quæ res maximè grauedines, distillationesq; concitat. Magis verò grauibus locis ista, seruanda sunt, in quibus etiam pestilentiam faciunt. Scire autem licet, integrū corpus esse, cùm quotidie mane vrina alba, dein ruffa est. Illud concoquere, hoc concoxisse significat. Vbi experrectus est aliquis, paulū intermittere, deinde (nisi hyems est) fouere os multa aqua frigida debet, lōgis diebus meridiari potius ante cibū, sin minus, post eum: per hyemem potissimum totis noctibus conquiescere. Sin lucubrandum est, non post cibum id facere, sed post concoctionem. Quem interdiu vel domestica, vel ciuilia officia tenuerunt, huic tempus aliquod seruādum curationi corporis sui est. Prima autem eius curatio exercitatio est, quæ semper antecedere cibum debet: in eo, qui minus laborauit, & bene cōcoxit, amplior: in eo, qui fatigatus est, & minus concoxit, remissior. Cōmodè verò exercent, clara lectio, arma, pila, cursus, ambulatio: atq; hæc non vtiq; plana cōmodior est. Siquidem melius ascēsus

Exercitatio.

quoq;

quoq; & descensus cum quadam varietate corpus moueat, nisi tamen id perquàm imbecillum est. Melior autem est sub diuo, quàm in porticu: melior (si caput patitur) in sole, quàm in vmbra: melior in vmbra, quàm parietes, aut viridaria efficiunt, quàm quæ tecto subest: melior recta, quàm flexuosa. Exercitationis autem plerũq; finis esse debet sudor, aut certè laßitudo, quæ citra fatigationẽ sit, idq́; ipsum, modò minus, modò magis faciendum est. Ac ne his quidem Athletarum exemplo, vel certa esse lex, vel immodicus esse labor debet. Exercitationem rectè sequitur, modò vnctio, vel in sole, vel ad ignem, modò balneum, sed in cõclaui, quàm maxime & alto, & lucido, & spatioso. Ex his verò neutrum sæpe fieri oportet, sed sæpius alterutrũ pro corporis natura. Post hæc paulum conquiescere opus est. Vbi ad cibum ventum est, nunquam vtilis est nimia satietas. Sæpe etiã inutilis nimia abstinentia. Sæpe si qua intẽperantia subest, * durior est in potione, quàm in esca. Cibus à salsamentis, oleribus, similibusq́; rebus melius incipit. Tum caro assumẽda est, quæ assa optima, aut elixa est. Condita omnia duabus de caußis inutilia sunt, quoniam & plus propter dulcedinem assumitur, & quod modo par est, tamen ægrius cõcoquitur. Secunda mensa bono stomacho nihil nocet, in imbecillo coacescit. Si quis itaq; hoc parum valet, palmulas pomaq́; & similia melius primo cibo assumit. Post multas potiones,

Lassitudo est grauitas corporis. Vergil. Lassoque papauera collo. quę etiã citra laborẽ accidit. Fatigationẽ verò nimietatẽ laboris ĩtelligimus. Idẽ Veloces iaculo ceruos, cursúq; fatigat. quod mox immodicũ laborẽ appellauit. verum de generibus lassitudinis legendus est lib. 3. Galeni de Sanitate tuenda.

* tutior Cibus.

nes, quæ aliquantum sitim excesserunt, nihil edẽdum est, post satietatẽ, nihil agendum. Vbi expletus est aliquis, facilius concoquit, si quicquid assumpsit potione aquę frigidę includit, tũ paulisper inuigilat, deinde bene dormit. Si quis interdiu se impleuit, post cibum neq; frigori, neq; æstui, neque labori se debet cõmittere. Neq; enim tã facile hæc inani corpore quàm repleto nocent. Si quibus de caussis futura inedia est, labor omnis vitãdus est.

Obseruationes quædam prout res nouæ accidunt, & prout corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni sunt.

CAP. III.

ATq; hæc quidem penè perpetua sunt. Quasdam autem obseruationes desiderant & nouæ res, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni. Nam neque ex salubri loco in grauem, neque ex graui in salubrem transitus satis tutus est. Ex salubri in grauem prima hyeme: ex graui in eum, qui salubris est, prima æstate transire melius est. Neq; verò ex multa fame, nimia satietas: neq; ex nimia satietate, fames idonea est. Periclitaturq; & qui semel, & qui bis die cibum incõtinenter, contra consuetudinem assumit. Item neq; ex nimio labore subitũ ocium, neq; ex nimio ocio subitus labor sine graui noxa est. Ergo cùm quis mutare aliquid volet, paulatim debebit assuescere. Omnem etiã laborem

facilius,

facilius, vel puer, vel senex, quàm insuetus homo sustinet. Atq; ideo quoq; nimis otiosa vita vtilis non est, quia potest incidere laboris necessitas. Si quando tamē insuetus aliquis laborauit, aut mul to plus quàm solet, etiā is qui assueuit, huic ieiuno dormiendū est, multo magis, si etiā os amarum est, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tū enim nō dormiendum tantummodo ieiuno est, sed etiam in posterū diem permanendum, nisi cito id quies sustulit. Quod si factum est, surgere oportet, & lente paululum ambulare. At si somni necessitas non fuit, quia modicè magis aliquis laborauit, tamen ingredi aliquid eodē modo debet. Com munia deinde omnibus sunt post fatigationem cibum sumpturis, vbi paulum ambulauerūt, si balneum non est, calido loco, vel in sole, vel ad ignem vngi, atq; sudare: si est, ante omnia in tepidario residere, deinde vbi paulū conquieuerunt, intrare, & descendere in solium, tum multo oleo vngi, leniterq; perfricari, iterū in solium descēdere. Post hæc os aqua calida fouere, deinde frigida. Balneū his feruens idoneum nō est. Ergo si nimium alicui fatigato penè febris est, huic abunde est loco tepido dimittere se inguinibus tenus in aquam calidam, cui paulum olei adiectum sit: deinde totum quidē corpus, maximè tamen eas partes, quæ in aqua fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui vinum, & paulum contriti salis sit adiectum. Post hæc, omnibus fatigatis, aptum est cibum sumere, eoq; humi-

Puer, Senex, Homo.

do vti: aqua, vel certè diluta potione esse contentos, maximeq; ea quæ moueat vrinã. Illud quoq; nosse oportet, quod ex labore sudanti, frigida potio perniciosissima est, atque etiam (cum sudor se remisit) itinere fatigatis inutilis. A balneo quoq; venientibus Asclepiades inutilem eam iudicauit. Quod in his verum est, quibus aluus facile, nec tutò resoluitur, quiq; facile inhorrescunt. Perpetuum in omnibus non est, cùm potius naturale sit potione æstuantem stomachũ refrigerari, frigẽtem calefieri. Quod ita præcipio, vt tamẽ fatear, ne ex hac quidem caussa sudanti adhuc frigidum bibendum esse. Solet etiam prodesse, post varium cibũ, frequentesq; dilutas potiones, vomitus, & postero die longa quies, deinde modica exercitatio. Si assidua fatigatio vrget, in vicem modò aqua, modò vinũ bibendũ est, raroq; balneo vtendũ. Leuatq; lassitudinem etiam laboris mutatio, eumq; quem nouum genus eiusdem laboris pressit (id quod in consuetudine est) reficit. Fatigato quotidianũ cubile tutissimum est, insolitum contrà lassat. Quod enim contra consuetudinẽ est, nocet, seu molle, seu durum est. Propria quædam ad eum pertinẽt, qui ambulando fatigatur: hunc reficit in ipso quoque itinere frequens frictio, post iter, primùm sedile, deinde vnctio, tum calida aqua in balneo magis superiores partes, quàm inferiores foueat. Si quis verò exustus, in sole est, huic in balneum protinus eundũ est, perfundendumq; oleo corpus & caput,

deind

deinde in solium bene calidum descēdendum est, tum multa aqua per caput infundenda, prius calida, deinde frigida. At ei qui perfrixit, opus est balneo primùm inuoluto sedere donec insudet, tum vngi, deinde lauari, cibum modicum, deinde potiones meracas assumere. Is verò qui nauigabit, & nausea pressus est, si multam bilem euomuit, vel abstinere cibo debet, vel paulū aliquid assumere. Si pituitā acidam effudit, vtiq; sumere cibum, sed assueto leniorem: si sine vomitu nausea fuit, vel abstinere, vel post cibum vomere. Qui verò toto die, vel in vehiculo, vel in spectaculis sedit, huic nihil currendū, sed lentè ambulandum est. Lenta quoq; in balneo mora, dein cœna exigua prodesse consueuerunt. Si quis in balneo æstuat, reficit hunc ore exceptū, & in eo retentum acetū. Si id non est, eodem modo frigida aqua assumpta. Ante omnia autem norit quisq; naturam sui corporis: quoniā alij graciles, alij obesi sunt, alij calidi, alij frigidiores, alij humidi, alij sicci, alios astrictā, alios resoluta aluus exercet. Raro quisquam, non aliquam partē corporis imbecillam habet. Tenuis verò homo implere se debet, plenus extenuare: calidus refrigerare, frigidus calefacere: madens siccare, siccus madefacere: itemq; aluū firmare is, cui fusa, soluere is, cui astricta est. Succurrēdumq; semper parti maximè laboranti est. Implet autem corpus modica exercitatio, frequentior quies, vnctio, & si post prandium est balneum, contracta

aluus, modicum frigus hyeme, somnus & plenus & non nimis lõgus, molle cubile, animi securitas, assumpta per cibos & potiones maximè dulcia & pinguia, cibus & frequentior, & quantus plenißimus potest concoqui. Extenuat corpus aqua calida, si quis in eam descẽdit, magisq; si salsa est, in ieiunio balneum, inurens sol, & omnis calor, cura, vigilia, somnus nimium vel breuis, vel longus, lectus per æstatẽ terra, hyeme durum cubile, cursus, multa ambulatio, omnisq; vehemẽs exercitatio, vomitus, deiectio, acidæ res & austera, & semel die assumptæ epulæ, & vini non perfrigidi potio ieiuno in consuetudinem adducta. Cum verò inter extenuantia posuerim vomitum, & deiectionem, de his quoq; propria quædam dicenda sunt. Eiectũ esse ab Asclepiade vomitũ in eo volumine, quod de Tuenda sanitate composuit, video, neq; reprehendo, si offensus eorũ est consuetudine, qui quotidie eijciendo vorandi facultatẽ moliuntur. Paulò etiam longius processit. Idem purgationes quoq; eodẽ volumine expulit. Et sunt hæ perniciosæ, si nimis valentibus medicamentis fiunt. Sed hæc tamen submouenda esse non est perpetuũ, quia corporum temporumq; ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & nõ nisi cum opus est, adhibeantur. Ergo ille quoq; ipse, si quid iam corruptum esset, expelli debere confessus est. Ita non ex toto res condemnanda est, Sed esse eius etiam plures caussæ possunt, esseq; in ea quædam paulo

Vomitus.

subt

subtilior obseruatio adhibenda. Vomitus vtilior est hyeme, quàm æstate. Nam tũ & pituita plus, & capitis grauitas maior subest. Inutilis est gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus. Vtilis est plenis & biliosis omnibus, si vel nimiũ se repleuerunt, vel parum concoxerunt. Nam siue plus est, quàm quod concoqui possit, periclitari ne corrumpatur, non oportet. Si verò corruptum est, nihil commodius est, quàm id, qua via primum expelli potest, eijcere. Itaq; vbi amari ructus cum dolore & grauitate præcordiorũ sunt, ad hũc protinus confugiendum est. Item prodest ei, cui pectus æstuat, & frequens saliua, vel nausea est, aut cui sonant aures, aut madent oculi, aut os amarũ est. Similiterq; ei, qui vel cœlum vel locum mutat. hisq; quibus (si per plures dies non vomuerunt) dolor præcordia infestat. Neq; ignoro inter hæc præcipi quietem, quæ non semper contingere potest agendi necessitatem habentibus, nec in omnibus idem facit. Itaq; istud luxuriæ caussa fieri non oportere confiteor. Interdũ valetudinis caussa recte fieri, experimentis credo. Cõmoneo tamen, ne quis, qui valere, & senescere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere post cibum volet, si ex facili facit, aquam tanquam tepidam antè debet assumere: si difficilius, aquæ vel salis, vel mellis paulũ adijcere. At qui mane vomiturus est, antè bibere mulsum, vel hyssopum, aut esse radiculam debet, deinde aquam tepidam, vt suprà scriptum

Prouocãtia vomitum.

est, bibere. Cætera quæ antiqui medici præceperũt, stomachum omnia infestãt. Post vomitum (si stomachus infirmus est) paulum cibi, sed huius idonei, gustandũ, & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi sunt. Si autem vomitus fauces exasperauit, qui vomuit (si mane id fecit) ambulare debet, tum vngi, deinde cœnare. Si post cœnam, postero die lauari, & in balneo sudare, hinc proximus cibus, mediocris vtilior est, isq; esse debet cum pane hesterno, vino austero, meraco, & carne assa, cibisq; omnibus quã siccissimis. Qui vomere bis in mense vult, melius cõsulet, si biduo cõtinuarit, quàm si post quintum demum diem vomuerit, nisi hæc mora grauitatem pectori faciet. Deiectio autẽ medicamento quoq; petenda est, vbi venter suppressus parũ reddit, ex eoq; inflãmationes, caligines, capitis dolores, aliaq; superioris partis mala increscunt. Quid enim inter hæc adiuuare possunt quies & inedia, quæ per illam maxime eueniũt? Qui eijcere volet, primũ cibis, vinisq; vtetur his, quæ hoc præstant. Dehinc si parum illa proficient, aloën sumat. Sed Purgationes quoq; vt interdum necessariæ sunt, sic vbi frequentes sunt, periculum afferunt. Assuescit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit, cum omnibus morbis obnoxia maxime infirmitas sit. Calefacit autem vnctio, aqua salsa, magisq; si calida est, omnia & salsa, amara, carnosa, si post cibum est balneum, vinum austerum: refrigerat in ieiunio & balneũ & somnus, nisi

Deiectio.

Purgationes.

nisi nimis longus est, & omnia acida, aqua quàm frigidißima, oleum si aquæ misceatur. Humidum autem corpus efficit labor maior, quàm ex consuetudine, frequens balneum, cibus plenior, multa potio, posthac ambulatio, & vigilia: per se quoq; ambulatio multa, & vehemens, & matutina exercitatio, & non protinus cibus adiectus, ea genera escæ quæ veniunt ex locis frigidis, & pluuijs, & irriguis. Contrà siccat, * modica exercitatio, fames, unctio sine aqua, calor, sol * modicus, frigida aqua, cibus exercitationi statim subiectus, & is ipse ex siccis & æstuosis locis veniens. Aluum astringit labor, sedile, creta figuralis corpori illita, cibus imminutus, & is ipse semel die assumptus ab eo, qui bis solet: exigua potio, neque adhibita, nisi cum cibi quis quãtum assumpturus est, cepit: post cibum quies. Contrà soluit, aucta ambulatio atq; esca, post motus qui post cibum est, subinde potiones cibo immixtæ. Illud quoq; scire oportet, quòd ventrem vomitus solutum comprimit, compressum soluit. Itemq; comprimit is vomitus, qui statim post cibum est: soluit is, qui tarde superuenit. Quod ad ætates verò pertinet, inediã facilime sustinent mediæ ætates, minus iuuenes, minime pueri, & senectute confecti. Quo minus fert facile quisq;, eo sæpius debet cibum assumere, maximeq; eo eget, qui increscit. Calida lauatio, & pueris & senibus apta est. Vinum dilutius pueris, senibus meracius, neutri ætati quæ inflatio*

* aliàs minor.

* aliàs immodica

* aliàs, immodicus

nes mouent. Iuuenum minus, quæ assumant, & quomodo curentur, interest. Quibus iuuenibus fluxit aluus, plerunq; in senectute contrahitur: quibus in adolescentia fuit astricta, sæpe in senectute soluitur. Melior est autem in iuuene fusior, in sene astrictior. Tempus quoq; anni considerare oportet. Hyeme plus esse conuenit: minus, sed meracius bibere: multo pane vti, carne potius elixa, modicè oleribus: semel die cibum capere, nisi si minus venter astrictus est. Si prandet aliquis, vtilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum sine carne, sine potione sumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius vtendum est, vel calorem mouentibus. Venus tum nõ æquè perniciosa est. At vere paulum cibo demendum, adijciendumq; potioni, sed dilutius tamen bibendum est: magis carne vtẽdum, magis oleribus: trãseundum paulatim ad assa ab elixis. Venus eo tempore anni tutissima est. Aestate verò & potione & cibo corpus sæpius eget. Ideo prandere quoq; commodum est. Eo tempore aptissima sunt & caro, & olus, potio quàm dilutissima, vt & sitim tollat, nec corpus incendat, frigida lauatio, caro assa, frigidi cibi, vel qui refrigerẽt. Vt sæpius autem cibo vtendum, sic exiguo est. Per autumnum propter cœli varietatẽ periculum maximum est. Itaq; neq; sine veste, neq; sine calceamentis prodire oportet, præcipueq; diebus frigidioribus: neq; sub diuo nocte dormire, aut certe bene operiri. Cibo verò iam paulo pleniore vti licet: minus,

minus, sed meracius bibere. Poma nocere quidam putant, quæ immodicè toto die plerunq; sic assumuntur, ne quid ex densiore cibo remittatur. Ita nō hæc, sed consummatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamen minus, quàm in his noxa est. Sed his vti non sæpius, quàm alio cibo conuenit. Deniq; aliquid densiori cibo, cū id accedit necessarium est demi. Neq; æstate verò, neq; autumno vtilis venus est. Tolerabilior tamē per autumnū: æstate verò in totum, si fieri potest, abstinendum.

De his qui aliqua parte corporis laborant, est & primum de his quibus caput infirmum. CAP. IIII.

PRoximum est, vt de his dicam, qui partes aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum est, is (si bene concoxerit) leniter perfricare id manè manibus suis debet: nunquam id (si fieri potest) veste velare, aut ad cutem tonderi: vtileq; lunam vitare, maximeq; ante ipsum lunę, solisq; concursum: sed nusquam post cibum, progredi. Si cui capilli sunt, eos quotidie pectere, multum ambulare: sed (si licet) sub tecto, neq; in sole. Vbiq; autem vitare solis ardorem, maximeq; post cibum & vinum: potius vngi quàm lauari, nunquam ad flammam vngi, interdum ad prunam. Si in balneum venit, sub veste primùm paulum in tepidario insudare, ibi vngi, tum transire in calidarium: vbi sudabit, in solium non descendere, sed multa calida aqua per caput se totum per-

fundere: tum tepida uti, dein frigida, diutiusq́; ea caput, quàm cæteras partes perfundere: deinde id aliquandiu perfricare: nouißimè detergere & vngere. Capiti nihil æquè prodest, atq; aqua frigida: itaq; is, cui hoc infirmum est, per æstatem id bene largo canali quotidie debet aliquandiu subijcere. Semper autē, etiam si sine balneo vnctus est, neq; totū corpus refrigerare sustinet, caput tamen aqua frigida perfundere. Sed cùm cæteras partes attingi nolit, demittere id, ne ad ceruices aqua descendat, eamq́; ne quid oculis, aliísve partibus noceat defluentem subinde manibus ad os regerere. Huic modicus cibus necessarius est, quem facile concoquat: isq́;, si ieiunio caput læditur, assumendus etiam medio die est: si non læditur, semel potius. Bibere huic aßiduè vinum dilutum, leue, quàm aquam magis expedit: vt cùm caput grauius esse cœperit, sit quò cōfugiat: eiq; ex toto neq; vinum, neq; aqua semper vtilia sunt: medicamentum est, cùm inuicem assumitur. Scribere, legere, voce contendere, huic opus non est, vtiq; post cœnam, postquam nec cogitatio quidem ei satis tuta est, maxime tamen vomitus alienus est.

Aqua frigida capiti prodest.

De his qui lippitudine, grauedine, destillatione, tonsilisq́; laborant. CAP. V.

NEq; verò his solis, quos capitis imbecillitas torquet, vsus aquæ frigidæ prodest: sed ijs etiam, quos aßiduæ lippitudines, grauedines, destillationes, tonsillæq́; malè habent. His autem non

caput

caput tantùm quotidie perfundendum est, sed os quoq; multa frigida aqua fouẽdum est: præcipueq́; omnibus, quibus hoc vtile auxilium est, eo vtendum est, vbi grauius cœlum Austri reddiderunt. Cumq́; omnibus inutilis sit, post cibum aut contentio, aut cogitatio animi: tum his præcipuè, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere consueuerunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiam grauedines, destillationesq́; possunt, si quàm minime eũ (qui his opportunus est) aërẽ vel loca, aquasq́; mutet, si caput in se protegit, ne incendatur, néue subitum ex repentino nubilo frigus id moueat, si post concoctionem ieiunus caput radit, si post cibum neq; legit, neq; scribit.

Ad solutam aluum remedia. CAP. VI.

QVem verò frequenter citata aluus exercet, huic opus est pila, similibusq́; superiores partes exercere, dum ieiunus est ambulare, vitare solis nimium ardorẽ, continua balnea, vngi citra sudorẽ, non vti cibis varijs, minimeq́; iurulentis, aut leguminibus, oleribúsve his, quę celeriter descendunt, omnia deniq; fugere quæ tarde concoquuntur. Venatio, duriq́; pisces, & ex domesticis animalibus assa caro maximè iuuant. Nunquam vinum salsum bibere expedit, ne tenue quidem, aut dulce, sed austerum, & plenius, neq; id ipsum peruetus. Si mulso vti volet, id ex decocto melle faciendum est. Si frigidæ potiones ventrem eius non turbant, his vtẽdum potissimum est. Si quid

Plin. lib. 14. Cap. 8. Tenue, Dulce, Austerũ. Plenius.

offen

offensæ in cœna sensit, vomere debet, idq; postero quoq; die facere, tertio modici ponderis panem ex vino esse, adiecta vua vel olea, vel ex defruto, similibusq; alijs, deinde ad consuetudinem redire. Semper autem post cibum conquiescere, ac neque intendere animum, neq; ambulatione, quamuis leui, dimoueri.

Remedia ad coli dolorem. CAP. VII.

ET *si laxius intestinum dolere cõsueuit (quod* κῶλον *nominant) cũ id nihil nisi genus inflationis sit, id agendum est, vt cõcoquat aliquis, vt lectione, & alijs generibus exerceatur: vtatur balneo calido, cibis quoq; & potionibus calidis: deniq; omnimodo frigus euitet, itẽ dulcia omnia, leguminaq;, & quicquid inflare consueuit.*

Quæ agenda sint stomacho laborantibus. CAP. VIII.

SI *quis vere stomacho laborat, legere clarè debet: post lectionem ambulare: tum pila, vel armis, alióve quo genere, quo superior pars mouetur, exerceri: non aquã, sed vinũ calidum bibere ieiunus: tum cibum bis die assumere, sic tamen vt facilè concoquat: vti vino tenui, & austero, & post cibum frigidis potionibus potius. Stomachum autem infirmum indicant, pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea, & nolentium vomitus, in ieiuno dolor capitis. Quæ in quo non sunt, is firmi stomachi est. Neq; credendum vtiq; nostris est, qui cùm in aduersa valetudine vinum aut frigidam*

aquam concupierunt, deliciarum patrocinium in accusationem, non merentis stomachi habent. At qui tardè concoquunt, & quorum ideo præcordia inflantur, qui ve propter ardorem aliquem noctis sitire consueuerũt, antè quàm conquiescant, duos, trés ve cyathos per tenuem fistulam bibant. Prodest etiam aduersus tardam cõcoctionem clarè legere, deinde ambulare, tum vel vngi, vel lauari aßiduè, vinum frigidum bibere, & post cibum magnam potionem, sed (vt suprà dixi) per siphonem, deinde omnes potiones aqua frigida intercludere. Cui verò cibus acescit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & vomere. At is cui ex hoc frequens deiectio incidit, quoties aluus ei constiterit, frigida potione potißimum vtatur.

Quid obseruandum sit dolore neruorum laborantibus. CAP. IX.

SI cui verò dolere nerui solent (quod in podagra, chiragrá ve esse consueuit) huic quãtum fieri potest, exercendum id est, quod affectum est, obijciendumq; labori & frigori, nisi cùm dolor increuit. Sub dio quies optima est. Venus semper inimica est. Concoctio (sicut in omnib. corporis affectibus) necessaria est. Cruditas enim id maximè lædit, & quoties offensum corpus est, vitiosa pars maxime sentit. Vt concoctio autem omnibus vitijs occurrit, sic rursus alijs frigus, alijs calor. Quæ sequi quisq; pro habitu corporis sui debet. Frigus inimicum est seni, tenui, vulneri, præcordijs, inte-

stinis,

ſtinis, veſicæ, auribus, coxis, ſcapulis, naturalibus, oßibus, dentibus, neruis, vuluæ, cerebro. Idē ſummam cutem facit pallidam, aridam, duram, nigram. Ex hoc horrores, tremoresq; naſcuntur. At prodeſt iuuenibus, & omnibus plenis, erectiorq; mens eſt, & melius concoquitur, vbi frigus quidem eſt, ſed cauetur. Aqua verò frigida infuſa, præterquàm capiti, etiā ſtomacho prodeſt. Item articulis, doloribusq; qui ſunt ſine vlceribus. Item rubicundis nimis hominibus, ſi dolore vacant. Calor autem adiuuat omnia quæ frigus infeſtat. Item lippientes ſi nec dolor, nec lacrymæ ſunt. Neruos quoq; qui contrahuntur, precipueq; ea vlcera, quæ ex frigore ſunt. Idem corporis calorem bonum facit, vrinam mouet. Si nimius eſt, corpus effœminat, neruos emollit, ſtomachum ſoluit. Minimè verò aut frigus, aut calor tuta ſunt, vbi ſubita inſuetis ſunt. Nam frigus lateris dolores, aliaq; vitia: frigida aqua ſtrumas excitat. Calor concoctionem prohibet, ſomnum aufert, ſudorem digerit, obnoxium morbis peſtilentibus corpus efficit.

Obſeruatio in peſtilentia. CAP. X.

EST etiam obſeruatio neceſſaria, qua quis in peſtilentia vtatur adhuc integer, cùm tamen ſecurus eſſe non poßit. Tum igitur oportet peregrinari, nauigare. Vbi id non licet, geſtari, ambulare ſub diuo, ante æſtum leniter, eodemq; modo vngi, & vt ſuprà cōprehenſum eſt, vitare fatigationem,

tionem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem, multoq; magis se continere, si qua grauitas in corpore est: tum neq; mane surgendum, neq; pedibus nudis ambulandum est, minimeq; post cibum, aut balneum, neq; ieiuno, neq; cœnato vomẽdum est. Neq; mouenda aluus, atq; etiam si per se mota est, comprimenda est. Abstinendum potius, si plenius corpus est. Itemq; vitandum balneum, sudor, meridianus somnus, vtiq; si cibus quoq; antecessit, qui tamen semel die tunc commodius assumitur: insuper etiam modicus, ne cruditatem moueat. Alternis diebus inuicem modò aqua, modò vinũ bibendum est. Quibus seruatis, ex reliqua victus consuetudine, quàm minimũ mutari debet. Cùm verò hæc in omni pestilentia faciẽda sunt, tum in ea maxime, quam austri excitarint. Atq; etiam peregrinantibus eadem necessaria sunt, vbi graui tempore anni discesserunt ex suis sedibus, vel vbi in graues regiones venerunt. Ac si cætera res aliqua prohibebit, vtiq; abstinere debebit. Atque ita ab vino ad aquam, ab hac ad vinum eo, qui suprapositus est, modo transitus ei esse.

LIBER II.

INSTANTIS autem aduersæ valetudinis signa cõplura sunt. In quibus explicandis non dubitabo autoritate antiquorum virorum vti, maximeq; Hippocratis: cum recentiores quoq; Medici

quamuis quædam in curationibus mutarint, tamen hæc illum optimè præsagisse fateantur. Sed antequã dico, quibus præcedentibus morborũ timor subsit, non alienũ videtur exponere, quæ tempora anni, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora maximè tuta, vel periculis opportuna sint, quod genus aduersæ valetudinis in quocq; timeri maximè poßit. Non quò nõ omni tempore, in omni tempestatũ genere, omnis ætatis omnis habitus hominũ per omnia genera morborum & ægrotent, & moriantur: sed quòd frequentius tamen quædam eueniant. Ideoq; vtile est scire vnumquemq;, quid, & quando maxime caueat.

Quæ anni tempora, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta, vel morbis opportuna sint: & quod valetudinis genus in quoq; timeri poßit. CAP. I.

IGitur saluberrimum ver est, proxima deinde ab hoc hyems, periculosior æstas, autumnus longe periculosißimus. Ex tempestatibus verò optime æquales sunt, siue frigidæ, siue calidæ, peßimæ, quę variant maxime. Quò fit, vt Autumnus plurimos opprimat. Nam ferè meridianis temporibus calor, nocturnis atq; matutinis, simulq; etiam vespertinus frigus est. Corpus ergo & æstate, & subinde meridianis caloribus relaxatum, subito frigore excipitur. Sed vt eo tempore id maximè fit, sic quandocunq; euenit, noxium est. Vbi æqualitas autem est, tamen saluberrimi sunt sereni dies,

mel

meliores pluuij, quàm tantum nebulosi, aut nubili, optimiq; hyeme qui omni vẽto vacant: æstate quibus Fauonij perflant. Si genus aliud vẽtorum est, salubriores Septentrionales, quàm Subsolani, vel Austri sunt. Sic tamen, vt hæc interdum regionum sorte mutentur. Nam ferè ventus vbiq; à mediterraneis regionibus veniens salubris, à mari grauis est. Neq; solum in bono tempestatum habitu certior valetudo est, sed priores morbi quoq; (si qui inciderunt) leuiores sunt, & promptius finiuntur. Pessimum ergo cœlum est, quod ægrum fecit, adeo vt in id quoq; genus, quod natura peius est in hoc statu, salubris mutatio sit. Aetas media tutissima est, quæ neq; iuuentæ calore, neq; senectutis frigore infestatur. Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet. Corpus autem habilissimum quadratum est, neq; gracile, neq; obesum. Nam longa statura, vt in iuuenta decora est, sic matura senectute conficitur. Gracile corpus, infirmum: obesum, hebes est. Vere tamen maximè quæcunq; humoris motu nouantur, in metu esse consueuerunt. Ergo tum lippitudines, pustulæ, profusio sanguinis, abscessus corporis, quæ ἀποϛήματα Græci nominant, bilis atra, quam μελαγχολίαν appellant, insania, morbus comitialis, angina, grauedines, destillationes oriri solent. Hi quoq; morbi qui in articulis, neruisq; modo vrgent, modo quiescunt, tum maximè & inchoantur & repetunt. At æstas non quidem vacat plerisq; ab his

Pluuii, Nebulosi, Nebuli,

Corpus quadratũ.

morbis, sed adijcit febres, vel cōtinuas, vel ardentes, vel tertianas, vomitus, alui deiectiones, auricularum dolores, vlcera oris, cancros, & in cæteris quidē partibus, sed maxime obscœnis, & quicquid sudore hominem resoluit. Vix quicquam ex his in autumnum non incidit: sed oriūtur eo quoq; tempore febres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem, tabes, quam Græci φθίσιν nominant: vrinæ difficultas, quam στραγγουρίαν appellant: tenuioris intestini morbus, quem εἰλεὸν nominant. Fit itē lenitas intestinorum, quæ λειεντερία vocatur, coxæ dolores, morbi comitiales. Idemq; tempus & diutinis malis fatigatos, & ab æstate tantū proxima appressos interimit, & alijs nouis morbis conficit, & quosdā longissimis implicat, maximeq; quartanis, quæ per hyemē quoq; exerceant. Neq; aliud magis tempus pestilentiæ patet, cuiuscunq; ea generis est, quamuis varijs rationibus nocet. Hyems autem capitis dolores, tussim, & quicquid in faucibus, in lateribus, in visceribus mali contrahitur irritat. Ex tempestatibus Aquilo tussim mouet, fauces exasperat, ventrem astringit, vrinam supprimit, horrores excitat, item dolores lateris & pectoris. Sanum tamen corpus spissat, & mobilius, atq; expeditius reddit. Auster aures hebetat, sensus tardat, capitis dolores mouet, aluum soluit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Cæteri venti quò vel huic vel illi propiores sunt, eo magis vicinos his illís ve affectus faciunt. Denique

Febres incertæ.

Aquilo.

Auster.

niq; omnis calor & iecur, & lienem inflammat: mentẽ hebetat: vt anima deficiat, vt sanguis prorumpat, efficit. Frigus modo neruorũ distentionẽ, modo rigorem infert, illud σπασμὸς, hoc τέτανος Græcè nominatur: nigriciem in vlceribus, horrorẽ in febribus excitat. In siccitatibus acutæ febres, lippitudines, tormina, vrinæ difficultas, articulorũ dolores oriuntur. Per hymbres longæ febres, alui deiectiones, angina, cancri, morbi comitiales, resolutio neruorum, quã παράλυσιν Græci nominãt. Neq; solum interest, quales dies sint, sed etiã quales antè præcesserint. Si hyems sicca Septentrionales ventos habuit, ver autem Austros & pluuias exhibet, ferè subeũt lippitudines, tormina, febres, maximeq́; in mollioribus corporibus, ideoq́; præcipuè in mulieribus. Si verò Austri, pluuiæq́; hyemem occuparũt, ver autem frigidũ & siccum est, grauidæ quidẽ fœminæ, quibus dum adest partus, abortu periclitantur. Hæ verò quæ gignunt, imbecillosq́;, vixq́; vitales edunt. Cæteros lippitudo arida, & si seniores sunt, grauedines, atq; destillationes malè habent. At si à prima hyeme Austri ad vltimum ver continuarunt, laterum dolores, & insania febricitantium, quam φρενῖτιν appellãt, quàm celerrime rapiunt. Vbi primò calor à primo vere orsus, æstatem quoq; similem exhibet, necesse est multũ sudorẽ in febribus subsequi. At si sicca æstas Aquilones habuit, autũno verò hymbres, Austriq́; sunt, tota hyeme quæ proxima est tußis,

*destillatio, raucitas, in quibusdam etiam tabes, oriuntur. Sin autem autumnus quoq; æquè siccus iysdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, secunda valetudo contingit. Durioribus verò instare possunt & aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile nascuntur. Quod ad ætates verò pertinet, pueri, proximiq; his, vere optime valēt, & æstate prima tutissimi sunt: Senes æstate, & autumni prima parte: iuuenes hyeme, quiq; inter iuuentam senectutéq; sunt. Inimicior senibus hyems æstas adolescentibus est. Tum si qua imbecillitas oritur, proximū est, vt infantes, tenerosq; adhuc pueros serpentia vlcera oris (quæ ἄφθας Græci nominant) vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium humor, circa vmbilicum inflammationes exerceant. Propriè etiā dentientium gingiuarū exulcerationes, distentiones neruorum, febriculæ interdum, alui deiectiones, * maximeq; caninis dentibus orientibus malè habent. Quæ pericula plenissimi cuiusq; sunt, & cui maximè venter adstrictus est. At vbi ætas paulum processit, glandulæ, & vertebrarū quæ in spina sunt, aliquæ inclinationes: strumæ verrucarum quædam genera dolentia (ἀκροχόρδονας Græci appellant) & plura alia tubercula oriuntur. Incipiēte verò iam pube, ex iysdem multæ & longæ febres, sanguinis ex naribus cursus. Maximeq; omnis pueritia primū circa qua-*

* maxillæq;

drag

*dragesimū diem, deinde septimo mense, tum septi
mo anno, postea circa pubertatem periclitatur. Si
qua etiam genera morborum in infantem incide-
runt, ac neq; pubertate, neq; primis coitibus, neq;
in fœmina primis menstruis finita sunt, ferè longa
sunt. Sæpius tamē morbi pueriles, qui diutius mã-
serunt, terminantur. Adolescentia morbis acutis,
itē comitialibus, tabiq; maxime obiecta est, fereq;
iuuenes sunt, qui sanguinem expuunt. Post hanc
ætatem laterum & pulmonis dolores, lethargus,
cholera, insania, sanguinis per quædam etiam ve
lut ora venarum (αἱμοῤῥοΐδας Græci appellant)
profusio. In senectute spiritus & vrinæ difficul-
tas, grauedo articulorum, & renum dolores, ner-
uorum resolutiones, malus corporis habitus (κα-
χεξίαν Græci appellant) nocturnæ vigiliæ, vitia
longiora aurium, oculorum, etiam narium, præci
pueq; soluta aluus, & quæ sequuntur hanc tormi-
na vel leuitas intestinorum, cæteraq; fusi ventris
mala. Præter hæc graciles, tabes, deiectiones, destil
lationes. Item viscerum & laterum dolores fati-
gant. Obesi plerunq; acutis morbis, & difficultate
spirandi strangulantur, subitoq; sæpe moriuntur.
Quod in corpore tenuiore vix euenit.*

De signis * aduersæ valetudinis futuræ. CAP. II.

*notis.

*ANte aduersam autem valetudinem (vt su
prà dixi) quædam notæ oriuntur, quarum
omnium commune est, aliter se corpus habere, atq;*

consueuit, neq; in peius tantum, sed etiam in melius. Ergo si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet. Quæ quia neq; in eodẽ habitu subsistere, neq; vltra progredi possunt, ferè retro, quasi ruina quadam, reuoluuntur. Peius tamen signum est, vbi aliquis contra consuetudinem emaeruit, & colorẽ decoremq; amisit, quoniã in his quæ superant, est quod morbus demat: in his quæ desunt, non est quod ipsum morbũ ferat. Præter hæc protinus timeri debet, si grauiora membra sunt, si crebra vlcera oriuntur, si corpus supra consuetudinẽ incaluit, si grauior somnus pressit, si tumultuosa somnia fuerũt, si sæpius expergiscitur aliquis, quàm assueuit, deinde iterum soporatur, si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinẽ insudat, maximeq; circa pectus, aut ceruices, aut crura, vel genua, vel coxas. Itẽ si marcet animus, si loqui & moueri piget, si corpus torpet, si dolor præcordiorum est, aut totius pectoris, * aut, qui in plurimis euenit, capitis: si saliua plenum est os, si oculi cum dolore vertũtur, si tẽpora astricta sunt, si membra inhorrescunt, si spiritus grauior est, si circa frontẽ intentæ venæ mouentur, si frequentes oscitationes, si genua quasi fatigata sunt, totũ'ue corpus lassitudinem sentit. Ex quibus sæpe plura, nunquã non aliqua, febrem antecedunt. In primis tamen illud considerandum est, nunquid sæpius horum aliquid eueniat, ac ideo neq; corporis vlla

* aliàs aut ĩ plurimis venis capitis

diffic

difficultas subsequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, sine quarum notitia non facile quicquam in futurum præsagiri potest. Facile itaq; securus est in his aliquis, quæ sæpe sine periculo euasit. Ille solicitari debet, cui hæc noua sunt, aut qui ista nũquã sine custodia sui tuta habuit.

Quæ bona in ægrotantibus signa sint.
CAP. III.

V*Bi verò febris aliquem occupat, scire licet non periclitari, si in latus aut dextrum, aut sinistrum, vt ipsi visum est, cubat, cruribus paulum reductis: qui fere sani quoq; iacentis habitus est: si facile conuertitur, si noctu dormit, si interdiu vigilat, si ex facili spirat, si non conflictatur, si circa vmbilicum & pubẽ cutis plana est: si præcordia eius sine vllo sensu doloris æqualiter mollia in vtraq; parte sunt: quòd si paulò tumidiora sunt, sed tamen digitis cedunt, & non dolent, hæc valetudo, vt spatium aliquod habebit, sic tuta erit. Corpus quoq; quod æqualiter molle & calidum est, quodq́; æqualiter totum insudat, & cuius febricula eo sudore finitur, securitatem pollicetur, quando iam ad sanitatem venit corpus. Sternutamentum etiam inter bona indicia est: & cupiditas cibi, vel à primo seruata, vel etiam post fastidium orta. Neq; terrere debet ea febris, quæ eodem die finita est: ac ne ea quidem, quæ quamuis longiore tempore euanuit, tamen ante alteram accessionem ex toto quieuit, sic vt corpus*

integrum quod εἰλικρινὲς Græci vocant, fieret. Si quis autem incidit vomitus, mixtus esse ex bile & pituita debet, & in vrina subsidere album, leue, æquale, sic vt etiam si quæ quasi nubeculæ innatarint, in imum deferantur. At venter ei qui à periculo tutus est, reddit modò mollia, figurata eodem ferè tempore, quo secunda valetudine: assueuit modò conuenientia his quæ assumuntur. Peior citâ aluus est. Sed ne hæc quidem terrere protinus debet, si matutinis temporibus coacta magis est, aut si procedente tempore paulatim contrahitur, & russa est, neq; fœditate odoris similem aluum sani hominis excedit. Ac lumbricos quoq; aliquos sub fine morbi descendisse, nihil nocet. Si inflammatio in superioribus partibus dolorem tumorémq; fecit, bonum signum est. Sonus ventris inde ad inferiores partes euolutus, magisq; etiam si sine difficultate cum stercore excessit.

Mala signa ægrotantium. CAP. IIII.

Contrà grauis morbi periculum est, vbi supinus æger iacet, porrectis manibus & cruribus, vbi residere vult, in ipso acuti morbi impetu, præcipuéq; pulmonibus laborantibus. Vbi nocturna vigilia premitur, etiã si interdiu somnus accedit. Ex quo tamen peior est, qui inter quartam horam & noctem, quàm qui matutino tempore ad quartam. Pessimum tamen est, si somnus neq; noctu, neq; interdiu accedit: id enim ferè sine continuo dolore esse non potest. Aequè verò signum

gnum malum est, etiam somno vltra debitum vrgeri, peiusq; quo magis se sopor interdiu, noctuq; continuat. Mali etiam morbi testimonium est, vehementer & crebro spirare, à sexto die cœpisse inhorrescere, pus expuere, vix excreare, dolorem habere continuum, difficulter ferre morbum, iactare brachia & crura, sine voluntate lacrymare, habere humorem glutinosum dentibus inhærentem, cutem circa vmbilicum & pubem macram, præcordia inflammata, dolentia, dura, tumida, intenta: magisq; si hæc dextra parte, quàm sinistra sunt: periculosissimum tamen est, si venæ quoq; ibi vehementer agitantur. Mali etiam morbi signum est, nimis celeriter emacrescere, caput, & pedes, manusq; calidas habere, ventre & lateribus frigentibus, aut frigidas extremas partes acuto morbo vrgente, aut post sudorem inhorrescere, aut post vomitum singultum esse, vel rubere oculos, aut post cupiditatem cibi, pòst ve longas febres hunc fastidire, aut multum sudare, maximeq; frigido sudore: aut habere sudores non per totum corpus æquales, quiq; febrem non finiant, & eas febres quæ quotidie tempore eodem reuertantur, quæve semper pares accessiones habeant, neq; tertio quoq; die leuentur, quæve continuent * vel per accessiones increscant, per discessiones * vt tantum molliantur, nec vnquam integrum corpus dimittant. Pessimum est, si ne leuatur quidem febris, sed æquè concitata continuat. Pericu-

losum est etiam post arquatum morbum febrem oriri, vtiq; si præcordia dextra parte dura manserunt, ac dolentibus his læua. Nulla acuta febris leuiter terrere eos debet: neq; vnquam in acuta febre, vt à somno, non est terribilis neruorum distentio. Timere etiã ex somno, mali morbi est. Itemq; in prima febre protinus mentem esse turbatam, membrúmve aliquod esse resolutum. Ex quo casu quamuis vita redditur, tamen id ferè membrum debilitatur. Vomitus etiam periculosus est syncera pituitæ, vel bilis, peiorq;, si viridis, aut niger est.

Vrina. At mala vrina est, in qua subsidunt subrubra, aut liuida: deterior, in qua quasi fila quædam tenuia, atq; alba: pessima ex his, si tanquam ex furfuribus factas nubeculas repræsentat: diluta quoq; atq; alba vitiosa est, sed in phreneticis maxime. Aluus autem mala est ex toto suppressa. Periculosa etiam quæ inter febres fluens, conquiescere hominem in cubili non patitur: vtiq; si quod descendit est perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut spumans. Præter hæc periculum ostendit id quod excernitur, si est exiguum, glutinosum, leue, album, idemq; subpallidum, vel si est aut liuidum, aut biliosum, aut cruentum, aut peioris odoris, quàm ex consuetudine. Malũ est etiam, quod post longas febres syncerum est.

De signis longæ valetudinis. CAP. V.

Post hæc indicia, notum est longum morbum fieri. Sic enim necesse est, nisi occidit. Neq; vlla

vlla alia spes in malis magnis est, quàm vt impetum morbi trahẽdo aliquis effugiat, porrigaturq́; in id tempus, quod curationi locum præstet. Protinus tamẽ signa quædam sunt, ex quibus colligere possumus morbum, & si non interemerit, longius tamen tempus habiturum. Vbi frigidus sudor inter febres non acutas circa caput tantum, & ceruices oritur: aut vbi febre non quiescente corpus insudat: aut vbi corpus modò frigidum, modò calidũ est, & color alius ex alio fit: aut vbi quod inter febres aliqua parte abscessit, ad sanitatem non peruenit: aut vbi æger pro spatio parũ emacrescit. Item si vrina modo liquida & pura est, modò habet quædam subsidentia, si leuia, atq; alba, rubráve sunt, quæ in ea subsidunt, aut si quasdã quasi maculas repræsentat, aut si bullulas excitat.

Vrina.

De indiciis mortis. CAP. VI.

SEd inter hæc quidem proposito metu spes tamen superest. Ad vltima verò iam ventum esse testantur, nares acutæ, collapsa tempora, oculi concaui, frigidæ languidæq; aures, & imis partibus leuiter versæ, cutis circa frontem dura & intenta, color aut niger, aut perpallidus, multoq; magis si ita hæc sunt, vt neq; vigilia præcesserit, neq; ventris resolutio, neq; inedia. Ex quibus caußis interdum hæc species oritur, sed vno die finitur. Itaq; diutius durans mortis index est. Si verò morbo vetere iam triduo talis est, in propinquo mors est: magisq́; si præter hæc oculi quoque

Habes de his indiciis Hippocratem ipsum in primo prognosticôn, vnde hæc autor desumpsit, vt alia multa in hoc secũdo libro.

lumen

lumen refugiunt, & illacrymant, quæq; in iis alba esse debent, rubescunt, atq; in hisdem venulæ pallent, pituitaq; in iis innatans nouißimè angulis inhæresit, alterq; ex his minor est, hiq; aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt: perq; somnum palpebræ non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet: neq; id fluens aluus expreßit: eædemq; palpebræ pallent, & idem pallor labra & nares decolorat. Eademq; labra & nares oculiq; & palpebræ & supercilia, aliquáve ex his peruertuntur, isq; propter imbecillitatem iam non audit, aut non videt: eadem mors denuntiatur, vbi æger supinus cubat, eiq; genua contracta sunt. Vbi deorsum ad pedes subinde delabitur. Vbi brachia & crura nudat, & inæquabiliter dispergit, neq; his calor subest. Vbi hiat, vbi aßidue dormit: vbi is qui mentis suæ non est, neq; id facere sanus solet, dentibus stridet. Vbi vlcus quod aut antè, aut in ipso morbo natum est, aridum, & aut pallidum, aut liuidum factũ est. Illa quoq; mortis indicia sunt, vngues, digitiq; pallidi, frigidus spiritus, aut si manibus quis in febre & acuto morbo vel insania, pulmonísve dolore, vel capitis, in veste floccos legit, fimbriásve diducit, vel in adiuncto pariete, si qua minuta eminent, carpit. Dolores etiam circa coxas & inferiores partes orti, si ad viscera transierunt, subitoq; desierunt, mortem subesse testantur, magisq; si alia quoq; signa accesserunt.

Neq;

Neq; is seruari potest, qui sine * ullo tremore febricitans, subito strangulatur, aut deuorare saliuam suam non potest. Cui ue in eodem febris corporisq; habitu ceruix conuertitur, sic ut deuorare æquè nihil possit. Aut cui simul & continua febris, & ultima corporis infirmitas est: aut cui febre non quiescente, exterior pars friget, interior sic calet, ut etiam sitim faciat: aut qui febre æquè nō quiescente simul & delirio, & spirandi difficultate vexatur: aut qui epoto veratro exceptus distentione neruorum est: aut qui ebrius obmutuit. Is enim febre, adiecta neruorum distentione consumitur, nisi aut febris * accessit, aut eo tempore, quo ebrietas solui debet, loqui cœpit. Mulier quoque grauida, acuto morbo facilè consumitur: & is cui somnus dolorem auget, & cui protinus in recenti morbo bilis atra vel infra, vel supra se ostendit, cuí ve alterutrum modo se prompsit, cum iam longo morbo corpus eius esset extenuatum & affectum, sputum etiam biliosum & purulentum, siue separatim ista, siue mixta proueniunt, interitus periculum ostendunt. Ac si circa septimum diem tale esse cœpit, proximū est, ut is circa quartumdecimum diem decedat, nisi alia signa meliora, peiorá ve accesserint: quæ quo leuiora, grauiorá ve subsecuta sunt, eò vel seriorem mortem, vel maturiorem denuntiant. Sudor quoq; frigidus in acuta febre pestiferus est, atq; in omni morbo vomitus, qui varius, & multorum colorum est,

*alij, tumore. alij, timore

*abscessit

est, præcipueq; si malus in hoc odor est. Ac sanguinem quoq; in febre vomuisse, pestiferũ est. Vrina verò rubra, & tenuis * in magna cruditate esse consueuit, & sæpe antequam spatio maturescat, hominem rapit. Itaq; si talis diutius permanet, periculum mortis ostendit. Pessima tamen est, præcipueq; mortifera, nigra, crassa, mali odoris. Atq; in viris quidem & mulieribus talis deterrima est. In pueris verò quæ tenuis & diluta est. Aluus quoq; varia pestifera est, quæ strigmentum, sanguinem, bilem viridem, aliquid modò diuersis temporibus, modò simul, & in mistura quadam, discreta tamẽ repræsentat. Sed hæc quidem potest paulo diutius trahere. In præcipiti verò iam esse denuntiat quæ liquida, eademq; vel nigra, vel pallida, vel pinguis est, vtiq; si magna fœditas odoris accessit. Illud interrogari me posse ab aliquo scio: Si certa futuræ mortis indicia sunt, quomodo interdum deserti à medicis conualescant, quosdamq; fama prodiderit in ipsis funeribus reuixisse? quinetiam vir iure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ satis certas notas esse proposuit, quibus medici credidissent: adeo illud non reliquit, vt certa aliqua signa futuræ mortis essent. Aduersus quos ne illud quidem dicam, quod in vicino sæpe quædam notæ positæ, nõ bonos sed imperitos medicos decipiunt. quod Asclepiades funeri obuius intellexit, cũ viuere, qui efferebatur, ne protinus crimen artis esset, si quod

* In magna cruditate, subaudiẽdũ est, morbi. Sic in Prognos. Hippocra. lib. 2. Vrina quoad ruffa tenuisq; apparuerit, crudum morbum significat.

pro

professoris sit. Illa tamen moderatius subijciam: Coniecturalem artem esse medicinam, rationemq́; coniecturæ talem esse, ut cum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat nos. Si quid itaq; vix in millesimo corpore aliquando decipit, id notam non habet, cùm per innumerabiles homines respondeat. Idq́; non in his tantum, quę pestifera sunt, dico: sed in his quoq; quæ salutaria. Siquidem etiam spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus primò fuit. Quæq́; medendi caussa reperta sunt, nonnunquã in peius aliquid conuertunt. Neq; id euitare humana imbecillitas in tanta varietate corporum potest. Sed est tamen medicinæ fides, quæ multo sæpius, perq́; multo plures ægros prodest. Neq; tamen ignorare oportet, in acutis morbis fallaces magis notas esse, & salutis & mortis.

Medecinæ certitudo.

De notis, quas aliquis in singulis morborum generibus habere posſit. CAP. VII.

SEd cùm proposuerim signa quæ in omni aduersa valetudine communia esse consueuerunt, ea quoq; transibo, ut quas aliquis in singulis morborum generibus habere posſit notas, indicem. Quædam autem sunt, quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intus sit, aut venturum sit, ostendunt. Ante febres, si caput graue est, aut ex somno oculi caligant, aut frequentia sternutamenta sunt, circa caput aliquis pituita impetus timeri potest. Si sanguis aut calor abundat,

dat, proximum est, vt aliqua parte profluuium sanguinis fiat. Si sine caussa quis emacrescit, ne in malum habitum corpus eius recidat, metus est. Si præcordia dolent, aut inflammatio grauis est, aut non toto die concocta fertur vrina, cruditatem esse manifestum est. Quibus diu color sine morbo regio malus est, hi vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt. Qui diu habent faciem pallidam, & tumidam, aut capite, aut visceribus, aut aluo laborant. Si in continua febre puero vēter nihil reddit, mutaturq; ei color, nec somnus accedit, ploratq; is assidue, metuenda neruorum distentio est. Frequens autem destillatio in corpore tenui longoq;, tabem timendam esse testatur. Vbi pluribus diebus non descēdit aluus, docet aut subitam deiectionem, aut febriculam instare. Vbi pedes turgēt, longæ deiectiones sunt. Vbi dolor in imo ventre & in coxis est, aqua inter cutem instat. Sed hoc morbi genus ab ilibus oriri solet. Idē propositum periculum est his, quibus voluntas desidendi est, venter nihil reddit, nisi & ægrè & durum tumor in pedibus est, idemq; modò dextra modo sinistra parte ventris inuicem oritur atque finitur: sed à iocinore id malū proficisci videtur. Eiusdem morbi nota est, vbi circa vmbilicum intestina torquentur (στρόφον Græci nominant) coxæq; dolores manent, eaq; neq; tempore, neq; remedijs soluūtur. Dolor autem articulorum, prout in pedibus, manibús ve, aut alia qualibet parte sic

est,

est, vt eo loco nerui contrahantur, aut si id membrum ex leui caussa fatigatum æquè frigido calidoq́; offenditur, ποδάγραν χειράγραν ve vel eius articuli in quo id sentitur, morbum futurum esse denũtiat. Quibus in pueritia sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desyt, hi vel capitis doloribus conflictentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graues habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus fœminis menstrua non proueniunt, necesse est capitis acerbißimi dolores sint, vel quælibet alia pars morbo infestetur. Eademq́; his pericula sunt, quibus articulorũ vitia, dolores, tumoresq́; sine podagra similibusq́; morbis oriuntur & desinunt. Vtiq; si sæpe tempora iysdem dolent, noctuq́; corpora insudant, frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier à partu vehemẽtes dolores habet, neq; alia præterea signa mala sunt circa vigesimum diem, aut sanguis per nares erũpet, aut in inferioribus partibus aliquid abscedet. Quicũq; etiã dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, is alterutra ratione eũ finiet, magisq́; si iuuenis erit, per sanguinis profusionem, si senior, per suppurationem. Febris autem quæ subito sine ratione, sine bonis signis finita est, ferè reuertitur. Cui fauces sanguine & interdiu & noctu replentur, sic vt neque capitis dolores, neq; præcordiorum, neque tußis, neq; vomitus, neque febricula præcesserit, huius aut in naribus, aut in faucibus vlcus reperietur.

uritur. Si mulieri ex inguine febricula orta est, neq; caussa apparet, ulcus in uulua est. Vrina autem crassa, ex qua quod desidet album est, significat circa articulos, aut circa uiscera dolorem, metumq; morbi esse. Eadem viridis aut viscerum dolorem tumoremq; cum aliquo periculo subesse, aut certè corpus integrum non esse testatur. At si sanguis aut pus in vrina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt. Si hæc crassa caruculas quasdam exiguas quasi capillos habet, aut si bullat, & male olet, & interdum quasi harenam, interdum quasi sanguinem trahit, dolent autem coxa, quæq; inter has, superq; pubem sunt, & accedunt frequentes ructus, interdum vomitus biliosius, extremæq; partes frigescunt, vrina crebra cupiditas, sed magna difficultas est, & quod inde excretum est aquæ simile, vel ruffum, vel pallidum est, paulum tamen in eo leuamenti est, aluus vero cùm multo spiritu redditur, utiq; in renibus vitium est. Aut si paulatim distillat, vel si sanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta sunt, idq; ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem inferiores partes dolent, in eadem vesica vitium est. Calculosi verò his indicijs cognoscuntur: Difficulter vrina redditur, paulatimq; interdum etiam sine voluntate destillat. Eadem harenosa est, nonnunquam aut sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eamq; quidam promptius recti, quidam

Vrina.

Calculosi.

dam resupinati, maximeq; hi qui grandes calculos habent, quidam etiam inclinati reddunt, colemq; extendendo, dolorē leuant. Grauitatis quoque cuiusdam in ea parte sensus est, atque ea cursu omniq; motu augentur. Quidam etiam cum torquentur, pedes inter se subinde mutatis vicibus implicāt. Fœminæ vero oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebro coguntur. Nonnunquam si digitum admouerunt, vbi vesicæ ceruicem is vrget, calculum sentiunt. At qui spumantem sanguinem excreant, his in pulmone vitium est. Mulieri grauidæ sine modo fusa aluus elidere partum potest. Eidem si lac ex mammis profluit, imbecillum est quod intus gerit. Duræ mammæ sanum illud esse testantur. Frequens singultus, & præter consuetudinem continuus, iecur inflammatum esse significat. Si tumores super vlcera subito esse desierunt, idq; à tergo incidit, vel distentio neruorum vel rigor timeri potest. At si à priore parte id euenit, vel lateris acutus dolor, vel insania expectanda est. Interdum etiam huiusmodi casum, quæ tutissima inter hæc est, profusio alui sequitur. Si ora venarum, sanguinem solita fundere, subito suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. Eadem tabes subit, si in lateris dolore orta suppuratio, intra quadraginta dies purgari non potuit. At si longa tristitia cū longo timore & vigilia est, atræ bilis morbus subest. Quibus sæpe ex naribus fluit sanguis,

his aut lien tumet, aut capitis dolores sunt, quos sequitur, aut quædam ante oculos tanquam imagines obuersentur. At quibus magni lienes sunt, his gingiuæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua parte prorumpit. Quorum si nihil euenit, necesse est in cruribus mala vlcera, & ex his nigræ cicatrices fiant. Quibus caussa doloris, neq; sensus eius est, his mens labat. Si in vẽtrem sanguis confluxit, ibi in pus vertitur. Si à coxis, & ab inferioribus partibus dolor in pectus transit, neq; vllum signum malum accessit, suppurationis eo loco periculum est. Quibus sine febre aliqua ex parte dolor, aut prurigo cum rubore, aut calore est, ibi aliquid suppurat. Vrina quoque quæ in homine sano parum liquida est, circa aures futuram aliquam suppurationem esse denuntiat. Hæc verò cũ sine febre quoq; vel latentium, vel futurarum rerũ notas habeant, multo certiora sunt, vbi febris accessit, atq; etiam aliorum morborum tum signa nascuntur. Ergo protinus insania timẽda est, vbi expeditior alicuius, quàm sani fuit, sermo est: subitaq́; loquacitas orta est, & hæc ipsa solito audacior: aut vbi raro quis & vehementer spirat, venasq́; concitatas habet, præcordijs duris & tumẽtibus. Oculorum quoq; frequens motus, & in capitis dolore offusæ oculis tenebræ, vel nullo dolore substante somnus ereptus, continuataq́; nocte & die vigilia, vel prostratum cõtra consuetudinem corpus in ventrem, sic, vt ipsius alui dolor id non coëgerit:

Vrina.

coëgerit: item robusto adhuc corpore insolitus dẽtium stridor insaniæ signa sunt. Si quid etiã abscessit, & antequam suppuraret, manente adhuc corpore insolita febre subsedit, periculum affert primum furoris, deinde interitus. Auris quoque dolor acutus, cum febre cõtinua, vehementiq́; sæpe mentem turbat, & ex eo casu iuniores interdum intra septimum diem moriuntur, seniores tardius: quoniam neq; æquè magnas febres experiuntur, neq; æquè insaniunt, ita sustinent, dum is affectus intus versatur. Suffusæ quoq; sanguine mulieris mammæ, furorem venturum esse testantur. Quibus autem longæ febres sunt, his abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre eliditur spiritus, instat his neruorum distentio. Si angina subito finita est, in pulmonem id malum transit, idq́; sæpe intra septimũ diem occidit. Quod nisi incidat, sequitur, vt aliqua parte suppuret. Deinde post alui lõgam resolutionem, tormina: Post hæc intestinorum leuitas oritur. Post nimias destillationes, tabes. Post lateris dolores, vitia pulmonũ, post hæc, insania. Post magnos feruores corporis, neruorum rigor aut distentio. Vbi caput vulneratum est, delirium. Vbi vigilia torsit, neruorum distentio. Vbi vehementer venæ supra vlcera mouentur, sanguinis profluuium erit. Suppuratio verò pluribus morbis excitatur. Nam si lõgæ febres sine dolore, sine manifesta causa remanent, in aliquã partem id ma-

lum incumbit, in iunioribus tantum: in senioribus ex eiusmodi morbo quartana ferè nascitur. Eadem suppuratio fit, si præcordia dura dolentia ante vigesimum diem hominem non sustulerunt, neq; sanguis ex naribus fluxit, maximeq; in adolescentibus: vtiq; si inter principia aut oculorum caligo, aut capitis dolores fuerunt, sed cùm in inferioribus partibus aliquid abscedit. At si præcordia tumorem mollem habēt, neq; habere intra sexaginta dies desinunt, hæretq; per omne id tempus febris, tum in superioribus partibus fit abscessus: ac, si inter ipsa vlcera non fluit: circa aures erumpit. Cumq; omnis longus tumor ad suppurationem ferè spectet, *magis eò tendit is, qui in præcordijs, quàm is, qui infrà est. Si laßitudinis etiā sensus in febre est, vel in maxillis, vel in articulis, aliquid abscedit. Interdum quoque vrina tenuis & cruda, sic diu fertur, vt alia salutaria signa sint, exq; eo casu, plerunq; infra transuersum septum (quod διάφραγμα Græci vocant) fit abscessus. Dolor autem pulmonis, si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque per sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est, vomicas aliquas *interdum excitat, aut circa vigesimum diem, aut circa *quadragesimum, nonnunquam etiam circa sexagesimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primum fibricitauit aliquis, aut inhorruit, aut grauitatem eius partis sensit. Sed hæ vomicæ modò

* aliàs, magis se tendit

* intus exci.

* XXX.

à pulm

à pulmone, modò à contraria parte nascuntur. Quod suppurat ab ea parte, quam afficit, dolorem, inflammationemq́; concitat, ipsum calidius est: & si in partẽ suam aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam suppuratio, quæ nondum oculis patet, sic deprehendi potest: Si febris non dimittit, eaq́; interdiu leuior est, noctu increscit, multus sudor oritur, cupiditas tussiendi est, & penè nihil in tussi excreatur, oculi caui sunt, malæ rubent, venæ sub lingua inalbescunt, in manibus fiunt adunci vngues, digiti, maximeq́; summi* pallẽt, in pedibus tumores sunt, spiritus difficilius trahitur, cibi fastidiũ est, pustulæ toto corpore oriuntur. Quòd si protinus initio dolor, & tussis fuit, & spiritus difficultas, vomica vel ante, vel circa vigesimum diem erumpet. Si serius ista cœperint, necesse est quidem increscant, sed quò minus cito affecerint, eò tardius soluentur. Solent etiam in graui morbo pedes cum digitis vnguibusq́; nigrescere. Quòd si non est mors consecuta, & reliquum corpus inualuit, pedes tamen decidunt.

*calent

Quæ notæ in quoque morbi genere, vel spem, vel pericula ostendant. CAP. VIII.

SEquitur, vt in quoque morbi genere proprias notas explicem, quæ vel spem, vel periculum ostendant. Ex vesica dolente, si purulenta vrina processit, inq́; ea leue & album subsedit, metum detrahit. in pulmonis morbo, si sputo ipse leua-

Vrina.

tur dolor, quamuis id purulentum est, tamen æger facilè spirat, facilè excreat, morbum ipsum non difficulter fert, potest ei secunda valetudo contingere. Neq; inter initia terreri conuenit, si protinus sputū mistum est ruffo quodam & sanguine, dummodo statim edatur. Laterū dolores suppuratione facta, deinde intra quadragesimū diem purgata, finiuntur. Si in iocinore vomica est, & ex ea fertur pus purum & album, salus ei facilis. Id enim malum in tunica est. Ex suppurationibus verò hæ tolerabiles sunt, quæ in exteriorem partem ferūtur & acuuntur. Et ex his quæ intus procedunt, hæ leuiores, quæ contra se cutem non afficiunt, eamq; & sine dolore esse, & eiusdē coloris, cuius reliquæ partes sunt, sinunt esse. Pus quoq; quacunq; parte erumpit, si est leue, albū, & vnius coloris, sine vllo metu est, & quo effuso, febris protinus conquieuit, desieruntq; vrgere cibi fastidium, & potionis desideriū: si quando etiam suppuratio descendit in crura, sputumq; eiusdem factū pro ruffo purulentum est, periculi minus est. At in tabe eius qui saluus futurus est, sputū esse debet album, æquale totū, eiusdemq; coloris, sine pituita, eiq; etiam simile esse oportet si quid in nares à capite destillat. Longe optimum est febrem omnino non esse: secundum est, tantulum esse, vt neq; cibum impediat, neq; crebram sitim faciat. Aluus in hac valetudine ea tuta est, quæ quotidie coacta, eaq; conuenientia his, quæ assumuntur,

Sputi indicatio.

tur, reddit. Corpus id, quod minimè tenue, maximeq; lati pectoris atque setosi est, cuiusq; cartilago exigua, & carnosa est. Super tabem si mulieri quoq; suppressa menstrua fuerunt, & circa pectus atq; scapulas dolor mansit, subitoq; sanguis erupit, leuari morbus solet. Nam & tussis minuitur, & sitis atq; febriculæ desinunt. Sed iisdē ferè, nisi redit sanguis, vomica erumpit, quæ quo cruētior, eo melior est. Aqua autem inter cutem minime terribilis est, quæ nullo antecedente morbo cœpit, deinde quæ longo morbo superuenit. Vtique si firma viscera sunt, si spiritus facilis, si nullus dolor, si sine calore corpus est, æqualiterq; in extremis partibus macrum est, si vēter mollis, si nulla tussis, nulla sitis, si lingua ne per somnum quidem inarescit, si cibi cupiditas est, si venter medicamentis mouetur, si per se excernit mollia, & figurata, si extenuatur, si vrina & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur: si corpus sine lassitudine est, & morbum facile sustinet. Siquidem in quo omnia hæc sunt, is ex toto tutus est: in quo plura ex his sunt, is in bona spe est. Articulorum verò vitia, vt podagræ, chiragræq;, si iuuenes tentarunt, neq; callum induxerunt, solui possunt, maximeq; torminibus leniūtur, & ex quocunque modo venter fluit. Item morbus comitialis ante pubertaem ortus, nō ægrè finitur, & in quo ab vna parte corporis venientis accessionis sensus incipit, optimum est à ma-

Alui iudicatio.

nibus pedibúsve initiũ fieri, deinde à lateribus, pessimum inter hæc à capite. Atque in his quoq; ea maxime prosunt, quæ per deiectiones excernũtur. Ipsa autem deiectio sine vlla noxa est, quæ sine febre est, si celeriter desinit, si cõtracto ventre nullus motus eius sentitur, si extremam aluum spiritus sequitur. Acria tormina quidem periculosa non sunt, si sanguis & strigmenta descendũt, dum febris cæteræq; accessiones huius morbi* absint, adeo vt etiam grauida mulier non solum reseruari poßit, sed etiam partum reseruare. Prodestq; in hoc morbo, si iam ætate aliquis processit. Contrà intestinorum leuitas facilius à teneris ætatibus depellitur, vtique si fieri vrina & ali cibo corpus incipit. Eadem ætas prodest & in coxæ dolore, & humerorum, & in omni resolutione neruorum. Ex quibus coxa si sine torpore est, si leuiter friget, quamuis magnos dolores habet, tamen & facile & mature sanatur, resolutumq; membrum, si nihilominus aliter fieri sanum potest, oris resolutio etiam, aluo cita finitur. Omnisq; deiectio lippienti prodest. At varix ortus, vel per ora venarum subita profusio sanguinis, vel tormina, insaniam tollunt. Humerorum dolores, qui ad scapulas vel manus tendunt, vomitu atræ bilis soluuntur. Et quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior est. Singultus sternutamento finitur. Longas deiectiones supprimit vomitus. Mulier sanguinem vomens profusis

Deiectio sine vlla noxa est.

* adsint

fusis

*fusis menstruis liberatur. Quæ menstruis non purgatur, si sanguinem ex naribus fudit, omni periculo vacat. Quæ locis laborat, aut difficulter partum edit, sternutamento leuatur. Aestiua quartana ferè breuis est. Cui calor & tremor est, saluti delirium est. Lienosis bona tormina sunt. Deniq; ipsa febris (quod maxime mirum videri potest) sæpe præsidio est. Nam & præcordiorum dolores, si sine inflammatione sunt, finit, & in iocineris dolore succurrit, & neruorum distentionem rigoremq; (si postea cœpit) ex toto tollit, & ex difficultate vrinæ morbum tenuioris intestinis ortū, si vrinam per calorem mouet, leuat. At dolores capitis, quibus oculorum caligo, & rubor cum quadam frontis prurigine accedūt, sanguinis profusione, vel fortuita, vel etiam petita summouentur. Si capitis ac frontis dolores ex vento, vel frigore, aut æstu sunt, grauedine & sternutamentis finiuntur. Febrem autem ardentem (quam Græci *καυσοδὴν vocant) subitus horror exsoluit. Si in febre aures obtusæ sunt, si sanguis è naribus fluxit, aut venter resolutus est, illud malum desinit ex toto. Nihil plus aduersus surditatem, quàm biliosa aluus potest. Quibus in fistula vrinæ vti minuti* abscessus (quos φύματα Græci vocant) esse cœperunt, ijs, vbi pus ea parte profluxit, sanitas redditur. Ex quibus cum pleraq; per se proueniant, scire licet inter ea quoque, quæ ars adhibet, naturam plurimum posse. Contrà, si caput fe-*

* καῦσιν

* apices

bre

bre continẽti dolet, neq; quicquam reddit, malum atq; mortiferum est: maximeq; id periculum est pueris à septimo anno ad quartumdecimum. In pulmonis morbo si sputum primis diebus nõ fuit, deinde à septimo die cœpit, & ultra septimum mansit, periculosum est. Quantoq; magis mistos, neq; inter se diductos calores habet, tanto deterius. Et tamen nihil peius est, quàm syncerum id edi, siue ruffum est, siue cruẽtum, siue album, siue glutinosum, siue pallidum, siue spumans: nigrum tamen pessimum est. In eodem morbo periculosa sunt tussis, destillatio, etiam (quod aliàs salutare habetur) sternutamentum. Periculosissimum est, si hæc secuta subita deiectio est. Ferè uerò quæ in pulmonis, eadem in lateris doloribus, & mitiora signa, & asperiora esse consueuerunt. Ex iocinore si pus cruentum exit, mortiferum est. At ex suppurationibus hæ pessimæ sunt que intus tendunt, sic ut exteriorem quoq; cutem decolorent. Ex his deinde, quæ in exteriorem partem prorumpunt, quæ maximæ, quæq; planissimæ sunt. Quòd si ne rupta quidem uomica, uel pure extrinsecus emisso febris quieuit, aut quamuis quieuerit, tamen repetit. Item si sitis est, si cibi fastidium, si uenter liquidus, si pus est liuidum, & pallidum, si nihil æger excreat nisi pituitam spumantem, periculum certum est. Atque ex his quidem suppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, ferè senes moriuntur: ex cæteris iuniores. At in

tabe

tabe sputum mixtum purulentum, febris assidua, quæ & cibi tempora eripit, & siti affligit, in corpore tenui periculum subesse testatur. Si quis etiã in eo morbo diutius traxit, ubi capilli fluunt, ubi urina quædam araneis similia subsidentia ostendit, atque in his odor fœdus est, maximeq; ubi post hæc orta deiectio est, protinus moritur. Utique si tempus autumni est, quo ferè, qui cætera parte anni traxerunt, resoluuntur. Item pus expuisse in hoc morbo, deinde ex toto spuere desisse, mortiferum est. Solent etiam in adolescentibus ex eo morbo vomicæ, fistulæq; oriri, quæ non facilè sanescunt, nisi si multa signa bonæ valetudinis subsecuta sunt. Ex reliquis verò minime facile sanantur virgines, aut hæ mulieres, quibus super tabem menstrua suppressa sunt. Cui verò sano subitus dolor capitis ortus est, dein somnus oppreßit, sic ut stertat, neque expergiscatur, intra septimum diem pereundum est: magis si eum aluus cita non antecesserit. Si palpebræ dormientis non coëunt, si album oculorum apparet. Quos tamen ita mors sequitur, si id malum non est febre discussum. At aqua inter cutem, si ex acuto morbo cœpit, ad sanitatem raro perducitur, utique si contraria his quæ suprà posita sunt subsequuntur, æquè in ea quoquè tußis spem tollit. Item si sanguis sursum, deorsumq; erupit, & aqua medium corpus impleuit. Quibusdam etiam in hoc morbo tumores oriuntur, deinde desinunt, deinde

Vrina.

rursus

rursus assurgunt. Hi quidem tutiores sunt, quàm qui suprà comprehensi sunt, si attenduntur, sed ferè fiducia secundæ valetudinis opprimuntur. Illud iure aliquis mirabitur, quomodo quædam simul & affligant nostra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam siue aqua inter cutem quem impleuit, siue in magno abscessu multum puris coijt, simul id omne effudisse æquè mortiferum est, ac si quis sani corporis vulnere factus exanguis est. Articuli verò qui sic dolent, vt super eos ex callo quædam tubercula, innata sint, nunquam liberantur: quæq; eorum vitia vel in senectute cœperunt, vel in senectutem ab adolescentia pe[r]uenerunt, vt aliquando leniri possunt, sic nunquam ex toto finiuntur. Morbus quoq; comitialis post annum quintum & vigesimum ortus ægrè curatur: multoq; ægrius is, qui post quadragesimum annum cœpit: adeo vt in ea ætate aliquid in natura spei, vix quicquam in medicina sit. In eodem morbo si simul totum corpus afficitur, neque antè in partibus aliquis venientis mali sensus est, sed homo ex improuiso concidit, cuiuscunque is ætatis est, vix sanescit. Si verò aut mens læsa est, aut neruorum facta resolutio, medicinæ locus non est. Deiectionibus quoque si febris accessit, si inflammatio iocinoris, aut præcordiorum, aut ventris, si immodica sitis, si longius tempus, si aluus varia, si cum dolore est, etiam mortis periculum subest, maximeq; si inter hæc tormina

vet

vetera esse cœperunt. Isq; morbus maximè pueros absumit vsque ad annum decimum. Cateræ ætates facilius sustinent. Mulier quoque grauida eiusmodi casu rapi potest, atque etiam si ipsa conualuit, partum tamen perdit. Quinetiam tormina ab atra bile orsa mortifera sunt, aut si sub his extenuato iam corpore subito nigra aluus profluxit, aut intestinorum lenitas. Periculosior est, si frequens deiectio est. Si venter omnibus horis & cum somno, & sine hoc profluit. Si similiter noctu & interdiu. Si quod excernitur aut crudum est, aut nigrum, & præter id etiam leue, & mali odoris sit: si sitis vrget, si post potionem vrina non redditur, quod euenit, quia tunc liquor omnis non in vesicam, sed in intestina descendit, si os exulceratur, si rubet facies, & quasi maculis quibusdam colorum omnium distinguitur, si venter est quasi fermentatus, pinguis atq; rugosus, si & cibi cupiditas non est. Inter quæ cùm euidens mors sit, multo euidentior est, si iam longum quoque id vitium est, maximeq; si etiam in corpore senili est: si verò in tenuiore intestino morbus est, vomitus, singultus, neruorum distentio, delirium, mala sunt. At in morbo arquato durum fieri iecur perniciosissimũ est. Quos lienis male habet, si tormina prehenderunt, deinde inuersa sunt, vel in aquam inter cutem, vel in intestinorum leuitatem vix vlla medicina periculo subtrahit. Morbus intestini tenuioris,

nisi

nisi resolutus est, inter septimum diem occidit. Mulier ex partu, si cum febre, vehementibus etiã & aßiduis capitis doloribus premitur, in periculo mortis est. Si dolor atque inflammatio est in his partibus, quibus viscera continentur, frequenter spirare signum malum est. Si sine causa longus dolor capitis est, & in ceruices ac scapulas transit, rursusq; in caput reuertitur, aut à capite ad ceruices scapulasq; peruenit, perniciosus est, nisi vomicam aliquam excitauit, sic vt pus extußiretur, aut nisi sanguis ex aliqua parte prorupit, aut nisi in capite multa prurigo, totóve corpore pustulæ ortæ sunt. Aequè magnũ malum est, vbi torpor atq; prurigo peruagantur, modò per totũ caput, modò in parte, aut sensu alicuius ibi quasi frigoris est, eaq; ad summam quoque linguam perueniunt. Et cum in ijsdem absceßibus auxilium sit, eò difficilior sanitas est, quò minus sæpe sub his, malis illi subsequuntur. In coxæ verò doloribus si vehemens torpor est, frigescitq; crus & coxa, aluusq; nisi coacta non reddit, idq; quod excernitur muscosum est, iamq; ætas eius hominis quadragesimum annum exceßit, is morbus erit longißimus, minimeq;, annuus, neque finiri poterit, nisi aut vere, aut autumno. Difficilis æquè curatio est, in eadem ætate, vbi humerorum dolor, vel ad manus peruenit, vel ad scapulas tendit, torporemq; & dolorem creat, neque bilis vomitu leuatur. Quacunque verò parte corporis

memb

membrum aliquod resolutum est, si neque mouetur, & emacrescit, in pristinum habitum non reuertitur, eoq; minus, quo vetustius id vitium est, & quo magis in corpore senili est. Omniq; resolutioni neruorum ad medicinam non idonea tempora sunt, hyems, & autumnus: aliquid sperari potest vere & æstate. Isq; morbus mediocris vix sanatur, vehemens sanari non potest. Omnis etiã dolor minus medicinæ patet, qui sursum procedit. Mulieri grauidæ, si subito mammæ emacruerunt, abortus periculũ est. Quæ neq; peperit, neq; grauida est, si lac habet, à menstruis defecta est. Quartana æstiua breuis, autumnalis ferè longa est, maximeq; quæ cœpit hyeme appropinquante. Si sanguis profluxit, deinde secuta est dementia cum distentione neruorum, periculum mortis est. Itemq; si medicamentis purgatum, & adhuc inanem neruorum distẽtio oppreßit, aut si in magno dolore extremæ partes frigent. Neq; is ad vitam redit, qui ex suspendio, spumante ore detractus est. Aluus nigra, sanguini atro similis repentina, siue cum febre, siue etiam sine hac, perniciosa est.

De morborum curationibus.
CAP. IX.

Cognitis indicijs, quæ nos vel spe consolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum transeundum est. Ex his quædam communes sunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur. Propriæ, quæ singulis.

Antè de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros solùm, sed sanos quoq; sustinent: quædam in aduersa tantū valetudine adhibentur. Omne verò auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adijcit, aut euocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, simulq; aut durat, aut mollit. Quædam non vno modo tantùm, sed etiam duobus inter se non contrarijs adiuuāt. Demitur materia, sanguinis detractione, cucurbitula, deiectione, vomitu, frictione, gestatione, omniq; exercitatione, corporis abstinentia, sudore. De quibus protinus dicam.

De sanguinis detractione per venas. CAP. X.

Sanguinem incisa vena mitti, nouum nō est: sed nullum penè morbū esse, in quo non mittatur, nouum est. Item mitti iunioribus, & fœminis vterum non gerentibus, vetus est. In pueris verò idem experiri, & in senioribus, & in grauidis quoq; mulieribus, vetus non est: siquidem antiqui, primam vltimamq; ætatem sustinere non posse hoc auxilij genus indicabant, persuaserantq; sibi mulierem grauidam, quæ ita curata esset, abortum esse facturā. Postea verò vsus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliasq; potiores obseruationes adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest enim non quæ ætas sit, neq; quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo si iuuenis imbecillus est, aut si mulier, quæ grauida non est, parum valet,

malè

malè sanguis emittitur. Emoritur enim vis, si quæ his supererat, & hoc modo erepta est. At firmus puer, & robustus senex, & grauida mulier valens, tutò curantur. Maximè tamẽ in his medicus imperitus falli potest, quia ferè minus roboris illis ætatibus subest. Mulieriq; prægnanti post curationem quoq; viribus opus est, non tantum ad se, sed etiã ad partum sustinendũ. Non quicquid aut intentionem animi, aut prudentiam exigit, protinus faciendum est, cùm præcipua in hoc ars sit, quo nõ annos numeret, neq; conceptionem solam videat, sed vires æstimet, & ex eo colligat, poßit néc ne superesse, quod vel puerũ, vel senem, vel in vna muliere duo corpora simul sustineat. Interest enim inter valens corpus, & obesum, inter tenue & infirmum. Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat. Facilius itaq; illi detractionem eiusmodi sustinent, celeriusq; ea si nimium est pinguis aliquis affligitur. Ideoq; vis corporis melius ex venis, quàm ex ipsa specie æstimatur. Neque enim solùm hæc consideranda sunt, sed etiam morbi genus, quod sit. Vtrum superans, an deficiens materia læserit. Corruptum corpus sit, an integrum. Nam si materia vel deest, vel integra est, istud alienum est. At si vel copia sui male habet, vel corrupta est, nullo modo melius succurritur. Ergo vehemens febris, vbi rubet corpus, plenæq; venæ tument, sanguinis detractionẽ requirit. Item viscerũ, morbi,

neruorumq; resolutio, & rigor, et distentio, quicquid deniq; fauces difficultate spiritus străgulat, quicquid subito supprimit vocem, quisquis intolerabilis dolor est, & quacunq; de causa, ruptum aliquid intus atque collisum est. Item malus corporis habitus, omnesq; acuti morbi, qui modo (vt suprà dixi) non infirmitate, sed onere nocent. Fieri tamen potest, vt morbus quidem id desideret, corpus autem vix pati posse videatur. Sed si nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusq; sit, qui laborat, nisi temeraria quoq; via fuerit adiutus in hoc statu: boni medici est ostendere, quàm nulla spes sine sanguinis detractione sit, fateriq; quantus in hac ipsa re sit metus. Et tum demum si exigatur, sanguinem mittere. De quo dubitari in eiusmodi re non oportet. Satius est enim, anceps auxilium experiri, quàm nullum. Idq; maximè fieri debet, vbi nerui resoluti sunt. Vbi subito aliquis obmutuit. Vbi angina strangulatur. Vbi prioris febris accessio penè confecit, paremq; subsequi verisimile est, neque eandē videntur sustinere ægri vires posse. Cùm sit autem minime crudo sanguis mittendus, tamen ne id quidem perpetuum est. Neq; enim semper concoctionē res expectat. Ergo si ex superiore parte aliquis decidit, si contusus est, si ex aliquo subito casu sanguinem vomit, quamuis paulo antè sumpsit cibum, tamen protinus ei demenda materia est, ne, si subsederit, corpus affligat. Idemq; etiam in

alijs

aliis casibus repentinis, qui strangulabunt, dictũ erit. At si morbi ratio patiatur, tum demũ nulla cruditatis* suspectione remanẽte id fiet. Ideoq; ei rei videtur aptissimus aduersæ valetudinis dies secundus aut tertius. Sed vt aliquando etiã primo die sanguinẽ mittere necesse est, sic nunquam vtile post diem quartum est, cum iam spatio ipso materia & exhausta est, & corpus corrumpit, vt detractio imbecillum id facere poßit, non poßit integrum. Quòd si vehemens febris vrget, in ipso impetu eius sanguinem mittere, hominem iugulare est. Expectanda ergo remißio est, si non decrescit, sed crescere desiit, neq; speratur remißio, tunc quoq; quamuis peior, sola tamen occasio non omittenda est. Fere etiam ista medicina vbi necessaria est, in biduum diuidenda est. Satius est enim primùm leuare ægrum, deinde perpurgare, quàm simul omni vi effusa fortasse præcipitare. Quòd si in cura quoq; aquæ, quæ inter cutem est, *ita respondet, quanto magis necesse est in sanguine respõdeat? Mitti verò is debet, si totius corporis causa fit, ex brachio: si partis alicuius, ex ea ipsa parte, aut certe quàm proxima, quia non vbiq; mitti potest, sed in temporibus, in brachiis, iuxta talos. Neq; ignoro quosdam dicere, quàm longißime sanguinem inde, vbi lædit, esse mittendum: sic enim auerti materiæ cursum: at illo modo in idipsum quod grauat, euocari. Sed idipsum falsum est. Proximum enim locum primo

* suspicione

*ista

*exaruit *exhaurit. Ex ulterioribus autẽ eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur, ubi is suppressus est quia non trahitur, ne venit quidẽ. Videtur tamẽ usus ipse docuisse, si caput fractum est, ex brachio potius sanguinem mittendum esse. Si quod in humero vitium est, ex altero brachio: credo, quia si quid parum cesserit, opportuniores hæ partes iniuriæ sunt, quam quæ iam malè habent. Auertitur quoq; interdum sanguis, ubi alia parte prorumpens, alia emittitur. Desinit enim fluere quà volumus, inde obiectis quæ prohibeant, alio dato itinere. Mittere autẽ sanguinem cùm sit expeditissimũ, usum habenti, tũ ignaro difficilimũ est. Iuncta enim est vena arterijs, his nerui. Ita si neruum scalpellus attigit, sequitur neruorũ distentio, ea quæ hominem crudeliter consumit. At arteria incisa neq; coit, neq; sanescit, interdum etiam ut sanguis vehementer erumpat, efficit. Ipsius quoq; venæ, si forte præcisa est, capita comprimuntur, neq; sanguinẽ emittunt. At si timide scalpellus demittitur, summam cutem lacerat, neq; venam incidit. Nonnunquã etiam ea latet, neq; facile reperitur. Ita multæ res id difficile inscio faciunt, quod perito facilimum est. Incidenda ad medium vena est, ex qua cum sanguis erumpit, colorem eius, habitumq; oportet attẽdere. Nam si is crassus & niger est, vitiosus est. Ideoq; utiliter effunditur. Si rubet, & pellucet, integer est. Eaq; missio sanguinis adeo non prodest, ut etiam noceat,

protinusq; is supprimendus est. Sed id euenire non potest sub eo medico, qui scit ex quali corpore sanguis mittendus sit. Illud magis fieri solet, vt æque niger aßiduè ac primo die profluat. Quod quamuis ita est, tamen si iam satis fluxit, supprimẽdus est. Sẽperq; antè finis faciendus est, quàm anima deficiat. Deligandumq; brachium super imposito expresso ex aqua frigida penicillo, * & postero die aduerso medio digito vena feriẽda, vt recẽs coitus eius resoluatur, iterumq; sanguinem fundat. Siue autẽ primo, siue secũdo die sanguis, qui crassius & niger initio fluxerat, & rubere & pellucere cœpit, satis materiæ detractum est, atque quod superest, syncerum est. Ideoq; protinus brachiũ deligandũ, habẽdumq; ita est, donec valens cicatricula sit, quæ celerrime in vena cõfirmatur.

* aliàs : & posterodie auerso medio digito, nõ autem scalpello, vena facienda.

De sanguinis detractione per cucurbitulas.
CAP. XI.

CVcurbitularum verò duo genera sunt, æneum, & corneum. Aenea altera parte patet, altera clausa est. Cornea altera parte æquè patens, altera foramen habet exiguum. In æneam linamentum ardens conijcitur, ac sic os eius corpori aptatur, imprimiturq;, donec inhæreat. Cornea per se corpori imponitur, deinde vbi ea parte qua exiguum foramen est, ore spiritus adductus est, superq; cera cauum id clausum est, æquè inhærescit. Vtraq; non ex his tantum materiæ generibus, sed etiam ex quolibet alio rectè fit. At

si cætera defecerũt, caliculus quoq; aut pultarius oris compreßioris, ei rei commodè aptatur. Vbi inhæsit, si concisa antè scalpello cutis est, sanguinem extrahit: si integra est, spiritum. Ergo vbi materia quæ intus est lædit, illo modo: vbi inflatio, hoc imponi solet. Vsus autẽ cucurbitulæ præcipuus est, vbi non in toto corpore, sed in parte aliqua vitiũ est, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem satis est. Idq́; ipsum testimoniũ est, etiam scalpello sanguinem, vbi membro succurritur ab ea potißimũ parte, quæ iam læsa est, esse mittẽdum, quod nemo cucurbitulam diuersæ parti imponit, nisi cum profusionem sanguinis eò auertit, sed ei ipsi quæ dolet quæq́; liberanda est. Opus etiam esse cucurbitula potest in morbis longis,* quamuis & iis iam spatium aliquod accessit, siue corrupta materia, siue spiritu male habẽte. In acutis quoq; quibusdam, si & leuari corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiuntur. Idq́; auxilium vt minus vehemens, ita magis tutum. Neq; vnquam periculosum est, etiam si in medio febris impetu, etiam si in cruditate adhibetur. Ideoq́; vbi sanguinẽ mitti opus est, si incisa vena, præceps periculum est, aut si in parte corporis etiam vitium est, huc potius confugiendum est. Cum eo tamen, vt sciamus, hic vt nullum periculum, ita leuius præsidium esse, nec posse vehementi malo, nisi æquè vehemens auxilium succurrere.

* alias, quamuis etiam spatium

De

De Deiectione. CAP. XII.

DEiectionem autem antiqui varijs medicamẽtis, crebraq; alui ductione omnibus ferè morbis moliebantur, dabantq; aut nigrum veratrum aut filiculam, aut squamam æris, quam λεπιδόχαλκον Græci vocant, aut lactucæ marinæ lac, cuius gutta pani adiecta abunde purgat, aut lac vel asininum, vel bubulũ, vel caprinum, eiq; salis paulum adijciebant, decoquebantq; id, & sublatis his, quæ coierant, quod quasi serũ superer at, bibere cogebant. Sed medicamenta stomachum ferè lædunt. Ideoq; omnibus catharticis aloë miscenda est. Aluus si vehemẽtius fluit, aut sæpius ducitur, hominem infirmat. Ergo nunquam in aduersa valetudine medicamentũ eius rei caussa rectè datur, nisi vbi is morbus sine febre est. Vt cum veratrum nigrum, aut atra bile vexatis, aut cum tristitia insanientibus, aut ijs quorum nerui parte aliqua resoluti sunt, datur. At vbi febres sunt, satius est eius rei caussa cibos, potionesq; assumere, qui simul & alant, & ventrẽ molliãt. Suntq; valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio conuenit. Plerunque verò aluus* potionibus ducẽda est, quod ab Asclepiade quoq; sic* temperatum, vt tamen seruatũ sit, video plerũq; seculo nostro præteriri. Est autem ea moderatio, quam is secutus videtur, aptissima: vt neq; sæpe ea medicina tentetur, & tamen semel sumptum vel bis non omittatur. Si caput

*potius

*vitupe-ratum

graue est: si oculi caligant: si morbus maioris intestini est, quod Græci κῶλον nominant: si in imo vētre, aut in coxa dolores sunt: si in stomachum quædam biliosa concurrūt, vel etiam pituita eò se, humórve aliquis aquæ similis confert: si spiritus difficilius redditur: si nihil per se venter excernit, vtiq; si iuxtà quoq; stercus est, & intus remanet: aut si stercoris odorem, nihil deijciens, æger ex spiritu suo sentit: aut si corruptum est quod excernitur: aut si prima inedia febrem non sustulit: aut si sanguinem mitti, cum opus sit, vires non patiuntur, tempús ve eius rei præterijt: aut si multum ante morbū aliquis *potauit: aut si is qui sæpe vel sponte, vel casu purgatus est, subito habet aluū suppressam. Seruanda verò illa sunt, ne ante diem tertium ducatur, ne vlla cruditate substante, ne in corpore infirmo, diuq; in aduersa valetudine exhausto, néve in eo, cui satis aluus reddit quotidie, quíve eam liquidam habebit, ne in ipso accessionis impetu, quia quod tum infusum est, aluo continetur, regestumq; in caput, multo grauius periculū efficit. Pridie verò abstinere debet æger, vt aptus tali curationi sit. Eodem die ante aliquot horas aquam calidam bibere, vt superiores eius partes madescant, tum *deijcienda aluus est, si leui medicina contenti sumus, pura aqua: si paulò valētiori, mulsa: si leni, ex aqua, in qua fœnum Græcum, vel ptisana, vel malua decocta sit. Si reprimendi caussa, ex verbenis,

*portauit

* aliàs immittenda in aluum

verbenis. Acris autem est marina aqua, vel alia sale adiecto, atq; vtraq; decocta commodior est. Acrior fit adiecto vel oleo vel nitro, vel melle quoq;. Si acrior est, eo plus extrahit, sed minus facile sustinetur. Id quod infunditur, neq; frigidum esse oportet, neq; calidũ, ne alterutro modo lædat. Cum infusum est, quantum fieri potest, continere se in lectulo debet æger, nec primæ cupiditati deiectionis protinus cedere. Vbi necesse est, tum demum* desidere. Fereq; eo modo dempta materia superioribus partibus leuatis morbum ipsum mollit. Cum verò quoties res coëgit, desidendo aliquis se exhausit, paulisper debet conquiescere, & ne vires deficiant, vtiq; eo die cibum assumere: qui plenior an exiguus sit dandus, ex ratione eius accessionis, quæ expectabitur, aut in metu non erit, æstimari oportebit.

*residere

De Vomitu. CAP. XIII.

AT Vomitus, vt in secunda quoq; valetudine sæpe necessarius biliosis est, sic etiam in his morbis, quos bilis concitauit. Ergo omnibus qui ante febres horrore & tremore vexantur, omnibus, qui cholera laborant, omnibus etiam cum quadam hilaritate insanientibus, & comitiali quoq; morbo oppressis, necessarius est. Sed si acutus morbus est, sicut in cholera, si febris est, vt inter horrores, asperioribus medicamentis opus non est, sicut in deiectionibus quoq; suprà dictũ est, satisq; est ea vomitus caussa sumi, quæ

sanis

ſanis quoq; ſumenda eſſe propoſui. At ubi longi, valenteſq; morbi ſine febre ſunt, ut comitialis aut inſania, veratro quoq; albo utendum eſt. Id neq; hyeme, neq; æſtate recte datur, optime vere, tolerabiliter autumno. Quiſquis daturus erit, id agere antè debet, ut accepturi corpus humidum ſit. Illud ſcire oportet, omne eiuſmodi medicamentum, quod potui datur, non ſemper ægris prodeſſe, ſemper ſanis nocere.

De Frictione. CAP. XIIII.

De Frictione verò & Geſtatione adeo multa Aſclepiades, tanquam inuentor eius, poſuit: quod in eo volumine quod communium auxiliorum ſcripſit, cum trium tantum faceret mentionem, *huius & equi & geſtationis, tamen maximã partem in hoc conſumpſerit. Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel rectè ſecuti ſunt, & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos poſita ſunt, autoribus ſuis reddere. Neque dubitari poteſt, quin latius quidem, & dilucidius, vbi & quomodo frictione vtendum eſſet, Aſclepiades præceperit, nihil tamen repererit, quod non à vetuſtiſſimo autore Hippocrate paucis verbis comprehenſum ſit, qui dixit, Frictione ſi vehemens ſit, durari corpus: ſi lenis, molliri: ſi multa, minui: ſi modica, impleri. Sequitur ergo, vt tum vtendum ſit, cum aut aſtringendum corpus ſit, quod fluens eſt: aut molliendum, quod induru

* alias, vini ſcilicet & aquæ & geſtat.

induruit: aut dirigendum in eo quod copia nocet: aut alendum id, quod tenue, & infirmum est. Quas tamen species si quis curiosius æstimet, quod iam ad medicum non pertinet, facile intelliget, omnes ex vna caussa pendere, quæ demit. Nam & astringitur aliquod eo dempto, quod interpositum, vt id laxaretur, effecerat: & mollitur eo detracto, quod duriciem creabat: & impletur non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea vsque ad cutem digestione quadam relaxatam penetrat. Diuersarum verò rerum in modo caussa est. Inter vnctionem autem & frictionem, multum interest. Vngi enim, leuiterq; pertractari corpus etiam in acutis & recentibus morbis oportet, in remißione tamen & ante cibum. Longa verò frictione vti, neque in acutis morbis, neque increscentibus conuenit, præterquam cum phreneticis somnus ea quæritur. Amat autem hoc auxilium valetudo longa, & iam à primo impetu inclinata. Neq; ignoro quosdam dicere, omne auxilium necessarium esse, increscentibus morbis, non cum iam per se finiuntur. Quod non ita se habet. Potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus est, citus tamen adhibito auxilio tolli; quod duabus de caußis necessarium est, vt & quàm primum bona valetudo contingat: & ne morbus, qui remanet, iterum, quamuis leui de caussa, exasperetur. Potest enim morbus minus grauis esse

quam

quàm fuerit: neq; ideo tamen ſolui, ſed reliquijs quibuſdam inhęrere, quas admotum aliquod auxilium diſcutit. Sed vt leuata quoque aduerſa valetudine rectè frictio adhibetur, ſic nunquam adhibenda eſt febre increſcente. Verùm ſi fieri poterit, cum ex toto corpus ea vacabit, minus certè cum ea remiſerit. Eodem autẽ modo in tutis corporibus eſſe debet, vt cum infirmus aliquis implendus modo eſt in partibus, aut quia ipſius mẽbri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis longos dolores, ipſius frictio leuat, non in impetu tamen doloris, & membrum aliquod reſolutum ipſius frictione confirmatur. Longe tamen ſæpius aliud perfricandum eſt, cum aliud dolet, maximeq́; cum à ſummis, aut à medijs partibus corporis euocare materiam volumus, ideoq́; extremas partes perfricamus. Neque audiendi ſunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus ſit. Id enim ex viribus hominis colligendum eſt. Et ſi is perinfirmus eſt, poteſt ſatis eſſe quinquagies: ſi robuſtior, poteſt ducenties eſſe faciendum. Inter vtrunque deinde, prout vires ſunt. Quò fit, vt etiam minus ſæpe in muliere, quam in viro, minus ſæpe in puero vel ſene, quàm in iuuene manus dimouendæ ſint. Denique, ſi certa membra perfricantur, multa valentiq́; frictione opus eſt. Nam neq; totum corpus infirmari cito per partem poteſt, & opus eſt quàm plurimum materiæ digeri, ſiue idipſum

membrum, siue per id aliud leuamus. At vbi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, breuior esse debet & lenior, vt tantummodo summam cutem emolliat, quò facilius capax ex recenti cibo nouæ materiæ fiat. In malis iam ægrum esse testatur, vbi exterior pars corporis friget, interior cum siti calet, vt suprà posui. Sed tunc quoq; vnicum in frictione præsidium est, quæ si calorem in cutem euocauit, potest alicui medicinæ locum facere.

De Gestatione. CAP. XV.

GEstatio quoque longis etiam & inclinatis morbis aptißima est, vtilisq; est & his corporibus, quæ iam ex toto febre carent, sed adhuc exerceri per se non possunt: & his quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neq; aliter eliduntur. Asclepiades etiam in recenti, vehementiq; febre, præcipueq; ardente, ad discutiendam eam, gestatione dixit vtendum esse. Sed id periculose fit, meliusq; quiete eiusmodi impetus sustinetur. Si quis tamen experiri volet, sic experiatur, si lingua non erit aspera, si nullus tumor, nulla durities, nullus dolor visceribus, aut capiti, aut præcordijs suberit. Et ex toto, nunquam gestari corpus dolens debet, siue id in toto, siue in parte est, nisi tamen solis neruis dolentibus: neque vnquam in recenti febre, sed in remißione eius. Genera autem gestationis plura sunt adhibenda: quæ sunt & pro viribus cu-

iusque, & pro opibus, ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut humili obsint. Gestationum leuissima est naui, vel in portu, vel in flumine: vehementior in alto mari naui, vel lectica, aut scamno: acrior vehiculo. Atque hæc ipsa, & intendi & leniri possunt: si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moueri: si ne id quidem est, at certè vni pedi lecti funiculus subijciendus est, atque ita lectus huc & illuc manu impellendus. Et leuia quidem genera exercitationis, infirmissimis conueniunt. Valētiora verò his, qui iam pluribus diebus febre liberati sunt: aut his, qui grauium morborum initia sic sentiunt, vt adhuc febre vacent. Quod & in tabe, & in stomachi vitijs, & cum aqua cutem subijt, & interdum in morbo regio fit. Aut vbi quidam morbi, qualis comitialis, qualis insania est, sine febre, quamuis diu manent. In quibus affectibus ea quoque genera exercitationum necessaria sunt, quæ cōprehendimus eo loco, quo quemadmodum sani, neque firmi homines se gererent, præcipimus.

De Abstinentia. CAP. XVI.

ABstinentiæ verò duo genera sunt. Alterū vbi nihil assumit æger. Alterum, vbi non nisi quod oportet. Initia morborum, primum famem, sitimq; desiderant: ipsi deinde morbi moderationem, vt neq; aliud, quàm expedit, neque eius ipsius nimium sumatur. Neq; enim conue-

nit

nit iuxta inediam protinus satietatem esse. Quòd si sanis quoque corporibus inutile est, vbi aliqua necessitas famem fecit: quanto inutilius est in corpore etiam ægro? Neque vlla res magis adiuuat laborantem, quàm tempestiua abstinentia. Intemperantes homines apud nos, ipsi cibi tempora curantibus dant. Rursus alij tempora medicis pro dono remittunt, sibiipsis modum vendicant. Liberaliter agere se credunt, qui cætera illorum arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi sunt, quasi quæratur, quid medico liceat, non quid ægro salutare sit. Cui vehemēter nocet, quoties in eius quod assumitur, vel tempore vel modo, vel genere peccatur.

De Sudore. CAP. XVII.

Sudor etiam duobus modis elicitur: aut sicco calore, aut balneo. Siccus calor est, & harenæ calidæ, & laconici, & clibani, & quarundam naturalium sudationes, vbi è terra profusus calidus vapor ædificio includitur, sicut super Baias in myrtetis habemus. Præter hæc sole quoque, & exercitatione is mouetur. Vtiliaq; hæc genera sunt, quoties humor intus nocet, isq; digerendus est. Ac neruorum quoque quædam vitia sic optimè curantur. Sed cætera infirmis possunt conuenire: Sol, & exercitatio tantùm robustioribus, qui tamen sine febre, vel initio morbi, vel etiam grauibus morbis tenentur. Cauendum autem est, ne quid horum vel in febre,

vel in cruditate tentetur. At balnei duplex vsus est. Nam modò discußis febribus initium cibi plenioris, viniq; firmioris valetudini facit: modò febrem ipsam tollit, fereq; adhibetur, vbi summā cutem relaxari, euocariq; corruptum humorem, & habitum corporis mutari expedit. Antiqui timidius eo vtebantur, Asclepiades audacius. Neque terrere autem ea res, si tempestiua est, debet: & ante tempus nocet. Quisquis febre liberatus est, simul atq; ea vno die non acceßit, eo qui proximus est, post tempus acceßionis, tutò lauari potest. At si circuitum habere ea febris solita est, sic vt tertio, quartóve die reuertatur, quandocūque nō acceßit, balneum tutum est. Manentibus verò adhuc febribus, si hæ sunt lentæ, lienesq; iādiu male habent, rectè medicina ista tentatur. Cū eo tamen, ne præcordia dura sint, néve ea timeāt, néue lingua aspera sit, néve aut in medio corpore, aut in capite dolor vllus sit, néve tū febris increscat. At in his quidē febribus quæ certum circuitū habent, duo balnei tempora sunt, alterum ante horrorem, alterum febre finita. In his verò qui lentis febriculis diu detinentur, cùm aut ex toto receßit acceßio, aut si id non solet certè lenita est, iamq; corpus tam integrum est, quàm maximè esse in eo genere valetudinis solet: imbecillus homo iturus in balneum, vitare debet, ne antè frigus aliquod experiatur. Vbi in balneum venit, paulisper residere, expeririq;, num tempora*

*resistere

astring

astringantur, & an sudor aliquis oriatur. Illud si incidit, hoc non secutum est, inutile eo die balneũ est: perungendus est is leniter, & referendus est, vitandumq; omnimodo frigus, & abstinentia vtendum. At si temporibus integris, primùm ibi, deinde alibi sudor incipit, fouendum os aqua calida, tum in solio desidendum est: atque ibi quoq; videndum, num sub primo contactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat, quod vix tamen fieri potest, si priora rectè cesserunt. Certum id autem signum inutilis balnei est. Antè verò, an posteà, quàm in aquã calidam se demittat, aliquis perungi debeat, ex ratione valetudinis suæ cognoscat. Ferè tamen, nisi vbi nominatim, vt postea fiat, id præcipietur, moto sudore leuiter corpus perungendũ, deinde in aquam calidam demittẽdum est. Atq; hic quoq; habenda viriũ ratio est. Neq; committendum, vt per æstum anima deficiat: sed maturius is auferendus, curioseq; in vestimentis inuoluendus est, vt neq; ad eum frigus aspiret, & ibi quoq; antequam aliquid assumat, insudet. Fomenta quoq; calida sunt, milium, sal, harena, quodlibet eorum calefactum, & in linteũ cõiectum. Si minore vi opus est, etiam solum linteum. At si maiore, extincti titiones, inuolutiq; panniculis, & sic circundati. Quinetiam calido oleo replentur vtriculi, & in vasa fictilia, ad similitudinem, quas lenticulas vocant, aqua conijcitur, & sal sicco linteo excipitur, demittiturq;

De his extinctis titionibus habes infrà lib. 3. c. 12.

Lenticule.

turq; in aquam bene calidam, tum super id membrum, quod fouendum est, collocatur: iuxtaq; ignem ferramenta duo sunt capitulis paulo latioribus, alterumq; ex his demittitur in eum salem, & aqua super leuiter aspergitur. Vbi frigere cœpit, ad ignem refertur, & idem in altero fit, deinde inuicem in vtroque inter quæ descendit salsus & calidus succus, qui contractis aliquo morbo neruis opitulatur. His omnibus commune est digerere id, quod vel præcordia onerat, vel fauces strangulat, vel in aliquo membro nocet. Quando autem quoq; vtendum sit, in ipsis morborum generibus dicetur.

Qui cibi, potionésve, aut valentis, aut mediæ aut imbecillæ materiæ sint. CAP. XVIII.

CVm de his dictum sit, quæ detrahendo iuuant, ad ea veniendum est, quæ nos alunt. id est cibum & potionem. Hæc autem non omnium tantum morborum, sed etiam secundæ valetudinis communia præsidia sunt. Pertinetq; ad rem, omnium proprietates nosse: primùm, vt sani sciant, quomodo his vtantur: deinde vt exequentibus nobis morborũ curationem, liceat species rerum, quæ assiduè necessariæ erunt, subijcere. Neque necesse est subinde singulas illas nominare. Scire igitur oportet omnia legumina, quæq; ex frumentis panificia sunt, generis valentissimi esse. Id valentissimum voco, in quo plurimum alimenti est. Item omne animal quadrupes

drupes domi natum, omnem grãdem feram, quales sunt capræ, ceruus, aper, onager: omnem grandem auem, quales sunt anser, & pauo, & grus. Omnes belluas marinas, ex quibus κῆτος est, quæq; his pares sunt. Item mel, & caseum. Quò minus mirum est, opus pistorium, valentissimum esse, quod ex frumento, adipe, melle, caseo constat. In media verò materia, numerari ex oleribus debere ea, quorũ radices vel bulbos assumimus. Ex quadrupedibus, leporem. Aues omnes à minimis ad Phœnicopterum: item pisces omnes, qui salem non patiuntur, solidíve saliuntur. Imbecillissimã verò materiã esse omne olus, & quicquid in cauliculo nascitur, qualis est cucurbita, & cucumis, & capparis. Omnia poma, oleas, cochleas, itemq; conchylia. Sed quamuis hæc ita discreta sunt, tamen etiam quæ sub eadem specie sunt, magna discrimina recipiunt, aliaq; res alia vel valentior est vel infirmior. Siquidem plus alimenti est in carne, quàm in vllo alio. Firmius est triticum, quàm milium, idipsum quàm ordeum, & ex tritico firmissima siligo, deinde simila, deinde cui nihil ademptum est (quod αὐτόπυρον Græci vocant) infirmior est, ex polline infirmissimus cibarius panis. Ex leguminibus verò valentior faba, vel lenticula, quàm pisum. Ex oleribus valentior rapa, napiq;, & omnes bulbi (in quibus cepam quoque & allium numero) quàm pastinaca, vel quæ specialiter, radiucula

Cibarius panis. Varro lib. 4. de ling. Latin. Radix, inquit.

peregrinũ vocabulũ: sic enim antiqui Græci, quẽ nunc Raphanum.

*fragilia

dicula appellatur. Item firmior braßica, & beta, & porrum, quàm lactuca, vel cucurbita, vel aſparagus. At ex fructibus ſurculorum valentiores vuæ, ficus, nuces, palmulæ, quàm quæ poma propriè nominantur. Atque ex his ipſis firmiora quæ ſucceſa, quàm quæ frigida ſunt. Itemq; ex his auibus, quæ in media ſpecie ſunt, valẽtior ea, quæ pedibus, quàm quæ volatu magis nititur: & ex his quæ volatu fidunt, firmiores ſunt, quæ grãdiores aues, quàm quæ minutæ ſunt, vt ficedula & turdus. Atq; ea quoq;, quæ in aqua degunt, leuiorem cibum præſtant, quàm quæ natandi ſciẽtiam non habent. Inter domeſticas verò quadrupedes, leuißima ſuilla eſt, grauißima bubula. Itemq; ex feris quo maius quodque animal, eo robuſtior ex eo cibus eſt. Piſciumq; eorum, qui ex media materia ſunt, qnibus maxime vtimur: tamen grauißimi ſunt, ex quibus ſalſamẽta quoque fieri poſſunt, qualis Lacertus eſt, deinde qui quamuis teneriores, tamen duri ſunt, vt aurata, cornus, ſcarus, oculata: tum plani poſt quos etiam leuiores, lupi, mulliq;, & poſt hos omnes ſaxatiles. Neq; verò in generibus rerum tantummodo diſcrimen eſt, ſed etiam in ipſis, quod & ætate fit, & membro, & ſolo, & cælo, & habitu. Nam quadrupes animal omne ſi lactans eſt, minus alimenti præſtat. Item quo tenerior pullus cohortalis eſt. In piſcibus quoque media ætas, quæ nondum ſummam magnitudinem impleuit.*

pleuit. Deinde ex eodem ſue vngulæ, roſtrum, aures, cerebellum. Ex agno, hœdóve, cum petiolis totum caput aliquanto, quàm cætera membra, leuiora ſunt, adeo vt in media materia poni poſſint. Ex auibus, colla alæ've recte infirmis annumerantur. Quod ad ſolum vero pertinet, frumentum quoq; valentius eſt collinum, quàm campeſtre. Leuior piſcis inter ſaxa editus, quàm in harena: leuior in harena, quam in limo. Quò fit, vt ex ſtagno, vel lacu, vel flumine eadem genera grauiora ſint. Leuiorq́; qui in alto, quàm qui in vado vixit. Omne etiam ferum animal domeſtico leuius: & quodcunq; humido cœlo, quàm quod ſicco natum eſt. Deinde eadem omnia pinguia, quàm macra, recētia, quàm ſalſa, noua quàm vetuſta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit iurulenta, quàm aſſa: magis aſſa, quàm *frixa. Ouum durum valentiſsimæ materiæ eſt, molle vel ſorbile, imbecilliſsimæ. Cumq́; panificia omnia firmiſsima ſint, elota tamen quædam genera frumēti, vt alica, ὄρυζα, ptiſana, vel ex hiſdem facta ſorbitio, vel pulticula, & aqua quoque madens panis imbecilliſsimis annumerari poteſt. Ex potionibus verò quæcūq; ex frumēto facta eſt, itemq́; lac, mulſum, defrutum, paſſum, vinū aut dulce, aut vehemens, aut muſtum, aut magnæ vetuſtatis, valētiſsimi generis eſt. At acetum, & id vinum, quod paucorum annorum, vel auſterum, vel lene eſt, in media materia eſt. Ideoq́;

*elixa

infirmis nunquam generis alterius dari debet. Aqua omnium imbecillissima est: firmiorq; ex frumento potio est, quò firmius fuit ipsum frumentum: firmior ex eo vino, quod bono solo, quàm quod tenui, quodq; temperato cœlo, quàm quod aut nimis humido, aut nimis sicco, nimiumq; aut frigido, aut calido natũ est. Mulsum quò plus mellis habet, defrutum quo magis incoctum est, passum quo ex sicciore vua est, eo valentius est. Aqua leuissima pluuialis est, deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo, post hæc ex niue, aut glacie, grauior his ex lacu, grauissima ex palude. Facilis etiam & necessaria cognitio est naturã eius requirentibus. Nam leuis pondere apparet, & ex his quæ pondere pares sunt, eo melior quæq; est, quo celerius & calefit, & frigescit, quoq; celerius ex ea legumina percoquuntur. Ferè verò sequitur, vt quò valentior quæq; materia est, eo minus facilè concoquatur, sed si concocta est, plus alat. Itaque vtendum est materiæ genere pro viribus, modusq; omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus rebus infirmissimis opus est. Mediocriter firmos media materia optime sustinet: & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex leuioribus potest, magis in his, quæ valentissima sunt, temperare sibi debet.

Quæ natura ac proprietas cuiusque rei sit, qua vescimur. CAP. XIX.

Neque

NEque hæc sola discrimina sunt, sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt, quas εὐχύλας, vel κακοχύλας Græci vocant. Aliæ lenes aliæ acres, aliæ crassiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenuiorem, aliæ idoneæ sunt stomacho, aliæ alienæ sunt. Itemq; aliæ inflant, aliæ ab hoc absunt, aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant, aliæ facile in stomacho acescunt, aliæ non facile intus corrumpuntur, aliæ mouent aluum, aliæ supprimunt, aliæ citant vrinam, aliæ tardant. Quædam somnum mouent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniam aliud aliter, vel corpori, vel valetudini conuenit.

Quæ res boni succi sint. CAP. XX.

BOni succi sunt, triticum, siligo, alica, oryza, amylum. Item & lenes sunt & stomacho aptæ & calefaciunt, tragum, ptisana, lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aues, quæ ex media materia sunt. Ex maioribus quoque hæ, quas suprà nominauimus. Medij inter teneros durosq; pisces, vt mullus & lupus, verna, lactuca, vrtica, malua, cucumis, cucurbita, ouum sorbile, portulaca, cochleæ, palmulæ. Ex pomis quodcunq; neq; acerbum neq; acidum est. Vinum dulce vel lene, passum, defrutum, oleæ quæ ex his duobus in alterutro seruatæ sunt, vuluæ, rostra, *trunculiq;. In summa omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne iecur.

*ventriculiq;

Quæ res mali succi sint. CAP. XXI.

MAli verò succi sunt milium, panicum, ordeum, legumina, caro domestica permacra, omnisq; caro salsa, omne salsamentum, garum, vetus caseus, cicer, radicula, rapa, napi, bulbi, braßica, magisq; etiam cyma eius, asparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, nasturtium, thymum, nepeta, satureia, hyssopum, ruta, anethum, fœniculum, cuminum, anisum, lapathum, sinapi, & allium, cepa, lienes, renes, intestina, pomum quodcunq; acidum vel acerbũ est, acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum, pisces, quoq; saxatiles, omnesq; qui ex tenerrimo genere sunt, aut hi qui rursus nimium duri, virosiq; sunt, vt ferè quos stagna, lacus, limosíve riui ferunt, quíve in nimiam magnitudinem excesserunt.

Quæ res lenes, quæúe acres sint.

CAP. XXII.

LEnes autem sunt, sorbitiones, pulticula, laganum, amylum, ptisana, pinguis caro, & quæcunque glutinosa est. Quod ferè quidem in omni, quæ domestica fit, præcipuè tamen in vngulis, trunculisq; suum, in petiolis, capitulisq; hædorum, & vitulorũ, & agnorum, omnibusq; cerebellis. Item si qui proprie bulbi nominantur, lac, defrutum, passum, nuclei pinei. Acria sunt omnia nimis austera, omnia acida, omnia salsa, & mel quidem, quo melius est, eo magis. Item alium, cepa, eruca, ruta, nasturtium, cucu-

Petiolis, id est, paruis pedibus: à Catone pedecini, in de Re rustic. appellati.

mis

mis, beta, braßica, aſparagus, ſinapi, radicula, intubus, thymum, lactuca, maximaq́; olerum pars.

Quæ res craſsiorem, quǽue tenuiorem pituitam faciant. CAP. XXIII.

CRaßiorem autem pituitam faciunt, oua ſorbilia, alica, oryza, amylum, ptiſana, lac, bulbi, omniaq́; fere glutinoſa. Extenuant eandem omnia ſalſa, atq; acria, & acida.

Quæ res ſtomacho idoneæ ſint.
CAP. XXIIII.

*STomacho autem aptißima ſunt, quæcunq; auſtera ſunt, etiam quæ acida ſunt, quæq́; contacta ſale modico ſunt. Item panis ſine fermento, & elota alica, vel oryza, vel ptiſana, omnis auis, omnis venatio, atq; vtraq; vel aſſa, vel elixa. Ex domeſticis animalibus bubula. Si quid ex cæteris ſumitur, macrum potius, quàm pingue. Ex ſue vngulæ, roſtra, aures, * vuluæq́; ſteriles. Ex oleribus intubus, lactuca, paſtinaca, cucurbita elixa, ſiſer. Ex pomis ceraſium, morum, ſorbum, pirum fragile, quale cruſtuminum, vel neuianum eſt. Item pira, quæ reponuntur tarentina atq; ſignina. Malum orbiculatum, aut ſcandianum, vel amerinũ, vel cotoneum, vel punicum. Vuæ ex olla, molle ouum, palmulæ, nuclei, pinei, oleæ albæ ex dura muria, eædem aceto intinctæ, vel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in paſſo, defrútove ſeruatæ ſunt. Vinum auſterum, licet iam aſperum ſit, item reſinatum. Duri ex media materia piſces, oſtrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ:*

* *vuluæ, ſterilesq́;*

chileæ: cibi, potionesq́; vel frigidæ vel feruentes, absinthium.

Quæ res alienæ stomacho sint. CAP. XXV.

ALiena verò stomacho sunt omnia tepida, omnia salsa, omnia iurulenta, prædulcia, omnia pinguia, sorbitio, panis fermẽtatus, itemq́; vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum, & quodcunque olus ex oleo garóve estur, mel, mulsum, defrutũ, passum, lac, omnis caseus, vua recens, ficus & viridis & arida, legumina omnia quæq́; inflare cõsueuerunt: item thymum, nepeta, saturcia, hyssopum, nasturtium, lapathum, lapsana, iuglandes. Ex his autem intelligi potest, non quicquid boni succi est, protinus stomacho conuenire: neq; quicquid stomacho conuenit, protinus boni succi esse.

Quæ inflent, aut inflammationem leuent. CAP. XXVI.

INflant autem omnia ferè legumina, omnia pinguia, omnia dulcia, omnia iurulenta, mustum, atq; etiam id vinum, cui nihil adhuc ætatis accessit. Ex oleribus alliũ, cepa, brassica, omnesq́; radices, excepto sisere & pastinaca, bulbi, ficus etiam aridæ, sed magis virides, vuæ recentes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis, lac, omnisq́; caseus, quicquid deinde subcrudum aliquis assumpsit. Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piscibus, pomis, oleis, conchylijs, ouis vel mollibus, vel sorbilibus, vino vetere. Fœniculum verò

verò & anethum inflationes etiam leuant.

Quæ res aut calefaciant, aut refrigerent.
CAP. XXVII.

AT calefaciunt piper, sal, caro omnis iurulenta, allium, cepa, ficus arida, salsamentum, vinum, & quo meracius est, eo magis. Refrigerãt olera, quorum crudi caules assumuntur, vt intubus, & lactuca. Item coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, cerasa, mala austera, pira fragilia, caro elixa, præcipueq; acetum, siue cibus ex eo, siue potio assumitur.

Quæ res intus facile vitientur, vel minime corrumpantur. CAP. XXVIII.

*FAcile autem intus corrumpuntur, panis fermentatus, & quisquis alius quàm ex tritico est, lac, mel, ideoq; * lactaria atq; omne pistoriũ opus, teneri pisces, ostrea, olera, caseus, & recens, & vetus, crassa vel tenera caro, vinum dulce, mulsum, defrutum, passum, quicquid deinde vel iurulentum est, vel nimis dulce, vel nimis tenue. At minime intus vitiantur, panis sine fermento, aues, & eæ potius duriores, aurati pisces: neque solum aurata pura, aut scarus, sed etiam lolligo, locusta, polypus. Item bubula, omnisq; dura caro, eademq; aptior est, si macra, si salsa est, omniaq; salsamenta, cochleæ, murices, purpuræ, vinum austerum, vel resinatum.*

* *lactãtia*

Quæ res aluum moueant. CAP. XXIX.

AT aluum mouent, panis fermentatus, magisq; si cibarius vel hordeaceus est, brassica,

si

si subcruda est, lactuca, anethum, nasturtiū, ocymum, vrtica, portulaca, radicula, capparis, alliū, cepa, malua, lapathū, beta, asparagus, cucurbita, cerasia, mora, vua, omnia mitia, ficus etiā arida, sed magis viridis, vuæ recentes, pingues, minutæ aues cochleæ, garum, salsamenta, ostrea, pelorides, echini, musculi, & omnes fere cōchulæ, maximeq; ius earum, saxatiles, & omnes teneri pisces, sepiarum atramentum, si qua caro assumitur pinguis eadem, vel iuruleta, vel elixa, aues, quæ natant, mel crudum, lac, *lactaria omnia, mulsum, vinū dulce, vel salsum, aqua tenera, omnia tepida, dulcia, pinguia, elixa, iurulenta, salsa, diluta.

*lactātia

Quæ res aluum astringant. CAP. XXX.

Panis.

Contrà astringunt, panis ex siligine, vel ex simila, magis si sine fermento est, magis etiā si vstus est, intenditurq; vis eius etiam si bis coquitur. Pulticula vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio, itemq; ex ijsdem sorbitio, & magis si hæc antè fricta sunt. Lenticula, cui vel beta, vel intubus, vel ambubeia vel plantago adiecta est, magisq; etiam, si illa antè fricta est, per se etiam intubus, vel ex plantagine vel ambubeia fricta, minuta olera, braßica his decocta, dura oua, magisq; si assa sunt, minutæ aues, merula, palumbus, magisq; si in posca decoctus est, graues omnes aues, quæ magis currunt, quàm volant: lepus, caprea, iecur ex his quæ seuum habent, maximeq; bubulum, ac seuum ipsum, caseus, qui vehemētior vetust-

tustate fit, vel ea mutatione quam in caseo transmarino videmus, aut si recens est ex melle, múlsove decoctus. Item mel coctum, pira immatura, sorba, magisq; ea, quæ torminalia vocantur, mala cydonia, & punica, oleæ vel albæ vel permaturæ, myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum, resinatum vel asperum, item meracum, acetum, mulsum quod inferbuit, item defrutum, passum, aqua vel tepida, vel perfrigida, dura, id est ea quæ tarde putrescit, ideoq; pluuia potissimum, omnia dura, macra, austera, aspera, tosta, & in eadem carne assa potius quàm elixa.

Quæ res vrinam mouent. CAP. XXXI.

VRinam autem mouent, quæcunq; in horto nascentia boni odoris sunt, vt apium, ruta, anethum, ocymum, menta, hyssopum, anesum, coriandrum, nasturtium, eruca, fœniculum. Præter hæc asparagus, capparis, nepeta, thymum, satureia, lapsana, pastinaca, magisq; agrestis, radicula, siser, cepa. Ex venatione maxime lepus, vinũ tenue, piper & rotundum & longum, sinapi, absinthium, nuclei pinei.

Quæ res somnum moueant, aut sensus excitent. CAP. XXXII.

SOmno verò aptum est papauer, lactuca, maximeq; æstiua, cuius cauliculus iam lacte repletus est, morum, porrum. Sensus excitant nepeta, thymum, satureia, hyssopum, præcipueq; pulegium, ruta & cepa.

Quæ

Quæ res corpus aut erodant aut reprimãt, aut refrigerẽt, aut calefaciant, aut durẽt, aut emolliãt.

CAP. XXXIII.

Evocare verò materiam multa admodũ possunt. Sed ea quæ ex peregrinis medicamentis maxime constant, alijsq; magis quàm quibus ratione victus succurritur, opitulantur, in præsentia differam. Ponam ea verò, quæ prompta, & his morbis (de quibus protinus dicturus sum) apta corpus erodunt, & sic ex eo, quod mali est, extrahunt. Habent autem hanc facultatem semina erucæ, nasturtij, radiculæ, præcipuè tamen omnium sinapi. Salis quoq; & fici eadem vis est. Leniter verò simul & reprimunt & molliunt lana succida ex aceto vel vino, cui oleum adiectũ est, contritæ palmulæ, furfures in salsa aqua, vel aceto decocti. At simul reprimunt, & refrigerant, herba muralis, parthenium, vel perdiciũ appellant, serpillum, pulegium, ocymum, herba sanguinalis, quam Græci πολύγονον vocant, portulaca, papaueris folia, capreoliq; vitium, coriandri folia, hyoscyamum, muscus, siser, apium, solanum, quàm στρύχνον Græci vocãt, brassicæ folia, intubus, plantago, fœniculi semen, contrita pira vel mala, præcipueq; cydonia, lẽticula, aqua frigida, maximeq; pluuialis, vinum, acetum, & ex horum aliquo magis, madens vel panis, vel farina, vel spongia, vel cinis, vel lana succida, vel etiam linteolum, creta cimolia, gypsum, melinum, myrteum, rosa,*

* *vel aceto vel vino, quo oleum adi.*

Herba sanguinalis.

acerb

acerbum oleum, verbenarum contusa cum teneris caulibus folia, cuius generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamaris, ligustrum, rosa, rubus, laurus, hedera, punicum malum. Sine frigore autem reprimunt cocta mala cydonia, malicorium, aqua calida, in qua verbenæ coctæ sunt, quas suprà proposui, puluis vel ex fęce vini, vel ex myrti folijs, amaræ nuces. Calefacit verò ex qualibet farina cataplasma, siue ex tritici, siue ex farris, siue hordei, siue erui, vel lolij, vel milij, vel panici, vel lenticulæ vel fabæ, vel lupini, vel lini, vel fœni græci, vbi ea deferbuit, calidaq; imposita est. Valentior tamen ad id omnis farina est ex mulso, quàm ex aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex felle iuncta oleo, magisq;, si vetus est, sal, nitrum, git, piper, quinquefolium, ferèq; quæ vehementer & reprimunt, & refrigerant. Durant quæ calefaciunt & digerunt, & emolliunt. Præcipueq; ad emolliendum potest cataplasma ex lini vel fœni græci semine. His autem omnibus & simplicibus & permixtis variè medici vtuntur vt magis quid quisq; persuaserit sibi appareat, quàm quid euidenter compererit.

LIBER III.

De morborum generibus. CAP. I.

PROVISIS omnibus, quæ pertinent ad vniuersa genera morborum, ad singulorum curationes veniam. Hos autem in duas species Græci diuiserunt, aliosq; ex his acutos, alios longos esse dixerunt. Ideoq; quoniam non semper eodem modo respondebant, eosdem alij inter acutos, alij inter longos retulerũt. Ex quo plura eorum genera esse manifestum est. Quidam enim breues vtiq; sunt, qui cito vel tollunt hominem, vel ipsi cito finiuntur. Quidam longi, sub quibus neq; sanitas in propinquo, neq; exitium est. Tertiumq; genus eorum est, qui modò acuti, modò longi sunt. Idq; non in febribus tantummodo, in quibus frequentißimum est, sed in alijs quoq; fit. Atq; etiam præter hos, quartum est, quod neq; acutum dici potest, quia non perimit: neq; vtiq; longum, quia si occurritur, facile sanatur. Ego cum de singulis dicam, cuiusquisq; generis sit, indicabo. Diuidam autem omnes in eos, qui in totis corporibus consistere videntur, & eos qui oriuntur in partibus. Incipiam à prioribus, pauca de omnibus præfatus. In nullo quidẽ morbo minus fortuna sibi vendicare, quàm ars potest, vtpote cùm repugnante * natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoscendum medico est parum proficienti in acutis morbis, quàm

*fortuna

quàm in longis. Hic enim breue ſpatium eſt, intra quod ſi quod auxilium non profuit, æger extinguitur. Ibi & deliberationi & mutationi remediorum tempus patet, adeò vt rarò, ſi inter initia medicus acceßit, obſequens æger ſine illius vitio pereat. Longus tamen morbus cum penitus inſedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par eſt. Et acutus quidem, quò vetuſtior eſt, longus autem quò recentior, eò facilius curatur. Alterum illud ignorari non oportet, quòd non omnibus ægris eadem auxilia conueniunt. Ex quo incidit, vt alia atq; alia ſummi autores, quaſi ſola vendicauerint, prout cuiq; ceſſerant. Oportet itaq; vbi aliquid non reſpondit, non tanti putare autorem, quanti ægrum, & experiri aliud atq; aliud. Sic tamen, vt in acutis morbis citò mutetur, quod nihil prodeſt: in longis, quos tempus vt facit, ſic etiam ſoluit, non ſtatim condemnetur, ſi quid non ſtatim profuit. Minus verò remoueatur, ſi quid paulum ſaltem iuuat, quia profectus tempore expletur.

Quomodo morbi cognoſcantur, & an increſcãt, an conſiſtant, an minuantur: & qua ratione ab initio, qui languere incipit, curari debeat.

CAP. II.

PRotinus autem inter initia ſcire facile eſt, quis acutus morbus, quis longus ſit: non in his ſolis in quibus ſemper ita ſe habet, ſed in his quoq; in quibus variat. Nam vbi ſine intermiſſionibus acceßiones & dolores graues vrgent,

acutus morbus est. Vbi lenti dolores, léntæve febres sunt, & spatia inter accessiones porriguntur, acceduntq; ea signa, quæ in priore volumine exposita sunt, longum hunc futurum esse manifestum est. Videndum etiam est, morbus an increscat, an consistat, an minuatur, quia quædam remedia increscentibus morbis, plura inclinantibus conueniunt. Eaq; quæ decrescentibus apta sunt, vbi acutus increscens vrget, in remissionibus potius experienda sunt. Increscit autem morbus, dum grauiores dolores accessionesq; veniũt, hæq; & antè quàm proximæ reuertuntur, & postea desinunt. Atq; in longis quoq; morbis etiam tales notas non habentibus, scire licet increscere, si somnus incertus est, si deterior concoctio, si fœdiores deiectiones, si tardior sensus, si pigrior mens, si percurrit corpus frigus aut calor, si idem magis pallet. Ea verò quàm contraria his sunt, decedentis eius notæ sunt. Præter hæc in acutis morbis serius æger alendus est, nec nisi iam inclinatis, vt primò dempta materia impetum frangat. In longis maturius, vt sustinere spatium* affecturi mali possit. Ac si quando is non in toto corpore, sed in parte est, magis tamen ad rem pertinet vim totius corporis molliri, quàm propriæ partes ægræ sanentur. Multum etiam interest, ab initio quis rectè curatus sit, an perperam, quia curatio minus his prodest, in quibus assiduè frustra fuit. Si quis temere habitus, adhuc integris viribus viuit,

*aduenturi

nit, admota curatione momento restituitur. Sed cùm ab his cœperim, quæ notas quasdam futuræ aduersæ valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab animaduersione eiusdem temporis faciam. Igitur si quid ex his quæ proposita sunt, incidit, omnium optima sunt, quies, & abstinentia. Si quid bibēdum, aqua. Idq; interdum vno die fieri satis est. Interdum, si terrentia manent, biduo. proximeq; abstinentiam sumendus est cibus exiguus, bibenda aqua, postera die etiam vinum, deinde inuicem alternis diebus, modò aqua, modò vinum, donec omnis causæ metus finiatur. Per hæc enim sæpe instans grauis morbus discutitur. Plurimiq; falluntur, dum se primo die protinus sublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta deiectione, aut vomitu, aut sudationibus, aut vino sperant. Non quo non interdum id incidat, aut non decipiat, sed quò sæpius fallat, solaq; abstinentia sine vllo periculo medeatur. Cum præsertim etiam modo terroris moderari liceat, & si leuiora indicia fuerint, satis sit à vino tantum abstinere: quod subtractum, plus quàm si cibo aliquid dematur, adiuuat: si paulò grauiora, facile sit, non aquam tantum bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere. Interdum panis quoq; minus quàm pro consuetudine assumere, humidoq; cibo esse contentum, & olere potißimum. Satisq; sit tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abstinere, cum vehement

mentes notæ terruerunt. Neque dubium est quin vix quisquam, qui non dißimulauit, sed per hæc mature morbo occurrit, ægrotet.

De Febrium generibus.
CAP. III.

ATq; hæc quidem sanis facienda sunt, tantum causam metuentibus. sequitur verò curatio febriũ, quod & in toto corpore, & vulgare maxime morbi genus est. Ex his vna quotidiana, altera tertiana, altera quartana est. Interdum etiam longiore circuitu quædam redeũt, sed id raro euenit. In prioribus & morbi sunt, & medicina. At quartanæ quidẽ simpliciores sunt. Incipiunt ferè ab horrore, deinde calor erumpit, finitaq; febre biduum integrum est, ita quarto die reuertitur. Tertianarũ verò duo genera sunt. Alterum eodem modo quo quartana & incipiens & desinens, illo tantum interposito discrimine, quòd vnum diem præstat integrum, tertio redit. Alterum longe perniciosius, quod tertio quidem die reuertitur, ex octo autem & quadraginta horis, fere sex & triginta per acceßionem occupat, interdũ etiam vel minus vel plus, neq; ex toto in remißione desistit, sed tantum lenius est. Id genus pleriq; medici hemitritæon appellant. Quotidianæ verò variæ sunt, & multiplices. Aliæ enim protinus à calore incipiũt, aliæ à frigore, aliæ ab horrore. Frigus voco, vbi extremæ partes membrorum inalgescunt: horrorẽ, vbi

Frigus.

Horror.

totum

totum corpus intremit. Rursus aliæ sic desinunt, vt ex toto sequatur integritas: aliæ sic, vt aliquãtum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quædam reliquiæ remaneant, donec altera accessio accedat, ac sæpe aliæ vix quicquam, aut nihil remittãt, sed ita vt continuent. Deinde aliæ feruorem ingentem habent, aliæ tolerabilem, aliæ quotidie pares sunt, aliæ impares, atque inuicem altero die leniores, altero vehementiores, aliæ tẽpore eodem postridie reuertuntur, aliæ vel serius vel celerius, aliæ diem noctemq; accessionem & decessionem implent, aliæ minus, aliæ plus, aliæ cùm decedunt sudorẽ mouent, aliæ non mouent: atq; aliâs per sudorem ad integritatem venitur, aliâs corpus tantum imbecillius redditur. Accessiones etiam, modò singulæ singulis diebus fiunt, modò binæ, pluresve cõcurrunt. Ex quo sæpe euenit, vt quotidie plures accessiones, remissionesq; sint. Sic tamen vt vnaquæq; alicui priori respõdeat. Interdũ verò accessiones quoq; confunduntur, sic vt notari neq; tempora earum: neq; spatia possint. Neq; verum est, quod dicitur à quibusdam, nullam febrem inordinatam esse, nisi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex vlcere. Facilior enim semper curatio foret, si hoc verum esset. Sed quod euidentes caussæ faciunt, facere etiam abditæ possunt. Neque de re, sed de verbo controuersiam mouẽt. Qui cùm aliter aliterq; in eodẽ morbo febres accedant, non easdẽ inordinate

redire, ſed alias, aliasq́; ſubinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiam ſi verè diceretur. Tempora quoq; remiſsionum modò liberalia, modò vix vlla ſunt.

De curationũ diuerſis generibus. CAP. IIII.

ET febrium quidem ratio maxime talis eſt. *Curationũ verò diuerſa genera ſunt, prout autores aliqui habent. Aſclepiades officium eſſe medici dicit, vt tutò, vt celeriter, vt iucundè curet. Id notum eſt, ſed ferè periculoſa eſſe nimium, & feſtinatio & voluptas ſolet. Qua verò moderatione vtendũ ſit, vt quãtum fieri poteſt omnia iſta cõtingant, prima ſemper habita ſalute in ipſis partibus curationum conſiderandũ erit. Et ante omnia quæritur, primis diebus æger qua ratione continendus ſit. Antiqui medicamentis quibuſdam datis concoctionẽ moliebantur, eò quòd cruditatẽ maxime horrebãt: deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducẽdo ſæpius aluum ſubtrahebant. Aſclepiades medicamenta ſuſtulit, aluum non toties, ſed ferè tamen in omni morbo ſubduxit. Febre verò ipſa præcipuè ſe ad eius remediũ vti profeſſus eſt. Conuellendas enim vires ægri putauit, luce, vigilia, ſiti ingẽti: ſic, vt ne os quidẽ primis, diebus elui ſineret. Quo magis falluntur, qui per omnia iucũdam eius diſciplinam eſſe contendunt.* His enim vlterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ ſubſcripſit: primis verò tortoris vicẽ exhibuit. Ego autem medica-*

** Et is enim*

mento

mentorum dari potiones, & aluum duci non nisi raro debere, concedo. Et id non ideo tamen agendum, vt ægri vires conuellãtur, existimo: quoniã ex imbecillitate summum periculum est. Minui ergo tantam materiã superantem oportet, quæ naturaliter * digeritur, vbi nihil noui accedit. Itaq; abstinendus à cibo primis diebus est, in luce habendus æger, nisi infirmus interdiu est, quoniã corpus ista quoq; digerit, isq; cubare quàm maximo cõclaui debet. Quod ad sitim verò somnumq; pertinet, moderãdum est, vt interdiu vigilet: noctu, si potest, conquiescat: ac neq; potet, neque nimium siti crucietur. Os etiam eius elui potest, vbi & siccum est, & ipsi fætet, quamuis id tempus aptum potioni non est. Commodeq; Erasistratus dixit, sæpe inferiore parte humorem non requirẽte, os & fauces requirere, neq; ad rem male haberi ægrũ pertinere. Ac primò quidem sic tenendus est. Optimum verò medicamentum est, opportunè cibus datus, qui quãdo primũ dari debeat, quæritur. Pleriq; ex antiquis tarde dabãt, sæpe quinto die, sæpe sexto, & id fortasse vel in Asia, vel in Aegypto cœli ratio patitur. Asclepiades vbi ægrũ triduo per omnia fatigarat, quarto die cibo destinabat. At Themison nuper, non quãdo cœpisset febris, sed quando desisset, aut certè leuata esset, considerabat, & ab illo tempore expectato die tertio, si non accesserat febris, statim: si accesserat, vbi ea vel desierat, vel si aßidue inhærebat,

* detrahatur

bat, si certè se inclinauerat, cibum dabat. Nihil autem horũ utiq; perpetuũ est. Nam potest primo die primus cibus dandus esse, potest secundo, potest tertio, potest non nisi quarto, aut quinto, potest post vnam accessionẽ, potest post duas, potest post plures. Refert enim qualis morbus sit, quale corpus, quale cœlum, quæ ætas, quod tẽpus anni. Minimeq; in rebus multum inter se differentibus, quod intermittendũ non est, perpetuum esse præceptum temporis potest. In morbo qui plus virium aufert, celerius cibus dandus est, itemq; eo cœlo, quo magis digerit. Ob quam causam in Aphrica, nullo die æger abstineri recte videtur. Maturius etiã puero, quàm iuueni, æstate, quàm hyeme dari debet. Vnũ illud & semper & vbiq; seruandum est, vt ægri vires subinde assidens medicus inspiciat, & quamdiu supererunt, abstinentia pugnet: si imbecillitatem vereri cœperit, cibo subueniat. Id enim eius officium est, vt ægrum neq; superuacua materia oneret, neq; imbecillitatem* fame perdat. Idq; apud Erasistratum quoq; inuenio, qui quamuis parum docuit, quãdo venter, quando corpus ipsum exinaniretur, dicẽdo tamẽ hæc esse visenda, & tum cibum dandum, cum corpori deberetur: satis ostendit, dum vires superessent, dari non oportere: ne deficerent, consulendum esse. Ex his autem intelligi potest ab vno medico multos non posse curari, eumq; (si artifex est) idoneũ esse, qui nõ multum

*fami prodat

ab ægro recidit. Sed qui quæstui seruiunt, quoniã is maior ex populo est, libenter amplectuntur ea præcepta, quæ sedulitatem non exigunt, vt in hac ipsa re. Facile est enim dies, vel accessiones numerare his quoq;, qui ægrũ rarò vident. ille assideat necesse est, qui quod solum opus est, visurus est, quando nimis imbecillus futurus sit, nisi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initiũ cibi dies quartus aptissimus esse consueuit. Est autem alia etiam de diebus ipsis dubitatio, quoniã antiqui potissimum impares sequebantur, eosq;, tanquam tunc de ægris iudicaretur, κρισίμους nominabãt. Hi erant dies tertius, quintus, septimus, nonus, vndecimus, quartusdecimus, vnus & vigesimus, ita vt summa potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde vni & vigesimo daretur. Igitur sic ægros nutriebant, vt dierũ imparium accessiones expectarent, deinde postea cibum quasi leuioribus accessionibus instantibus darent, adeo vt Hippocrates, si alio die febris desisset, reciduam timere sit solitus. Id Asclepiades iure vt vanum repudiauit, neq; in vllo die, quia par, impárve esset, bis vel maius, vel minus periculum esse dixit. Interdum enim peiores dies pares fiunt, & opportunius post earũ accessiones cibus datur. Nonnunquam etiam in ipso morbo, dierũ ratio mutatur, fitq; grauior, qui remissior esse cõsueuerat, atq; ipse quartusdecimus par est, in quo esse magnã vim antiqui fatebantur. Qui

Dies impares.

cum

cum octauum primi naturā habere contenderet, ut ab eo secundus septenarius numerus inciperet, ipsi sibi repugnabant, non octauum, neq; decimū, neq; duodecimum diem sumendum quasi potentiorem. Plus enim tribuebant nono & undecimo. Quod cum fecissent sine ulla probabili ratione, ab undecimo non ad tertium decimū, sed ad quartumdecimum transibant. Est etiam apud Hippocratem, ei quem septimus dies liberaturus sit, quartum esse grauissimum. Ita illo quoq; autore in die pari & grauior febris esse potest, & certa futuri nota. Atq; idem alio loco quartū quemq; diem, ut in utrumq; efficacissimum apprehēdit, id est, quartum, septimum, undecimum, quartumdecimum, decimumseptimum, in quo & ab impari ad paris rationem transit: & ne hoc quidem propositum conseruauit, cùm à septimo die undecimus, nō quartus, sed quintus sit: adeo apparet quacūq; ratione ad numerum respeximus, nihil rationis sub illo quidē autore reperiri. Verùm in his quidē antiquos tunc celebres admodū Pythagorici numeri fefellerunt, cùm hic quoque medicus non numerare dies debeat, sed ipsas accessiones intueri, & ex his coniectare, quando dandus cibus sit. Illud autem magis ad rem pertinet, scire, tùm ne oporteat dari, cum iam bene venæ conquieuerunt, aut etiā num manentibus reliquijs febris. Antiqui enim quàm integerrimis corporibus alimentū offerebant. Asclepiades

Sed si octauus primi naturā habet: undecimus quartus, non quintus erit.

inclin

*inclinata quidem febre, ſed adhuc tamen inhærente. In quo * vanam rationem ſecutus eſt, non quò non ſit interdum maturius cibus dandus, ſi mature timetur altera acceſſio: ſed quò ſcilicet quàm ſaniſſimo dari debeat. Minus enim corrũpitur quod integro corporis infertur. Neq; tamen * verum eſt, quod Themiſoni videbatur, ſi duabus horis integer futurus eſſet æger, ſatius eſſe tũc dare, vt ab integro corpore potiſſimum diduceretur. Nam ſi diduci tã celeriter poſſet, id eſſet optimum. Sed cùm hoc breue tempus non præſtet, ſatius eſſe principia cibi à decedente febre quam reliquias ab incipiẽte excipi, ita, ſi longius tempus ſecundum eſt, quàm integerrimo dandus eſt: ſi breue, etiam antequam ex toto integer fiat. Quo loco verò integritas eſt, eodem eſt remiſſio, * quæ maxime in febre cõtinua poteſt eſſe. At hìc quoq; quæritur, vtrum tot horæ expectandæ ſint, quot febrem habuerunt, an ſatis ſit, primam partẽ earum præteriri, vt ægris iucundius inſidat, quibus interdum non vacat. Tutiſſimũ eſt autem, ante totius acceſſionis tempus præterire, quamuis vbi longa febris fuit, poteſt indulgeri ægro maturius, dum tamen antè minime pars dimidia prætereatur. Idq; non in ea ſola febre, de qua proxime dictum eſt, ſed in omnibus ita ſeruandum eſt.*

* *vnam*

* *nõ vanum eſt*

* *ſiqua*

De febrium ſpeciebus, & ſingularum curationibus: & primò, quando cibus febricitantibus dandus ſit. CAP. V.

Hæc

Hæc magis per omnia genera febrium perpetua sunt, nūc ad singulas earum species descendam. Igitur si semel tantum acceßit, deinde desijt, eaq́; vel ex inguine, vel ex laßitudine, vel ex æstu, aliáve simili re fuit, sic vt interior nulla caussa metum fecerit, postero die cum tempus acceßionis ita transijt, vt nihil mouerit, cibus dari potest. At si ex alto calor venit, & grauitas vel capitis vel præcordiorum secuta est, neq; apparet quid corpus confuderit, quamuis vnam acceßionem secuta integritas est, tamē quia tertiana timeri potest, expectandus est dies tertius: & vbi acceßionis tempus præterijt, cibus dãdus est, sed exiguus, quia quartana quoq; timeri potest. Et die quarto demum, si corpus integrum est, eo cum fiducia vtendum. Si verò postero, tertióve, aut quarto die secuta febris est, scire licet morbum esse. Sed tertianarum, quartanarumq́;, quarum & certus circuitus est, & finis integer, & quia liberaliter quieta tempora sunt, expeditior ratio est: de quibus suo loco dicam. Nūc verò eas explicabo, quæ quotidie vrgent. Igitur tertio quoq; die cibus ægro commodißimè datur, vt alter febrem minuat, alter viribus subueniat. Sed his dari debet, si quotidiana febris est, quæ ex toto desinat, simul atq; corpus integrū factum est. si quamuis non acceßiones, febres tamē iunguntur, & quotidie quidē increscūt, sed sine integritate tamē remittūt, cùm corpus ita se habet, vt maior remißio non

non

nõ expectetur. Si altero die grauior, altero leuior accessio est, post grauiorẽ. Ferè verò grauiorẽ accessionẽ leuior nox sequitur: quò fit, vt grauiorẽ accessionẽ nox quoq; tristior antecedat. At si cõtinuatur febris, neq; leuior vnquã fit, & dari cibum necesse est, quãdo dari debeat, magna quidẽ dissensio est. Quidã, quia ferè remissius matutinũ tempus ægris est, tunc putant dandũ. Quod si respondet, non quia mane est, sed quia remissio est ægris, dari debet. Si verò ne tunc quidem vlla requies ægris est, hoc ipso peius id tempus est, quòd cùm sua natura melius esse debeat, morbi vitio non est, simulq; insequitur tẽpus meridianum: à quo cum omnis æger ferè peior fiat, timeri potest, ne ille magis etiã, quã ex cõsuetudine vrgeatur. Igitur alij vespere tali ægro cibum dant. Sed cùm eo tempore ferè pessimi sint, qui ægrotant, verendum est, ne si quid tunc mouerimus, fiat aliquid asperius. Ob hæc ad mediã noctem decurro, id est finito iam grauissimo tempore, eodẽq; longissimè distante, secuturis verò antelucanis horis, quibus omnes ferè maximè dormiunt: deinde matutino tempore, quod natura sua leuissimũ est. Si verò febres vagæ sunt, quia verendum est, ne cibũ statim subsequãtur, quandocunq; quis ex accessione leuatus est, * tunc debet assumere. At si plures accessiones eodem die veniunt, considerare oportet, parés ne per omnia sint, (quod vix fieri potest) an impares. Si per omnia pares sunt, post

Febres vagæ.

* hunc

eam

eam potius accessionẽ cibus dari debet, quæ non inter meridiem & Vesperem desinit. Si impares sunt, considerandum est, quo distent. Nam si altera grauior, altera leuior est, post grauiorẽ dari debet: si altera longior, altera breuior, post lõgiorem: si altera grauior, altera longior est, considerandũ est, vtra magis affligat, illa vi, an hæc tẽpore, & post eam dãdus est. Sed planè plurimum interest, quantæ, qualesq; inter eas remißiones sint. Nam si post alteram fibrẽ motio manet, post alteram integrum corpus est: integro corpore, cibo tempus aptius est. Si semper febricula manet, sed alterum tamen longius tempus remißionis est, id potius eligendum est, adeo vt vbi acceßiones cõtinuantur, protinus inclinata priore dandus cibus sit. Etenim perpetuum est, ad quod omne cõsilium dirigi potest, cibum quàm maxime semper ab acceßione futura reducere, & hoc saluo, dare quàm integerrimo corpori. Quod non inter duas tantum, sed etiam inter plures acceßiones seruabitur. Sed cùm sit aptißimum tertio quoq; die cibum dare, tamen si corpus infirmum est, quotidie dãdus est: multoq; magis si continentes febres sine remißione sunt, quanto magis corpus affligunt, aut si duæ plurésve acceßiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, vt & à primo die protinus cibus dari quotidie debeat, si protinus venæ conciderunt: & sæpius eodem die, si inter plures acceßiones subinde vis corpori deest. Illud

tamen

tamen in his seruandum est, vt post eas febres minus cibi detur, post quas, si per corpus liceret, omnino non daretur. Cùm verò febris instet, incipiat, augeatur, consistat, decedat, deinde in decessione consistat, aut finiatur, scire licet, optimum cibo tempus esse febre finita: deinde cùm decessio eius consistit: tertium si necesse est, quandocunq; decedit, cætera omnia periculosa esse. Si tamē propter infirmitatem necessitas vrget, satius esse consistente iā incremento febris aliquid offerre, quàm increscente. Satius esse instāte, quàm incipiente: cum eo tamen, vt nullo tempore is qui deficit, non sit sustinendus. Neq; Hercule satis est, ipsas tantum febres medicum intueri, sed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem, seu supersunt vires, seu desunt, seu quidam mali affectus interueniunt. Cùm verò semper ægros securos agere conueniat, vt corpore tantùm, non etiam animo laborent, tum præcipuè, vbi cibum sumpserunt. atq; si qua sunt, quæ exasperatura eorum animos sunt, optimum est, * ea dum ægrotant eorum notitiæ subtrahere. Si id fieri non potest, sustinere tamen post cibum vsq; somni tempus, & cum experrecti sunt, tum exponere.

* eadem ægrotantium notitiæ sub.

Quando potiones febricitantibus dari expediat. CAP. VI.

SEd de cibo facilior quidem cum ægris ratio est, quorum sæpe stomachus hunc respuit, etiam si mens concupiscit. De potione verò ingens

gens pugna est, eoq; magis, quo maior febris est. Hæc enim sitim accendit, & tum maxime aquam exigit, cũ illa periculosissima est. Sed docẽdus æger est, vbi febris conquieuerit, protinus sitim quoq; quieturam, longioremq; accessionem fore, si quod ei datũ fuerit alimentum. Ita celerius eum desinere sitire, qui non bibit. Necesse est tamen quãto facilius etiam sani famem, quàm sitim sustinẽt, tanto magis ægris in potione, quàm in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet, nisi subito sic venæ conciderunt, vt cibus quoq; dari debeat. Secundo verò, cæterisq; etiam, quibus cibus nõ dabitur, tamen si magna sitis vrgebit, potio dari potest. Ac ne illud quidem ab Heraclide Tarẽtino dictum ratione caret, vbi aut bilis ægrũ, aut cruditas male habet expedire quoque per medicas potiones misceri nouam materiã corruptæ. Illud videndum est, vt qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoque: vbi sine illo datur, deligãtur, aut eum ægrum dormire cupiemus. Quòd ferè sitis prohibet. Satis autem conuenit, cum omnibus febricitantibus, nimius humor alienus sit, tũ præcipuè esse fœminis, quæ ex partu in febres inciderunt. Sed cũ tempora cibo potioniq; febris & remissionis ratio det, non est expeditissimum scire quando æger febricitet, quãdo melior sit, quãdo deficiat. Sine quibus dispensari illa nõ possunt. Venis enim maxime credimus fallacissimæ rei, quia sæpe istæ leniores, celerioresve

Venarum pulsus.

sunt,

ſunt, & ætate & ſexu, & corporum natura. Et plerunq; ſatis ſano corpore, ſi ſtomachus infirmus eſt, nonnunquam etiam incipiente febre ſubeunt & quieſcũt, vt imbecillus is videri poſsit, cui facile laturo grauis inſtat acceſsio. Contrà ſæpe eas concitat, & reſoluit, ſol & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus, adeo, vt cùm primum medicus venit, ſolicitudo ægri dubitantis quomodo ille ſe habere videatur, eas moueat. O bquam cauſſam periti medici eſt, non protinus vt venit apprehẽdere manu brachium, ſed primum reſidere hilari vultu, percunctariq; quemadmodum ſe habeat, & ſi quis eius metus eſt, eum probabili ſermone lenire, tum deinde eius corpori manũ admouere. Quas venas autem cõſpectus medici mouet, quàm facile mille res turbant. Altera res eſt, cui credimus calor, æque fallax. Nam hic quoq; excitatur æſtu, labore, ſomno, metu, ſolicitudine. Igitur intueri quidẽ etiam iſta oportet. Sed his non omnia credere, ac protinus quidem ſcire non febricitare eum, cuius venæ naturaliter ordinatæ ſunt, teporq; talis eſt, qualis eſſe ſanis ſolet. Non protinus autẽ ſub calore motuq; febrem ſeſe concipere, ſed ita, ſi ſumma quoq; arida inæqualiter cutis eſt, ſi calor & in fronte eſt, & ex* imis præcordijs oritur, ſi ſpiritus ex naribus cum feruore prorumpit, ſi color aut rubore, aut pallore nouo mutatus eſt, ſi oculi graues, & aut perſicci, aut ſubhumidi ſunt, ſi ſudor cum

Officium medici.

* intimis

fit, inæqualis est, si venæ nõ æquis interuallis mouentur. Ob quam caussam medicus neq; in tenebris, neq; à capite ægri debet residere, sed illustri loco aduersus eũ, vt omnes notas ex vultu quoq; cubantis perspiciat. Vbi verò febris fuit, atq; decreuit, expectari oportet num tempora, partésve corporis aliæ paulum madescant, quæ sudorẽ venturum esse testentur. Ac si qua nota est, tunc demum dare potui calidam aquam, cuius salubris effectus est, si sudorẽ per omnia mẽbra diffundit. Huius autem rei caussa continere æger sub veste satis multa manus debet, eademq; crura, pedesq; contegere, qua male pleriq; ægros in ipso impetu febris, pessimeq; vbi ardens ea est, male habent. Si sudare corpus cœpit, linteũ tepefacere oportet, paulatimq; singula membra detergere. At vbi sudor omnis finitus est, aut si is nõ venit, vbi quàm maxime potuit, idoneus esse cibo æger videtur, sub veste leniter vngendus est, tũ detergendus, deinde ei cibus dandus. Cibus autẽ febricitãtibus humidus est aptissimus, aut humori certe quàm proximus. vtiq; ex materia quàm leuissima, maximeq; sorbitio: eaq; si magnæ febres fuerũt, quàm tenuissima esse debet. Mel quoq; despumatum huic rectè adijcitur, quo corpus magis nutriatur: sed id, si stomachum offendit, superuacuum est, sicut ipsa quoq; sorbitio. Dari verò in vicẽ eius potest, vel intrita ex aqua calida, vel alica elota, si firmus est stomachus: & cõpressa aluus ex aqua mulsa: si

vel ille languet, vel hæc profluit, ex posca. Et primo quidem cibo ita satis est: secundo verò aliquid adyci potest, ex eodem tamen genere materiæ vel olus, vel conchylium, vel pomum. Et dum febres quidẽ increscunt, hic solus idoneus cibus est. Vbi verò aut desinunt, aut leuantur, semper quidem incipiendum est ab aliquo ex materia leuißima: adyciendum verò aliquid ex media, ratione habita subinde & virium hominis & morbi. Ponẽdi verò ægro varij cibi (sicut Asclepiades præcepit) tum demum sunt, vbi fastidio vrgetur, neq; satis vires sufficiunt, vt paulum ex singulis degustando famem vitet. At si neq; vis neq; cupiditas deest, nulla varietate solicitandus æger est, ne plus assumat, quàm cõcoquat. Neq; verũ est, quod ab eo dicitur, facilius cõcoqui cibos varios: eduntur enim facilius, ad concoctionem autem materiæ, genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, vt neq; increscente morbo tutum est ægrũ cibo impleri, sed vbi inclinata iam in melius valetudo est. Sũt aliæ quoq; obseruationes in febribus necessariæ, atq; id quoq; videndum est, quod quidam solum præcipiũt, an astrictum corpus sit, an profluat: quorũ alterum strãgulat quod continet, alterum digerit. Nam si astrictũ est, ducenda aluus est, mouenda vrina, eliciendus omni modo sudor. In hoc genere morborũ sanguinẽ etiã misiße, concußisse vehementibus gestationibus corpus, in lumine habuisse, imperasse famẽ, sitim,

 vigil

vigiliam, prodest. Vtile est etiam inducere in balneum, prius demittere in solium, tũ vngere, iterum ad soliũ redire, multaq; aqua fouere inguina, interdum etiam oleum in solio cum aqua calida miscere, vti cibo rarius & serius tenui, simplici, molli, calido, exiguo, maximeq; oleribus, qualia sunt, lapathum, vrtica, malua, vel iure etiam concharum, musculorúmve, aut locustarũ, neq; danda caro, nisi elixa est. At potio esse debet magis liberalis, & ante cibum, & post hunc, & cum hoc vltrà quàm sitis coget. Poteritq; à balneo etiam pinguius aut dulcius dari vinum, poterit semel aut bis interponi Græcum salsum. Contrà verò si corpus profluet, sudor coërcendus, quies adhibenda erit, tenebris, somnoq; quandocunque volet vtendum, non nisi leui gestatione corpus agitandum, & pro genere mali subueniẽdum. Nã si venter fluit, aut si stomachus non continet, vbi febris decreuit, liberaliter oportet aquam tepidã potui dare, & vomere cogere, nisi aut fauces, aut præcordia, aut latus dolet, aut vetus morbus est. Si verò sudor exercet, durãda cutis est vel nitro, vel sale, quæ cum oleo miscentur. At si leuius id vitiũ est, oleo corpus vngẽdum est: si vehemẽtius, rosa vel melino, vel myrteo, cui vinum austerum sit adiectum. Quisquis autem fluore æger est, cùm venit in balneum, prius vngendus, deinde in solium demittendus est. Si in cute vitium est, frigida quoq;, quàm calida aqua melius vtetur. Vbi

ad

ad cibum ventum est, dari debet is valens, frigidus, siccus, simplex, qui quàm minime corrũpi poßit panis tostus, caro oßa, vinum asperum, vel certè subausterum. Si venter profluit, calidum: si sudores nocent, vomitusq; sunt, frigidum.

Quomodo pestilentes febres curari debeant.
CAP. VII.

DEsiderat etiam propriã animaduersionem in febribus pestilentiæ casus. In hanc minime vtile est, aut fame, aut medicamentis vti, aut ducere aluum. Si vires sinunt, sanguinem mittere optimum est, præcipueq; si cũ dolore febris est. Si id parum tutum est, vbi febris aut tenuata est, aut leuata est, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quàm in ijs morbis, ducere in balneum opus est, vinum calidum & meracius dare, & omnia glutinosa. Inter quæ quoq; carnem generis eiusdem. Nam quo celerius eiusmodi tempestates corripiunt, eo maturius auxilia, etiam cum quadã temeritate rapienda sunt. Quòd si puer est qui laborat, neq; tantũ robur eius est, vt sanguis mitti poßit, siti ei, vtendũ est, ducẽda aluus, vel aqua, vel ptisanæ cremore, tum demum is leuibus cibis nutriendus. Et ex toto, non sic pueri, vt viri curari debent. Ergo, vt in alio quoq; genere morborum, parcius in his agendum est. Non facilè sanguinem mittere, nõ facilè ducere aluum, non cruciare vigilia, faméve, aut nimiæ siti, non vino curare satis conuenit. Vomitus post febrem elicien-

dus est, deinde dandus cibus ex leuissimis, tum is dormiat: postero quoq; die si febris manet, abstineatur. Tertio ad similem cibum redeat. Dãdaq; opera est, quantũ fieri potest, vt inter opportunam abstinentiam ciboſq; opportunos, obmissis cæteris nutriatur. Si verò ardẽs febris extorret, nulla medicamenti danda potio est, sed in ipsis accessionibus, oleo & aqua refrigerandus est, quæ miscendæ manu sunt donec albescãt, & conclaui tenendus, quò multum & purum aërem trahere posſit, neq; multis vestimentis strangulandus, sed admodum leuibus tantum velãdus est. Possunt etiam super stomachũ imponi folia vitis in aqua frigida tincta. Ac ne siti quidẽ nimia vexandus est, alendus maturius est, id est, à die tertio, & ante cibum iisdem perungendus. Si pituita in stomacho coit, inclinata iã accessione, vomere cogendus est, & tũc dandum frigidum olus, aut pomum ex his quæ stomacho conueniunt. Si siccus manet stomachus protinus vel ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ cremor dandus est, cum quo recens adeps cocta sit. Cùm verò in summo incremento morbus est, vtiq; non ante diem quartum magna siti antecedente, frigida aqua copiose præstanda est, vt bibat etiam vltra satietatem: & cùm iam venter & præcordia vltra modũ repleta, satisq; refrigerata sunt, vomere debet. Quidã ne vomitum quidẽ exigũt, sed ipsa aqua frigida tantũ ad satietatẽ data pro medicamento vtuntur. Vbi vtrumlibet factum

est,

est, multa veste operiendus est, & collocandus vt dormiat. Fereq; post longam sitim & vigiliam, post multam satietatem, post infractum calorem plenus somnus venit, per quem ingens sudor effunditur, idq; præsentissimum auxilium est. Sed in his tamen, in quibus præter ardorem, nulli dolores, nullus præcordiorum tumor, nihil prohibens, vel in thorace, vel in pulmone, vel in faucibus, nō vlcus, non deiectio, non profluuium alui fuit. Si quis autem in huiusmodi febre leuiter tussit, is neq; vehementi siti conflictatur, neq; bibere aquam frigidam debet, sed eo modo curandus est, quo in cæteris febribus præcipitur.

Curatio semitertianæ febris, quæ hemitritæos dicitur. CAP. VIII.

At vbi id genus tertianæ est, quod hemitritæon Medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plerunq; frequentiores accessiones, decessionesq;, vt aliud morbi genus videri possit: porrigitq; febris inter horas viginti quatuor & triginta sex, vt quod idē est, non idem esse videatur. Et magnopere necessariū est, neq; dari cibū, nisi in ea remissione, quæ vera est: & vbi ea venit, protinus dari, plurimiq; sub alterutro curantis errore subitò moriuntur: ac nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet, tum dari cibus, qui neq; incitet febrem, & tamen longū eius spatium sustineat.

Curatio lentularum febrium, CAP. IX.

*Nonnunquam etiam lentæ fibres sine vlla remißione corpus tenent, ac neq; cibo, neq; vlli remedio locus est. In hoc casu medici cura esse debet, vt morbum mutet. Fortasse enim curationi opportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleũ sit adiectum, corpus eius pertractandum est, quoniã interdum sic euenit, vt horror oriatur, & fiat initiũ quoddã noui motus, exq; eo, cùm magis corpus incaluit, sequatur etiã remißio. In his frictio quoq; ex oleo & sale salubris videtur. At si diu frigus est & torpor, & iactatio corporis, non alienum est in ipsa febre dare mulsi tres aut quatuor cyathos, vel cũ cibo vinum bene dilutũ. Intenditur enim sæpe ex eo febris, & maior ortus calor, simul & priora mala tollit, & spẽ remißionis in ea curatione ostendit. Neq; hercules ista curatio noua est, qua nunc quidã traditos sibi ægros (qui sub cautioribus medicis trahebantur) interdum contrarijs remedijs sanant. Siquidem apud antiquos quoq; ante Herophilum & Erasistratũ, maximeq; post Hippocratẽ fuit * πέτρων quidã, qui febricitantem hominem, vbi acceperat, multis vestimẽtis operiebat, vt simul calorẽ ingentẽ, sitimq; excitaret. Deinde vbi paulum remitti cœperat febris aquã frigidã potui dabat: ac si mouerat, sudorẽ, explicuisse se ægrũ iudicabat, si nõ mouerat, plus etiã aquæ frigidæ ingerebat, & tum mouere cogebat. Si alterutro modo febre liberauerat, protinus suillã assam, & vinũ homini dabat. Si non*

*Petro

libe

liberauerat, decoquebat aquã sale adiecto, eamq; bibere cogebat, vt mouendo ventrem purgaret. Et intra hæc omnis eius medicina erat. Eaq; nõ minus grata fuit his, quos Hippocratis successores nõ refecerãt, quàm nunc est his quos Herophili, vel Erasistrati æmuli, diu tractos non expedierunt. Neq; ideo tamen non est temeraria ista medicina, quia plures, si protinus à principijs excepit, interemit. Sed cùm eadem omnibus conuenire nõ possint, ferè quos ratio nõ restituit, temeritas adiuuat. Ideoq; eiusmodi medici melius alienos ægros, quàm suos nutriũt. Sed est circũspecti quoq; hominis, & nouare interdum, & augere morbum, & febres accendere, quia curationem vbi id quod est non recipit, potest recipere id quod futurum est.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem, & scabritiem linguæ. CAP. X.

Considerandum etiam est febrésne solæ sint, an alia his quoque mala accedant: id est, num caput doleat, num lingua aspera, num præcordia intenta sint. Si capitis dolores sunt, rosam cum aceto miscere oportet, & in id ingerere, deinde habere duo pitacia, quæ latitudinem frontis longitudinemq; æquent. Ex his inuicem alterum in aceto & rosa habere, alterũ in fronte, aut intinctam iisdem lanam succidam imponere. Si acetum offendit, pura rosa vtendum est. Si rosa ipsa lædit, oleo acerbo: si ista parum iuuant, teri potest

vel

vel iris arida, vel nuces amaræ, vel quælibet herba ex refrigerantibus. Quorum quidlibet ex aceto impositum dolorē minuit, ſed magis aliud in alio. Iuuat etiam panis cum papauere iniectus, vel cū roſa, ceruſſa, ſpumáve argenti. Olfacere quoq; vel ſerpillum, vel anethum non alienum eſt. At ſi in præcordijs inflammatio & dolor eſt, primò ſuperimponenda ſunt cataplaſmata reprimentia, ne ſi calidiora fuerint, plus eò materiæ concurrat. Deinde vbi prima inflammatio ſe remiſit, tunc demum ad calida & humida veniendum eſt, vt ea quæ remanſerint, diſcutiant. Notæ verò inflammationis ſunt quatuor, rubor & tumor, cū calore & dolore. Quo magis errauit Eraſiſtratus, qui febrem nullā ſine hac eſſe dixit. Ergo ſi ſine inflammatione dolor eſt, nihil imponendū eſt. Hunc enim ſtatim ipſa febris ſoluit. At ſi neq; inflammatio, neq; febris, ſed tantum præcordiorū dolor eſt, protinus calidis & ſiccis fomentis vti licet. Si verò lingua ſicca eſt, & ſcabra, detergenda primum penicillo eſt ex aqua calida. Deinde vngenda miſtis inter ſe roſa & melle. Mel purgat, roſa reprimit, ſimulq; ſicceſcere non ſinit. At ſi ſcabra non eſt, ſed arida, vbi penicillo deterſa eſt, vngi roſa debet, cui ceræ ſit paulum adiectum.

Remedia contra frigus, quod febrem præcedit. CAP. XI.

SOlet etiā ante febres eſſe frigus, idq; vel moleſtiſſimum morbi genus eſt. Vbi id expectatur, omni

omni potione prohibendus æger est. Hæc enim paulo antè data multum mali adijcit. Item maturius veste multa tegendus est: admouenda partibus his, pro quibus metuimus, sicca & calida fomenta, sic, ne statim vehementissimi calores incipiant sed paulatim increscant. Perfricandæ quoq; eæ partes manibus unctis ex vetere oleo sunt, eiq; adijciendum aliquid ex calefacientibus. Contentiq; medici quidam vna frictione etiam ex quolibet oleo sunt. In harum febrium remissionibus, nonnulli tres aut quatuor sorbitionis cyathos, etiamnum vltrà manente febre, dant. Deinde, ea bene finita, reficiunt stomachum cibo frigido, & leni. Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus semel, & post febrē datus prodest. Sed curiose perspiciendum est, ne tempus remissionis decipiat. Sæpe enim in hoc quoq; genere valetudinis iam minui febris videtur, & rursus intenditur. Itaq; ei remissioni credendum est, quæ etiā immoratur, & iactationem fœtoremq; quendam oris (quem ὄζην Græci vocant) minuit. Illud satis conuenit, si quotidie pares accessiones sunt, quotidie paruum cibum dandum: si impares, post grauiorem cibum post leuiorem, aquam mulsam.

Curatio horroris in febribus. CAP. XII.

Horror autem eas ferè fibres antecedit, quæ certum habent circuitum, & ex toto remittuntur. Ideoq; tutissimæ sunt* maximè quæ curationes admittūt. Nam vbi incerta tempora sunt, neq;

*maximeq; cur.

neq; alui ductio, neq; balneum, neq; vinum, neq; medicamentum aliud recte datur. Incertum est enim quando febris ventura sit: ita fieri potest, vt si subito venerit, summa in eo pernicies sit, quod auxilij caussa sit inuentum. Nihilq; aliud fieri potest, quàm vt primis diebus bene abstineat æger, deinde sub decessu febris eius, quæ grauissima est, cibum sumat. At vbi certus circuitus est, facilius omnia illa tentantur, quia facilius proponere nobis & accessionum & decessionum vices possumus. In his autem cùm veterauerunt, vtilis fames non est. Primis tantummodo diebus ea pugnandum est, deinde diuidenda curatio est, & antè horror, tum febris discutienda. Igitur cū primùm aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidā aquam, subsalsam, & vomere eum cogere. Nam ferè talis horror ab his oritur, quæ biliosa in stomacho resederunt. Item faciendū est, si proximo quoq; circuitu æquè cessit. Sæpe enim sic discutitur. Iamq; quod genus febris sit, scire licet. Itaq; sub expectatione proximæ accessionis, quæ instare tertia potest, deducendus in balneum est, dandaq; opera est, vt per tempus horroris in solio sit. Si ibi quoq; senserit, nihilominus idem sub expectatione accessionis quartæ faciat, siquidem eo quoq; modo sæpe id discutitur: si nec balneum quidem profuit, ante accessionem alliū edat, aut bibat calidam aquam cum pipere, siquidem ea quoque assumpta calorem mouent, qui horrorem

Vomitus.

non

non admittit. Deinde eo modo, quo in frigore præceptum est, antequàm inhorrescere poßit, operiatur. Fomentisq; protinus validioribus totum corpus circundare cõuenit, maximeq; inuolutis extinctis testis & titionibus. Si nihilominus horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipsa vestimenta perfundatur, cui æquè ex calefacientibus aliquid sit adiectum, adhibeaturq; frictio, quantam is sustinere poterit, maximeq; in manibus & pedibus, & spiritum ipse contineat, neq; desistendum est etiam si horror est. Sæpe enim pertinacia inuãtis, malum corpus vincit. Si quid euomuit, danda aqua tepida, iterumq; vomere cogendus est, vtendumq; eisdem est, donec horror finiatur. Sed præter hæc, ducenda aluus est, si tardius horror quiescet: siquidem id quoq; exonerato corpori prodest. Vltima quoq; post hæc auxilia sunt, gestatio & frictio. Cibus autem in eiusmodi morbis maxime dandus est, qui mollem aluum præstet, caro glutinosa, vinum cum dabitur austerum.

Curatio quotidianæ febris. CAP. XIII.

HAec ad omnes circuitus febrium pertinẽt: discernendæ tamen singulæ sunt, sicut rationem habent dißimilem. Si quotidiana est, triduo primo magnopere abstinere oportet, tum cibis altero quoq; die vti. Si res inueterauerit, post febrem experiri balneum & vinum, magisq; si horrore sublato hæc superest.

Curatio tertianæ febris. CAP. XIIII.

SI tertiana verò, quæ ex toto intermittit, aut quartana est, medijs diebus & ambulationibus uti oportet, alijsq; exercitationibus et vnctionibus. Quidã ex antiquioribus medicis Cleophantus, in hoc genere morborum, multo ante accessionem caput ægri multa calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod quamuis pleraq; eius viri præcepta secutus est Asclepiades, rectè tamen præterijt. Est enim anceps. Ipse, si tertiana febris est, tertio die post accessionem dicit aluum duci oportere, quinto post horrorem vomitum elicere, deinde post febrem (sicut illi mos erat) adhuc calidis dare cibum, & vinum. Sexto die in lectulo detineri. Sic enim fore, ne septimo die febris accedat. Id sæpe fieri posse verisimile est. Tutius tamen est vt ipso ordine vtamur. Tria remedia, vomitus, alui ductionis, vini potus per triduum, id est, die tertio, & quinto, & septimo tentare, nec vinum nisi post accessionem die septimo bibat. Si verò primis diebus discussus morbus non est, incidit q; in vetustatem, quo die febris expectabitur, in lectulo se cõtineat, post febrem perfricetur, tum cibo assumpto bibat aquam: postero die, quo cibo vacat & ab exercitatione vnctioneq;, aqua tantum contentus conquiescat. Et id quidem optimum est. Si verò imbecillitas vrgebit, & post febrem vinum, & medio die paulum cibi debebit assumere.

Curat

Curatio quartanæ febris. CAP. XV.

EAdem in quartana facienda ſunt. Sed cùm hæc tarde admodũ finiatur, niſi primis diebus diſcuſſa eſt, diligentius ab initio præcipiendũ eſt, quid in ea debeat fieri. Igitur ſi cui cum horrore febris acceſſit, eaq; deſijt, eodem die, & poſtero tertioq; continere ſe debet, & aquam tantummodo calidam primo die poſt febrem ſumere, biduo proximo, quãtum fieri poteſt, ne hanc quidem. Si quarto die cum horrore febris reuertitur, vomere, ſicut antè præceptũ eſt: deinde poſt febrem modicum cibum ſumere, vini quadrantem. Poſtero tertioq; die abſtinere, aqua tantummodo calida (ſi ſitiet) aſſumpta: ſeptimo die balneo frigus præuenire, abſtinere, continere ſe debet, & aqua tantũmodo calida, ſi ſitiet: ac tum ita * ſeptimo die balneo frigus præuenire: ſi febris redierit, ducere aluũ: vbi ex eo corpus conquieuerit, inũctione vehementer perfricari, eodem modo ſumere cibum, & vinum biduo proximo ſe abſtinere, frictione ſeruata: decimo die rurſus balneum experiri: & ſi poſtea febris acceſſit, æquè perfricari, vinum copioſius bibere: ac ſi proximum eſt, quies tot dierũ, vt abſtinentia cum cæteris quæ præcipiuntur, febrem tollant. Si verò nihilominus remanet, aliud ex toto ſequendum eſt curationis genus. Idq; agendum, vt quod diu ſuſtinendum eſt, corpus facilè ſuſtineat. Quominus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendã

* nono

*aluum, deinde abstinendũ vsq; in septimũ diem dixit. Quod vt sustinere aliquis poßit, tamẽ etiã febre liberatus vix refectioni valebit. Adeo si febris sæpius accesserit, concidet. Igitur si tertiodecimo die morbus remanebit, balneũ neq; ante febrem, neq; post eam tentandum erit, nisi interdũ iam horrore discusso. Horror ipse per eadem quæ suprà præscripta sunt, expugnandus. Deinde post febrem oportebit vngi, & vehementer perfricari, cibum & validum & fortiter assumere, vino vti quantum libebit, postero die cum satis quieuerit, ambulare, exerceri, vngi, perfricari fortiter, cibũ accipere sine vino. Tertio die abstinere. Quo die verò febrem expectabit, antè surgere, & exerceri: dareq; operam non oportet, vt in ipsam exercitationem tempus febris incurrat. Sic enim sæpe illa discutitur. At si in opere occupauit, tum demum se recipere. In eiusmodi valetudine medicamenta sunt, oleũ, frictio, exercitatio, cibus, vinũ. Si venter astrictus est, soluendus est. Sed hæc facilè validiores faciunt, si imbecillitas occupauit, pro exercitatione gestatio est. Si ne hanc quidem sustinet, adhibenda tamen frictio est: si hæc quoq; vehemens onerat, intra quietem, & vnctionem, & cibum sistendum est, dandaq; opera est, ne qua cruditas in quotidianam id malum vertat. Nam quartana neminẽ iugulat, sed si ex ea facta quotidiana est, in malis æger est. Quod tamen nisi culpa vel ægri vel curantis *nonnunquam fit.*

**nunquã*

Curat

Curatio duarum quartanarum. CAP. XVI.

ATsi duæ quartanæ sunt, neq; hæ, quas proposui, exercitationes adhiberi possunt, aut ex toto quiescere opus est: aut si id difficile est, leuiter ambulare, considere diligẽter inuolutis pedibus et capite. Quoties febris accessit & desijt, cibũ modicum sumere & vinum: reliquo tempore nisi imbecillitas vrget, abstinere. Aut si duæ febres penè iunguntur, post vtranq; cibum sumere. Deinde vacuo tẽpore & moueri aliquid, & post unctionem cibo vti. Cũ verò vetus quartana raro, nisi vere soluatur, vtiq; eo tempore attendendum est, ne quid fiat, quod valetudinẽ impediat. Prodestq; in vetere quartana mutare subinde victus genus, à vino ad aquam, ab aqua ad vinum, à lenibus cibis ad acres, ab acribus ad lenes transire, esse radicẽ, deinde vomere, iuréve pulli gallinacei ventrem resoluere, oleum ad frictiones adijcere, calefacientia ante accessionem sorbere, vel aceti cyathos duos, vel vnum synapis, cũ tribus Græci vini salsi, vel mista paribus portionibus, & in aqua diluta, piper, castoreum, laser, myrrham. Per hæc enim similiaq; corpus agitandum est: vt moueatur ex eo statu quo detinetur. Si febris quieuit, diu meminisse eius diei conuenit, eoq; vitare frigus, calorẽ, cruditatem, lassitudinẽ. Facile enim reuertitur, nisi à sano quoq; aliquandiu timetur.

Curatio quotidianæ febris, quæ ex quartana facta sit. CAP. XVII.

At si ex quartana quotidiana facta est, cum id vitio inciderit, per biduum abstinere oportet, frictione uti, aquam tantummodo vespe ri potui dare, tertio die sæpe fit, ne febris accedat, sed siue fuit, siue non fuit, cibus post accessionis tempus est dandus: at si manet, per biduum abstinentia, quanta maxime imperari corpori potest, fricatione quotidie utendum est.

De tribus insaniæ generibus, & primo de eius curatione, quæ à Græcis φρενῖτις dicitur.

CAP. XVIII.

Et febrium quidem ratio exposita est. Supersunt verò alij corporis affectus, qui huic superueniunt, ex quibus eos, qui certis partibus assi gnari non possunt, protinus iungam. Incipiam ab insania, primamq; huius ipsius partẽ aggrediar, quæ & acuta, & in febre est, Græci φρενῖτιν appellant. Illud ante omnia scire oportet, interdum in accessione ægros desipere, & loqui aliena. Quod non quidẽ leue est, neq; incidere potest, nisi in febre vehementi, non tamen æquè pestiferum est. Nã plerunq; breue esse consueuit, leuatoq; accessionis impetu, protinus mens redit. Neq; id genus morbi remedium aliud desiderat, quàm quod in curanda febre præceptum est. Phrenitis verò tum demũ est, cum continua dementia esse incipit, aut cum æger quamuis adhuc sapiat, tamen quasdam vanas imagines accipit: perfecta est, vbi mens illis imaginibus addicta est. Eius autem plura genera sunt.

Phrenitis.

sunt. Siquidem ex Phreneticis alij hilares, alij tristes sunt, alij facilius continentur, & intra verba desipiunt, alij cõsurgunt, & violenter quędã manu faciunt: atq; ex his ipsis alij nihil nisi impetu peccant, alij etiã artes adhibent, summamq; spem sanitatis in captandis maiorũ operũ occasionibus prębent, sed exitu deprehenduntur. Ex his autem eos qui intra verba desipiunt, aut leuiter etiam manu peccãt, onerare asperioribus coërcitionibus superuacuum est. Eos verò, qui violentius se gerunt, vincire conuenit, ne vel alteri vel sibi noceant. Neq; credendũ est, si vinctus aliquis, dum leuari vinculis cupit, sanũ iam se fingat, quamuis prudenter & miserabiliter loquatur, quoniam is dolis insanientis est. Ferè verò antiqui tales ęgros in tenebris habebant, eò quòd eis cõtrarium esset exterreri, & ad quietẽ animi tenebras ipsas conferre aliquid iudicabãt. At Asclepiades, tanquã tenebris ipsis terrentibus, in lumine habendos esse dixit: neutrum tamen perpetuũ est. Alium enim lux, alium tenebrę magis turbant, reperiunturq; in quibus nullum discrimen deprehendi vel hoc, vel illo modo possit. Optimũ itaq; est vtrunq; experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale discrimen est, ęger si vires habet, loco lucido, si non habet, obscuro continendus est. Remedia verò adhibere, vbi maxime furor vrget, superuacuum est: simul enim febris quoq; increscit. Itaq;

 tum

tum nihil nisi continendus æger est. Vbi verò res patitur, festinanter subueniendũ est. Asclepiades perinde esse dixit, his sanguinem mitti, ac si trucidentur. ratione hanc secutus, quòd neq; insania esset, nisi febre intenta: neq; sanguis, nisi in remissione eius rectè mitteretur. Sed ipse in his somnũ multa frictione quæsiuit, cum & intentio febris somnum impediat, & frictio non nisi in remissione eius vtilis sit. Itaq; hoc quoq; auxilium debuit præterire. Quid igitur est? Multa in præcipiti periculo rectè fiunt, aliàs omittenda. Et continuata quoq; febris habet tempora, quibus etsi non remittit, non tamen crescit. Estq; hoc, vt non optimũ, sic tamen secundum remedij *genus. Quod si vires ægri patiantur, sanguis quoq; mitti debet. Nec minus deliberari potest, an aluus ducẽda sit, tum interposito die conuenit caput ad cutem tondere, deinde aqua fouere, in qua verbenæ aliquæ decoctæ sint, vel ex reprimentibus: aut prius fouere, deinde tondere & iterũ fouere, ac nouissime rosa caput naresq; implere, offerre etiam naribus rutã, ex aceto contritam, mouere sternutamenta medicamentis in id efficacibus. Quæ tamen facienda sunt in his, quibus vires non desunt. Si verò imbecillitas est, rosa tantum caput, adiecto serpyllo, similiq; aliquo madefaciendum est. Vtiles etiam in quibuscunq; viribus herbæ duæ sunt, Solanum & Muralis, simul ex vtraq; succo expressò caput impleatur. cum se febris remiserit, frictione

*tempus

vtend

vtendum est, parcius tamen in his, qui nimis hilares, quàm in his qui nimis tristes sunt. Aduersus omnium autem sic insanientium animos, gerere se pro cuiusq; natura nsceßariũ est. Quorundam enim vani metus leuandi sunt, sicut in homine prædiuite famẽ timente * accidit, cui subinde falsæ hæreditates nuntiabantur. Quorundam audacia coërcẽda est, sicut in his fit, in quibus continendis plagæ quoq; adhibentur. Quorũdam etiam intempestiuus risus & obiurgatione & minis probibendus est. Quorundam discutiẽdæ tristes cogitationes, ad quod symphoniæ, & cymbala, strepitusq; proficiunt. Sæpius tamen aßentiendum, quam repugnandum est, paulatimq; & non euidenter ab his, quæ stultè dicẽtur, ad meliora mens eius abducenda est. Interdum etiam elicienda ipsius intentio, vt fit in hominibus studiosis literarum, quibus liber legitur, aut rectè, si delectantur, aut perperam, si idipsum eos offendit. Emendando enim, conuertere animum incipiunt. Quinetiã recitare, si qua meminerũt, cogendi sunt. Ad cibum quoq; quosdam non desiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocauerunt. Omnibus verò sic affectis, somnus & difficilis, & præcipuè neceßarius est. Sub hoc enim pleriq; sanescunt. Prodest ad id, atq; etiam ad mentem ipsam componendam, crocinum vnguẽtum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilãt hi, quidam somnũ moliuntur, potui

* incidit

dandо aquam, in qua papauer, aut hyoſcyamos decocta ſit: alij mandragoræ mala puluino ſubijciunt, alij vel amomũ, vel ſycamini lacrymã fronti inducũt. Hoc nomen apud medicos reperio. Sed cum Græci morum ſycaminum appellant, mori nulla lacryma eſt. Sic verò ſignificatur lacryma arboris in Aegypto naſcentis, quam ibi moroſycon appellant. Plurimi decoctis papaueris corticibus, ex ea aqua ſubinde ſpongia os, & caput fouent. Aſclepiades ea ſuperuacua eſſe dixit, quoniam in lethargum ſæpe* conuerterent. Præcipit autem vt primo die à cibo, potione, ſomno abſtineretur, veſpere ei daretur potui aqua, tunc frictio admoueretur lenis, ita vt ne manũ quidem qui fricaret, vehementer imprimeret: poſtero deinde die iiſdem omnibus factis, veſperi ei daretur ſorbitio* ex aqua, rurſusq; frictio adhiberetur. Per hanc enim nos conſecuturos, vt ſomnus accedat. Id interdum fit, & quidem adeo, vt illo conſiſtente nimia frictio etiam lethargi periculum afferat. Sed ſi ſic ſomnus non acceſſit, tum demũ illis medicamentis accerſendus eſt, habita ſcilicet eadem moderatione, quæ hîc quoq; neceſſaria eſt, ne quẽ obdormire volumus, excitare poſtea non poſſimus. Confert etiã aliquid ad ſomnum* Silanus iuxtà cadens, vel geſtatio poſt cibum & noctu, maximeq; ſuſpẽſi lecti motus. Neq; alienum eſt, ſi neq; ſanguis antè miſſus eſt, neq; mens conſtat, neq; ſomnus accedit, occipitio inciſo cucur-

bitulam

* compellerent.

* et aqua

* ſaliens Georgius Val. Silanũ pro riuo exponit.

bitulam admouere. Quæ quia leuat morbum, potest etiam somnum facere. Moderatio autem in cibo quoq; adhibẽda. Nam neq; implendus æger est, ne insaniat, neq; ieiunio vtiq; vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus est autẽ cibo infirmo, maximeq; sorbitione, potione aquæ mulsæ, cuius ternos cyathos bis hyeme, quater æstate dedisse satis est. Alterum genus insaniæ est, quod spatium longius recipit, quia ferè sine febre incipit, leues deinde febriculas excitat, & consistit in tristitia, quam videtur bilis atra contrahere. In hac vtilis detractio sanguinis est. Si quid hanc prohibet, prima est abstinentia, secunda per album veratrum vomitumq; purgatio, post vtrumlibet adhibenda bis die frictio est. Si magis valet, frequens etiã exercitatio. Inieiuno vomitus, cibus sine vino dandus ex media materia est. Quam quoties posuero, scire licet etiã ex infirmißima dari posse, dum ne ea sola quis vtatur, valentißima tantũmodo esse remouẽda. Præter hæc seruanda aluus est quàm tenerrima; remouẽdi terrores, & potius bona spes afferẽda; quærenda delectatio ex fabulis ludisq;, quibus maximè capi sanus assueuerat. Laudanda si qua sunt ipsius opera, & ante oculos eius ponenda. Leuiter obiurganda vana tristitia. Subinde admonẽdus in his ipsis rebus, quæ solicitãt, cur non potius lætitiæ, quàm solicitudinis caussa sit. Si febris quoq; accesit, sicut aliæ febres curanda est,

Tertium insaniæ genus est ex his longissimum, adeo vt vitam ipsam nō impediat, quod robusti corporis esse cōsueuit. Huius autem ipsius species duæ sunt. Nam quidam imaginibus, non mente falluntur, qualem insaniētem Aiacem vel Orestem poëtarum fabulæ ferunt: quidam animo desipiunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum est, tristes an hilares sint. In tristitia nigrum veratrū deiectionis caussa, in hilaritate album, ad vomitū excitandū dari debet. Idq; si in potione non accepit, pani adijciendum est, quo facilius fallat. Nā si bene se purgauerit, ex magna parte morbum leuabit. Ergo etiam si semel datum veratrum, parum profecerit, interposito tēpore iterum dari debet. Neq; ignorare oportet, leuiorem esse morbum cum risu, quàm serio insanientium. Illud quoq; perpetuū in omnibus morbis, vbi ab inferiore parte purgandus aliquis est, ventrē eius antè soluendum esse: vbi à superiore, comprimēdum. Si verò consilium insanientem fallit, tormētis quibusdam optime curatur. Vbi perperam aliquid dixit, aut fecit, fame, vinculis, plagis coërcendus est. Cogendus est & attendere, & ediscere aliquid, & meminisse. Sic enim fiet, vt paulatim metu cogatur considerare quid faciat. Subitò etiam terreri & expauescere, in hoc morbo prodest. Et ferè quicquid animū vehementer perturbat. Potest enim quædam fieri mutatio, cum ab eo statu mens in quo fuerat, abducta est. Interest

tereſt

terest etiam si ipse sine caussa subinde rideat, an mæstus, dimissusq; sit. Nam dementis hilaritas terroribus his (de quibus suprà dixi) melius curatur. Si nimia tristitia est, prodest lenis, sed multa bis die frictio. Itē per caput aqua frigida infusa, demissumq; corpus in aquā & oleū. Illa communia sunt, insaniētes vehementer exerceri debere: multa frictione uti, neq; pinguē carnē, neq; vinū assumere, cibis uti post purgationē ex media materia quàm leuissimus. Non oportere esse vel solos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant, mutare debere regiones, etsi mens redit, annua peregrinatione esse iactandos. Raro, sed aliquando tamen, ex metu delyrium nascitur. Quod genus insaniētium specie similiq; victus genere curandum est, prætérquàm quod in hoc insaniæ genere solo rectè vinū datur.

Cardiaci morbi curatio. CAP. XIX.

HVic morbo præcipuè contrarium est id genus, quod Cardiacū à Græcis nominatur, quamuis sæpe ad eum phrenetici transeunt. Siquidem mens in illis labat, in hoc constat. Id autē nihil aliud est, quàm nimia imbecillitas corporis, quod stomacho languēte, immodico sudore digeretur. Licetq; protinus scire id esse, vbi venarum exigui, imbecilliq; pulsus sunt. Sudor autē supra consuetudinem, & modo & tempore, ex toto thorace & ceruicibus, atq; etiam capite procumpit, pedibus tantummodo & cruribus siccioribus

ribus atq; frigētibus. At vbi id morbi genus est, curatio prima est, supra præcordia imponere quæ reprimant cataplasmata: secundo, sudorem prohibere. Id præstat acerbum oleum vel rosa, vel melinum aut myrteum. Quorum aliquo corpus leuiter perungendum, ceratumq; ex aliquo horū tum imponendum est. Si sudor vincit, delinēdus homo est, vel gypso vel argenti spuma, vel cimolia creta, vel etiam subinde horum puluere respergendus. Idem præstat puluis ex contritis aridi myrti vel rubi folijs, aut ex austeri, & boni vini arida fece. Pluraq; similia sunt, quæ si desunt, satis vtilis est quilibet ex via puluis iniectus. Super hæc verò quo minus corpus insudet, leui veste debet esse contectus, loco non calido, fenestris patentibus, sic, vt perflatus quoq; aliquis accedat. Tertiū auxiliū est imbecillitati iacentis, vina ciboq; succurrere. Cibus non multus quidē, sed sæpe tamē nocte ac die dandus est, vt nutriat, neq; oneret. Is esse debet ex infirmißima materia, & stomacho aptus. Nisi autem necesse est, ad uinum festinare non oportet. Si verendum est ne deficiat, tum & intrita ex hoc, & hoc ipsum austerum quidē, sed tamen tenue meracum. Egelidum subinde & liberaliter dandū est adiecta polenta, si modo is æger parū cibi assumit. Idq; vinū esse debet, neq; nullarū virium, neq; ingentium: recteq; tota die ac nocte, vel tres heminas æger bibet. Si vastius corpus est, plus etiā. Si cibum non

accipit,

accipit, perunctum antè perfundere aqua frigida conuenit, & tum dare. Quòd si stomachus resolutus parum continet, & ante cibum & post eum sponte vomere oportet, rursusq; post vomitum, cibum sumere. Si ne id quidem manserit sorbere vini cyathũ, interpositaq; hora sumere alterum: si id quoq; stomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis superillinendũ est. Qui vbi inaruerunt, efficiunt, vt vinum in stomacho contineatur, exq; eo toti corpori calor, venisq; vis redeat. Vltimum auxiliũ est, in aluum ptisanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus*indere, siquidem id quoq; vires tuetur. Neque alienum est, naribus quoq; æstuantis admouere, quod reficiat, id est rosam, & vinum. Et si qua in extremis partibus frigent, vnctis & calidis manibus fouere. Per quæ si consequi potuimus, vt & sudoris impetus minuatur, & vita prorogetur, incipit iam tempus ipsum esse præsidio. Vbi in tuto esse videtur, verendum est tamẽ, ne ad eandem imbecillitatem citò recidat. Itaque vino tantum remoto, quotidie validiorem cibum debet assumere, donec satis virium corpori redeat.

* inijcere

De Lethargo, & eius curatione. CAP. XX.

ALter quoque morbus est, aliter phrenetico contrarius. In illo difficilis somnus, prompta ad omnem audaciã mens est: at in hoc marcor, & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas, (λήθαργον Græci nominant) atq; id quoq;

genus acutũ eſt, & niſi ſuccurritur, celeriter iugulat. Hos ægros quidam ſubinde excitare nituntur, admotis his, per quæ ſternutamenta euocantur, & his, quæ odore fœdo mouent, qualis eſt pix cruda, lana ſuccida, piper, veratrum, caſtoreum, acetum, allium, cepa, iuxtà etiam galbanum incendunt, aut pilos, aut cornu ceruinum. Si id non eſt, quodlibet aliud. Hæc enim cùm comburũtur, odorem fœdum mouent. Tharrias verò quidam accesſionis eſſe id malum dixit, leuariq; cùm ea deceſsit. Itaq; eos qui ſubinde excitant ſine vſu, male habere. Intereſt autem in deceſsione expergiſcatur æger, an cùm febris non leuetur, aut leuata quoq; ea ſomnus vrgeat. Nam ſi expergiſcitur, adhibere ei vt ſopito ſuperuacuũ eſt. Neq; enim vigilando melior fit, ſed per ſe, ſi melior eſt, vigilat. Si verò continẽs ei ſomnus eſt, vtiq; excitãdus eſt, ſed his tẽporibus quibus febris leuiſsima eſt, vt & excernat aliquid, & ſumat. Excitat autẽ validiſsimè repente aqua frigida infuſa poſt remiſsionem. Itaq; perunctũ oleo multo corpus tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendũ eſt. Sed hoc vtemur, ſi æqualis ægro ſpiritus erit, ſi mollia præcordia. Sin aliter hæc erũt, ea potiora, quæ ſuprà comprehẽſa ſunt. Et quod ad ſomnum quidẽ pertinet, cõmodiſsima hæc ratio eſt. Medendi autẽ cauſſa caput radendum, deinde poſtea fouendũ eſt aqua, in qua laurus aut ruta decocta ſit. Altero die imponendum

dum

dum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut hedera cum rosa & aceto. Præcipueq; proficit & ad excitandum hominem naribus admotum, & ad morbũ ipsum depellendum capiti fronti ve impositum sinapi. Gestatio etiam in hoc morbo prodest, maximeq; opportune cibus datus, id est in remissione, quanta maxime inueniri poterit. Aptissima autem sorbitio est, donec morbus decrescere incipiat: sic, vt si quotidie grauis accessio est, hæc quotidie detur. Si alternis, post grauiorẽ sorbitio, post leuiorem, mulsa aqua. Vinum quoq; cum tempestiuo cibo datum, non mediocriter adiuuat. Quòd si post longas febres eiusmodi torpor corpori accessit, cætera eadẽ seruãda sunt. Ante accessionem autem tribus quatuórve horis castoreum (si venter astrictus est) mixtum cum scamonea: si nõ est, per seipsum cum aqua dandum est. Si præcordia mollia sunt, cibis vtendum est plenioribus. Si dura, in ijsdem sorbitionibus subsistendum, imponendumq; est præcordijs, quod simul & reprimat, & emolliat.

De Aqua inter cutem, hoc est Hydropico morbo. CAP. XXI.

SEd hic quidem acutus est morbus. Longus verò fieri potest eorum, quos aqua inter cutem male habet, nisi primis diebus discussus est, ὕδρωπα Græci uocãt. Atq; eius tres species sunt. Nam modò ventre vehementer intento, creber intus ex motu spiritus sonus est. Modò corpus

inæqua

inæquale est, tumoribus aliter aliterq; per totũ id orientibus. Modò intus in vnũ aqua cõtrahitur, & moto corpore ita mouetur, vt impetus eius conspici poßit. Primum τυμπανίτην, secundum λευκοφλεγματίαν vel ὑποσάρκα, tertium ἀσκίτην Græci nominant. Cõmunis tamen omniũ est humoris nimia abundãtia, ob quam ne vlcera quidem in his ægris facilè sanescunt. Sæpe verò hoc malum per se incipit. Sæpe alteri vetusto morbo, maximeq; quartanæ superuenit. Facilius in seruis, quàm in liberis tollitur, quia cùm desideret famẽ, sitim, mille alia tædia, longamq; patientiã, promptius his succurritur, qui facilè cogũtur, quàm quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidẽ, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutẽ perducuntur. Ideoq; non ignobilis medicus, Chrysippi discipulus, apud Antigonũ regem, amicum quendam eius notæ intẽperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum negauit posse sanari. Cumq; alter medicus Epirotes Philippus se sanaturũ polliceretur, respõdit illum ad morbum ægri respicere, se ad animum. Neq; eum res fefellit. Ille enim cùm summa diligentia nõ medici tantũmodo, sed etiã regis custodiretur, tamẽ malagmata sua deuorando, bibendoq; suã vrinã in exitium se præcipitauit. Inter initia tamẽ non difficilima curatio est, si imperata sunt corpori, quies, sitis, inedia. At si malũ inueterauerit, nõ sine magna molestia discutitur Metrodorum

dorum tamen Epicuri discipulum referunt, cùm hoc morbo tentaretur, neq; æquo animo ferret necessariam sitim, vbi diu abstinuerat, bibere solitum, deinde euomere. Quòd si redditur quicquid receptum est, multum tædio demit: si à stomacho retentum est, morbũ auget. Ideoq; in quolibet tẽtandum non est. Sed si febris quoq; est, hæc in primis submouẽda est per eas rationes, per quas huic succurri posse propositum est. Si sine febre æger est, tum demũ ad ea veniendum est, quæ ipsi morbo mederi solent. Atque hic quoq; quæcunq; species est, si nõdum nimis occupauit, iisdem auxiliis opus est. Multum ambulandum, currendu aliquando est. Superiores maximè partes sic perfricandæ, vt spiritum ipse contineat, euocandus est sudor non exercitatione tantumodo, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibusq; aliis, maximeq; vtiles naturales & siccæ sudationes sunt, quales super Baias habemus in myrtetis: balneum atque omnis humor alienus est. Ieiuno rectè catapotia dantur facta ex absinthii duabus, myrrhæ tertia parte. Cibus esse debet ex media quidem materia, sed tamẽ generis durioris. Potio non vltrà danda est, quàm vt vitam sustineat, optimaq; est, quæ vrinã mouet. Sed idipsum tamẽ molliri cibo, quam medicamento melius est. Si tamen res coget,* ex his aliquid, quæ id præstent, erit decoquendum, eaq; aqua potui dãda. Videntur autem hanc facultatem habere iris, nardum,*

*alquid

*vt ex his aliqd detur, præstãter id decoquendũ.

crocum, cinamum, amomum, casia, myrrha, balsamum, galbanum, ladanum, œnanthe, panace, cardamomum, hebenus, cupressi semen, vua tyminia, quàm σταφίδα ἀγρίαν Græci nominant: abrotanum, rosæ folia, acorum, amaræ nuces, tragoriganum, styrax, costum, iunci quadrati, & rotundi semen, illud cyperon, χοῖνον hoc Græci vocant. Quæ quoties posuero, non quæ hic nascũtur, sed quæ inter aromata afferũtur, significabo. Primo tamen quæ leuissima ex his sunt, id est rosæ folia, vel nardi spica, tentanda sunt. Vinũ quoq; vtile est & austerum, sed quàm tenuissimũ. Commodum est etiam lino quotidie ventrem metiri, & qua comprehendit aluum, notam imponere, postero die videre, si plenius corpus sit, an extenuetur. Id enim quod tenuatur, medicinam sentit. Neq; alienum est metiri & potionem eius & vrinam. Nam si plus humoris excernitur, quàm assumitur, ita demum secundæ valetudinis spes est. Asclepiades in eo, qui ex quartana in hydropa deciderat, se abstinentia bidui & frictione vsum, tertio die iam & febre & aqua liberato, cibum & vinum dedisse, memoriæ prodit. Hactenus communiter de omni specie dici potest. Si vehementius malum est, diducenda ratio curandi est. Ergo si inflammatio & ex ea dolor creber est, vtilis quotidianus aut alterno quoq; die post cibũ vomitus est. Fomentis siccis, calidisq; vtendũ est. Si per hæc dolor non finitur, necessaria sunt sine

ferro

ferro cucurbitulæ. Si ne per has quidẽ tormentum tollitur, incidenda cutis est, & tum his vtendum. Vltimum auxiliũ est, si cucurbitulæ nihil profuerunt, per aluum infundere copiose aquam calidã, eamq́; recipere. Quinetiam quotidie ter quatérve opus est vti frictione vehementi, cum oleo & quibusdã calefacientibus. Sed in hac frictione à ventre abstinendum est. Imponendum verò in eum crebrius sinapi, donec cutem erodat, ferramentisq́; candentibus pluribus locis venter exulcerandus est, & seruanda vlcera diutius. Vtiliter etiã scilla cocta delinitur cutis, sed diu post has inflammationes abstinendum est ab omnibus inflantibus. At si id vitium est, cui leucophlegmatias nomen est, eas partes quæ tumẽt, subijcere soli oportet, sed non nimium, ne febricula incidat: si is vehementior est, caput velandum est, vtendumq́; frictione madefactis tantum manibus aqua, cui sal & nitrum & olei paulum sit adiectum, sic vt aut pueriles, aut muliebres manus adhibeãtur, quo mollior earum tactus sit. Idq́; si vires patiuntur, ante meridiem tota hora, post meridiem semihora fieri oportet. Vtilia etiam sunt cataplasmata, quæ reprimunt, maximeq́; si corpora teneriora sunt. Incidendum quoq; est super talum quatuor ferè digitis ex parte interiore, qua per aliquot dies frequens humor feratur, atq; ipsos tumores incidere altis plagis oportet. Concutiendumq́; multa gestatione corpus est: atq; vbi inductæ vulneribus ci-

cicatrices sunt, adyciendum & exercitationibus est, & cibis, donec corpus ad pristinum habitum reuertatur. Cibus valens esse debet, & glutinosus maximeq; caro. Vinum (si per stomachum licet) dulcius. Sed ita, vt inuicẽ biduo triduóve, modò aqua, modò id bibatur. Prodest etiam lactucæ marinæ (quæ grandis iuxta mare nascitur) semen, cũ aqua potui datum. Si valens est qui id accipit, ei scilla cocta (sicut suprà dixi) delinitur. Autoresq; multi sunt inflatis vesicis pulsandos tumores esse. Si vero id morbi genus est, quo in vterum multa aqua contrahitur, ambulare, sed magis modicè oportet, malagma quod digerat impositum habere, idq; ipsum super imposito triplici panno, fascia non nimium tamen vehementer astringere. Quod à Tharria profectum, seruatum esse à pluribus video. Si iecur aut lienem affectum esse manifestum est, ficum pinguem cõtusam adiecto melle superponere. Si per talia auxilia venter non siccatur, sed humor nihilominus abundat, celeriore via succurrere, vt is per ventrem ipsum emittatur. Neq; ignoro Erasistrato displicuisse hãc curandi viam. Morbum enim hunc iocinoris putauit. Ideoq; ita illum esse sanandũ, frustraq; aquã emitti, quæ vitiato illo subinde nascatur. Sed primũ non huius visceris vnius hoc vitium est. Nam splene affecto, & in totius corporis malo habitu fit: deinde, vt inde cœperit, tamen aqua nisi emittitur, quæ contra naturam ibi subsistit,

&

& iocineri & cæteris * *interioribus partibus, nocet. Conuenitq́; corpus nihilominus esse curãdum. Neq; enim sanat emissus humor, sed medicinæ locum facit, quam intus inclusus impedit. Ac ne illud quidem in controuersiam venit, quin non omnes in hoc morbo sic curari possint, sed iuuenes robusti, qui vel ex toto carent febre, vel certè satis liberales intermissiones habẽt. Nam quorum stomachus corruptus est, quíve ex atra bile huc deciderunt, quiq́; malum corporis habitum habent, idonei huic curationi nõ sunt. Cibus antẽ quo die primum humor emissus est, superuacuus est, nisi si vires desunt. Insequẽtibus diebus & his vinum meracius quidẽ, sed non ita multum dari debet, paulatimq́; euocandus æger est ad exercitationes, frictiones, solẽ, sudationes, nauigationes, & idoneos cibos, donec ex toto cõualescat. Balneũ rarum res amat, frequentiorem in ieiunio vomitum. Si æstas est, in mare natare cõmodũ est. Vbi cõualuit aliquis, diu tamen alienus ei veneris vsus est.*

* *inferioribus*

De Tabe, & eius speciebus, & curationibus.

CAP. XXII.

D*Iutius sæpe & periculosius Tabes eos male habet, quos inuasit. Atq; huius quoque plures species sunt. Vna est, qua corpus non alitur, & naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis verò in eorũ locũ subeuntibus, summa macies oritur, & nisi occurritur, tollit.* ἀτροφίαν *hanc Græci vocant. Ea duabus fere de*

causis incidere consueuit. Aut enim nimio timore aliquis minus, aut auiditate nimia plus quàm debet, assumit: ita vel quod deest, infirmat: vel quod superat, corrumpitur. Altera species est, quàm Græci καχεξίαν appellant, vbi malus corporis habitus est, ideoq; omnia alimenta corrumpuntur. Quòd ferè fit cùm longo morbo vitiata corpora, etiam si illo vacant, refectionem tamen non accipiunt, aut cum malis medicamẽtis corpus affectum est, aut cùm diu necessaria defuerunt, aut cùm insitatos et inutiles cibos aliquis assumpsit, aliquídve simile incidit. Huic præter tabem illud quoq; nonnunquam accidere solet, vt per aßiduas pustulas aut vlcera summa cutis exasperetur, vel aliquæ corporis partes intumescãt. Tertia est, longéq; periculosißima species, quã Græci φθίσιν nominauerunt. Oritur ferè à capite, inde in pulmonem destillat: huic exulceratio accedit, ex hac febricula leuis fit, quæ etiam cùm quieuit, tamẽ & repetit. Frequens tußis est, pus excreatur, interdũ cruendum aliquid. Quicquid excreatum est, si in ignem impositum est, mali odoris est. Itaq; qui de morbo dubitant, hac nota vtũtur. Cùm hæc genera tabis sint, animaduertere primũ oportet, quid sit in quo laboratur. Deinde, si tantummodo non ali corpus apparet, caussam eius attendere: & si cibi minus aliquis quàm debet, assumit, adijcere, sed paulatim, ne si corpus insuetũ, subita multitudine onerauerit, concoctionem impediat. Si verò

plus iusto quis assumere, solitus est, abstinere vno die, deinde ab exiguo cibo incipere, quotidie adijcere, donec ad iustum modũ perueniat. Præter hæc conuenit ambulare locis quàm minime frigidis, sole vitato, per manus quoq; exerceri. Si infirmior est, gestari, vngi, perfricari, si potest, maximè per seipsum, sæpius eodem die, & ante cibum & post eum sic, vt interdum oleo quædam adijciantur calefacientia, donec insudet. Prodestq; ieiuno prehẽdere per multas partes cutem, & attrahere, vt relaxetur, aut imposita resina & abducta subinde idem facere. Vtile est etiam interdum balneum, sed post cibum exiguum. Atq; in ipso solio rectè cibi aliquid assumitur, aut si sine hoc frictio fuit, post eam protinus. Cibi verò esse debent ex his, qui facile concoquuntur, qui maxime alunt. Ergo vini quoq;, sed austeri necessarius vsus est, mouenda vrina. At si malus corporis habitus est, primũ abstinendum est, deinde aluus ducenda, tũ paulatim cibi dandi, adiectis exercitationibus, vnctionibus, frictionibus. Vtilius his frequẽs balneum est, sed ieiunis etiam vsq; ad sudorem. Cibis verò opus est copiosis, varijs, boni succi, quiq; etiã minus facilè corrumpantur, vino austero. Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mittendus est, sed paulatim quotidieq; pluribus diebus, cũ eo, vt cætera quoq; eodẽ modo seruentur. Quòd si mali plus est, & vera phthisis est, inter initia protinus occurrere necessarium est. Neq; enim facile is morbus cùm

inueterauerit, euincitur. Opus est, si vires patiũtur, lõga nauigatione, cœli mutatione, sic, vt densius quàm id est, ex quo discedit æger, petatur. ideoq; aptissimè Alexandriam ex Italia itur. Fereq; id posse inter principia corpus pati debet, cũ hic morbus ætate firmissima maximè oriatur, id est ab anno duodecimo ad annum quintũ & trigesimum. Si id imbecillitas non sinit, naue tamen non longe gestari commodissimum est. Si nauigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus dimouendum est, tum à negotijs abstinendum est, omnibusq; rebus, quæ solicitare animum possunt, somno indulgendum, cauẽdæ destillationes, ne si quid cura leuaret, exasperent, & ob id vitanda cruditas, simulq; sol & frigus. Os obtegẽdum, fauces velandæ, tussicula suis remedijs finienda, & quàm diu quidem febricula incursat, huic interdum abstinentia, interdum etiam tempestiuis cibis medendũ. Eoq; tẽpore bibenda aqua. Lac quoq;, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia sitis, siue præcordia tument, siue biliosa vrina est, siue sanguis fluxit, pro veneno est, in phthisi tamen, sicut in omnibus longis difficilibusq; febribus, recte dari potest. Quòd si febris aut nondum incursat, aut iam remisit, recurrẽdum est ad modicas exercitationes, maximeq; ambulationes, itẽ lenes frictiones. Balneum alienum est. Cibus esse debet primo acer, vt allium, porrum, idq; ipsum ex aceto, vel

ex eodem intubus, ocymum, lactuca. Dein lenis, ut sorbitio ex ptisana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte adiecto. Idem oryza quoq;, & si nihil aliud est, far præstat. Tum inuicem, modo his cibis, modò illis utendum est. Adijciendaq; quædam ex media materia, præcipueq;, vel ex aprugna, cerebellum, vel pisciculus, & his similia. Farina etiam cum seuo ouillo, caprinóve mista, deinde incocta, pro medicamēto est. Vinum assumi debet, lene austerum. Hactenus non magna mole pugnatur. Si vehementior noxa est, ac neq; febricula neque tußis quiescit, tenuariq; corpus apparet, validioribus auxilijs opus est. Exulcerandus est ferro candenti, uno loco sub mento, altero in gutture, duobus ad mammam utranq;, item sub imis oßibus scapularū (quas ὠμοπλάτας Græci vocant) sic, ne sanescere ulcera sinamus, nisi tußi finita. Cui per se quoque medendum esse, manifestum est. Tunc ter quaterq; die vehementer extremæ partes perfricandæ, thorax leui manu pertractandus, post cibum intermittenda hora, & perfricanda crura, brachiaq;. Interpositis denis diebus demittendus est æger in solium, in quo sit aqua calida, & oleū: cæteris diebus bibenda aqua, tum & vinum: si tußis non est potui frigidum dandum: si æstas est, egelidum. Utile est etiam cibos in remißionibus quotidie dari, frictiones, gestationesq; similiter adhiberi. *itemq; acria quarto aut quinto die sumere, interdum herbam sanguinalem

*eadem acria

ex aceto vel plantaginem esse. Medicamentum etiam est, vel plãtaginis succus per se, vel marrubium ex melle cõcoctum, ita vt illius cyathus sorbeatur, huius cochleare plenũ paulatim delingatur, vel inter se mista & incocta resinæ terebinthinæ pars dimidia, butyri & mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus sunt victus, vehiculum, & nauis, & sorbitio. Aluus cita vtique vitanda est. Vomitus in hoc morbo si frequens est, perniciosus est, maximeq; sanguinis. Qui meliusculus esse cœpit, adijcere debet exercitationes, frictiones, cibos deinde, ipse se, suppresso spiritu, perfricare, diu abstinere à vino, balneo, venere.

De Comitialis morbi curationibus. CA. XXIII.

INter notissimos morbos est etiam is, qui Comitialis, vel maior nominatur. Homo subito concidit, ex ore spumæ mouentur, deinde interposito tempore ad se redit, & per seipsum consurgit. Id genus sæpius viros quàm fœminas occupat, ac solet quidem etiam longum esse, vsque ad mortis diem, & vitæ non periculosum. Interdum tamen cum recens est, hominem consumit, & sæpe eum, si remedia non sustulerunt, in pueris veneris, in puellis mẽstruorum initium tollit: modò cum distentione membrorum aut neruorum prolabitur aliquis, modò sine illa quidem. Hos quoque iisdem, quibus lethargicos excitare conantur, quod admodum superuacuum est, & quia ne lethargicus quidem his sanatur, & quia

*cùm poßit iste nunquam expergiſci, atq; ita fame interire, hic ad ſe vtiq; reuertitur. Vbi concidit aliquis, ſi nulla neruorum diſtentio acceßit, vtiq; ſanguis mitti debet. Si acceßit, non vtiq; mittendus eſt, niſi alia quoq; hortantur. Neceſſarium autem eſt ducere aluum, vel nigro veratro purgare, vel vtrunq; facere, ſi vires patiuntur: tunc caput tondere, oleoq; & aceto perungere, cibum poſt diē tertium, ſimul cum tranſit hora, qua concidit, dare. Neq; ſorbitiones autem his, aliiq; molles, & faciles cibi, neq; caro, minimeq; ſuilla conuenit, ſed mediæ materiæ. Nam & viribus opus eſt, & cruditates cauendæ ſunt, cum quibus fugere oportet ſolem, balneum, ignem, omniaq; calefacientia: item, frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conſpectum, omniumq; terrentium, vomitum, laßitudinē, ſolicitudines, negotia omnia. Vbi tertio die cibus datus eſt, intermittere quartum, & inuicem alterum quenq; eadem hora cibi ſeruata, donec quatuordecim dies tranſeant. Quos vbi morbꝰ exceßit, acuti vim depoſuit. At ſi manet, curandus iam vt longus eſt. Quòd ſi non quo die primum id incidit, medicus acceßit, ſed is qui cadere conſueuit, ei traditus eſt, protinus eo genere victus * habito, qui ſuprà comprehenſus eſt, expectandus eſt dies, quo prolabatur, vtendumq; tum vel ſanguinis mißione, vel ductione alui, vel nigro veratro, ſicut præceptum eſt. Inſequentibus deinde diebus per eos cibos quos propoſui, vitatis*

* dabitur

omnib

omnibus, quæ cauenda dixi, nutriendus. Si per hæc morbus finitus non fuerit, confugiendum erit ad album veratrum, ac ter quoq; aut quater eo vtendum, non ita multis interpositis diebus: sic tamen, ne iterum vnquam sumat, nisi conciderit. Medijs autem diebus vires eius erunt nutriendæ, quibusdam, præter ea quæ scripta sunt, adiectis. Vbi mane experrectus est, corpus eius leuiter ex oleo vetere, cum capite (excepto ventre) permulceatur, tum ambulatione quàm maxime longa et recta vtatur: post ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac non minus ducenties, nisi infirmus erit, perfricetur: deinde per caput multa aqua frigida perfundatur, paulum cibi assumat, conquiescat, rursus ante noctem ambulatione vtatur, iterum vehementer perfricetur, sic vt neque venter, neq; caput contingatur, post hæc cœnet, interpositisq; tribus aut quatuor diebus, vno aut altero acria assumat. Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur, vngatur oleo vetere, adiecto aceto & nitro, perfundatur aqua salsa, bibat ieiunus ex aqua castoreum, nulla aqua nisi decocta potionis causa vtatur. * Quidam iugulati gladiatoris calido sanguine epoto, tali morbo sese liberarunt. Apud quos miserum auxilium, tolerabile miserius malum fecit. Quod ad medicum verò pertinet, vltimum est iuxta talum, ex vtroque crure paulum sanguinis mittere, occipitium incidere, & cucurbitulas admouere, ferro candente in

occipitio quoq; & infrà, quà summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, vt per ea perniciosus humor euadat. Quibus si finitum malum non fuerit, propè est, vt perpetuum sit. Ad leuandum id tantummodo vtendum erit exercitatione multa, frictione, cibisq; his, qui suprà comprehensi sunt, præcipueq; vitanda omnia quæ ne fierent, excepimus.

De Regii morbi curatione. CAP. XXIIII.

A*Equè notus est morbus, quem interdum Arquatum, interdum Regiũ nominãt, Quem Hippocrates ait, si post septimũ diem febricitante ægro superuenit, tutũ esse, mollibus tantummodo præcordijs substantibus. Diocles ex toto, si post febrem oritur etiam prodesse: si post hunc febris, occidere. Color autem eum morbum detegit maximè oculorum, in quibus quod album esse debet, fit luteum. Soletq; accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durities & vbi corporis vehemens motus est, spiritus difficultas, membrorũq; resolutio, atq; vbi diutius manet morbus, totùm corpus cum pallore quodam inalbescit. Primo die abstinere ægrũ oportet, secundo ducere aluum, tum si febris est, eam victus genere discutere. Si non est, scamoneã potui dare, vel cum aqua betam albam cõtritam, vel cum aqua mulsa nuces amaras, absinthium, anisum, sic, vt pars huius minima sit. Asclepiades aquam quoq; salsam, & quidem per biduũ purgationis*

gationis caussa bibere cogebat, ijs quæ vrinā mouent reiectis. Quidā superioribus omissis, per hæc & per eos cibos, qui extenuant, idē se consequi dicūt. Ego vbiq; si satis viriū est, validiora, si parū, imbecillia auxilia præfero. Si purgatio fuit, post eā triduo, primo modicè cibū oportet assumere ex media materia, & vinū bibere græcum, salsum, vt resolutio ventris maneat, tū altero triduo validiores cibos, & carnis quoq; aliquid esse, intra aquam manere, deinde ad superius genus victus reuerti, cū eo, vt magis satietur, omisso græco vino bibere integrū austerum: atq; ita per hæc variare, vt interdum acres quoq; cibos interponat, interdū ad salsum vinum redeat. Per omne verò tempus vtendum est exercitatione, frictione, si hyems est, balneo, si æstas, frigidis natationibus, lecto etiā & conclaui cultiore clauso loco vti, ludis, lasciuia, per quæ mens exhilaretur. Ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoq; quod digerat, super præcordia datum prodest, vel arida ibi ficus imposita, si iecur aut lienis affectus est.

De Elephantiæ curatione. CAP. XXV.

Ignotus autem penè in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίαν Græci vocant, isq; longis annumeratur. Totum corpus afficitur, ita vt ossa quoq; vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas, crebrosq; tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem conuertitur. Summa cu-

tis

tis inæqualiter crassa, tenuis, dura, mollisq́;, quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, os, suræ, pedes intumescunt. Vbi vetus morbus est, digiti in manibus pedibusq́; sub tumore conduntur, febricula oritur, quæ facilè tot molis obrutum hominem consumit. Protinus ergo inter initia sanguis per biduum mitti debet, aut nigro veratro venter solui, adhibenda tũ quanta sustineri potest, inedia est, paulùm deinde vires reficiendæ, & ducenda aluus: post hæc, vbi corpus leuatum est, vtendum est exercitatione, præcipueq́; cursu, sudor primum labore ipsius corporis, deinde etiam siccis sudationibus euocandus, frictio adhibenda, moderandumq́; inter hæc, vt vires conseruentur, balneum rarũ esse debet. Cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflãtibus. Vinum præter quàm primis diebus, rectè datur. Corpus contrita plantago, & illita, tueri optime videtur.

De Attonitis, & eorum curatione. CAP. XXVI.

A*Ttonitos quoq; raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo, ἀποπληξίαν hunc Græci appellant. His sanguis mittendus est. Veratro quoque albo, vel alui ductione vtendum. Tum adhibendæ frictiones, & ex media materia minime pingues cibi, quidam etiam acres, & à vino abstinendum.*

De resolutione neruorum, quæ Apoplexia vel παράλυσις dicitur. CAP. XXVII.

AT resolutio neruorũ, frequens vbiq; morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres autores illud ἀποπληξίαν, hoc Paralysin nominauerunt. Nunc vtrunq; Paralysin appellari video. Solent autẽ qui per omnia membra vehementer resoluti sunt, celeriter rapi, ac si correcti non sunt, diutius quidem viuunt, sed raro tamen ad sanitatem perueniunt, & plerunq; miserum spiritum trahunt, memoria quoq; amissa. In partibus vero nunquã acutus, sæpe longus, ferè sanabilis morbus est. Si omnia membra vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus, vix vnquam sanitatem restituit, sæpe mortem tantum differt, vitam interim infestat. Post sanguinis missionem, si non redit, & motus & mens, nihil spei superest. Si redit, sanitas quoq; prospicitur. At vbi pars resoluta est, *proderit malo corporis, vel sanguis missus, vel aluus ducta. Cætera eadem in vtroq; casu facienda sunt. Siquidem vitare præcipue conuenit frigus, paulatimq; ad exercitationes reuertendum est, sic, vt ingrediatur ipse protinus, si potest. Si id crurum imbecillitas prohibet, vel gestetur, vel motu lecti concutiatur, tum id membrum, quod deficiet, si potest, per se: si minus, per alium moueatur, & vi quadam ad consuetudinem suam redeat. Prodest etiã *torpentis membri summam cutẽ exasperasse, vel vrticis cæsam, vel imposito sinapi, sic vt vbi rubere cœperit corpus,

*prouidet

*torpẽtibus membris

pus, hæc remoueantur. Scilla quoq; contrita, bulbiq; contriti cum thure rectè imponuntur. Neque alienum est, resina cutem tertio quoq; die diutius vellere, pluribus etiam locis, aliquando sine ferro cucurbitulas admouere. Vnctioni verò aptissimũ est vetus oleum, vel nitrũ aceto & oleo mistum. Quinetiam fouere aqua calida marina, vel si ea non est, tamen salsa magnopere necessarium est. At si quo loco vel naturales, vel etiã manu factæ tales natationes sunt, ijs potissimũ vtendum est, præcipueq; in his agitanda membra, quæ maxime deficiunt. Si id non est, balneũ tamen prodest. Cibus esse debet ex media materia, maximeq; ex venatione: potio sine vino aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus est, interponi, quarto vel quinto die purgationis caussa vinum Græcum, salsum prodest. Post cœnã vtilis vomitus est. Interdum verò etiam neruorum dolor oriri solet. In hoc casu non oportet vomere, non medicamẽtis vrinam mouere, non sine exercitatione sudores, vt quidam præcipiunt, expedit. Bibenda aqua est bis die. In lectulo leniter satis diu corpus perfricãdum est, deinde retento spiritu, ab ipsa exercitatione potius superiores partes mouendæ, balneo raro vtendum, mutandum subinde peregrinationibus cœlum. Si dolor est, ea ipsa pars sine oleo nitro ex aqua perungenda est, deinde inuoluenda, & subijcienda pruna lenis, & sulphur, atq; ita id suffumigandum, idq; aliquandiu faciendum. Sed ieiuno, cum bene

iam concoxerit, cucurbitulæ quoq; sepe dolēti parti admouendæ sunt, pulsandusq; leuiter inflatis vesicis bubulis is locus est. Utile est etiam seuum miscere cum hyoscyami & urticæ contritis seminibus, sic, ut omnium par modus sit, idq; imponere, fouere aqua, in qua sulphur decoctum sit. Utriculi quoq; rectè imponuntur aqua calida repleti, aut bitumen cum hordeacea farina mixtum, atque in ipso potissimum dolore utendum gestatione vehementi est, quod in alijs doloribus pessimũ est. Tremor autem neruorum æquè vomitu, medicamentisq; urinam mouentibus* intenditur. Inimica etiam habet balnea, assasq; sudationes. Bibenda aqua est, acri ambulatione utēdum, item unctionibus, frictionibusq; maxime per seipsum, pila, similibusq; superiores partes dimouendæ, cibo quolibet utendum, dummodo concoctioni utiq; studeatur. Secundum cibum curis abstinendum. Rarissima venere utendum est. Si quando quis in eam prolapsus est, tum oleo leuiter diuq; in lectulo perfricari manibus puerilibus potius, quàm virilibus debet. Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, ubi notæ fuerint, primum id agere oportet per ea cataplasmata quæ reprimunt, ne coitus inutilis materiæ fiat. Deinde, si hæc victa sunt, per ea malagmata quæ digerunt, dissipentur. Quod si consecuti non sumus, sequitur ut euocetur, deinde ut maturescat, omnis tunc vomicæ finis est, ut rumpatur. Indiciumq; est,

* impeditur

est, pus vel aluo, vel ore redditum: sed nihil facere oportet, quominus quicquid est puris excedat. Vtendum maxime sorbitionibus est, & aqua calida. Vbi pus fieri desijt, transeundum ad faciles quidem, sed tamen validiores & frigidos cibos, frigidamq; aquam, sic vt ab egelidis tamen initiũ fiat, primoq; cum melle quædam edenda, vt nuclei pinei, vel Græcæ nuces, vel auellanæ. Postea submouendum idipsum, quo maturius induci cicatrix possit. Medicamentum eo tempore vlceri est succus assumptus, vel porri, vel marrubij, et omni cibo porrum ipsum adiectum. Oportebit autem vti in his partibus, quæ non afficiuntur, frictionibus, item ambulationibus lenibus. Vitandumq; erit, ne vel luctando, vel currendo, vel alia ratione sanescentia vlcera exasperẽtur. In hoc enim morbo perniciosus, ideoq; omnimodo cauendus sanguinis vomitus est.

LIBER IIII.

De humani corporis interioribus sedibus. CAP. I.

HACTENVS reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, vt ijs certæ sedes assignari non possint. Nunc de his dicam, quæ sunt in partibus. Facilius autem omnium interiorum morbi curationesq; in noti-

tiam venient, si prius eorum sedes breuiter ostendero. Caput igitur eaq; quæ in ore sunt, nō lingua tantummodo, palatoq; terminantur, sed etiā quatenus oculis nostris exposita sunt. In dextra sinistraq; circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur, itemq; arteriæ (quas parotidas vocant) sursum procedentes vltra aures feruntur. Atq; in ipsis ceruicibus glandulæ positæ sunt, quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt. Alterum asperam arteriam nominant, alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: Stomachus interior ad ventriculum fertur. Illa spiritum, hic cibum recipit: à quibus cū diuersæ viæ sint, qua coëunt, exigua in arteria sub ipsis faucibus lingua est, quæ cum spiramus attollitur, cum cibum potionemq; assumimus, arteriam claudit. Ipsa autē arteria, dura, & cartilaginosa in gutture assurgit, ceteris partibus residet. Constat ex circulis quibusdam compositis ad imaginem earum vertebrarum, quæ in spina sunt: ita tamē vt ex parte exteriore aspera, ex interiore stomachi modo læuis sit, eaq; descendens ad præcordia cum pulmone cōmittitur. Is spongiosus, ideoq; spiritus capax & à tergo spinæ ipsi iunctus in duas fibras vngulæ bubulæ modo, diuiditur. Huic cor annexum est, natura musculosum in pectore, sub sinisteriore mamma situm, duosq; quasi ventriculos habet. At sub corde atque pulmone trāsuersum ex valida membrana septum est, quod

Stomach⁹ hîc pro ipsa gula accipitur. vt & infrà libro 4. cap. 5. quamuis aliquando & pro ventriculi parte inferiori stomachi vocabulo vtatur Celsus, vt cùm ait, Stomach⁹ verò intestinorū præcipuū est.

à præc

à præcordijs vterũ diducit æquè neruosum, multis etiam venis per id discurrentibus à superiore parte, non solum intestina, sed iecur quoque lienemq; discernit. Hæc viscera proxima sed infrà tamen posita dextra sinistraq; sunt. Iecur à dextra parte sub præcordijs ab ipso septo ortum, intrinsecus cauum, extrinsecus gibbum, quod prominens leuiter ventriculo insidet, & in quatuor fibras diuiditur. Ex inferiore vero parte ei fel inhæret, at lienis sinistra eidem septo, sed intestino innexus est, natura mollis & rarus, lõgitudinis, craßitudinisq; modicæ, isq; paulum à costarum regione in vterum excedẽs ex maxima parte sub his conditur, atq; hæc quidem iuncta sunt. Renes verò diuersi, qui lumbis sub imis coxis inhærent à parte earum resimi, ab altera rotundi, qui & venosi sunt, & ventriculos habent, & tunicis super conteguntur. Ac viscerum quidem hæ sedes sunt. Stomachus verò, qui intestinorũ principium est, neruosus à septimæ spinæ vertebra incipit, ac circa præcordia, cum ventriculo committitur. Ventriculus autem, qui receptaculum cibi est, constat ex duobus tergoribus, isq; inter lienem & iecur positus est, vtroque ex his paulum super eum ingrediente. Suntq; etiam membranulæ tenues, per quas inter se tria ista connectũtur, iunguntúrq; ei septo, quod trãsuersum esse suprà posui. Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriorẽ partem conuersa, in summum

Renes.

Stomachus.

Ventriculus.

intestinum coarctatur. Hanc iuncturam πυλωρὸν Græci vocant, quoniam portæ modo in inferiores

Ieiunũ intestinum.

partes, ea quæ excreturi sumus, emittit. Ab ea ieiunum intestinum incipit, nõ ita implicitum: cui tale vocabulum est, quia nunquam quod accipit, continet: sed protinus in inferiores partes transmittit.

Tenue intestinum.

Inde tenue intestinum est, in sinus vehementer implicitum. Orbes vero eius per membranulas singuli cũ inferioribus connectuntur, qui in dexteriorem partẽ conuersi, & è regione dexterioris coxæ finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum cum crassiore altero transuerso committitur, quod à dextra parte incipiens, in sinisteriorem peruium & longum est, in dexteriorem non est, ideoq; cæcum nominatur. At id quod peruium est, late fusum atq; sinuatũ,

Cæcum intestinum.

minusq; quàm superiora intestina neruosum, ab vtraq; parte huc atq; illuc volutum, magis tamen sinisteriores inferioresq; partes tenens, contingit iecur atq; ventriculum. Deinde cum quibusdam mẽbranulis à sinistro rene venientibus iungitur, atq; hinc dextra recuruatum in imo dirigitur quà excernit, ideoq; id ibi rectum intestinum nominatur.

Rectũ intestinum.
Omẽtum.
*inferiore

*Contegit verò vniuersa hæc, omentum ex *interiore parte leue & strictũ, ex superiore mollius. Cui adeps quoq; innascitur, quæ sensu, sicut cerebrũ quoq;, & medulla, caret. At à renibus singulæ venæ colore albæ ad vesicam feruntur, οὐρητῆρας Græci vocãt, quòd per eas inde descendentem*

vrin

vrinam in vesicam destillare concipiunt. Vesica autē in ipso sinu neruosa & duplex, ceruice plena atq; carnosa, iungitur per venas cum intestino: eoq; osse, quod pubi subest. Ipsa soluta atq; liberior est, aliter in viris atque in fœminis posita. Nam in viris iuxta rectum intestinū est potius in sinistram partem inclinata. In fœminis super genitale earum posita est, superq; elapsa ab ipsa vulua sustinetur. Tū in masculis iter vrinæ spatiosius, & compreßius à ceruice huius descendit ad colem. In fœminis breuius & plenius super vuluæ ceruicem se ostendit. Vulua autem in virginibus quidem admodum exigua est. In mulieribus verò, nisi vbi grauidæ sunt, nō multo maior, quàm vt manu comprehendatur. Ea recta continuataq; ceruice (quem canalem vocant) contra mediam aluum orsa, inde paulū ad dexteriorem coxam conuertitur, deinde super rectum intestinū progressa ilijs fœminæ latera sua innectit. Ipsæ autem ilia inter coxas & pubem imo ventre posita sunt, à quibus ac pube abdomen sursum versus ad præcordia peruenit, ab exteriore parte euidenti cute, ab interiori læui membrana inclusum, quæ omento iungitur, περιτόναιος autem à Græcis nominatur.

Canalis.

De curationibus morborum, qui nascuntur à capite: & primò de eius dolore, deinde de morbo, qui circa faciem nascitur, tum de linguæ resolutione, postremò de distillatione, ac grauedine. CAP. II.

His veluti in conspectum quendam (quatenus scire curanti necessariũ est) adductis, remedia singularum laborantium partium exequar, orsus à capite: sub quo nomine nunc significo eam partẽ, quę capillo tegitur. Nam oculorum, aurium, dentiũ dolor, & si quis similis est, aliâs erit explicandus. In capite autem interdum acutus & pestifer morbus est, quẽ κεφαλαίαν Græci vocãt. Cuius notæ sunt horror, calidus, neruorum resolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, sic vt vox supprimatur, vel sanguinis ex naribus cursus, sic vt corpus frigescat, anima deficiat. Præter hæc dolor intolerabilis maximè circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in capite longa imbecillitas, sed neq; grauis, neq; periculosa, per hominis ætatem est. Interdũ grauior dolor, sed breuis, neq; tamen mortiferus, qui vel vino, vel cruditate, vel frigore, vel igne, aut sole contrahitur. Hiq; oẽs dolores modò in febre, modò sine hac sunt, modò in toto capite, modò in parte, interdũ sic, vt oris quoq; proximam partẽ excruciẽt. Præter hæc etiã vnum inuenitur genus, quod potest lõgũ esse, vbi humor cutem inflat, eaq; intumescit, & prementi digito cedit, ὑδροκέφαλον Græci appellãt. Ex his, id quod secundo loco positũ est, dum leue est, qua sit ratione curandũ dixi, cum persequerer ea, quæ sani homines in imbecillitate partis alicuius facere deberẽt. Quæ verò auxilia sint capitis, vbi cum febre dolor est, eo loco

explici

explicitum est, quo febrium curatio exposita est. Nunc de cæteris dicendū: Ex quibus id quod acutum est, & id quod supra consuetudinem intenditur, idq́; quod ex subita caussa: etsi non pestiferum, tamen vehemens est, primam curationem habet qua sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, superuacuū est. Satiusq́; est abstinere à cibo, si fieri potest, etiā à potione. Si non potest, aquam bibere. Si postero die dolor remanet, aluum ducere, sternutamenta euocare, nihil assumere, nisi aquā. Sæpe enim dies vnus aut alter totum dolorem hac ratione discutit, vtiq; si ex vino vel cruditate origo est. Si verò in his auxilij parum est, tonderi oportet ad cutē: deinde considerandum est, qua caussa dolorem excitarit: si calor, aqua frigida multa perfundere caput expedit, spongiam concauā imponere subinde in aqua frigida expressam, vngere rosa & aceto, vel potius his tinctam lanam succidā imponere, aliaq́; refrigerantia cataplasmata. Ac si frigus nocuit, caput oportet perfundere aqua calida maritima, vel certè salsa, aut in qua laurus decocta sit, tum caput vehementer perfricare, deinde calido oleo implere, veste velare. Quidam etiam id deuinciunt. Alij ceruicalibus vestimētisq́; onerant, & sic leuantur, alios calida cataplasmata adiuuāt. Ergo etiam vbi caussa incognita est, videre oportet, refrigerantia magis, an calefacientia leniant, & his vti, quæ experimentum approbarit. At si

Aqua frigida.

parum caussa discernitur, perfundere caput primùm aqua calida, sicut suprà præceptum est, vel salsa, vel ex lauro decocta, tum frigida posca. Illa in omni vetusto capitis dolore communia sunt, sternutamenta excitare, inferiores partes vehementer perfricare, gargarizare his, quæ salinam mouēt, cucurbitulas temporibus & occipitio admouere, sanguinem ex naribus detrahere, resina subinde tempora peruellere, & imposito sinapi exulcerare ea quæ male habēt, ante linteolo subiecto, ne vehementer arrodat: candentibus ferramentis vbi dolor est, vlcera excitare, cibum permodicum cum aqua sumere: vbi leuatus est dolor in balneū ire, ibi multa aqua prius calida, deinde frigida per caput perfundi. Si discussus ex toto dolor est, etiam ad vinum reuerti, sed postea semper antequam quicquam aliud, aquam bibere. Dissimile est id genus quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem necessariū est. Deinde imponere sinapi, sic vt exulceret. Si id parum profluit, scalpello vendum est. Illa cum hydropicis communia sunt, vt exerceatur, insudet, vehementer perfricetur, cibis, potionibusq; vtatur, vrinam præcipuè mouentibus.*

* profuit

De morbo qui circa faciem nascitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν vocant.

CIrca faciem verò morbus innascitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν nominăt. Is cum acuta ferè febre oritur. Os cum motu quodā per-

uertitur,

uertitur, ideoq; nihil aliud eſt, quàm diſtentio oris. Accedit crebra coloris in facie totoq; corpore mutatio. Somnus in promptu eſt. In hoc ſanguinem mittere, optimum eſt. Si finitum eo malum non eſt, ducere aluum: ſi ne ſic quidem diſcuſſum eſt, albo veratro vomitũ mouere: præter hæc neceſſarium eſt vitare ſolem, laßitudinem, vinum. Sed ſi diſcuſſum his non eſt, vtendum eſt curſu, frictione, in eo quod læſum eſt, leni & multa, in reliquis partibus breuiore, ſed vehemẽti: prodeſt etiam mouere ſternutamenta, caput radere, idq; perfundere aqua calida, vel marina, vel certè ſalſa, ſic vt ei quoq; ſulphur adijciatur. poſt perfuſionem iterum perfricari, ſinapi manducare, eodemq; tempore affectis oris partibus ceratum, integris idem ſinapi, donec arrodat, imponere. Cibus aptißimus ex media materia eſt.

De reſolutione linguæ.

AT ſi lingua reſoluta eſt, quod interdũ per ſe, interdum ex morbo aliquo fit, ſic vt ſermo hominis non explicetur, oportet gargariZare ex aqua, in qua vel thymum, vel hyſſopũ, vel nepeta decocta ſit, aquam bibere, caput & os & ea quæ ſub mento ſunt, & ceruicẽ vehementer perfricare, laſere linguã ipſam linere, mãducare quæ ſunt acerrima, id eſt ſinapi, allium, cepam, magna vi luctari, vt verba exprimantur, exerceri retento ſpiritu, caput ſæpe aqua frigida perfundere, nonnunquam multam eſſe radiculã, deinde vomere.

De

De Destillatione ac Grauedine.

Destillat autem humor ex capite interdum in nares, quod leue est: interdum in fauces, quod peius est: interdum etiam in pulmonem quod pessimũ est. Si in nares distillat, tenuis per has pituita profluit, caput leuiter dolet, grauitas eius sentitur, frequentia sternutamenta sunt. Si in fauces, has exasperat, tussiculam mouet. Si in pulmonem, præter sternutamenta & tussim, est etiam capitis grauitas, lassitudo, sitis, æstus, biliosa vrina. Aliud autem (quamuis nõ multum distans malum) Grauedo est. Hæc nares claudit, vocem obtũdit, tussim siccam mouet, sub eadem salsa est saliua, sonant aures: venæ mouentur in capite, turbida vrina est. Hæc omnia κορύζας *Hippocrates nominat. Nunc video apud Græcos in grauedine hoc nomen seruari, destillationes* καταστάγμους *appellari. Hæc autẽ & breuia, etsi neglecta sunt, longa esse consueuerunt. Nihil pestiferum est, nisi quod pulmonẽ exulcerauit. Vbi aliquid eiusmodi sensimus, protinus abstinere à sole, balneo, vino, venere debemus. Inter quæ vnctione, & assueto cibo nihilominus vti licet, ambulatione tantũ acri, sed tecta vtendũ est, & post eã caput atq; os supra quinquagies perfricãdum. Raroq; fit, vt si biduo, vel certe triduo nobis tẽperauimus, id vitiũ nõ leuetur. Quo leuato, si in destillatione crassa facta pituita est, vel in grauedine nares magis patent, balneo vtendũ est, multaq;*

taq; aqua prius calida, pòst egelida fouendum os, caputq;, deinde cum cibo pleniore vinum bibendum. At si æquè tenuis die quarto pituita est, vel nares æquè clausæ videntur, assumendũ est, vinum amineum, austerum, deinde rursus biduo aqua, post quæ ad balneũ & ad consuetudinẽ reuertendũ est. Neq; tamẽ illis ipsis diebus, quibus aliqua omittẽda sunt, expedit tanquã ægros agere, sed cætera omnia quasi sanis faciẽda sunt, prç terquàm si diutius aliquẽ & vehementius ista solicitare cõsueuerunt. Huic enim quædam curiosior obseruatio necessaria est. Igitur huic, si in nares vel in fauces destillauit, præter ea quæ suprà retuli, protinus primis diebus multum ambulandum est, perfricandæ vehementer inferiores partes, leuior frictio adhibẽda thoraci erit, leuior capiti, demẽda assueto cibo pars dimidia, sumenda oua, amylum, similiaq;, quæ pituitam faciunt craßiorẽ. Siti quanta maxime sustineri potest, pugnandũ est. Vbi per hæc idoneus aliquis balneo factus, eoq; vsus est, adijciẽdus est cibo pisciculus, aut caro, sic tamen ne protinus iustus modus cibi sumatur. Vino meraco copiosius vtendum est. At si in pulmonẽ quoq; destillat, multoq; magis & ambulatione, & frictione opus est, eademq; adhibita ratione in cibis, si non satis illi proficiunt, acrioribus vtendũ est, magis somno indulgẽdum, abstinendumq; à negotijs omnibus aliquãdo, sed serius, & balneis tentandũ. In grauedine autem

primo

primo die quiescere, neq; esse, neq; bibere, caput velare, fauces lana circũdare, postero die surgere, diu abstinere à potione, aut si res coëgerit, nõ vltra heminã aquæ assumere. Tertio die panis non ita multum ex parte interiore cum pisciculo, vel leni carne sumere, aquã bibere. Si quis sibi temperare non potuerit, quo minus pleniore victu vtatur, vomere. Vbi in balneũ ventũ est, multa aqua calida caput & os fouere vsq; ad sudorem, tum ad vinũ redire: post quæ vix fieri potest, vt idem incommodum maneat. Sed si manserit, vtẽdum erit cibis frigidis, aridis, leuibus, humore quã minimo, seruatis frictionib⁹, exercitationibusq;, quæ in omni tali genere valetudinis necessariæ sunt.*

* tam

De ceruicis morbis, curationibusq;. CAP. III.

A Capite transitus ad ceruicem est, quæ grauibus admodum morbis obnoxia est. Neq; tamen alius importunior, acutiorq; morbus est, quàm is qui quodam rigore neruorũ, modo caput scapulis, modo mẽtum pectori annectit, modo rectam & immobilem ceruicem intendit. Priorem Græci ὀπισθότονον, insequentem ἐμπροσθότονον, vltimum τέτανον appellãt, quamuis minus subtiliter, quidam indiscretis his nominibus vtũtur. Ea sæpe intra quartum diem tollũt. Si hunc euaserunt sine periculo sunt. Omnia eadem ratione curantur, idq; conuenit. Sed Asclepiades vtique mittendum sanguinem credidit. Quod quidã vitandum esse dixerunt, eò quod maxime tum cor-

pus

pus calore egeret, isq; esset in sanguine. Verùm hoc quidẽ falsum est. Neq; enim naturæ sanguinis est, vt vtiq; caleat, sed ex his, quæ in homine sunt, is celerrime vel calescit, vel refrigescit. Mitti verò néc ne debeat, ex his intelligi potest quæ de sanguinis mißione præcepta sunt. Vtique autem rectè datur castoreũ, & cum hoc piper vel laser. Deinde opus est fomento humido & calido. Itaq; pleriq; aqua calida multa ceruices subinde perfundunt. Id in præsentia leuat, sed opportuniores neruos frigore reddit. Quod vtiq; vitandum est. Vtilius igitur est cerato liquido primum ceruicem perũgere, deinde admouere vesicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplasma, vel piper rotundum cum fico contusum. Vtilißimum tamen est humido sale fouere. Quod quomodo fieret, iam ostẽdi. Vbi eorum aliquid factum est, admouere ad ignem, vel si æstas est, in sole, ægrum oportet, maximeq; oleo vetere, si id non est, syriaco, si ne id quidẽ est, adipe quàm vetustißima ceruicem, & scapulas, & spinas perfricare. Frictio cũ omnibus in homine vertebris vtilis sit, tum ijs præcipuè, quæ in collo sunt. Ergo die nocteq;, interpositis tamẽ quibusdam temporibus, hoc remedio vtendum est. Dum id intermittitur, imponendũ malagma aliquod ex calefacientibus. Cauendũ verò præcipuè frigus. Ideoq; in eo conclaui, in quo cubabit æger, ignis cõtinuus esse debebit, maximeq;

tempore

tempore antelucano, quo præcipuè frigus intẽditur. Neq; inutile erit, caput attõsum habere, idq́; irino vel cyprimo calido madefacere, & superimposito pileo velare, nonnunquã etiam in calidum oleum totum descẽdere, vel in aquam calidam, in qua fœnum græcum decoctum sit, & adiecta olei pars tertia. Aluus quoq; ducta sæpe superiores partes resoluit. Si verò etiam vehementius dolor creuit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ sunt, sic, vt cutis incidatur, eadẽ aut ferramentis, aut sinapi adurendæ. Vbi leuatus est dolor, moueriq́; ceruix cœpit, scire licet cedere remedijs morbum. Sed diu vitandus cibus, quisquis mandẽdus est. Sorbitionibus vtendũ, itemq́; ouis sorbilibus, aut à pullis mollibus ius aliquod assumendum. Id si bene processerit, iamq́; ex toto rectè se habere ceruices videbuntur, incipiendũ erit à pulticula, vel iutrita bene madida. Celerius tamen etiam panis mandendus, quàm vinum gustandum. Siquidem huius vsus præcipue periculosus, ideoq́; in longum tempus differendus est.

De faucium morbis, ac curationibus, & primùm de Angina. deinde de Difficultate spirandi, vltimo de Tussi. CAP. IIII.

VT hoc autem morbi genus circa totam ceruicem, sic alterũ æquè pestiferum acutumq́; in faucibus esse consueuit. Nostri Anginam vocant, apud Græcos nomen prout species est. Interdum enim neq; rubor, neq; tumor vllus apparet,

ret, ſed corpus aridum eſt; vix ſpiritus trahitur, membra ſoluuntur, id συνάγχην vocant. Interdum lingua faucesq; cũ rubore intumeſcunt, vox nihil ſignificat, oculi vertuntur, facies pallet, ſingultusq; eſt, id ὡς συνάγχη vocatur. Illa communia ſunt, æger non cibum deuorare, non potionẽ poteſt, ſpiritus eius includitur. Leuius eſt, vbi tumor tantũmodo, & rubor eſt, cætera non ſequuntur, id παρασυνάγχην appellant. Quicquid eſt, ſi vires patiuntur, ſanguis mittẽdus eſt, ſi non abũdat, ſecundum eſt ducere aluũ. Cucurbitula quoq; rectè ſub mento, & circa fauces admouetur, vt id quod ſtrangulat, euocet. Opus eſt deinde fomentis humidis. Nam ſicca ſpiritum elidunt. Ergo admouere ſpongias oportet, quæ melius in calidum oleum, quàm in calidam aquam ſubinde demittuntur. Efficaciſsimusq; eſt hic quoque ſalis calidi ſuccus. Tum commodum eſt hyſſopũ, vel nepeta, vel thymum, vel abſinthium, vel etiam furfures, aut ficus aridas, aut mulſam aquã decoquere, eaq; gargarizare: poſt hæc, palatum vngere vel felle taurino, vel eo medicamento, quod ex moris eſt, polline etiã piperis id rectè reſpergitur. Si per hæc parum proficitur, vltimum eſt incidere ſatis altis plagis ſub ipſis maxillis ſupra collum, & in palato citra vuã, vel eas venas, quæ ſub lingua ſunt, vt per ea vulnera morbus erumpat. Quibus ſi nõ fuerit æger adiutus, ſcire licet, modo victum eſſe. Si verò his morbus leuatus eſt, iamq; fauces, &

cibum & spiritum capiunt, facilis ad bonam valetudinẽ recursus est. At interdum natura quoq; adiuuat, si ex angustiore sede vitium transit in latiorem. Itaq; rubore & tumore in præcordijs orto, scire licet fauces liberari. Quicquid autem eas leuauit, incipiendum est ab humidis, maximeq; aqua mulsa decocta, deinde assumendi molles & non acres cibi sunt, donec fauces ad pristinum habitum reuertãtur. Vulgò audio, si quis pullum hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari, seruatumq; eum ex sale, cum is morbus vrget, comburi, carbonemq; eius contritũ in aquam mulsam (quæ potui datur) infricari, & prodesse. Id cum idoneos autores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi poßit, quamuis in monumentis medicorum non legerim, tamen inserendum huic operi meo credidi.

De difficultate spirandi.

EST etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud atq; aliud nomen habet, prout se intẽdit. Omne in difficultate spirandi consistit. Sed hæc dum modica est, neq; ex toto strangulat, δύσπνοια appellatur. Cũ vehemẽtior est, vt spirare æger sine sono & anhelatione nõ poßit, ἆσθμα. Cũ acceßit id quoq;, ne nisi recta ceruice spiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Ex quibus id, quòd primum est, potest diutius trahi. Duo insequentia acuta esse consueuerunt. His communia sunt, quòd propter angustias, per quas spiritus euadit, sibilũ elidit, dolor

dolor in pectore præcordijsq; est, interdum etiam in scapulis, isq; modò decidit, modò reuertitur, ad hæc tußicula accidit. Auxilium est, nisi aliquid prohibet in sanguinis detractione. Neque id satis est, sed lacte quoq; venter soluendus est. Liquanda aluus, interdum etiam ducẽda, quibus extenuatum corpus incipit spiritũ trahere cõmodius. Caput autẽ etiam in lecto sublime habẽdum est, thorax fomentis, cataplasmatisq; calidis, aut siccis, aut etiam humidis adiuuandus est, & postea vel malagma superimponendũ, vel certe ceratum ex cyprino velirino vnguẽto. Sumẽda deinde ieiuno potui mulsa aqua, cũ qua vel hyssopus cocta, vel contrita capparis radix sit. Datur etiam vtiliter, aut nitrum, aut nasturtium, alliũ frictum, deinde contritũ & cum melle mistum, simulq; coquantur mel, galbanũ, resina terebinthina, & vbi coierũt, ex his quod fabæ magnitudinem habet, quotidie sub lingua liquatur, aut sulphuris ignem non experti pondo & quadrans, abrotani põdo in vini cyatho teruntur, idq; tepefactũ sorbetur. Est etiam non vana opinio vulpinum iecur, vbi siccum & aridum factum est, contundi oportere, polentamq; ex eo potioni aspergi, vel eiusdem pulmonẽ quàm retentißimum assum, sed sine ferro coctum, edendũ esse. Præter hæc sorbitionibus, & lenibus cibis vtendum est, interdum vino tenui austero, nonnunquam vomitu. Prosunt etiam quæcũq; vrinã augent, sed nihil magis quàm ambulatio lenta*

*põdo denarii & quadrans, abrotani põdo denarii in vini.

penè vsq; ad laßitudinem, frictio multa, præcipuè inferiorum partium, vel in sole, vel ad ignem, & per seipsum, & per alios, vsq; ad sudorē. In interiore verò faucium parte interdum exulceratio esse consueuit. In hac pleriq; extrinsecus cataplasmatis calidis, fomentisq́; humidis vtuntur. Volunt etiam vaporem calidum ore recipi, per quem molliores alij partes eas fieri dicunt, opportunioresq́; vitio iā hærenti. Sed si bene sic vitari morbus potest, tuta illa præsidia. Si metus eius est, superuacua sunt. Vtiq; autem perfricare fauces periculosum est: exulcerat enim, neq; vtilia sunt, quæ vrinæ mouendæ sunt apta, quia possunt dum transeunt, ibi quoque pituitam extenuare, quam supprimi melius est. Asclepiades multarum rerū, quas ipsi quoq; secuti sumus, autor bonus, acetum ait quam acerrimum esse sorbendū: hoc enim sine vlla noxa cōprimi vlcera. Sed id supprimere sanguinē potest, vlcera ipsa sanare non potest. Melius huic rei lycium est, quod idem quoq; æquè probat, vel porri, vel marrubij succus, vel nuces Græcæ cū tragacantho contritæ, & cum passo mistæ, vel lini semen contritum, & cū dulci vino mistum. Exercitatio quoq; ambulandi, currēdiq́; necessaria est. Frictio à pectore vehemēs toti inferiori parti adhibēda. Cibi verò esse debent, neq; nimium acres, neque asperi, mel, lenticula, tragum, lac, ptisana, pinguis quoq; caro, præcipueq; porrum, & quicquid cum hoc mistum est. Potionis quam minimum

Asclepiades.

mum esse conuenit. Aqua dari potest, vel pura, vel in qua malum cydoneum, palmulæve decoctæ sunt. Gargarizationes quoque lenes: sin hæ parum proficiunt, reprimentes vtiles sunt. Hoc genus neq; acutum est, & potest esse non longum, curationem tamen maturam, ne vehementer & diu lædat, desiderat.

De Tussi.

TVßis verò ferè propter faucium exulcerationem molesta est, quæ multis modis contrahitur. Itaq; illis restitutis ipsa finitur. Solet tamen interdum per se quoq; male habere, & vix cùm vetus facta est eliditur, ac modò arida est, modò pituitã citat. Oportet hyssopum altero quoq; die bibere, spiritu retento currere, sed minime in puluere, ac lectione vti vehemẽti, quæ primo impeditur à tußi, pòst eam vincit, tum ambulare, deinde per manus quoq; exerceri, & pectus diu perfricare. Post hæc quàm pinguißimæ ficus vncias tres supra prunas incoctas, esse. Præter hæc si humida est, prosunt frictiones validæ, cũ quibusdam calefacientibus, sic, vt caput quoq; siccũ vehementer perfricetur. Itẽ cucurbitulæ pectori admotæ, sinapi ex parte exteriore faucibus impositũ, donec leuiter exulceret, potio ex mẽta, nucibusq; Græcis et amylo, primoq; assumptus panis aridus, deinde aliquis cibus lenis. At si sicca tußis est, cũ ea vehementißime vrget, adiuuat vini austeri cyathus assumptus, dũ ne amplius id interposito

tempore aliquo, quàm ter aut quater fiat. Item laseris quàm optimi paulum deuorare opus est, porri vel marrubij succum assumere, scillã delingere, acetum ex ea, vel certe acre sorbere, aut cum spica allij contriti duos vini cyathos. Vtilis etiam in omni tußi est peregrinatio, nauigatio lõga, loca maritima, natationes. Cibus interdum mollis, vt malua, vt vrtica: interdum acer, vt lac cũ allio coctum, sorbitiones quibus laser sit adiectum, aut in quibus porrum incoctũ tabuerit, ouum sorbile sulphure adiecto, potus primùm aqua calida, deinde inuicem alijs diebus hæc, alijs vinum. Magis terreri potest aliquis, cùm sanguinem expuit. Sed id mòdo minus, modò plus periculi habet. Exit enim modò ex gingiuis, modò ex ore, & quidem ex hoc interdum etiam copiose, sed sine tußi, sine vlcere, sine gingiuarum vllo vitio, ita vt nihil excreetur. Verùm vt ex naribus, sic ex ore aliquãdo prorumpit. Atque interdum sanguis profluit, interdum simile aquæ quiddam, in qua caro recens lota est. Nonnunquam autem is à summis faucibus fertur, modò exulcerata ea parte, modò non exulcerata, sed aut ore venæ alicuius adaperto, aut tuberculis quibusdam natis, ex his sanguine erumpente. Quod vbi incidit, neq; lædit potio aut cibus, neque quicquam aut ex vlcere excreatur. Aliquando gutture & arterijs exulceratis, frequens tußis, sanguinem quoque extundit. Interdum etiam fieri solet, vt aut ex pulmone, aut

ex pectore, aut ex latere, aut iocinore feratur. Sæpe fœminæ, quibus sanguis per menstrua non respondet, hunc expuunt, autoresq́; medici fuerunt, vel exesa parte aliqua sanguinem exire, vel rupta, vel ore alicuius venæ patefacto. Primã διάβρωσιν, secundam ῥηγμοχασμὸν, tertiam ἀναστόμωσιν appellant. Vltima minimè nocet, prima grauißimè. Ac sæpe quidem euenit, vti sanguinẽ pus sequatur, interdũ autem qui sanguinẽ ipsum suppreßit, satis ad valetudinem proficit. Sed si secuta vlcera sunt, si pus, si tußis est, prout sedes ipsa est, ita varia & periculosa genera morborum sunt. Si verò sanguis tantum fluit, expeditius & remedium & finis est. Neq; ignorari oportet, eis quibus fluere sanguis solet, aut quibus spina dolet, coxæúe, aut post cursum vehementem vel ambulationem, dum febris absit, non esse inutile sanguinis mediocre profluuium, idq́; per vrinam redditum, ipsam quoq; laßitudinem soluere. Ac ne in eo quidem terribile esse, qui ex superiore loco decidit: si tamen in eius vrina nihil nouabit. Neq; vomitum huius afferre periculum, etiam cũ repetit, si antè confirmare & implere corpus licuit: & ex toto nullum nocere, qui in corpore robusto, neque nimius est, neque tußim aut calorem mouet. Hæc pertinent ad vniuersum. Nunc ad ea loca quæ proposui veniam. Si ex gingiuis exit, portulacam manducasse satis est: si ex ore, continuisse eo merum vinum: si id parum

 profic

proficit, acetum: si inter hæc quoq; grauiter erumpit (quia consumere hominem potest) commodissimum est, impetum eius admota occipitio cucurbitula, sic vt cutis quoq; incidatur, auertere. Si id mulieri, cui menstrua non feruntur, euenit, eandem cucurbitulam incisis inguinibus eius admonere. At si ex faucibus, interioribúsve partibus processit, & metus maior est, & cura maior adhibenda: sanguis mittendus est, & si nihilominus ex ore processit, iterum tertioq; & quotidie paulum aliquid, protinus autem debet sorbere vel acetum, vel etiam cum thure plātaginis aut porri succum, imponendaq́; extrinsecus supra id quod dolet lana succida ex aceto est, & id spongia subinde refrigerandum. Erasistratus horum crura quoq; & femora, brachiaq; pluribus locis deligabat. Id Asclepiades adeo non prodesse, vt etiam inimicum esset, proposuit. Sed id sæpe commode respondere experimenta testantur. Neque tamen pluribus locis deligari necesse est, sed sat est infra inguina & super talos, summosq; humeros, etiam brachia. Tum si febris vrget, danda est sorbitio, & potui aqua, in qua aliquid ex his quæ aluum astringunt, decoctum sit: ac si abest febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ouum dari potest: potui vel idem quod suprà scriptum est, vel vinum dulce, vel aqua frigida: sed sic bibendum erit, vt sciamus huic morbo sitim prodesse: præter hæc

necess

necessaria sunt quies, securitas, silentium. Caput huius quoque cubantis sublime esse debet, recteq; tondetur. Facies sæpe aqua frigida fouenda est. At inimica sunt vinum, balneum, venus, in cibo oleum, acriora omnia, item calida fomenta, conclaue calidũ & inclusum, multa vestimenta corpori iniecta, etiam frictiones, vbi bene etiam sanguis conquieuit. Tum verò incipiendum est à brachijs, cruribusq;, à thorace abstinendum. In hoc casu per hyemem locis maritimis, per æstatem mediterraneis, opus est.

De stomachi morbis, & curationibus.

CAP. V.

FAucibus subest stomachus, in quo plura longa vitia incidere consueuerunt. Nam modò ingens calor, modò inflatio, hunc, modò inflammatio, modò exulceratio afficit. Interdũ pituita, interdum bilis oritur, frequentissimumq; est eius malum, quo resoluitur, neq; vlla re magis aut afficitur, aut corpus afficit. Vt diuersa autem vitia eius, sic etiam remedia sunt. Vbi exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fouendus est, imponendusq; puluis cũ oleo, & ea cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & molliunt. Potui (nisi quid obstat) gelida aqua præstanda. Si inflatio est, prosunt admotæ cucurbitulæ: neq; incidere cutẽ necesse est: prosunt sicca & calida fomenta, sed non vehemẽtissima. Interponẽda abstinẽtia est. Vtilis in ieiunio potio est absinthij aut hyssopi aut rutæ.

Exercitatio primò lenis, deinde maior adhibenda est, maximeq; quæ superiores partes moueat. Quod genus in omnibus stomachi vitijs aptißimum est. Post exercitationem opus est vnctione, frictione, balneo quoq; nonnunquam, sed rarius, interdum alui ductione. Cibis deinde calidis, neq; inflátibus, eodemq; modo calidis potionibus, primò aquæ, post, vbi resedit inflatio, vini austeri. Illud quoq; in omnibus stomachi vitijs præcipiendum est, vt quo modo se quisq; æger refecerit, eo vt sanus vtatur. Nã redit huic imbecillitas sua, nisi ijsdem defendatur bona valetudo, quibus reddita est. At si inflammatio aliqua est, quam ferè tumor & dolor sequitur, prima sunt quies & abstinentia, lana sulphurata circundata, in ieiuno absinthiũ. Si ardor stomachum vrget, aceto cum rosa subinde fouendus est, deinde cibis quidem vtendum est modicis. Imponenda verò extrinsecus quæ simul & reprimunt & molliunt: deinde his detractis, vtendum calidis ex farina cataplasmatis, quæ reliquias digerãt. Interdum aluus ducenda. Adhibenda exercitatio, & cibus plenior. At si exulceratio stomachum infestat, eadem ferè facienda sunt, quæ in faucibus exulceratis præcepta sunt. Exercitatio, frictio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi leues & glutinosi cibi, sed citra satietatem. Omnia acria atque acida remouenda. Vino, si febris non est, dulci: aut si id inflat, certe leni vtendum, sed neq;

præfrig

præfrigido, neq; nimis calido. Si verò pituita stomachus impletur, necessarius modò in ieiunio, modò post cibum vomitus est. Vtilis exercitatio, gestatio, nauigatio, frictio. Nihil edendum, bibendumq́;, nisi calidum, vitatis tantum his, quæ pituitam contrahere consuerunt. Molestius est, si stomachus bile vitiosus est. Solent autem hi, qui sic tentantur, interpositis quibusdam diebus hanc (& quidem quod peßimum est) atram vomere. His rectè aluus ducitur, potiones ex absinthio dantur: necessaria gestatio, nauigatio, & (si fieri potest) ex nausea vomitus, vitanda cruditas, sumendi cibi faciles & stomacho non alieni, vinum austerum. Vulgatißimum verò peßimumq́; stomachi vitium est resolutio, id est cum cibi non tenax est, soletq́; desinere ali corpus, ac sic tabe consumi. Huic generi inutilißimum balneum est. Lectiones exercitationesq́; superioris partis necessariæ. Item vnctiones, frictionesq́;, hinc perfundi frigida, atq; in eadem natare, canalibus eiusdem subijcere etiam stomachum ipsum, et magis etiam à scapulis, id quod contra stomachum est. Consistere in frigidis, medicatisq́; fontibus, quales cutiliarum * subcutiliarumq́; sunt, salutare est. Cibi quoque assumendi sunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quàm facile vitiantur. Ergo plerique, qui nihil aliud concoquere possunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi potest, neq; auem, neque venationem, neq; piscem dari debere, nisi gen

* symbruinarumq́; De aquis cutiliis Plinius lib.2. cap. 95. itē lib.31. ca.2. & 6. de iisdem & Vitruu. lib.8. cap.3.

generis durioris. Potui quidem aptißimum est vinum frigidum, vel certè bene calidum meracũ, potißimũ Rheticum, vel Allobrogicum, aliúdve, quod & austerum & resina cõditum est: si id non est, quàm asperrimũ, maximeq́; Signinũ. Si cibus non cõtinetur, danda aqua, & eliciendus plenior vomitus est, iterumq́; dandus cibus, & tum admouẽdæ duobus intra stomachũ digitis cucurbitulæ, ibiq́; duabus aut tribus horis cõtinendæ sunt. Si simul & vomitus & dolor est, imponenda supra stomachum est lana succida, vel spongia ex aceto, vel cataplasma, quod refrigeret. Perfricanda verò non diu, sed vehemẽter brachia, & crura, & calefacienda. Si plus doloris est, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula vtendum est, protinus dandus panis ex posca frigida. Si non continuit, post vomitum lene aliquid ex his, quæ non aliena stomacho sint. Si ne id quidem tenuit, singuli cyathi vini singulis interpositis horis, donec stomachus consistat. Valens etiam medicamentum est radiculæ succus, valentius acidi punici mali, cum pari modo succi, qui ex dulci punico malo est, adiecto etiam intubi succo & menta, sed huius minima parte, quibus tantundem, quantum in his omnibus est, aquæ frigidæ quamoptime miscetur. Id enim plus quàm vinum ad comprimendum stomachum potest, supprimendus autem vomitus est, qui per se venit, sic, si nausea est. Sed si coacuit intus cibus, aut

comp

computruit, quorum vtrumlibet ructus ostendit, eijciendus est, protinusq; cibis assumptis ijsdem quos proxime posui, stomachus restituendus. Vbi sublatus est præsens metus, ad ea redeundum est, quæ supra præcepta sunt.

De laterum doloribus. CAP. VI.

STomachus lateribus cingitur, atq; in his quoque vehementes dolores esse consuerunt, & initiũ vel ex frigore, vel ex ictu, vel ex nimio cursu, vel ex morbo est. Sed interdũ id malum intra dolorem est, isq; modò tardè, modò celeriter soluitur: interdũ ad perniciem quoq; procedit, oriturq; acutus morbus, qui pleuriticus à Græcis nominatur. Huic dolori lateris febris, & tussis accedit, & per hanc excreatur: si tolerabilis morbus est, pituita: si grauis, sanguis. Interdum etiam sicca tussis est, quæ nihil emollitur. Idq; primo vitio grauius, secũdo tolerabilius est. Remedium verò est magni & recentis doloris, sanguis missus. At siue lenior, siue vetustior casus est, vel superuacuum, vel serum id auxilium est, confugiendumq; ad cucurbitulas est, antè summa cute incisa. Recte etiam sinapi ex aceto super pectus imponitur, donec vlcera pustulasq; excitet, & tum medicamentum, quod humorem illuc citet. Præter hæc circundare primum oportet latus ipsum lana sulphurata: deinde cum paulum, inflammatio se remisit, siccis & calidis fomentis vti. Ab his transitus ad malagmata est. Si vetustior dolor remanet, nouissimè

resin

resina imposita discutitur. Vtendum cibis, potionibusq; calidis, vitandum frigus. Inter hæc tamen non alienum, & extremas partes oleo & sulphure perfricare. Si leuata tußis est, leni lectione vti, iamq; & acres cibos, & vinũ meracius assumere. Quæ à medicis præcipiuntur, vt tamen sine his, rusticos nostros epota ex aqua herba trixago satis adiuuet. Hæc in omni lateris dolore communia sunt, plus negotij est, si acutus quoq; morbus is factus est. In hoc præterea quæ suprà posita sunt, hæc animaduertenda sunt, vt cibus sit quammaxime tenuis & lenis, præcipueq; sorbitio, eaq; ex ptisana potißimũ, aut ius in quo porrus cũ pullo gallinaceo coctus sit. Idq; non nisi tertio quoq; die detur, si tamen per vires licebit: potio verò aqua mulsa, in qua hyssopum aut ruta decocta sit. Quæ quibus tẽporibus danda sint, ex ratione vel adiectæ, vel leuatæ febris apparebit, sic, vt in remißione quàm maxima dent, cũ eo tamen, vt sciamus non esse eius generis tußi aridas fauces committendas. Sæpe enim, vbi nihil est quod excreatur, continuatur, & strangulat. Ob quam caussam dixi etiam peius id genus esse tußis, quod nihil, quàm quod pituitam mouerit. Sed hic vinum sorbere, vt suprà præcipimus, morbus ipse non patitur, in vicem eius cremor ptisanæ sumẽdus est. Vt his autem in ipso morbi feruore sustinendus æger est, sic vbi paulũ is se remisit, alimenta pleniora & vini quoq; aliquid dari potest, dum nihil detur, quod

aut

aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectione quoq; manserit tussis, intermittere oportebit vno die, posteroq;, cum cibo vini paulo plus assumere. Atq; incipiente quoq; tussi, tum non erit alienum (vt suprà quoque positum est) vini cyathos sorbere. Sed in hoc genere valetudinis dulce, vel certè lene commodius est. Si malum inueterauit, athletico victu corpus firmandum est.

De viscerum morbis, & primo de Pulmone, deinde de Iocinore, tum de Liene, postremò de Renibus. CAP. VII.

A Compagine verò corporis ad viscera transeundum est, & in primis ad pulmonem veniendum, ex quo vehemens & acutus morbus oritur, quem peripneumonicon Græci vocant. Eius hæc conditio est. Pulmo totus afficitur, hunc eius casum subsequetur tussis, bilem vel pus trahens, præcordiorum, totiusq; pectoris grauitas, spiritus difficultas, magnæ febres, continua vigilia, cibi fastidium, tabes. Id genus morbi plus periculi, quàm doloris habet. Oportet, si satis validæ vires sunt, sanguinem mittere: si minores, cucurbitulas sine ferro præcordijs admouere. Tum si satis valet, gestando ægrum, digerere: si parum, intra domum tamen dimouere. Potionem autem hyssopi dare, cui ficus arida sit incocta, aut aquam mulsam, in qua vel hyssopum vel ruta decocta sit. Frictione vti diutissime in scapulis, proximè ab his

in

in brachijs, & pedibus; & cruribus, leuiter contra pulmonem, idq; bis quotidie facere. Quod ad cibum verò pertinet, huic nec salsis opus est, neque acribus, neq; amaris, neq; aluum astringentibus, sed paulo lenioribus. Ergo primis diebus danda est sorbitio ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ, cum qua recens adeps cocta sit. Cum hac sorbile ouum, nuclei pinei ex melle, panis, vel elota alica, ex aqua mulsa: potui deinde non solùm pura aqua, sed etiam mulsa egelida: aut si æstas est, etiam frigida, nisi quid obstat. Hæc autem altero quoq; die increscente morbo dare satis est. Vbi in incremento constitit, quantum res patitur, ab omnibus abstinendũ est, præterquam aqua egelida. Si vires desunt, adiuuandæ sunt aqua mulsa, prosuntq; aduersus dolores imposita calida fomenta, vel quæ simul & reprimunt & emolliunt. Prodest impositus super pectus sal bene contritus, cum cerato mistus, quia leuiter cutem erodit, eoq; impetum materiæ, quo pulmo vexatur, euocat. Vtile etiam aliquod malagma est ex his quæ materiam trahunt. Neque alienum est dum premit morbus, clausis fenestris ægrum continere. Vbi paulum leuatus est, ter aut quater die, fenestris aliquanto apertis, paruum aërem recipere. Deinde in refectione pluribus diebus à vino abstinere, gestatione, frictione vti, sorbitionibus, & prioribus cibis adijcere, ex oleribus porrũ, ex carne vngulas, & summa trunculorum, atque pisciculos, sic, vt diu nihil molle*

Aqua mulsa.

*vẽtriculorũ: vel, tyrunculorum

&

& lene sumatur.

De iocinoris morbo, & curatione. CAP. VIII.

Alterius quoq; visceris morbus, id est, iocinoris aequè modò longus, modò acutus esse consueuit, ἡπατικὸν Graeci vocant. Dextra parte sub praecordijs vehemēs dolor est, idemq; ad latus dextrum, & ad iugulum, humerumq́; partis eiusdem peruenit; nonnunquam manus quoq; dextra torquetur, horror calidus est. Vbi male est, bilis euomitur, interdum singultus propè strangulat. Et haec quidem acuti morbi signa sunt: longioris verò, vbi suppuratio in iocinore est, dolorq́; modò finitur, modò intenditur: dextra parte praecordia dura sunt, & tument, post cibum maior difficultas est, accedit maxillarum quaedam resolutio, vbi inueterauit malum, venter & crura pedesq́; intumescunt, pectus atque humeri, circaq́; iugulum vtrunq; extenuatur. Initio sanguinē mittere optimum est, tum venter soluendus est: si non potest aliter, per nigrum veratrum imponenda extrinsecus cataplasmata, primùm quae reprimant, deinde calida quae deducant, quibus rectè iris vel absinthium adijcitur, post haec malagma. Dandae verò sorbitiones sunt, omnesq́; cibi & calidi, & qui non multum alant, & ferè qui pulmonis quoque dolori conueniunt, praeterq́; eos qui vrinam mouent, potionesq́; ad id efficaces. Vtilia in hoc morbo sunt thymum, satureia, hyssopum, nepeta, amylum, sisamum, lauri baccae, pini flos, herba

o sang

ſanguinalis, menta, ex malo cotoneo medium, columbæ iecur recens & crudũ. Ex quibus quædam per ſe eſſe, quædam adijcere vel ſorbitioni, vel potioni licet, ſic tamen vt parcè aſſumantur. Neq; alienum eſt abſinthiũ contritum ex melle, & pipere, eiusq; catapotium quotidie deuorare: abſtinendum vtiq; eſt ab omnibus frigidis: neq; enim res vlla magis iecur lædit. Frictionibus vtendũ in extremis partibus, vitandus omnis labor, omnis vehementior motus, ne ſpiritus quidem diutius continendus eſt. Ira, trepidatio, pondus, ictus, curſus, inimica ſunt. Perfuſio corporis multa prodeſt ex aqua: ſi hyems eſt, calida: ſi æſtas, tepida. Item liberalis vnctio, & in balneo ſudor. Si verò iecur vomica laborat, eadem facienda ſunt, quæ in cæteris interioribus ſuppurationibus. Quidã etiã contra id ſcalpello aperiunt, ipſam vomicam adurũt.

De lienis morbo, & curatione. CAP. IX.

At lienis vbi affectus eſt, intumeſcit, ſimulq; cum eo pars ſiniſtra, eaq; dura eſt, & prementi renititur, venter intentus eſt, aliquis etiam cruribus eſt tumor. Vlcera aut omnino non ſaneſcunt, aut certe cicatricem vix recipiunt. In intenta ambulatione, curſuq; dolor, & quædam difficultas eſt. Hoc vitium quies auget. Itaque exercitatione & labore opus eſt, habita tamen ratione, ne febre miſta, ſi nimium proceſſerit, excitetur. Vnctiones, frictionesq;, & ſudores neceſſarij ſunt. Dulcia omnia inimica ſunt. Item

lac & caseus. Acida autem maxime conueniunt. Ergo acetum acre per se sorbere, & magis etiam, quod scilla cõditum est, expedit. Edenda sunt salsamenta: vel oleæ ex muria dura tinctæ in aceto lactucæ, intubiq; & betæ ex eodem, ex sinapi asparagus, armoracia, pastinaca, vngulæ, rostra, aues macræ, eiusdem generis venatio. Potui verò ieiuno dari debet absinthium incoctum, at post cibum aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum subinde tinctum sit. Hæc enim vel præcipue lienem coërcet: quod animaduersum est in his animalibus, quæ apud hos fabros educata, exiguos lienes habent. Potest etiam dari vinum tenue, austerum, omniaq; in cibis & potionibus quibus vrinæ mouendæ sunt, præcipueq; ad id valet, vel trifolij semen, vel cuminum, vel apium, vel serpillum, vel cythisus vel portulaca, vel nepeta, vel thymum, vel hyssopum, vel satureia. Hæc enim inde commodissimè videntur humorem deducere. Lienis quoq; bubulus vtiliter esui datur: præcipueq; eruca & nasturtium lienem extenuant. Imponenda quoq; extrinsecus sunt, quæ leuent. Fit ex vnguento & palmulis, quod μυροβάλανον Græci vocant. Fit ex lini & nasturtij semine, quo vinum & oleum adijcitur. Fit ex cupresso viridi, & arida ficu. Fit ex sinapi, cui seui hircini à renibus quarta pars ponderis adijcitur, teriturq; in sale, & protinus imponitur. Multisq; modis huic rei cappari aptum est. Nam & ipsum cũ ci-

bo assumere, & muriam eius cum aceto sorbere commodum est. Quin etiam extrinsecus radicem contritam, vel corticem eius cum furfuribus, aut ipsum cappari cum melle contritum imponere expedit. Malagmata quoq; huic rei aptantur.

De renum morbis, & curationibus. CAP. X.

AT renes vbi affecti sunt, diu male habent. Peius est, si frequens biliosus vomitus accedit. Oportet conquiescere, cubare molliter, soluere aluum, si aliter non respondet, etiam ducere: sæpe desidere in aqua calida, neque cibum, neque potionem frigidam assumere, abstinere ab omnibus salsis, acribus, acidis pomis, bibere liberaliter, adijcere modò cibo, modò potioni piper, porrum, ferulam, album papauer. Quæ maxime inde vrinam mouere consuerunt. Auxilio quoque his exulceratis sunt, si adhuc vlcera purganda sunt, cucumeris semina detractis corticibus sexaginta, nuclei ex pinu syluestri duodecim, anisi, quod tribus digitis sumi poßit, croci paulum, contrita, & in duas mulsi potiones diuisa. Si verò dolor tantum leuandus est, eiusdem cucumeris semina triginta, ijdem nuclei viginti, nuces Græcæ quinque, croci paululum contrita & cum lacte potui data, * ac insuper quoq; recte quædam malagmata inijciuntur, maximeq; ea, quæ humori extrahendo sunt.

*at super

De intestinorum morbis, & primo de Cholera. CAP. XI.

At

A Visceribus ad intestina veniendum est, quæ sunt & acutis, & longis morbis obnoxia. Primò æquè facienda mentio est choleræ, quia commune id stomachi, atq; intestinorum vitium videri potest. Nam simul & deiectio, & vomitus est, præterq; hæc inflatio est, intestina torquẽtur, bilis suprà infraq; erumpit, primùm aquæ similis, deinde vt in ea recens caro lota esse videatur, interdum alba, nonnunquam nigra, vel varia. Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt. Præter ea verò quæ suprà comprehensa sunt, sæpe etiam crura manusq; contrahũtur, vrget sitis, anima deficit: quibus concurrentibus non mirum est, si subito quis moritur. Neq; tamen vlli morbo minori momento succurritur. Protinus ergo vbi ista cœperunt, aquæ tepidæ quàm plurimũ bibere oportet, & vomere. Vix vnquam sine vomitu sequitur, sed etiam si non incidit, miscuisse tamen nouam materiam corruptæ prodest, parsq; sanitatis est vomitũ esse suppressum: si id incidit, protinus ab omni potione abstinendum est. Si verò tormina sunt, oportet frigidis, & humidis fomentis stomachum fouere: sed si venter dolet, ijsdẽ egelidis, sic vt venter ipse mediocriter calentibus iuuetur. Quòd si vehementer & vomitus, & deiectio, & sitis vexant, & adhuc subcruda sunt quæ vomuntur, nondum vino maturum tempus est, aqua, neque ea ipsa frigida, sed potius egelida danda est, admouendumq; naribus est

pulegium ex aceto, vel polenta vino aſperſa, vel mẽta, ſi nondũ matura eſt. At cùm diſcuſſa cruditas eſt, tum magis verendum eſt, ne anima deficiat. Ergo tum confugiendum eſt ad vinum. Id eſſe oportet, tenue, odoratum, cum aqua frigida miſtum, vel polenta adiecta, vel melle quoque aſſumere expedit, quotiesq́; aliquid aut ſtomachus, aut venter effudit, toties per hæc vires reſtituere. Eraſiſtratus primo tribus vini guttis, aut quinis aſpergendam potionem eſſe dixit, deinde paulatim merum adyciendum. Is ſi & ab initio vinum dedit, & metum cruditatis ſecutus eſt, non ſine cauſſa fecit. Si vehementem infirmitatem adiuuari poſſe tribus guttis putauit, errauit. At ſi inanis eſt homo, & crura eius contrahuntur, interponenda potio abſinthij eſt. Si extremæ partes corporis frigent, vngendæ ſunt calido oleo, cui ceræ paulum ſit adiectum, calidisq́; fomentis nutriendæ. Si ne ſub his quidem quies facta eſt, extrinſecus contra ventriculum ipſum cucurbitula admouenda eſt, aut ſinapi ſuper imponendum. Vbi his conſtitit, dormire oportet, poſtero die vtique à potione abſtinere, die tertio in balneũ ire, paulatim ſe cibo reficere: ſomno, quiſquis facile acquieſcit, itemq́; laßitudine, & frigore. Si poſt ſuppreſſam cholerã febricula manet, aluum duci neceſſariũ eſt, tum cibis, vinoq́; vtẽdum eſt, ſed hic quidem morbus & acutus eſt, & inter inteſtina, ſtomachũq́; verſatur, ſic vt cuius

potißi

potißimum partis sit, non facile dici poßit.

De Cœliaco ventriculi morbo. CAP. XII.

IN ipsius verò ventriculi porta consistit is, qui & longus esse consueuit, κοιλιακὸς à Græcis nominatur. Sub hoc vẽter indurescit, dolorq; eius est. Aluus nihil reddit, ac ne spiritum quidem transmittit. Extremæ partes frigescunt. Difficulter spiritus redditur. Commodißimum est inter initia calida cataplasmata toto vẽtri imponere, vt dolorem leniant, post cibum vomere atque ita ventrẽ exinanire. Proximis deinde diebus cucurbitulas sine ferro ventri, & coxis admouere. Ventrem ipsum liquare dato lacte, & vino salso frigido. Si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis, sic tamen, ne quis aut cibus aut humor vniuersus detur, sed paulatim. Ergo per interualla tẽporis sat est cyathos binos ternósve sumere, & cibum pro portione huius: commodeq; facit cyatho lactis cyathus aquæ mistus, & sic datus. Cibiq; inflantes, & acres vtiliores sunt, adeo vt lacti quoq; rectè contritũ allium adijciatur. Procedẽte verò tempore opus est gestari, maximeq; nauigare, perfricari ter aut quater die, sic vt nitrum oleo misceatur, perfundi aqua calida post cibũ, deinde sinapi imponere per omnia membra, excepto capite, donec arrodatur & rubeat, maximeq; si corpus durum & virile est, paulatim deinde faciendus est transitus ad ea, quæ ventrem comprimunt. Assa caro dãda, valens & quæ non facile

corrumpatur: potui verò pluuialis aqua decocta, sed quæ per binos ternósue cyathos bibatur. Si vetus vitium est, oportet laser quàm optimũ ad piperis magnitudinem deuorare, altero quoq; die vinum, vel aquam bibere, interdum interposito cibo singulos vini cyathos sorbere, ex inferiori parte infundere pluuialem egelidã aquam, maximeq; si dolor in imis partibus remanet.

De tenuioris intestini morbo. CAP. XIII.

INter ipsa verò intestina consistunt duo morbi, quorũ alter in tenuiore, alter in pleniore intestino est. Prior acutus est. Insequens esse longus potest. Diocles Carystius tenuioris intestini morbum χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominauit. A plerisq; video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc *κόρδιον nominari. Sed prior modò supra vmbilicum, modò sub vmbilico dolorem mouet. Fit ex alterutro loco inflammatio, nec aluus, nec spiritus infrà transmittitur. Si superior pars affecta est, cibus: si inferior, stercus per os redditur: si vtrumlibet vetus est, adijcitur periculo vomitus biliosus, mali odoris, aut varius, aut niger. Remedium est sanguinem mittere, vel cucurbitulas pluribus locis admouere, nõ vbiq; cute incisa. Id enim duobus aut tribus locis satis est. Ex cæteris spiritum euocare, abunde est. Tum animaduertere oportet, quo loco malum sit. Solet enim contra id tumere. Et si supra vmbilicum est, alui ductio vtilis non est. Si infrà est, aluum ducere

* κωλικὸν

ducere (ut Erasistrato placuit) optimum est, & sæpe id auxilij satis est. Ducitur autem percolato ptisanæ cremore cum oleo & melle, sic ut præter ea nihil adijciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet, supra summum uētrem, paulatimq; deducere. Inuenietur enim mali locus qui necesse est renitatur: & ex eodem deliberari poterit, ducenda nécne aluus sit. Illa communia sunt, calida cataplasmata admouere, eáq; imponere à mammis usq; ad inguina, & spinam, ac sæpe mutare: brachia, cruraq; perfricare, demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor non quiescit, etiam in aluum ex parte inferiore tres, aut quatuor cyathos calidi olei dare. Ubi per hæc consecuti sumus, ut iam ex inferiore parte spiritus transmittatur, offerre potui mulsum tepidum non multum. Nam antè magna cura uitandum est, ne quid bibat. Si id commodè cessit, adijcere sorbitionem. Vbi dolor & febricula quierunt, tum demum uti cibo pleniore, sed neq; inflante, neq; duro, neq; ualido, ne intestina adhuc imbecilla lædantur, potui uerò nihil præterquàm puram aquam. Nam siue quid uinolentum, siue acidum est, id huic morbo alienum est. Ac postea quoq; uitare oportet balneum, ambulationem, gestationem, cæterosq; corporis motus. Nam facile id malum redire consueuit, & siue cum frigus subit, siue aliqua iactatio, nisi bene iam confirmatis intestinis, reuertitur.

De morbo intestini plenioris. CAP. XIIII.

IS autem morbus, qui in intestino pleniore est, in ea maxime parte est, quam cæcam esse proposui. Vehemens inflatio, vehemētes dolores dextra magis parte, intestinum quod verti videtur, propè spiritum elidit. In plerisq; post frigora, cruditatesq; oritur, deinde quiescit, & per ætatem sæpe repetens, sic cruciat, vt vitæ spatio nihil demat. Vbi is dolor cœpit, admouere sicca & calida fomenta oportet, sed primo lenta, deinde validiora, simulq; frictiones, ad extremas partes, id est, crura, brachiaq; materiam reuocare. Si discussum non est, qua dolet, cucurbitulas sine ferro defigere. Est etiam medicamentum eius rei caussa comparatum, quod κωλικὸν nominatur. Id se reperisse Caßius gloriabatur. Magis prodest potui datum, sed impositum quoq; extrinsecus, digerendo spiritum, dolorem leuat. Nisi finito verò tormento, recte neq; cibus neq; potio assumitur. Quo victu sit vtendum, qui hoc genere tentantur, iam mihi dictum est. Confectio medicamēti, quod κωλικὸν nominatur, ex his constat: Costi, anesi, castorei, singulorum P. denariorum III. ✱. petroselini P. denariorum III. piperis longi, & rotundi, singulorum P. ✱. II. papaueris lacrymæ, iunci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum P. VI. ✱. quæ melle excipiuntur, id autem & deuorari potest, & ex aqua calida sumi.

De

De Torminibus, id est, δυσεντερίας. CAP. XV.

PRoxima his inter intestinorum mala, tormina esse consueuerunt, δυσεντερία Græce vocatur, intus intestina exulcerantur. Ex his cruor manat. Isq; modò cum stercore aliquo semper liquido, modò cum quibusdam quasi muscosis excernitur, interdum simul quædam carnosa descendunt. Frequens deijciendi cupiditas, dolorq; in ano est. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittitur. Atq; eo quoq; tormentum intenditur. Idq; post tẽpus aliquod leuatur, exiguaq; requies est, somnus interpellatur, febricula oritur, longoq; tempore id malum cum inueterauerit, aut tollit hominẽ, aut etiam (si finitur) excruciat. Oportet in primis cõquiescere. Siquidem omnis agitatio exulcerat, deinde ieiunũ sorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolij sit adiecta, imponere cataplasmata super ventrem, quæ reprimunt, quod in superioribus ventris morbis non expedit, quotiesq; desidit, subluere aqua calida, in qua decoctæ verbenæ sint, portulacam vel coctam, vel ex dura muria edisse, cibos, potionesq; eas, quæ astringunt aluũ. Si vetustior morbus est, ex inferioribus partibus tepidum infundere, vel ptisanæ cremorẽ, vel lac, vel adipem liquatã, vel medullam ceruinã, vel oleum, vel cum rosa butyrum, vel cum eadem album crudũ ex ouis, vel aquã, in qua lini semen decoctũ sit: vel si somnus non accedit, vitellos cum aqua, in qua rosæ floris folia

folia cocta sint. Leuãt enim dolorẽ hæc, & mitiora vlcera efficiunt: maximeq; vtilia sunt, si cibi quq; secutum fastidiũ est. Themison muria dura quàm asperrima sic vtendum memoriæ prodidit. Cibi verò esse debent, qui leniter ventrem distringant, & ea quæ vrinam moueãt. Si ea cõsecuta sunt, in aliam partem humorem auertẽdo, prosunt: si non sunt consecuta, noxã augent. Itaq; nisi in quibus propte id facere consueuerunt, non sunt adhibenda. Potui si febricula est, aqua pura calida, vel ea quæ ipsa quoq; astringat, dari debet: si non est, vinum lene, austerum. Si pluribus diebus nihil remedia alia iuuerũt, vetusq; iam vitium est, aquæ bene frigidæ potio assumpta vlcera astringit, & initiũ secundæ valetudinis facit. Sed vbi venter suppressus est, protinus ad calidam potionem reuertendum est. Solet autẽ interdum etiam putris sanies pessimiq; odoris descendere, solet purus sanguis profluere. Si superius vitiũ est, aluus aqua mulsa duci debet, tũc deinde eodem infundi, quæ suprà comprehensa sunt. Valensq; est etiã aduersus vlcera intestinorum minij gleba, cum salis hemina contrita. Si minus, mista his aqua in aluũ datur. Ac si sanguis profluit, cibi potionesq; esse debent, quæ astringant.

De læuitate intestinorum. CAP. XVI.

EX torminibas interdum intestinorum læuitas oritur, quæ continere nihil possunt, & quicquid assumptum est, imperfectum protinus

reddunt.

reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat. In hoc vtiq; adhibere oportet comprimentia, quò facilius tenendi aliquid intestinis vis sit. Ergo & super pectus ponetur sinapi, exulcerataq; cute, malagma, quod humorem euocet, & ex verbenis decoctis aqua desidat, & cibos, potionesq; assumat, quæ aluum astringunt, & frigidis vtetur perfusionibus. Oportet tamen prospicere, ne simul his omnibus admotis vitiū contrarium per immodicas inflationes oriatur. Paulatim ergo firmari intestina debebunt, aliquibus quotidie adiectis. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipuè necessarium est, non quoties libet desidere, sed quoties necesse est, vt hac ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat. Alterum quoq; quod æquè ad omnes similes affectus pertinet, in hoc maxime seruandum est, vt cum pleraque vtilia insuauia sint, qualis est plantago, & rubi, & quicquid malicorio mistum est, ea potissimum ex his dentur, quæ maxime æger volet. Deinde si omnia ista fastidiet ad excitandam cibi cupiditatem interponatur aliquid minus vtile, sed magis gratum. Exercitationes, frictiones huic quoq; morbo necessariæ sunt, & cum his sol, ignis, balneum, vomitus (vt Hippocrati visum est) etiam albo veratro (si cætera parum proficient) euocatus.

Desidat, subaudi æger: sic infrà cap. proxi.

De Lumbricis aluum occupantibus.

CAP. XVII.

Nono

Nonnunquam autem lumbrici quoq; occupãt aluum, hiq; modò ex inferioribus partibus, modò fœdius ore reddũtur. Atq; interdum latos eos, qui peiores ſunt, interdum teretes videmus. Si lati ſunt, aqua potui dari debet, in qua lupinum aut cortex mori decoctus ſit, aut cui adiectum ſit, cõtritum vel hyſſopum, vel piperis acetabulũ, vel ſcamoneæ paulum. Vel etiam pridie cum multum allium ederit, vomat. Poſteroq; die mali punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet, easq; contuſas in aquæ tribus ſextarijs decoquat, donec tertia pars ſuperſit. Huc adijciat nitri paulum, & ieiunus bibat. Interpoſitis deinde tribus horis, duas potiones ſumat, aut aquæ, vel muriæ duræ ſic adiectæ, tum deſidat ſubiecta calida aqua in pelue. Si verò teretes ſunt, qui pueros maxime exercẽt, & eadem dari poſſunt, & quædã leuiora, vt contritũ ſemẽ vrticæ, aut braßicæ, aut cumini cũ aqua, vel menta cum eadẽ, vel abſinthium decoctum, vel hyſſopũ ex aqua mulſa, vel naſturtij ſemen cum aceto contritum. Ediſſe etiam & lupinum, & alliũ prodeſt, vel maluæ oleũ ſubter dediſſe.*

* in aluũ

De τηνεσμῷ inteſtinorum morbo.

CAP. XVIII.

Est autem aliud leuius omnibus proximis, de quibus ſuprà dictum eſt, quod τηνεσμὸν Græci vocant, id neq; acutis, neq; longis morbis annumerari debet, cum & facile tollatur, neque

vnquam

vnquam per se iugulet, in hoc æquè atq; in torminibus frequens desidendi cupiditas est, æquè dolor vbi aliquid excernitur. Descēdunt autē pituitæ, mucisq; similia, interdū etiam leuiter subcruenta: sed his interponuntur nonnunquam ex cibo quoq; recte coacta: desidere oportet in aqua calida, sæpiusq; ipsum manu nutrire, cui plura medicamenta idonea sunt, butyrū cum rosa, acacia ax aceto liquata, emplastrū id, quod τετραφάρμακον *Græci vocant, rosa liquatū, alumen lana circundatum, & ita appositum, eademq; ex inferiore parte indita, quæ torminum auxilia sunt, eadem verbenæ decoctæ, vt inferiores partes foueantur, alternis verò diebus aqua, alternis leue aut austerum vinum bibendum est. Potio esse debet egelida & frigida: proprior ratio victus talis, qualē in tormina suprà præcepimus.*

De ventris fluxu, & curatione. CAP. XIX.

LEuior etiam dum recens deiectio est, vbi & liquida aluus, & sæpius quàm ex consuetudine fertur: atq; interdum tolerabilis dolor est, interdum grauißimus, idq; peius est: sed vno die fluere aluum sæpe pro valetudine est, atq; etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diem id conquiescat. Purgatur enim corpus, & quod intus læsurum erat, vtiliter effunditur, verum spatium periculosum est. Interdum enim tormina, ac febriculas excitat, viresq; consumit: primo die quiescere satis est, neq; impetum ven-

tris

tris prohibere: si per se desijt, balneo uti, paulum cibi capere: si mansit, abstinere non solum à cibo, sed etiam à potione. Postero die si nihilominus liquida aluus est, æquè conquiescere, paulum astringentis cibi sumere, tertio die in balneum ire, vehementer omnia præter ventrem perfricare, ad ignem lumbos, scapulasq; admouere, cibis uti, sed ventrem contrahentibus, vino non multum meraco. Si postero quoque die fluet, plus edisse, sed vomere etiam ex toto, donec conquiescat. Contra sitim, fame, vomitu niti. Vix enim fieri potest, vt post hanc animaduersionem aluus non contrahatur. Alia via est vbi velis supprimere, cœnare, deinde vomere, postero die in lecto conquiescere, vesperi vngi, sed leniter, deinde panis circa selibram, ex vino amineo mero sumere, tum assum aliquid, maximeq; auem, & postea vinum idem bibere aqua pluuiali mistum, idq; vsq; ad quintum diem facere, iterumq; vomere. Frigidam autem aßiduè potionem esse debere, contra priores autores Asclepiades affirmauit, & quidem quàm frigidißimam. Ego experimentis quenq; in se credere debere existimo, calida potius an frigida vtatur. Interdum autẽ euenit, vt id pluribus diebus neglectum, curari difficilius poßit. A vomitu oportet incipere, deinde postero die vesperi, tepido loco vngi, cibũ modicum assumere, vinũ meracum quàm asperrimũ, impositã super ventrem habere cum cerato rutam.*

* oleo

tam. In hoc autem affectu corporis neq; ambulatione, neq; frictione opus est, vehiculo sedisse, vel magis etiam equo prodest. Neq; enim vlla res magis intestina confirmat. Si verò etiam medicamētis, vtendum est, aptißimum est id quod ex pomis fit. Vindemiæ tempore in grande vas conijceinda sunt pira, atq; mala syluestria: si ea non sunt, pira tarentina viridia, vel signina, mala scandiana vel amerina, myrrappia, hisq; adijciēda sunt cotonea, & cū ipsis corticibus suis punica, sorba, & quibus magis vtimur, etiam torminalia, sic vt hæc tertiam ollæ partem teneant, tum deinde ea musto implenda est, coquēdumq; id, donec omnia quæ indita sunt, liquata in vnitatem quandam coëant. Id gustui non insuaue est, & quandocunq; opus est, assumptum leuiter, sine vlla stomachi noxa ventrem tenet: duo aut tria cochlearia vno die sumpsisse, satis est. Alterum valentius genus est, myrti baccas legere, ex his vinum exprimere, id decoquere, vt decima pars remaneat, eiusq; cyathum sorbere. Tertium quod quādoq; fieri potest, malum punicum excauare, exemptisq; omnibus seminibus, membranas quæ inter ea fuerunt, iterum conijcere, tum infundere cruda oua, rudiculaq; miscere, deinde malum ipsum super prunam imponere, quod dum humor intus est, non aduritur. Vbi siccū esse cœpit remouere oportet, extractumq; cochleari, quod intus est, edisse. Aliquibus adiectis maius momentum habet. Itaq; etiam

Myrrhappia Plini' ab odore dicta esse dicit, li. 15. cap. 15.

in piperatum conijcitur, miſceturq́; cum ſale, & pipere: eſt quid ex his edẽdum, eſt pulticula etiã, cum qua paulum ex fœno vetere coctum ſit, & lenticula cum malo corio cocta, rubiq́; cacumina in aqua decocta, & ex oleo atq; aceto aſſumpta, efficacia ſunt, atq; ea aqua, in qua vel palmulæ, vel malum cotoneum, vel arida ſorba, vel rubi decocti ſunt, potata. Quod genus ſignifico, quoties potionem dandam eſſe dico, quæ aſtringat. Tritici quoq; hemina in vino amineo auſtero decoquitur, idq́; triticum ieiuno, ac ſitienti datur, ſuperq́; id vinum id ſorbetur, quod iure valentiſsimis medicamẽtis annumerari poteſt, atq; etiam potui datur vinum ſigninum, vel reſinatũ auſterum, vel quodlibet auſterum. Contunditurq́; cum corticibus, ſeminibusq́; ſuis punicum malum, vinoq́; tali miſcetur, idq́; vel merum ſorbet aliquis, vel bibit miſtum. Sed medicamentis vti, niſi in vehementibus malis ſuperuacuum eſt.

Porio quæ aſtringat.

De vuluæ morbo, & curationibus. CAP. XX.

EX vulua quoque fœminis vehemens malum naſcitur, proximeq́; ab ſtomacho vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam ſic exanimat, vt tanquam comitiali morbo proſternat. Diſtat tamen hic caſus, eò quòd neque oculi vertuntur, nec ſpumæ profluunt, nec nerui diſtenduntur, ſopor tantum eſt, idq́; quibuſdam fœminis crebro reuertens, perpetuum eſt. Vbi incidit, ſi ſatis virium eſt, ſanguis miſſus adiuuat.

Si

Si parum est, cucurbitulæ tamen defigendæ sunt in inguinibus. Si diutius aut iacet, aut alioqui iacere cõsueuit, admouere oportet naribus extinctum ex lucerna linamentũ, vel aliud ex his quæ fœdioris esse odoris retuli, quod mulierem excitet. Idemq; aquæ frigidæ perfusio afficit, adiuuatq; ruta cõtrita cum melle, vel ex cyprino ceratum, vel quodlibet calidum & humidum cataplasma, naturalibus pubetenus impositum. Intra hæc etiam perfricare coxas, & poplites oportet. Deinde vbi ad se redit, circuncidendum vinum est in totum annum, etiam si casus idem non reuertitur. Frictione quotidie vtendum totius quidem corporis, præcipuè verò vẽtris & poplitũ. Cibus ex media materia dandus. Sinapi super imum ventrem, tertio quoq;, aut quarto die imponendum donec corpus rubeat. Si durities manet, mollire commodè videtur solanum in lac demissum, deinde contritum, & cæra alba, atq; medulla ceruina cum irino, aut seuum taurinũ, vel caprinum cum rosa mistum. Dandum potui etiã vel castoreum est, vel git, vel anethum. Si parũ pura est, purgatur iunco quadrato: si verò vulua exulcerata est, ceratum ex rosa fiet, & recens suilla adeps, & ex ouis album misceatur, idq; opponatur, vel album ex ouo cum rosa mistũ, adiecto quo facilius consistat, contritæ rosæ puluere. Dolens verò ea sulphure suffumigari debet. At si purgatio nimia mulieri nocet, remedio sunt cucurbitule cute incisa

*inguinibus, vel etiam ſub mammis admotæ: ſi maligna purgatio eſt, ſubijcienda ſunt, * coërcentia. Id faciunt etiam albæ oliuæ, & nigrum papauer cum melle aſſumptum, & gummi cum trito ſemine apij liquatũ, & cum cyatho paßi datum. Præter hæc in omnibus veſicæ doloribus idoneæ potiones ſunt, quæ ex doloribus fiunt, id eſt ſpica nardi, croco, cinnamomo, caſia, ſimilibuſq́;. Idemq́; etiam decocta lentiſcus præſtat. Si tamen intolerabilis dolor eſt, & ſanguis profluit, etiam ſanguinis detractio apta eſt, aut certè coxis admotæ cucurbitulæ cute inciſa. At cùm vrina ſuper potionum modũ etiam ſine dolore profluens, maciem, & periculũ facit, ſi tenuis eſt, opus eſt exercitatione & frictione, maximeq́; in ſole vel ad ignem. Balneũ rarum eſſe debet, neq; longa in eo mora, cibus comprimens. Vinũ auſterum meracũ, per æſtatem frigidum, per hyemem egelidum, ſed tantũ, quantum minimũ ſit. Infima aluus quoq; vel ducenda, vel lacte purgãda eſt. Si craſſa vrina eſt, vehementior eſſe debet & exercitatio, & frictio, longior in balneo mora cibis opus eſt teneris, vinum idem. In vtroq; morbo vitanda omnia ſunt, quæ vrinam mouere conſuerunt.*

* *coëũtia*

De nimia profuſione ſeminis ex naturalibus.

CAP. XXI.

Eſt etiam circa naturalia vitium, nimia profuſio ſeminis, quod ſine venere, ſine nocturnis imaginibus ſic fertur, vt interpoſito ſpatio

tio

tio tabe hominem consumat. In hoc affectu salutares sunt vehementes frictiones, perfusiones, natationesq; quàm frigidissimæ, neq; cibi, nec potio, nisi frigida assumpta. Vitare autem oportet cruditates, omnia inflantia, nihil ex his assumere, quæ contrahere semen videntur, qualia sunt, siligo, simila, oua, alica, amylum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neque alienum est fouere inferiores partes, aqua decocta ex verbenis comprimentibus, ex iysdem aliqua cataplasmata imo ventri inguinibusq; circundare, præcipueq; ex aceto rutam vitare, etiam ne supinus obdormiat.

De coxarum morbis, & curationibus.

CAP. XXII.

*SVperest vt ad extremas partes corporis veniam, quæ articulis inter se conseruntur, initium à coxis faciam. Harũ ingens dolor esse consueuit. Isq; hominẽ sæpe debilitat, & quosdam nõ dimittit. Eoq; id genus difficillimè curatur, quòd ferè post lõgos morbos vis pestifera huc se inclinat, quæ vt illas partes liberat, sic hãc ipsam quoq; affectam prehẽdit. Fouendum primùm aqua calida est, deinde vtendum calidis cataplasmatis. Maxime prodesse videtur aut cũ hordeacea farina, aut cũ ficu ex aqua decocta mistus capparis cortex concisus vel loliy farina ex vino diluto decocta, & * quæq; mista cum acida fece.*quæ, quia refrigescũt imponere noctu malagmata cõmodius est. Inulæ quoq;* refrigescunt

radix contusa, & ex vino austero postea cocta, & latè super coxam imposita, inter valētißima auxilia est. Si ista non soluerunt, sale calido & humido vtendum est. Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisa cute admouendæ sunt cucurbitulæ, metienda vrina. Aluus sic cōpressa est, ducenda. Vltimum est, & in veteribus quoq; morbis efficacißimum, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem cādentibus ferramentis exulcerare. Sed frictione quoq; vtendum est, maximè in sole, & eodem die sæpius: quò facilius ea, quæ coëundo nocuerunt, dirigantur. Eaq; si nulla exulceratio est, etiā ipsis coxis, sicut & cæteris partibus adhibēda est. Cùm verò sæpe aliquid exulcerādum cādenti ferramēto sit, vt materia inutilis euocetur, illud ꝑpetuū est, nō vt primū fieri potest, huius generis vlcera sanare, sed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc opitulantur, conquiescat.

De genuum doloribus, & cura. CAP. XXIII.

Coxis proxima genua sunt, in quibus ipsis nonnūquam dolor esse consueuit. In eisdem autem cataplasmatis, cucurbitulisq; præsidium est, sicut etiam cùm in humeris, alijsue commissuris dolor aliquis exortus est. Equitare ei cui genua dolent, inimicißimum omnium est. Omnes autem eiusmodi dolores, vbi inueterauerunt, vix citra vstionem finiuntur.

De articulorum doloribus, in manibus, pedibusq;. CAP. XXIIII.

IN manibus pedibusq; articulorum vitia frequentiora, longioraq; sunt, quæ in podagris, chiragrisve esse consuerunt. Ea rarò vel castratos, vel pueros ante fœminæ coitum, vel mulieres, nisi quibus menstrua suppressa sunt, tẽtant. Vbi sentiri cœperunt, sanguis mittẽdus est. Id enim inter initia statim factum, sæpe annuam, nõnunquam perpetuam valetudinem totam præstat. Quidam etiam cũ asinino * lotio epoto se eluissent, in perpetuum hoc malum euaserunt. Quidam cum toto anno à vino, mulso, venere sibi temperassent, securitatem totius vitæ cõsecuti sunt. Idq; vtiq; post primum dolorem seruandũ est, etiam si quieuit. Quòd si iam consuetudo eius facta est, potest quidem aliquis esse securior his temporibus, quibus dolor se remisit. Maiorẽ verò curam adhibere debent hi, quibus id reuertitur. Quod ferè vere, autumnóve fieri solet. Cùm verò dolor non vrget, manu gestari debet, deinde ferri, inambulatione leui se dimouere: & si podagra est, interpositis tẽporibus exiguis inuicẽ modò sedere, modò ingredi, tum antequam cibũ capiat, sine balneo loco calido leuiter perfricari, sudare, perfundi aqua egelida, deinde cibum sumere ex media materia interpositis rebus vrinã mouentibus, quotiesq; plenior est, euomere. Vbi dolor vehemens vrget, interest sine tumore is sit, an tumor cum calore, an tumor iã etiã obcaluerit. Nam si tumor nullus est, calidis fomentis opus est. Aquã marinã, vel mu-

* lacte.

riam durã feruefacere oportet, deinde in peluem conijcere, & cum iam homo pati poteſt, pedes demittere, ſuperq́; pallam dare, & veſtimento tegere, paulatim deinde iuxta labrum ipſum ex eadẽ aqua leuiter infundere, ne calor intus deſtituat, ac deinde noctu cataplaſmata calefacientia imponere, maximeq́; hibiſci radicem ex vino coctam. Sin verò tumor calorq́; eſt, vtiliora ſunt refrigerantia, recteq́; in aqua quàm frigidiſsima articuli continentur: ſed neq; quotidie, neque diu fit, ne nerui* lædantur. Imponendum vero eſt cataplaſma quod refrigeret. Neq; tamen* in hoc ipſo permanẽdum, ſed ad ea tranſeundum, quæ ſic reprimunt, vt emolliant. Si maior eſt dolor, papaueris cortices in vino coquendi, miſcendiq́; cum cerato ſunt, quod ex roſa factum ſit. Vel cæræ, & adipis ſuillæ tantũdem vna liquandum, deinde his vinum miſcendum, atq; vbi quod ex eo impoſitum eſt, incaluit, detrahendum, & ſubinde imponendum aliud eſt. Si verò tumores etiam obcaluerũt, & dolent, leuat ſpongia, quæ impoſita ſubinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur, aut pari portione inter ſe miſta, pix, cæra, alumen. Sũt etiam plura idonea manibus, pedibusq́; malagmata. Quòd ſi nihil ſuperimponi patitur, id quod ſine tumore eſt, fouere oportet ſpongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaueris cortex, vel cucumeris ſylueſtris radix decocta ſit, tum inducere articulis crocum cum ſuc-

* indureſcant

* in hoc quotidie perm.

co pap

co papaueris, & ouillo lacte. At si tumor est, foueri quidem debet aqua* calida, in qua lētiscus, aliáue verbena ex reprimentibus decocta sint: induci verò medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis, aut ex cerussa, cui contritæ herbæ muralis succus sit adiectus. Lapis etiam qui carnē exedit, quem σαρκοφάγον Græci vocant, excisus, sic, vt pedes capiat, demissos eos cum dolent, retētosq; ibi leuare consueuit. Ex quo in Asia lapidi * Asio gratia est. Vbi dolor, & inflāmatio se remiserunt, quod intra dies quadraginta fit, nisi vitium hominis accessit, modicis exercitationibus, abstinentia, vnctionibus lenibus vtendum est: sic, vt etiam acopo, vel liquido cerato cyprino articuli perfricētur. Equitare podagricis quoq; alienum est. Quibus verò articulorum dolor certis temporibus reuertitur, hos antè & curioso victu cauere oportet, ne inutilis materia corpori supersit, & crebriore vomitu, & si quis ex corpore metus est, vel alui ductione vti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus in podagricis expulit, ne inferiores partes factus cursus pedes repleret, cùm euidens sit omni purgatione non superiora tantummodo, sed etiam inferiora exinaniri. Ex quocunque autem morbo quis inualescit, si tardè confirmatur, vigilare prima luce debet, nihilominus in lecto conquiescere, circa tertiam horam leuiter vnctis manibus corpus permulcere. Deinde delectationis caussa (quantum iuuat) ambulare, circuncisa o-

* egelida

mni negotiosa cogitatione vel actione, tum gestari diu, multa fricatione vti, loca, cœlum, cibos sæpe mutare. Vbi triduo, quatriduòve vinum bibit, vno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & vt maturè vires suas recipiat. Cum ex toto verò conualuerit, periculosè vitæ genus subitò mutabit, & inordinatè aget. Paulatim ergo debebit omissis his legibus, eò transire, vt arbitrio suo viuat.

LIBER V.

DIXI de his malis corporis, quibus victus ratio maxime subuenit. Nunc transeundum est ad eam medicinæ partem, quæ magis medicamentis* purgat. His multum antiqui autores tribuerunt, & Erasistratus, & hi qui se Empiricos nominauerunt, præcipuè tamen Herophilus, deductíq; ab illo viri, adeo vt nullum morbi genus, sine his curarent. Multaq; etiam de facultatibus medicamentorum memoriæ prodiderunt, qualia sunt vel Zenonis, vel Andræ, vel Apollonij, qui Mys cognominatus est. Horum autẽ vsum ex magna parte Asclepiades, non sine caussa sustulit: & cùm omnia ferè medicamenta stomachum lædant, malíq; succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam

* pugnat

transt

*transtulit. Verùm vt illud in plerisq; morbis vtilius est, sic multa admodũ corporibus nostris incidere consuerunt, quæ sine medicamentis ad sanitatem peruenire non possunt. Illud ante omnia scire conuenit, quod omnes medicinæ partes ita innexæ sunt, vt ex toto separari non poßint, sed ab eo nomen trahant, à quo plurimum petunt. Ergo vt illa quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet, & illa quæ præcipuè medicamentis * purgat, adhibere etiam rationem victus debet, quæ multum admodũ in omnibus malis corporis proficit. Sed cùm omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mista, non alienum videtur ante proponere & nomina, & vires, & misturas eorum, quo minor ipsius curationis ex sequentibus mora sit.*

* pugnat

De simplicibus facultatibus quarũcunq; rerum, ex quibus medicamenta fiunt, & primo de his quæ sanguinem supprimunt. CAP. I.

SAnguinem supprimunt, atramentum sutorium, quod Græci χάλκανθον appellãt, chalcitis, acacia, & ex aqua lycium, thus, aloë, gummi, plumbum combustum, porrum, herba sanguinalis, creta vel cimolia vel figularis, misy, frigida aqua, vinum, acetum, alumen, melinum, squama & ferri, & æris, atque huius quoq; duæ species sunt, alia tantum æris, alia rubri æris.

Vel sigillaris.

Quæ vulnus glutinent. CAP. II.

Glutin

GLutinant vulnus, myrrha, thus, gũmi, præcipueq; acanthinum psilleum, tragacantha, cardamomum, bulbi, lini semen, nasturtium, oui album, gluten, ichthyocolla, vitis alba, contusæ cũ testis suis cochleæ, mel coctũ, spongia, vel ex aqua frigida, vel ex vino, vel ex aceto expressa, ex ijsdem lana succida, si leuis plaga est, etiam aranea: reprimunt alumen & scißile (quod σχιστὸν vocatur) & liquidum, melinum, auripigmentum, ærugo, chalcitis, atramentum sutorium.

Quæ concoquant, & moueant pus. CAP. III.

COncoquunt & mouent pus, nardum, myrrha, costus, balsamum, galbanum, propolis, styrax, thuris & fuligo, & cortex, bitumen, pix, sulphur, resina, seuum, adeps, oleum.

Quæ aperiant vulnera. CAP. IIII.

VVlnera aperiunt tanquam ora in corporibus, quod στόμα Græce dicitur, cinnamomum, balsamum, panaces, iuncus quadratus, pulegium, flos albæ violæ, *bdellium, galbanum, resina terebinthina, & pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamæpitys, vua *taminia, sulphur, alumen, rutæ semen.

*bdella

*aminia

Quæ purgant. CAP. V.

PVrgant, ærugo, auripigmentum, quod ἀρσενικὸν à Græcis nominatur. Huic autem & sandaracæ in omnia, eadem vis, sed validior est. squamæ æris, pumex, iris, balsamum, styrax, thus, thuris cortex, resina & pinea, & terebinthina liquida

*quida, œnanthe, lacerti stercus, sanguis columbæ, & palumbi, & hirundinis, ammoniacum bdellium, quod in omnia idem quod ammoniacum potest, sed valentius est, abrotanum, ficus arida, coccum gnidium, scobis eboris, omphacium radicula, coagulum, sed maxime leporinum, cui eadem quæ cæteris coagulis facultas, sed vbiq; validior est, fel, vitellus crudus, cornu ceruinum, gluten taurinum, mel crudum, misy, chalcitis, crocum, vua * taminia, abrotanum, spuma argenti, galla, squama æris, lapis hæmatites, minium, costum, sulphur, pix cruda, seuum, adeps, oleum, ruta, porrum, lenticula, eruum.*

* *aminia*

Quæ rodant. CAP. VI.

R*Odunt, alumen liquidum, sed magis rotundum, ærugo, chalcitis, misy, squama æris, sed magis rubri, æs combustum, sandaraca, minium Synopicum, galla, balsamum, myrrha, thuris cortex, galbanum, resina terebinthina humida, piper vtrunq;, sed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum, & spuma eius, apij semen, narcißi radix, omphacium, alcyonium, oleum ex amaris nucibus, allium, mel crudum, vinum, lentiscus, squama ferri, fel taurinum, scamonea, vua taminia, cinnamomum, styrax, cicutæ semen, resina, narcißi semen, fel, nuces amaræ, oleumq; earum, atramentum sutorium, chrysocolla, veratrum, cinis.*

Quæ exedant corpus. CAP. VII.

Exed

EXedunt corpus, acaciæ succus, hebenus, ærugo, squama æris, chrysocolla, cinis Cyprius, nitrum, cadmia, spuma argenti, hypocistis, diphryges, sal, auripigmentum, sulphur, cicuta, sandaraca, salamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atramentum sutorium, ochra, calx, acetum, galla, alumen, lac caprifici, vel lactucæ marinæ, quæ tithymallos à Græcis nominatur, alcyonium, fel, thuris fuligo, spodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites, & Phrygius, & Asius, & scißilis, misy, vinum, acetum.

Quæ adurant. CAP. VIII.

ADurunt, auripigmentum, atramentum sutorium, chalcitis, misy, ærugo, calx, charta combusta, sal, squama æris, fæx combusta, myrrha, stercus & lacerti & columbæ, & palumbi, & hirundinis, piper, coccum Gnidium, allium, diphryges, lac vtrunque (quod proximo capite suprà comprehensum est) veratrum & album & nigrum, cantharides, corallium, pyrethrum, thus, salamandra, eruca, sandaraca, vua taminia, chrysocolla, ochra, alumen scißile, ouillum stercus, œnanthe.

Quæ crustas vlceribus inducant. CAP. IX.

EAdem ferè crustas vlceribus tanquam igne adustis inducunt, sed præcipuè chalcitis, vtiq; si cocta est, flos æris, ærugo, auripigmentum, misy, & id, quo magis coctum.

Quæ crustas vlceribus resoluant. CAP. X.

CRustas verò has, resoluit farina triticea cũ ruta, vel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adiectum est.

Quæ discutiant ea, quæ in aliqua parte corporis coierunt. CAP. XI.

*AD discutienda verò ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt, maxime possunt, abrotanum, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, *sansucus, cyperus, lac, sertula campana, serpillum, cupressus, cedrus, iris, viola purpurea, narcissus, rosa, crocũ passum, iuncus quadratus, nardum, cinnamomum, casia, ammoniacum, cæra, resina, vua taminia, spuma argenti, styrax, ficus arida, tragoriganus, lini, & narcißi semen, bitumen, sordes ex gymnasio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, sulphur.*

* sampsucus Cyprias

Quæ euocent, & educant. CAP. XII.

EVocat & educit, ladanum, alumen rotundum, hebenus, lini semen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, resina terebinthina & pinea, propolis, ficus arida decocta, stercus columbæ, pumex, farina lolij, grosi in aqua cocti, elaterium, lauri baccæ, nitrum, sal.

Quæ exasperata leuent. CAP. XIII.

LEuat id quod exasperatũ est, spodium, hebenus, gummi, oui album, lac, tragacanthum.

Quæ carnem nutriant, & vlcus impleant. CAP. XIIII.

*CArnẽ alunt, & vlcus implẽt, resina pinea, *ochra, actice, mel, asteriace, cæra, butyrũ.*

* ocra attica, vel asterica

Quæ molliant. CAP. XV.

Moll

*erythria

MOlliunt, æs combustum, terra* eretria, nitrum, papaueris lacryma, ammoniacum, bdellium, cæra, seuum, adeps, oleum, ficus arida, sesamum, sertula Campana, narcißi & radix & semen, rosæ folia, coagulū, vitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, stibi, pix, cochlea cocta, cicutæ semen, plumbi retrimentum, σκορίαν μολύβδε Græci vocant, panaces, cardamomum, galbanum, resina, vua taminia, styrax, iris, balsamum, sordes ex gymnasio, sulphur, butyrū, ruta.

Quæ cutem purgent. CAP. XVI.

CVtem purgat mel, sed magis, si est cum galla, vel eruo, vel lenticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ærugine.

De mi∫turis simplicium rerum, & de ratione ponderum, & quid Malagma, & Emplastrum, & Pastillus inter se differant. CAP. XVII.

EXpositis simplicibus facultatibus, dicendum est quemadmodum misceantur, quæ ex his fiant. Miscentur autē varie, neq; huius vllus modus est, cùm ex simplicibus alia demantur, alia adyciantur, iysdemq; seruatis, pōderum ratio mutetur. Ita cùm facultatum materia non ita multiplex sit, innumerabilia misturarum genera sunt, quæ comprehendi si possent, tamen esset superuacuum. Nam & iydem effectus inter paucas compositiones sunt, & mutare eas cuilibet (cognitis facultatibus) facile est. Itaq; contentus his ero, quas accepi velut nobilißimas. In hoc autem volumine eas explicabo, quæ vel desiderari in prioribus

pot

potuerunt, vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hîc comprehendam, sic vt tamen quæ magis communia sunt, simul iungam. Si qua singulis, vel etiam paruis accommodata sunt, in ipsorum locum differam. Sed & antea sciri volo, in vncia pondus denariorũ septem esse. Vnius deinde denarij põdus diuidi à me in sex partes, id est sex vncias, vt idem in vncia denarij habeam, quod Græci habent in eo, quem ὀβολὸν *appellant. Id ad nostra pondera relatum, paulo plus dimidio scrupulo facit. Malagmata verò, atq; Emplastra Pastilliq; (quos* τροχίσκους *Græci vocant) cum plurima eadem habeant, differũt eo, quòd Malagmata maximè ex floribus, earumq; etiam surculis: Emplastra Pastilliq; magis ex quibusdam metallicis fiũt: deinde malagmata contusa abunde mollescunt: nam super integram cutem inijciuntur. Laboriose verò conteruntur ea, ex quibus emplastra pastilliq; fiunt, ne lædant vulnera cum imposita sunt. Inter Emplastrum autem, & Pastillum hoc interest, quòd Emplastrum vtiq; liquati aliquid accipit, in Pastillo tantum arida medicamenta aliquo humore iunguntur. Tum Emplastrum hoc modo fit, arida medicamenta per se teruntur, deinde mistis his instillatur aut acetum, aut si quis alius nõ pinguis humor accessurus est, & ea rursus ex eo teruntur. Ea verò quæ liquari possunt, ad ignem simul liquantur, & si quid olei misceri debet, tum infunditur. Interdum etiam*

Vncia.
Denarius.

aridum aliquod ex oleo prius coquitur. Vbi facta sunt, quæ separatim fieri debuerunt, in vnum omnia miscentur.. At Pastilli hæc ratio est: Arida medicamenta contrita humore non pingui, aut vino, vel aceto coquuntur, & rursus cocta, inarescunt. Atq; vbi vtendũ est, eiusdẽ generis humore diluuntur, tũ Emplastrum imponitur, *pastillus illinitur, aut alicui molliori, aut cerato miscetur.

*pastillis

DE MALAGMATIS.

CAP XVIII.

Malagma aduersus calidas podagras.

HIs cognitis, primum malagmata subijciam, quæ ferè non sunt refrigerandi, sed calefaciendi caussa reperta. Est tamen quod refrigerare poßit, ad calidas podagras aptum. Habet gallæ & immaturæ & alterius, coriandri seminis, cicutæ lacrymæ aridæ, gummi, singulorum plenum acetabulum, cerati eloti, quod πεπλυμένον Græci vocant, selibram. Reliqua ferè calefaciunt. Sed quædam digerunt materiam, quædam extrahũt, quæ ἐπισπαστικὰ vocantur, pleraq; certis magis partibus membrorum accommodata sunt.

Malagma ad materiam extrahendam.

SI materia extrahenda est, vt in hydropico, in lateris dolore, in incipiẽte abscessu, in suppuratione quoq; mediocri, aptum est id, quod habet resinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani, singulorũ põdo ✱ ceræ põdo ✱ Aut in quo hæc sunt, æruginis rasæ, thuris, singulorum P. II. ✱. ammoniaci salis. P. VI. ✱. squamis æris, ceræ singulorũ. P. VIII. ✱.

gesi

resinæ aridæ. P. * XII. ✳. *aceti cyathus. Idem præstat cumini farina cum struthio, & melle* P. II. ✳. * VII.

Malagma ad iecur dolens.

SI iecur dolet, id in quo est balsami lacrymæ. P. XII. ✳. *costi, cinamomi, casiæ, corticis myrrhæ, croci, iunci rotundi, balsami seminis, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, nardi, singulorum.* P. XVI. ✳. *Quibus adijcitur nardinum unguentũ, donec cerati craßitudo sit, & huius quidem recentis usus est. Si verò seruandum est, resinæ terebinthinæ.* P. XVI. ✳ *ceræ* P. X. ✳. *ex vino leni contunduntur, tum eo miscentur.*

Malagma ad lienem.

AT *si lienis torquet, glandis (quam βάλανον Græci vocant) cortex & nitrum paribus portionibus contunduntur, resperguntur q; aceto quàm acerrimo. Vbi cerati craßitudinem habet, linteo antea in aqua frigida madefacto illinitur, & sic imponitur, supraq; farina ordeacea inijcitur, sed manere ibi non amplius sex horis debet, ne lienem consumat. Satiusq; est id bis, aut ter fieri. Cõmunẽ autẽ & iocineri, & lieni, & absceßibus, & strumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoq; suppurãtibus, aut aliter dolẽtibus, etiã cõcoctioni ventris, Lysias cõposuit ex hyssopi, panacis, styracis, galbani, resinę, singulorũ.* P. II. ✳. *ammoniaci, bdellij, ceræ, seui taurini, iridis aridæ* P. IIII. ✳. *cachryos acetabulo, piperis granis quadraginta. Quæ contrita, irino vnguento temperantur.*

Malagma ad laterum dolores.

AD laterum autem dolores compositio est Apollophanis, in qua sunt resinæ terebinthinæ, thuris fuliginis, singulorũ. P. IIII. ✱. *bdellij, ammoniaci, iridis, seui vitulini, aut caprini à renibus sicci, singulorum* P. IIII. ✱. *Hæc autem eadem omnem dolorem leuant, dura emolliunt, mediocriter calefaciunt. Ad idem latus Andreæ quoq; malagma est, quod etiam resoluit, educit humorem, pus maturat, vbi id maturum est, cutem rumpit, ad cicatricem perducit, prodest impositũ minutis maioribusq; abscessibus, item articulis, ideoq; & coxis, & pedibus dolentibus: item si quid in corpore collisum est, reficit, præcordia quoque dura & inflata emollit, ossa extrahit, ad omnia deniq; valet, quæ adiuuare calor potest. Id habet ceræ* P. *XI. ✱. *visci sycamini, quam aliàs sycomorum vocant, lacrymę, singulorum* P. *I. ✱. *piperis & rotundi, & longi, ammoniaci, thymiamatis, bdellij, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, xylobalsami, thuris masculi, myrrhæ, resinæ aridę, singulorum* P. X. ✱. *pyrethri, cocci Gnidij, spumæ nitri, salis ammoniaci, aristolochiæ Creticæ, radicis ex cucumere agresti, resinæ terebinthinæ liquidæ, singulorum* P. XXV. ✱. *Quibus adijcitur vnguenti irini, quantum satis est ad ea molliendа, atq; cogenda.*

* I. * XI.

Malagmata ad resoluenda quæ astricta sunt, & molliendа quæ dura sunt, & digerenda quæ coëunt.

Præcip

PRæcipuũ verò est ad resoluenda quæ astricta sunt, mollienda quæ dura sunt, digerẽda quæ coëunt, id quod ad Polyarchum autorem refertur. Habet iunci quadrati, cardamomi, thuris, fuliginis, amomi, ceræ, resinæ liquidæ, pares portiones.

Aliud malagma ad eadem.

ALiud ad eadẽ Nilei: crocomagmatis (quod quasi recrementum eius est) P. IIII. ✱. ammoniaci, thymiamatis, ceræ, singulorum P. XX. ✱. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cera cum rosa liquatur, & tum omnia iunguntur.

Malagma Moschi ad molliendum.

PRoprie etiã dura mollit id, quod Moschi esse dicitur. Habet galbani unciam, thuris fuliginis P. ✱. 3. ceræ, ammoniaci, thymiamatis trientes, picis aridæ P. II. ✱. aceti heminas tres.

Malagma Medi ad digerenda quæ coëunt.

FErtur etiam ad digerenda quæ coëunt sub autore Medo, quod habet ceræ P. ✱. 3. panacis P. ✱. semis, squamę æris, aluminis rotũdi, item scissilis, singulorum P. I. ✱. plumbi combusti. P. I. ✱. & semis.

Malagma Panthemi ad eadem.

AD eadẽ Pãthemus utebatur calcis P. ✱. semis, sinapis contriti, itẽ fœni Græci, aluminis, singulorũ P. I. ✱. seui bubuli P. II. ✱. & semis.

Malagma ad strumas.

AD strumã multa malagmata inuenio. Credo autem quo peius id malum est, minusq; facile discutitur, eo plura esse tentata, quæ in per-

sonis varie responderunt. Andreas autor est, vt hæc misceantur, vrticæ seminis P.I.✱. *piperis rotundi, bdellij, galbani, ammoniaci, thymiamatis, resinæ aridæ, singulorum* P.IIII.✱. *resinæ liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi, lactucæ marinæ seminis, sulphuris ignem non experti (quod ἄπυρον vocatur) fecis aridæ, aceti, spumæ nitri, salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis ex cucumeris syluestri, resinæ, singulorum* P.✱.VIII.
✱ P.V.
✱ Quæ ex leni vino contunduntur.

Aliud malagma ad idem valens.

EXpeditius ad idē fit, quod habet visci, ✱ *felini stercoris, resinæ, sulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo est sulphuris.* P.I.✱. *lapidis, quem pyriten vocant* P.IIII.✱. *cumini acetabulum. Item in quo est lapidis eiusdem pars vna, sulphuris duæ partes, resinæ terebinthinæ partes tres.*

✱aliàs: femine, stercoris. Legēdū fortasse vel caprini vel bouilli ex Galeno de strumis

Malagma ad strumam, & phymata.

ARabis autem cuiusdam est ad strumam, & orientia tubercula, quæ φύματα vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, salis ammoniaci, thuris, resinæ & liquidæ & aridæ, crocomagmatis, ceræ, singulorum P.I.✱. *lapidis eius, quem πυρίτην vocant,* P.IIII.✱. *quibus quidam adijciunt, sulphuris* P.II.✱.

Malagma ad strumam, & tubera, & carcinodas.

EST etiam proficiens in struma, & in his tuberibus, quæ difficiliter concoquuntur, & in his

in his quæ carcinodæ vocantur, quod ex his constat: Sulphuris P. II. ✳. *nitri* P. IIII. ✳. *myrrhæ* P. VI. ✳. *fuliginis, thuris* P. ✳. *semis, salis ammoniaci* P. ✳. III. *ceræ* P. I. ✳.

Malagma Protarchi ad Parotidas, & fauum, & mala vlcera.

PRotarchus autẽ ad parotidas, eaq; tubercula, quæ meliceriæ, id est, fauí, vel phymata nominantur, itẽ mala vlcera, pumicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris, fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum P. VIII. ✳. cum ceræ P. IX. ✳. miscebat, hisq; olei cyathum, & dimidium adyciebat.

Malagma, aduersus panum & phymata.

AT aduersus panum, tum primum orientem (quod φύγεθλον Græci vocant) & omne tuberculum, quod phyma nominatur, miscetur ochra, quæ Attice nominatur, cum duabus partibus similæ, hisq; contunditur, subinde mel instillatur, donec malagmatis crassitudo sit.

Malagma aduersus phymata.

DIscutit etiam omne tuberculũ (quod phyma vocatur) id quod habet calcis, nitri spumæ, piperis rotundi, singulorum P. I. ✳. galbani P. II. ✳. salis P. IIII. ✳. quæ excipiuntur cerato ex rosa facto.

Malagma ad supprimendum omne quod abscedit.

SVpprimitq; omne quod abscedit id, in quo est galbani, fabæ* fresæ, singulorum P. I. ✳. myrrhæ, thuris, ex radice capparis corticis, singulorum P. IIII. ✳. Satisq; omnia abscedentia di-

*frixa

gerit, murex combustus, & bene contritus, aceto subinde adiecto.

Malagma ad sanguinem supprimendum, & phymata.

AT si satis sanguis subit, rectè imponitur quod aduersus phymata quoq; potest. Constat ex his, bdellij, styracis, ammoniaci, galbani, resinæ & aridæ & liquidæ pineæ. Item ex lentisci, thuris, iridis, singulorum P. II. ✱.

Malagma ad carcinodas, & phymata lenienda.

CArcinodæ verò & phymata cōmodè his leniuntur: Galbani, visci, ammoniaci, resinæ terebinthinæ in singulis P. I. ✱. *seui taurini* P. ✱. *semis, fecis cōbustæ quàm maxima potione, dum id siccius nō faciat, quàm esse malagma oportet.*

Malagma ad liuorem faciei contusæ.

QVod si facie cōtusa liuor subcruentus est, hæc cōpositio nocte & die imposita tollit: Aristolochiæ, thapsiæ, singulorum P. II. ✱. *bdellij, styracis, ammoniaci, thymiamatis, galbani, resinæ aridæ, & ex lentisco liquidæ, thuris masculi, iridis illyricæ, ceræ, singulorum* P. IIII. ✱. *Item faba quoq; imposita proficit.*

Malagmata stomachica ad aperiendum.

SVnt etiam quædam malagmata, quæ στομαστικὰ Græci vocant, quoniam aperiēdi vim habent. Quale est quod ex his constat, piperis longi, spumæ nitri, singulorum P. II. ✱. *erisimi* P. ✱. IIII. *quæ cum melle miscentur. Idoneaq; etiam*

etiam strumæ aperiendæ sunt eius generis. Vehementiusq; ex his est id quod habet calcis P. IIII. ✳. *piperis grana sex, nitri, caræ, singulorum* P. X. ✳. *mellis* P. ✳ 3. *olei heminam.*

Miconis malagma, ad resoluendum aperiendumq; ac purgandum.

M*Iconis quoq; est quod resoluit, aperit, purgat. Habet alcyonium, sulphur, nitrum, pumicem, paribus portionibus, quibus tantum picis, & caræ adijcitur, ut fiat cerati craßitudo.*

Malagma ad ossa, & neruos.

A*D ossa autem Aristogenis, fit ex his, sulphuris* P. I. ✳. *resinæ terebinthinæ, nitri spumæ, & ex scilla partis interioris, plumbi eloti, singulorum* P. II. ✳. *thuris, fuliginis* P. VIII. ✳. *ficus aridæ quàm pinguißimæ, seui taurini, singulorum* P. VIII. ✳. *caræ* P. XI. ✳. *iridis Macedonicæ* P. VI. ✳ *sesami fricti acetabulum, maximeq; neruis, & articulis malagma conuenit.*

Malagma Euticlei ad articulos, & ad omnem dolorem.

I*Gitur Euticlei est, & ad ariculos, & ad omnẽ dolorem, & ad vesicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos, quas ἀγκύλας Græci nominant, quod habet fuliginis, thuris acetabulum, resinæ tantundem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellij, singulorũ* P. ✳. 3. *caræ* P. ✳. *semis. Aliud item fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, singulorum* P. XIIII. ✳. *resinæ liquidæ* P. VI. ✳. *caræ* P. XVI. ✳.

Malagma Sosagoræ ad dolores articulorum.

A*D dolores articulorũ Sosageræ: Plũbi cõbu sti, papaueris lacrymę, corticis hioscyami, sty racis, peucedani, seui, resinę, cęrę, pares portiones.*

Chrysippi malagma, ad idem valens.

C*Hrysippi, resinæ liquidæ, sandaracæ, piperis: singulorum* P. XII. ✱. *quibus ceræ paulum adijcitur.*

* Clesiphontis

* Ctesiphontis malagma ad idem valens & ad parotidas, & phymata, & strumam.

C*Tesiphõtis, ceræ Creticæ, resinæ terebinthinæ, nitri quàm ruberrimi, singulorũ* P. ✱. *semis, olei cyathi tres. Sed id nitrum antè per triduũ instillata aqua teritur, & cum sextario eius incoquitur, donec omnis humor consumatur. Potest verò ea compositio etiã ad parotidas, phymata, strumã, omnemq; coitũ humoris emolliẽdum.*

Malagma ad articulos.

A*D articulos fici quoq; aridi, partem nepetæ mistam vel vnam taminiam sine seminibus cum pulegio rectè aliquis imponit.*

Malagma Aristonis, aduersus podagras, & recentia phymata & omnes dolores.

E*Adem podagræ præsidio sunt. Sed ad eam fit Aristonis quoq;, quod habet, nardi, cinnamomi, casiæ, chamæleontis, iunci rotundi, singulorum* P. VIII. ✱. *seui caprini ex irino liquati* P. XX. ✱. *iridis* P. I. ✱. *quæ in aceto quàm acerrimo iacere per* XX. *dies debet. Idem autem etiam recentia phymata doloresq; omnes discutit.*

* Theo

Theoseni malagma, ad pedum dolores.

AT Theosenus ad pedū dolores, seui à renibus partē tertiā, salis partes duas miscebat, hisq; mēbranulā illitā imponebat, tū superinijciebat ammoniacū, thymiama in aceto liquatū.

Numenii malagma, ad podagram, cæterosq; articulos induratos.

AT Numenius podagram, cæterosq; articulos induratos hoc molliebat: abrotani, rosæ aridæ, papaueris lacrymæ, singulorum P.III.✱. resinæ terebinthinæ P.IIII.✱. thuris, spumæ nitri, singulorum P.VIII.✱. iridis, aristolochiæ, singulorum P.XII.✱. ceræ P.III.✱. quibus adijcitur cedri cyathus vnus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi sextarius.

Dexii malagma, si quando callus in articulis increuit.

SI quando autem in articulis callus increuit, Dexius docuit imponere, calcis P.IIII.✱. cerusæ P. VIII. ✱. resinæ pineæ P.XX. ✱. piperis grana P.XX. ceræ P.II.✱. Quibus dum contunduntur, hemina vini lenis instillatur.

DE EMPLASTRIS. CAP. XIX.

EX emplastris autem nulla maiorem vsum præstant, quàm quæ cruentis protinus vulneribus inijciuntur, ἔναιμα Græci vocant. Hæc enim reprimūt inflammationē (nisi magna vis ea cogit) atq; illius quoque impetum minuunt, cum glutinant vulnera, quæ id patiūtur, cicatri-

cem iisdem inducunt. Constant autem ex medica-
* alipara *mẽtis nõ pinguibus, ideoq́; *alipenæ nominãtur.*

Barbarum emplastrum nigrum, quod cruentis protinus vulneribus iniicitur.

O*Ptimum ex his est, quod Barbarum vocatur. Habet æruginis rasæ* P. XII. ✳. *spumæ argenti* P. XX. ✳. *aluminis, picis aridæ, resinæ, pineæ aridæ, singulorum* P. I. ✳. *quibus adiiciuntur olei & aceti singulæ heminæ.*

Choacon emplastrum nigrum ad idem valens.

A*Lterum ad idem, quod χόακον vocant, habet spumæ argenti* P. C. ✳. *resinæ aridæ tantundem. Sed spuma prius ex tribus olei heminis coquitur. His duobus emplastris calor niger est, qui fere talis fit ex pice atq; resina. At ex bitumine nigerrimus: ex ærugine, aut æris squama, viridis: ex minio ruber, ex cerussa albus.*

Basilicon emplastrum nigrum ad idem.

P*Aucæ admodum cõpositiones sunt, in quibus aliquid misturæ varietas nouat. Ergo id quoq; nigrum est, quod Basilicon nominatur. Habet panacis* P. I. ✳. *galbani* P. II. ✳. *picis, & resinæ singulorũ* P. X. ✳. *olei dimidium cyathum.*

Smaragdinum emplastrum nigrum ad idem.

A*T quod peruiride est, smaragdinum appellatur, in quo sunt resinæ pineæ* P. III. ✳. *ceræ* P. I. ✳. *æruginis* P. ✳. *semis, thuris fuliginis* P. I. ✳. *olei tantundem, & aceti, quo fuligo & ærugo in vnum cogantur.*

Empla

Emplastrum rufum ad idem.

Est etiã coloris fere ruffi, quod celeriter ad cicatricẽ vulnera pducere videtur. Habet thuris P. I. ✳. *resinæ* P. II. ✳. *squamæ æris* P. IIII. ✳. *spumæ argẽti* P. XX. ✳. *ceræ* P. C. ✳. *olei heminã.*

παρακολλητικὸν, emplastrum ad idem.

Præterea est, quod παρακολλητικὸν *glutinando vocant. Constat ex his: Bituminis, aluminis scißilis* P. IIII. ✳. *spumæ argenti** P. IIII. ✳. *& olei veteris hemina.*

* P. XL.

Cephalicum emplastrum Philotæ capiti conueniens.

*Præterea sunt quædã generis eiusdem, quæ quia capitibus fractis maxime conueniunt, Cephalica à Græcis nominantur. Philotæ compositio habet: Terræ** *eretriæ, chalcitidis, singulorum* P. IIII. ✳. *myrrhæ, æris combusti* P. X. ✳. *ichthyocollæ singulorum* P. VI. ✳. *æruginis rasæ, aluminis rotundi, misyos crudi, aristolochiæ, singulorum* P. VIII. ✳. *squamæ æris* P. XX. ✳. *thuris masculi* P. II. ✳. *ceræ* P. I. ✳. *rosæ, & olei acerbi, ternos cyathos, aceti quantum satis est, dum arida ex eo conteruntur.*

* *Erythreæ*

Emplastrum viride ad idem valens.

Aliud ad idem viride, æris combusti, squamæ æris, myrrhæ, ichthyochollæ, singulorum P. VI. ✳. *misyos crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotundi, singulorum* P. VIII. ✳. *ceræ** P. VII. ✳. *olei hemina, aceti quod satis sit.*

* P. I.

Tetrapharmacum emplastrum, ad pus mouendum.

Puri

PVri autē mouendo non aliud melius, quàm quod expeditißimum est, Tetrapharmacon à Græcis nominatur. Habet pares portiones ceræ, picis, resinæ, seui taurini, si id non est, vitulini.

Enneapharmacum emplastrum ad pus mouendum & ad purgandum valens.

ALterum ad idem Enneapharmacum nominatur, quod magis purgat. Constat ex nouem rebus, cæra, melle, seuo, resina, myrrha, rosa, medulla vel ceruina, vel vitulina, vel bubula, hyssopo, butyro. Quorum ipsorum quoque pondera paria miscentur. Sunt autem quædam emplastra, quibus vtriusq; rei facultas est, quæ si singula habenda sunt, meliora sunt. Sed in copia reijcienda sunt, his potius adhibitis, quæ proprie id, quod eo tempore opus est, consequuntur. Exempli caussa duo proponam.

Attalum emplastrum ad vulnera.

ESt igitur ad vulnera Attalum, quod habet squamæ æris* P. X V I. ✳. fuliginis P. XV. ✳. ammoniaci tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ. P. XXV. ✳. seui taurini tantundem, aceti heminas tres, olei sextarium.

* P. VI.

Iudæi emplastrum, fracto capiti accommodatum.

AT inter ea quę fracto capiti accōmodantur, habent quidam id quod ad autorem Iudæum refertur. Constat ex his, salis P. ✳. IIII. squamę æris rubri, æris combusti, singulorum P. XII. ✳. ammoniaci, thymiamatis, thuris, fuliginis, resinę aridę, singulorum P. VI. ✳. resinę Colo-

phoniacę,

phoniacę, cærę, seui vitulini curati, singulorum P.XX.✱.*aceti sesquicyathũ, olei minus cyathum,* τεθεραπευμένα *Græci appellant, quæ curata vocant, cum ex seuo, puta omnes membranulę diligenter exemptæ sunt aut ex alio medicamento.*

Curata.

Diadaphnidon emplastrum, ad extrahendum.

S*Vnt etiam quędam emplastra nobilia ad extrahendum. Quę ipsa quoq;* ἐπισπαστικὰ *nominantur. Quale est, quod quia lauri baccas habet, diadaphnidon appellatur. In eo est, resinę terebinthinę* P.X.✱.*nitri, cærę, picis aridę, baccarum lauri, singulorum* P.XX.✱.*olei paulũ. Quoties aut baccam, aut nucem, aut simile aliquid posuero, scire oportebit, antequàm expendatur, ei summam pelliculam esse demendam.*

Aliud diadaphnidon ad extrahendum, & pus mouendum.

A*Liud eo nomine, quod puri quoq; mouendo est: Seui vitulini, ammoniaci, thymiamatis, picis, cærę, nitri, bacarum lauri, resinę aridę, aristolochię, pyrethri, pares portiones.*

Philocratis emplastrum ad extrahendum, & pus mouendum.

P*Ræter has, est Philocratis, quod habet salis ammoniaci* P.VII.✱. *aristolochię* P.VIII.✱.*cęrę, resinę terebinthinę, fuliginis, thuris, singulorum* P.XV.✱. *spumę argenti.* * P.LII.✱. *Quibus vt pus quoq; moueant, iridis* P.IIII.✱. *& galbani* P.VI.✱.*adyciuntur.*

* P.XXXII

Rhypodes emplastrum, ad extrahendum.

Optim

Optimum tamen ad extrahendũ est id quod à similitudine sordium ῥυπώδες Gręci appellant. Habet myrrhę, croci, iridis, propolis, bdellij, capitulorum punici mali, aluminis & scißilis & rotundi, misyos, chalcitis, atramenti sutorij cocti, panacis, salis ammoniaci, visci, singulorum P. IIII. ✳. *aristolochię* P. VIII. ✳. *squamę ęris* P. XVI. ✳. *resinę terebinthinę* P. LXXV. ✳. *cęrę, & seui vel taurini, vel hircini* P. C. ✳.

Emplastrum Hecatæi, ad extrahendum.

Hecatęo quoque autore emplastrum generis eiusdem fit ex his, galbani P. II. ✳. *fuliginis thuris* P. IIII. ✳. *picis* P. VI. ✳. *cęrę, & resinę terebinthinę, singulorum* P. VIII. ✳. *quibus paulum irini vnguenti miscetur.*

Alexandrinum emplastrum viride, ad extrahendum.

Valensq́; ad idem emplastrum viride Alexandrinum est. Habet aluminis scißilis P. VIII. ✳. *salis ammoniaci* P. ✳. VIII. 3. *squamę ęris* P. XVI. ✳. *myrrhę, thuris singul.* P. XVIII. ✳. *cæræ* P. CL. ✳. *resinę Colophoniacę, aut pineæ* * P. CXC. ✳. *olei heminam, aceti sextarium.*

*P. CC

De emplastris exedentibus.

Quędã autẽ sunt emplastra exedentia, quę σηπτικὰ Gręci vocant, quale est id quod habet resinę terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum P. ✳. 3. *squamæ æris* P. I. ✳. *ladani* P. II. ✳. *aluminis tantundem, spumæ argenti* P. IIII. ✳.

Emplastrum quod exest corpus, & ossa resoluit, & supercrescentem carnem coërcet.

Exest

Exest etiam vehementer corpus, atque ossa quoq; resoluit, & supercrescentem carnem coërcet, id quod habet spumæ argenti, squamæ æris, unciæ singulas, nitri ignem non experti, lapidis Asij, aristolochiæ P. sexantes, ceræ, resinæ terebinthinę, thuris, olei veteris, atramēti sutorij, salis ammoniaci P. semis, æruginis rasæ P. bessem, aceti stillitici heminam, vini aminei, tantūdem.

Emplastra aduersus morsus, & alia recentiora vulnera.

Sunt etiam aduersus morsus quædam accommodata, quale est Diogenis nigrum, quod habet bituminis, ceræ, resinæ pineæ aridæ singulorū P. XX. ✱. spumę argēti P. C. ✱. olei sextariū. Aut in quo sunt squamæ æris P. IIII. ✱. cerussæ, & æruginis * rasæ, singulorū P. VIII. ✱. ammoniaci P. XII. ✱. ceræ, resinę pineæ, singulorū, P. XXV. ✱. spumæ argēti P. C. ✱. olei sextarium. Aut in quo sunt squamę æris P. XIIII. ✱. galbani P. VI. ✱. cerussæ, & ęruginis rasæ, singulorū P. VIII. ✱. ammoniaci P. XII. ceræ, resinæ pineæ, singulorū * P. LV. ✱. ex quibus spuma argenti concoquitur.

*passæ

*P. XLV.

Ephesium emplastrum rubrum, ad idem valens.

Rubrum quoque emplastrum quod * Ephesium vocatur huc aptum est. Habet resinæ terebinthinæ P. II. ✱. galbani P. ✱. IIII. minij sinopici P. VI. ✱. thuris fuliginis P. VI. ✱. ceræ P. VIII. ✱. spumæ argenti P. LVI. ✱. olei veteris heminam.

*Ethesiū

Aliud emplastrum ad idem valens.

ITē id quod ex his cōstat, squamę æris, thuris fuliginis, singul. P. IIII. ✳. galbani P. VI. ✳. salis ammoniaci P. ✳. XII. 3. cærę P. XXV. ✳. olei tribus heminis. Hæc autem alijs quoq; recentioribus vulneribus rectè imponuntur.

Λευκά emplastra non grauibus vulneribus accommodata, & maxime senilibus.

SVnt enim alba lenia, λευκὰ Græci vocant, ferè non grauibus vulneribus accommodata, præcipueq; senilibus. Quale est quod habet cerussę *P. XXXII. *P. LII. ✳. *seui vitulini curati, & cęræ, singulorum* P. LVIII. ✳. *olei heminas tres ex quibus ea cerussa coquitur.*

Elephantinum emplastrum.

ALiud quod habet cerussæ P. XX. ✳. *cęræ,* *P. XXXV. *P. IV. ✳. *olei hominem, aquæ sextarium. Quæ quoties adijciuntur cerussæ, vel spumę argenti, scire licet illa ex his coquenda esse. Est autem ea percandida compositio, quæ suprà posita est, ideoq; elephantina nominatur.*

Lenia emplastra.

LEnia quoq; quędā emplastra sunt, quas λιπαρὰς ferè Græci nominăt, vt id quod habet mini P. IIII. ✳. *spumæ argēti* P. XXV. ✳. *cęræ, & adipis suillę, singul.* P. XXVII. *vitellos quatuor.*

Emplastrum lene.

ALia compositio generis eiusdem, cęræ, resinæ terebinthinæ, singulorum P. VI. ✳. *cerussæ* *P. VIII. *P. VI. ✳. *spumæ argenti, plumbi recrementi,*

menti, scoriam molybdi Greci vocant, singulorum P. XX. cicini olei, & myrti, singulorum heminæ.

Archagathi emplastrum lene.

TErtia quæ ad autorem Archagathum refertur, Misyos cocti, æris combusti, singulorum, P. IIII. *. cerussæ coctæ P. VIII. *. resinæ terebinthinæ. P. X. * spumæ argenti. P. VI. *.

Emplastra eiusdem generis ad leniendum apta.

ETiamnũ generis eiusdem, spumę argẽti, cęræ, adipis suillę, singulorum P. XXVII. *. vitelli cocti, rosæ heminæ. Aut cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis suillæ pars quarta, paulũ ex plũbi recremento. Aut spumæ argẽti selibra, ex olei hemina, & aquæ marinæ altera cocta, donec bullire desierit, cui paulũ cæræ sit adiectũ, aut pares portiones cæræ, seui, stibi, spumæ agẽti, cerussæ.

De pastillis, & primo de his qui ad recentia vulnera glutinanda, sanandaq; apti sunt. CAP. XX.

PAstilli quoque facultates diuersas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda, sanandaq; apti. Qualis est qui habet chalcitis, misyos, spuma nitri, floris æris, gallæ, aluminis scißilis modice cocti, sing. P. I. *. æris cõbusti, capitulorum mali punici, singulorum P. III. *. Hunc oportet diluere aceto, sic vbi vulnus glutinandus est, illinere. At si neruosus aut musculosus is locus est, commodius est cerato miscere, sic vt illius octo partes, nona huius sit.

Alius pastillus ad glutinanda vulnera.

Alius ad idem cōstat ex his, bituminis, aluminis scißilis, singulorū P. I. ✱. *æris cōbusti* P. IIII. ✱. *spumæ argenti* P. X. ✱. *olei sextario.*

De sphragide pastillo, quem Polybus confecit ad glutinandum vulnus.

Sed longe Polybi celeberrimus est. Sphragis autem nominatur, qui habet aluminis scißilis P ✱. I. ʒ. *atramenti sutorij* P. I I. ✱. *myrrhæ* P. V. ✱. *aloës tantundem, capitullorum punici mali, fellis taurini, singulorum* P. V I. ✱. *Quæ contrita vino austero excipiuntur.*

Pastillus ad vlcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obscœnis partibus, inflammationesq́; eorum.

Ad vlcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, obscœnis partibus, inflammationesq́; eorum: Chrysocollæ P. I. ✱. *atramenti sutorij, aluminis scißilis, sing.* P. I I. ✱. *halicacabi corticis* P. I I I I. ✱. *minij* P. V I. ✱. *spumæ argenti* P. XII. ✱. *cerussæ* P. XVI. ✱. *Quæ ex aceto & coguntur, & vbi vtendum est, diluuntur.*

Pastillus Andronis ad vuam inflammatam, ad naturalia sordida, etiam cancro laborantia.

*Andronis verò est ad vuam inflammatam, ad naturalia sordida etiam cancro laborantia: Gallæ, atramenti sutorij, myrrhæ, singulorum** P. I. ✱. *aristolochiæ, aluminis scißilis, singulorū* P. II. ✱. *capitulorum punici mali* P. XXV. ✱. *ex passo coactorum, & (cum vsus exigat) aceto vel vino dilutorum, prout valentius aut lenius*

*P. II.

lenius vitium eſt, cui medendum eſt.

Paſtillus ad fiſſa ani, vel ora venarum fundentia ſanguinem vel cancrum.

P*Ropriè autem ad ani fiſſa, vel ora venarum fundentia ſanguinẽ, vel cancrum: Aeruginis* P. II. ✱. *myrrhæ* P. XII. ✱. *ſtibis, lacrymæ papaueris, acaciæ ſingulorum.* P. XVI. ✱. *Quæ ex vino & teruntur, & in ipſo vſu deliquantur.*

Paſtillus ad expellendum calculum cum vrina.

E*Xpellere autem ex veſica cum vrina calculum videtur hæc compoſitio: Caſiæ, croci, myrrhæ, coſti, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balſami, hyperici pares portiones conterũtur, deinde vinum lene inſtillatur, & paſtilli fiunt, qui ſinguli habeant* P. ✱. 3. *hiq́; ſinguli quotidie mane ieiuno dantur.*

De peſſis. CAP. XXI.

H*Æc tria compoſitionum genera, id eſt, quæ in malagmatis, paſtillis, emplaſtriſq́; ſunt, maximum, præcipueq́; varium vſum præſtant. Sed alia quoque vtilia ſunt, ut ea quæ fœminis ſubijciũtur (πέσσους Græci vacant.) Eorum hæc proprietas eſt: Medicamenta compoſita molli lana excipiuntur, eaq́; lana naturalibus conditur.*

Ad ſanguinem euocandum.

A*D ſanguinem autem euocandum, cauneis duabus adijcitur nitri** P. I. ✱. *aut allij ſemen conteritur, adijcitur myrrhæ paululum, & vnguento ſuſino miſcetur, aut cucumeris ſylueſtris pars interior, ex lacte muliebri diluitur.*

*P. II.

Ad vuluam molliendam.

AD vuluam molliendam, oui vitellus, & fœnum Græcum, & rosa & crocum temperantur. Aut elaterij P. ✱.3. salis tantundem vuæ taminiæ P.VI.✱.melle excipiuntur.

Alia pessi compositio ad idem valens.

AVt Boëtho autore, croci, resinæ terebinthinę, sing. P.✱.IIII.myrrhæ P.✱.3.rosæ 8.1.✱. seui vitulini P.✱.3.caræ P.II.✱.miscentur.

Ad inflammationes vuluæ Numenii pessus.

OPtima autem aduersus inflãmationes vuluæ, Numenij compositio est, quæ habet croci P.✱.3.cæræ P.I.✱. butyri P.VIII.✱.adipis anserini P.XII.✱.vitellos coctos duos, rosæ minus cyatho.

Ad eiiciendum è vulua infantem mortuum.

SI verò infans intus decesßit, quo facilius eijciatur, malicorium ex aqua terendum, eoq; vtendum est.

Si mulier vitio locorum concidit, qua curatione vtendum sit.

SI concidere vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ, conterendæq;, deinde his mel adijciendum est. Si non comprehendit, adeps leonina ex rosa mollienda est.

De medicamentis quibus aridis vtimur.
CAP. XXII.

Ad carnem supercrescentem exedendam.

QVædam autem misturæ medicamentorum sunt, quibus aridis neq; coactis vtimur, sic vt inspergamus, aut eum aliquo liquido

mista illinamus, quale est ad carnem supercrescẽtem exedendã, quod habet squamę, fuliginis thuris, singulorum P. I. ✳. *æruginis* P. II. ✳. *Hæc autem eadem cum melle purgant vlcera, cum cæra implẽt. Misy quoq; & galla, si paribus portionib. misceantur, corpus consumunt, eaq; vel arida inspergere licet, vel excepta cadmia, illinire.*

Ad putrem carnem continendam, ne vltrà serpat, eamq; leniter exedẽdam plures compositiones.

P*Vtrem verò carnem continet, neq; vltrà serpere patitur, & leniter exest, mel, vel cum lenticula, vel cum marrubio, vel cum oleæ folijs, antè ex vino decoctis. Itẽ sertula cãpana in mulso cocta, deinde contrita, aut calx cũm cerato, aut amaræ nuces cũ allio, sic vt huius pars tertia sit, paulumq; his croci adijciatur. Aut quod habet spumæ argenti* P. VI. ✳ *cornu bubuli combusti* P. XII. ✳. *olei myrtei, & vini cyathos ternos. Aut quod ex his constat: Floris punici mali, atramenti sutorij, aloës, sing.* P. II. ✳. *aluminis scißilis, thuris singul.* P. IIII. ✳ *gallæ* P. VIII. ✳. *aristolochiæ* P. X. ✳. *Vehementius idem facit etiã adurendo auripigmẽtum cũ chalcitide, & aut nitro, aut calce, aut charta combusta. Item sal cũ aceto. Vel ea cõpositio quæ habet chalcitidis, capitulorũ punici mali, aloës, sing.* P. II. ✳. *aluminis scißilis, thuris, singulorũ* P. IIII. ✳. *gallæ* P. VIII. ✳. *aristolochiæ* P. X. ✳. *mellis quantũ satis sit ad ea cogenda. Vel cantharides* P. I. ✳. *sulphuris* P. I. ✳.

lolij P. III. ✱. *Quibus adijcitur picis liquidæ quãtum satis est, adiungendum mel, chalcitis quoque cum resina & ruta mista, aut cum eadem resina diphryges, aut vua taminia, cum pice liquida. Idẽ verò possunt feces vini combustę, & calcis, & nitri pares portiones, vel aluminis scißilis* P. ✱. 33. *thuris, sãdaracæ, nitri, singu.* P. ✱. I. *gallę* P. VIII. ✱. *aristolochiæ* P. X. ✱. *mellis quantum satis est.*

Hieræ compositio.

E*St etiam Hieræ compositio quæ habet myrrhæ, chalcitidis, singulorum* P. II. ✱. *aloes, thuris, aluminis scißilis, singulorum* P. IIII. ✱. *aristolochiæ, gallæ immaturæ, singul.* P. VIII. ✱. *mali corij contriti** P. XX. ✱.

*P. X.

Iudæi compositio.

E*St & Iudæi, in qua sunt calcis partes duæ, nitri quàm ruberrimi pars tertia, quæ vrina impuberis pueri coguntur, donec strigmenti craßitudo sit. Sed subinde is locus, cui id illinitur, madefaciendus est.*

Iollæ compositio.

A*T Iollas, chartæ combustæ, sandaracæ, singulorum* P. I. ✱. *calcis* P. II. ✱. *auripigmẽti tantundem miscebat.*

Ad sanguinis profluuia vel ex membrana cerebri, vel aliis locis, & ad cancrum, & ad inducendam cicatricem, & ad coërcendam carnẽ crescentem.

S*I verò ex membrana, quæ super cerebrũ est, profluit sanguis, vitellus combustus & contritus inspergi debet, si alio loco sanguinis pro-*

fluuium

fluuium est, auripigmenti, squamæ æris, singulorum P. I. ✱. *sandaracæ* P. II. ✱. *marmoris cocti* P. IIII. ✱. *inspergi debet. Eadem cancro quoq; obsistunt. Ad inducendam cicatricem, squamæ æris, thuris fuliginis, sing.* P. II. ✱. *calcis* P. IIII. ✱. *Eadem increscentem quoq; carnem coërcent.*

Timæi compositio ad ignem sacrum vel cancrum.

T*Imæus autem ad ignem sacrum, vel ad cancrum his vtebatur, myrrhæ* P. II. ✱. *thuris, atramenti sutorij, singulorum* P. III. ✱. *sandaracæ, auripigmenti, squamæ æris, singulorum* P. IIII. ✱. *gallæ* P. VI. ✱. *cerussæ combustæ* P. VIII. ✱. *Eadem vel arida inspersa, vel melle excepta idem præstant.*

Ad sternutamenta excitanda.

S*Ternutamenta verò vel albo veratro, vel struthio coniecto in nares excitantur, vel his mistis, piperis, veratri albi, singulorum* P. ✱. 3. *castorei pondo* I. ✱. *spumæ, nitri* P. II. ✱. *struthij* P. III. ✱.

Gargarizationes quibus fieri debeant.

G*Argarizationes autem aut leuandi caussa fiunt, aut reprimendi, aut euocandi. Leuant, lac, cremor, vel ptisanæ, vel furfurum. Reprimit aqua, in qua vel lenticula, vel rosa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ sunt. Euocant, sinapi, piper.*

De antidotis, & quibus malis opitulentur.
CAP. XXIII.

Antidota raro, sed præcipue interdum necessaria sunt, quia grauißimis casibus opitulantur. Ea recte quidem dantur collisis corporibus vel per ictus, vel vbi ex alto deciderunt, vel in viscerum, laterum, faucium, interiorumq; partium doloribus. Maxime autem desideranda sunt aduersus venena, vel per morsus, vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

Compositio antidoti.

Vnum est quod habet lachrymæ papaueris P. *. 3. *acori, malobatri* P. V. *. *iridis illyricæ, gummi sing.* P. II. *. *anisi* P. III. *. *nardi gallici, foliorum rosę aridorum, cardamomi, sing.* P. IIII. *. *petroselini* P. *. IIII. 3. *trifolij* P. V. *. *casiæ nigræ, silis, bdellij, balsami, seminis piperis albi, singul.* P. *. 3. *styracis* P. *. 3. *myrrhæ, opopanacis, nardi syri, thuris, masculi, hypocistidis, succi, sing.* P. VI. *. *castorei* P. VI. *. *costi, piperis albi, galbani, resinæ terebinthinæ, croci, floris iunci rotundi, singulorũ* P. *. VI. 3. *dulcis radicis* P. VIII. *. 3. *Quæ vel melle vel passo excipiuntur.*

Aliud antidotum Ambrosia nominatũ, quod Zopyrus Prolemæo regi composuit.

Alterum quod Zohyrus regi Ptolemæo dicitur composuiße, atq; Ambrosiam nominasse, ex his constat. Costi, thuris masculi, singulorum P. V. *. *piperis albi* P. *. 3. *floris iunci rotundi* P. II. *. *cinnamomi* P. III. *. *casiæ nigræ*

P. IIII

P. IIII. ✳. croci Cilicij P. ✳. IIII. 3. myrrhæ quã stactem nominat P. V. ✳. nardi indici P. ✳. V. 3. Quæ singula cõtrita melle cocto excipiuntur. Deinde vbi vtendum est, id quod Aegyptiæ fabæ magnitudinem impleat in potione vini diluitur.

Antidotum Mithridatis.

Nobilißimum autem est Mithridatis, quod quotidie sumendo rex ille dicitur aduersus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt, cõsti P. ✳. S. 3. acori P. V. ✳. hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illyricæ, cardamomi, singulorum P. II. ✳. anesi P. III. ✳. nardi gallici, gentianæ, radicis, aridorũ rosæ foliorum, singulorum P. IIII. ✳. papaueris lacrymæ, petroselini, singulorũ P. ✳. IIII. 3. casiæ, silis, lolij, piperis longi, singulorum P. VI. ✳. styracis P. ✳. V. 3. castorei, thuris, hypocistidis succi, myrrhæ, opopanacis, singulorum P. VI. ✳. malobathri folij P. VI. ✳. floris iunci rotundi, resinæ terebinthinæ, galbani, dauci cretici seminis, singulorum * P. ✳. V. 3. nardi, opobalsamum, singulorum P. ✳. VI. 3. thlaspis P. ✳. V. 33. radicis ponticæ P. VII. ✳. croci, Zingiberis, cinnamomi, sing. P. ✳. VIII. 3. Hæc contrita melle excipiuntur, & aduersus venenum, quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorum, vel quod Aegyptiæ fabæ, vel quod erui magnitudinem impleat, satis est.

* P. ✳. VI.

DI

DE ACOPIS.

Acopum neruis vtile. CAP. XXIIII.

ACopa quoque vtilia neruis sunt. Quale est quod habet floris iunci rotundi P.*.II.33. costi, iunci quadrati, lauri baccarũ, ammoniaci, cardamomi, sing. P.*.IIII.3. myrrhæ, æris cõbusti, singulorũ P.*.VII. iridis illyricæ, cæræ, singulorum. P.IIII.*. alexandrini calami, iunci rotũdi, aspalathi, xylobalsami singulorum P.XVIII.*. seui P.I.*. vnguenti irini cyathum.

Acopum Euodes neruis vtile.

ALterum quod* εὐῶδες vocãt, hoc modo fit, cæræ. P.*.3. olei tantundem, resinæ terebinthinæ ad nucis iuglandis magnitudinem simul incoquuntur, deinde infusa in mortario teruntur, instillaturq́; subinde quàm optimi mellis acetabulum, tum irini vnguenti, & rosæ terni cyathi.

* ἐλαιώδης

Enchrista ad vlcera purganda & implenda.

EΓχριστα autem Græci vocant liquida quæ illinũtur. Quale est quod fit, ad vlcera purganda, & implenda maxime inter neruos, paribus portionibus inter se mistis, butyri, medullæ vitulinæ, seui vitulini, adipis anserinæ. ceri, mellis, resinæ terebinthinæ, rosæ, olei* cicini. Quæ separatim omnia liquantur, deinde liquido miscentur, & tũ simul teruntur. Et hoc quidem magis purgat: magis verò emollit, si pro rosa cyprus infunditur.

*cilini

Ad sacrum ignem.

AD sacrum ignem spumæ argenti P.VI.*. cornu bubuli combusti P.II.*. conterũtur,

adijciturq́; inuicem vinum, & id quod specialiter sil vocatur, & myrteum, donec vtriusq; terni cyathi conficiantur.

De Catapotiis. CAP. XXV.

Catapotium ad somnum accersendum, & leuationem doloris, & simul ad coquendum.

CAtapotia quoq; multa sunt, varijsq́; de causis fiunt. Anodyna vocant, quæ somno dolorem leuant. Quibus vti, nisi nimia necessitas vrget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & stomacho alienis. Potest tamen etiã ad concoquẽdum, quod habet papaueris lacrymæ, galbani, singulorum P.I. ✳. myrrhæ, castorei, piperis. P. II. ✳. Ex quibus quod erui magnitudinem habet, satis est deuorasse.

Catapotium valentius ad somnum.

ALteriũ stomacho peius, ad somnũ valentius ex his fit, mandragoræ P. ✳.3. apij seminis, item hyoscyami seminis, singul. P.IIII. ✳. Quæ ex vino teruntur. Vnum autem eiusdem magnitudinis, quæ suprà posita est, abunde est sumpsisse.

Catapotium ad plurimos dolores per somnum leniendos.

SIue autem capitis dolores, siue vlcera, siue lippitudo, siue dentes, siue spiritus difficultas, siue intestinorum tormenta, siue inflammatio vuluæ est, siue coxa, siue iecur, aut lienis, aut latus torquet, siue vitio locorum aliqua prolabitur, & obmutescit, occurrit dolori per quietem einsmodi catapotium: Silis, acori, rutæ syluestris seminis,

sing

ſingulorum P. I. ✱. *caſtorei, cinnamomi, ſing.* P. II. ✱. *papaueris lacrymæ, panacis, radicis mandragoræ, malorum aridorum, iunci rotundi floris, ſing.* P. II. ✱. *piperis grana* LVI. *Hæc per ſe contrita, rurſus inſtillato ſubinde paſſo, ſimul omnia teruntur, donec craßitudo ſordium fiat. Ex eo paulum aut deuoratur, aut aqua diluitur, et potui datur.*

Catapotium aliud ad multa valens.

QVinetiam ſylueſtris papaueris cum iam ad excipiendam lacrymam maturum eſt, manipulus, qui manu comprehendi poteſt, in vas demittitur, & ſuperinfunditur aqua, quæ id contegat, atq; ita coquitur. Vbi iam bene manipulus is coctus eſt, ibidem expreſſus proijcitur, & cum eo humore, paßi pari menſura miſcetur, infirueto; donec craßitudinem ſordium habeat. Cum infrixit, catapotia ex eo fiunt, ad noſtræ fabæ magnitudinem, habentq; vſum multiplicem. Nam & ſomnum faciunt, vel per ſe aſſumpta, vel ex aqua data, & aurium dolores leuant, adiectis exiguo modo rutæ ſucco, ac paßi. Et tormina ſupprimunt ex vino liquata, & inflammationem vuluę coërcent, miſta cerato ex roſa facto, cum paulum his croci quoq; acceßit, & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentem tenent.

Catapotium ad inducendum ſomnum, quod vulua dolens prohibuit.

ITem ſi vulua dolens ſomnum prohibuit, croci P. II. ✱. *aniſi, myrrhæ, ſingul.* P. I. ✱. *papaueris lacr.*

lacrymæ P.IIII.⚹.*cicutæ ſeminis* P.VIII.⚹.*miſcentur, excipiunturq́; vino vetere, & quod lupini magnitudinem habent in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculoſe datur.*

Ad iecur ſanandum.

AD ſanandum iecur nitri P.⚹.3.*croci, myrrhæ, nardi Gallici, ſingulorum* P.I.⚹. *melle excipiuntur, daturq́; quod Aegyptiæ fabæ magnitudinem habeat.*

Ad finiendos dolores lateris.

AD lateris dolores finiendos, piperis, ariſtolochiæ, nardi, myrrhæ pares portiones.

Ad thoracis dolores finiendos.

AD thoracis, nardi P.I.⚹.*thuris, caſiæ, ſing.* P.III.⚹.*myrrhæ, cinamomi ſingu.*P.VI.⚹. *croci* P.VIII.⚹.*reſinæ terebinthinæ quadrans, mellis heminæ tres.*

Catapotium Athenionis ad tuſsim.

AD tuſsim Athenionis, myrrhæ, piperis, ſingulorum P.I.⚹.*caſtorei, papaueris lacrymæ, ſingulorum* P.I.⚹. *Quæ ſeparatim contuſa, poſtea iunguntur, & ad magnitudinem fabæ noſtræ, bina catapotia mane, bina noctu dormituro dantur.*

Catapotium Heraclidis Tarentini, ad tuſsim, & ſomnum.

SI tuſsis ſomnũ prohibet, ad vtrunq́; Heraclidis Taretini, croci P.I.⚹.*cinamomi, caſtorei, papaueris lacrymæ, ſingulorum* P.I.⚹. *myrrhæ, piperis longi, coſti, galbani, ſingulorum* P.⚹.3.

Catap

Catapotium ad purganda vlcera in faucibus tussientibus.

QVòd si purgāda sunt vlcera in faucibus tussientibus, panacis, myrrhæ, resinæ terebinthinæ, sing. P. V. ✳. *galbani* P. ✳. 3. *hyssopi* P. ✳. 3. *conterenda sunt, hisq; hemina mellis adijcienda, & quod digito excipi potest, deuorandum est.*

Colicæ Cassii medici.

COlicæ verò Cassij ex his constat, croci, anisi, castorei, singulorum P. III. ✳. *petroselini* P. IIII. ✳. *piperis & longi, & rotundi, singulorum* P. V. ✳. *papaueris lacrymæ, iunci rotundi, myrrhæ, nardi singulorum* P. VI. ✳ *Quæ melle excipiuntur. Id autē & deuorari potest, & ex aqua calida sumi.*

Ad infantem mortuum aut secundas impellendas.

INfantem verò mortuum, aut secundas expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci P. I. ✳. *aut cui dictami Cretici* P. I. ✳. *adiectum est.*

Laborantibus ex partu quid dari debeat.

EX partu laborantibus erisimum, ex vino tepido ieiunæ dari debet.

Ad adiuuandum vocem.

VOcem adiuuat thuris P. I. ✳. *in duobus cyathis vini datum.*

Aduersus difficultatem vrinæ.

ADuersus vrinæ difficultatem, piperis longi, castorei, myrrhæ, galbani, papaueris lacrymæ, croci, costi vnciæ singulæ, styracis, resinæ terebinthinæ pondo sextantes, mel, absinthij cyathus.

Ex

Ex quibus ad magnitudinem fabæ Aegyptiæ, & manè, & cœnato dari debet.

Arteriaces compositio quomodo fiat.

ARteriace verò hoc modo fit, casiæ, iridis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris singulorum P.I.✱. *croci* P.I.✱. *piperis grana* XXX. *ex paßi tribus sextarijs decoquũtur, donec mellis craßitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris, sing.* P.I.✱. *conijciuntur in paßi eũdem modũ, eodemq; modo decoquuntur. Aut eiusdem paßi heminæ tres vsque eò coquuntur, donec extracta inde gutta indurescat, & adijcitur tritæ casiæ* P.I.✱.

De quinq; generibus noxarum corporis, & primo de vulneribus, quæ maxime per tela inferũtur.

CAP. XXVI.

CVm facultates medicamentorum proposuerim, genera in quibus noxa corpori est, proponam. Ea quinq; sunt. Cum quid extrinsecus læsit, vt in vulneribus. Cum quid intra seipsum corruptum est, vt in cancro. Cum quid innatum est, vt in vesica calculus. Cum quid increuit, vt vena, quæ intumescens, in varicem conuertitur. Cum quid deest, vt cum curta pars aliqua est. Ex his alia sunt, in quibus plus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ergo dilatis his, quæ præcipue scalpellum & manum postulant, nunc de his dicam, quæ maxime medicamentis egent. Diuidam autem hanc quoq; curandi partem sicut priorem. Et antè dicam de his, quæ in quamlibet partem corporis incidunt. Tum de his,

*quæ certas partes infestant. Incipiam à vulneribus. In his autem ante omnia scire medicus debet, quæ insanabilia sint, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorẽ. Est enim prudentis hominis, primum eum qui seruari nõ potest, non attingere, nec subire * speciem eius, vt occisi, quem sors ipsius peremit. Deinde vbi grauis metus, sine certa tamen desperatione est, indicare necessariis periclitantis in difficili * rem esse, ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Sed vt hæc prudẽti viro cõueniunt, sic rursus histrionis est, paruã rẽ attollere, quò plus præstitisse videatur. Obligariq; æquũ est, confessione promptæ rei, quò curiosius etiã circunspiciat, ne quod per se exiguũ est malũ, maius curantis negligentia fiat.*

*spem

*spem

Quæ vulnera insanabilia sint.

*SEruari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iocinoris portæ, cui in spina medulla percussa est, cuiq; aut pulmo medius, aut ieiunum, aut tenuius intestinum, aut vẽtriculus, aut renes vulnerati sunt, cuiue circa fauces * grandes venæ, vel arteriæ præcisæ sunt.*

*glandes venæ vel arteriæ, &c.

Quæ vulnera difficilem curationem habeant.

VIx autẽ ad sanitatẽ perueniut, quibus vlla parte pulmo, aut iocinoris crassu, aut membrana quæ continet cerebrũ, aut lienis, aut vulua aut vesica, aut vllum intestinũ, aut septũ transuersum vulneratũ est. Hi quoq; in præcipiti sunt, in quibus vsq; ad grandes, intusq; cõditas venas, in

*in alis vel poplitibus mucro * desedit. Periculosa etiam vulnera sunt, vbicunq; venæ maiores sunt, quoniam exhaurire homine, profusione sanguinis possunt. Idq; euenit non in alis tantum, atq; poplitibus, sed etiam in his venis, quæ ad anum, testiculosq; perueniunt. Præter hæc malũ vulnus est, quodcunq; in alis, vel feminibus, vel inanibus locis, vel in articulis, vel inter digitos est. Itẽ quodcunq; musculum, aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit.*

* descendit

Quæ vulnera tutiorem curationem habeant.

TVtißimũ omniũ, quod in carne est, & hæc quidem loco, vel peiora, vel meliora sunt. Modò verò periculũ facit, quodcunq; magnũ est.

Obseruationes quædam, & ætatis, & corporis & vitæ, & temporis in vulneribus.

ALiquid etiam in vulneris genere, figuraq; est. Nam peius est quod etiam collisum, quàm quod tantum discissum est, adeo vt acuto quoq;, quàm retuso telo vulnerari commodius sit. Peius etiam vulnus est, ex quo aliquid excisum est, ex quóve caro alia parte abscissa, alia dependet. Peßimaq; plaga in orbem est: tutißima, quæ lineæ modo recta est. Quò deinde propius huic, illíve figuræ vulnus est, eò vel deterius, vel tolerabilius est. Quin etiam confert aliquid & ætas, & corpus, & vitæ propositum, & anni tempus: quia facilius sanescit puer, vel adolescens, quàm senior, valens, quàm infirmus, neq; nimis

 tenuis,

tenuis, neq; nimis plenus, quàm si alterũ ex his est. Integri habitus, quàm corrupti: exercitatus, quã iners: sobrius, & temperans, quàm vino, venerióq; deditus. Opportunissimumq; curationi tẽpus vernum est, aut certè neq; feruens, neq; frigidum. Siquidem vulnera & nimius calor, & nimium frigus infestant: maximè tamen horum varietas, ideoq; perniciosissimus autumnus est. Sed pleraq; ex vulneribus oculis subiecta sunt, quorundam ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demonstrauimus, cùm positus interiorum partium ostendimus. Veruntamen quia quædam vicina sunt, interest quoq; vulnus in summa parte sit, an penitus penetrauerit: necessarium est notas subijcere, per quas quid intus actum sit, scire poßimus, & ex quibus vel spes, vel desperatio oritur.

Signa percussi cordis.

IGitur corde percusso, sanguis multus effertur, venæ languescunt, color pallidissimus, sudores frigidi, maliq; odoris, tanquam in rotato corpore oriuntur, extremisq; partibus frigidis, matura mors sequitur.

Signa pulmonis icti.

PVlmone verò icto, spirandi difficultas est, sanguis ex ore spumans, ex plaga rubens, simulq; etiam spiritus cum sono fertur: in vulnus inclinari iuuat, quidam sine ratione consurgunt. Multi si in ipsum vulnus inclinati sunt, loquuntur: si in aliam partem, obmutescunt.

Signa iocinoris vulnerati.

IOcinoris autem vulnerati notæ sunt, multus sub dextra parte præcordium profusus sanguis ad spinam reducta præcordia, in vẽtrem cubandi dulcedo, punctiones, doloresq; vsq; ad iugulũ, iunctumq; ei latus scapularum, os intentum. Quibus nonnunquam etiam biliosus vomitus accedit.

Signa percussorum renum.

REnibus verò percussis, dolor ad inguina, testiculosq; descendit, difficulter vrina redditur, eaq; aut est cruenta, aut cruor fertur.

Signa vulnerati lienis.

AT liene icto, sanguis niger à sinistra parte prorumpit, præcordia cum ventriculo ab eadem parte indurescunt, sitis ingens oritur, dolor ad iugulum, sicut iocinore vulnerato venit.

Signa percussæ vuluæ.

AT cum vulua percussa est, dolor inguinibus, & coxis, & fĕmoribus est. Sanguinis pars per vulnus, pars per naturale descendit, vomitus bilis insequitur. Quædam obmutescunt, quædam mente labuntur, quædam sui compotes, neruorum, oculorumq; dolore vrgeri se confitentur, morientesq; tandem, eadem quæ corde vulnerato patiuntur.

Signa percusi cerebri, vel membranæ eius.

SI in cerebrum, membranáve eius vulnus accepit, sanguis per nares, quibusdam etiam per aures exit, ferè q; bilis vomitus insequitur. Quorundam sensus obtunduntur, appellatiq; ignorãt.

Quorundam trux vultus est, quorundam oculi quasi resoluti, huc atq; illuc mouentur. Fereq; tertio vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nerui distenduntur. Ante mortem autem pleriq; fascias, quibus caput deligatum est, lacerant, ac nudum vulnus frigori obijciunt.

Signa percussi stomachi.

VBi stomachus autem percussus est, singultus & bilis vomitus insequitur. Si quid cibi vel potionis assumptum est, id redditur cito. Venarum motus elanguescunt, sudores tenues oriuntur, per quos extremæ partes frigescunt.

Signa ieiuni intestini, & ventriculi vulnerati, & aliorum intestinorum.

COmmunes verò ieiuni intestini, & ventriculi vulnerati notæ sunt. Nam cibus, & potio per vulnus exeunt, præcordia indurescunt, nonnunquam bilis per os redditur. Intestino tantum sedes inferior est. Cætera intestina icta vel stercus, vel odorem eius exhibent.

Signa percussæ medullæ quæ in spina est.

MEdulla verò quæ in spina est discussa, nerui resoluuntur, aut distenduntur, sensus intercidit: interposito tempore aliquo sine voluntate inferiores partes vel semen, vel vrinam, vel etiam stercus excernunt.

Signa septi transuersi percussi.

AT si septum transuersum percussum est, præcordia sursum contrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur.

Signa

Signa vesicæ vulneratæ.

Vesica verò vulnerata, dolēt inguina. Quod super pubem est, intēditur, pro vrina sanguis, aut ex ipso vulnere vrina descendit, stomachus afficitur. Itaq; aut bilem vomunt, aut singultiunt, frigus, & ex eo mors sequitur.

De sanguine, & sanie, & pure, & eorum speciebus, quando meliora, deterioraúe sint.

His cognitis, etiā nunc quædam alia noscenda sunt, ad omnia vulnera vlceráq;, de quibus dicturi sumus, pertinentia. Ex his autem exit sanguis, sanies, pus. Sanguis omnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, varie crassa, & glutinosa, & colorata. Pus crassissimū, albissimumq;, glutinosius & sanguine & sanie. Exit autē sanguis ex vulnere recenti, aut iam sanescēte. Sanies est inter vtrūq; tempus: Pus ex vlcere iam ad sanitatē spectante. Rursus & sanies, & pus quasdam species Græcis nominibus distinctas habent. Est enim quædā sanies, quæ vel ἰχὼρ, vel meliceria nominatur. Est pus, quod ἐλαιῶδες appellatur. ἰχὼρ tenuis, subalbidus ex malo vlcere exit, maximeq; vbi neruo læso inflāmatio secuta est. Meliceria crassior, & glutinosior, subalbida melliq; albo subsimilis fertur. Hæc quoq; ex malis vlceribus, vbi nerui circa articulos læsi sunt, & inter hęc loca, maximè ex genibus. Ελαιῶδες tenue, subalbidū, quasi vnctum colore atq; pinguitudine, oleo albo nō dissimile, adparet in magnis vlceribus*

* μελίκηρος

ribus ſaneſcentibus. Malus autem eſt ſanguis nimium, aut tenuis, aut craſſus, colore vel liuidus, vel niger, aut pituita miſtus, aut varius. Optimus calidus, rubens, modice craſſus, non glutinoſus. Itaq; protinus eius vulneris expedita magis curatio eſt, ex quo ſanguis bonus fluxit. Itē q; poſtea ſpes in his maior eſt, ex quibus melioris generis quæq; proueniunt. Sanies igitur mala eſt, multa, nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinoſa, aut mali odoris, aut quæ & ipſum vlcus, & iunctam ei cutē erodit. Melior non multa, modice craſſa, ſubrubicūda, aut ſubalbida. ἰχὼρ *autē peior eſt multus, craſſus, ſubliuidus, aut ſubpallidus, glutinoſus, ater, calidus, mali odoris. Tolerabilior eſt ſubalbidus, qui cætera omnia cōtraria prioribus habet. Meliceria autē mala eſt multa, & percraſſa, melior quæ & tenuior, & minus copioſa eſt. Pus inter hæc optimū eſt. Sed id quoq; peius eſt multum, tenue, dilutum, magiſq; ſi ab initio tale eſt. Itemq; ſi colore ſero ſimile, ſi pallidum, ſi liuidū, ſi fæculētum eſt. Præter hæc, ſi male olet, niſi tamē locus hunc odorem excitat. Melius eſt, quo minus eſt, quo craßius, quo albidius. Itēq; ſi leue eſt, ſi nihil olet, ſi æquale eſt, modo tamen conuenire, & magnitudini vulneris vt tempori debet. Nam plus ex maiore, plus nondum ſolutis inflāmationibus naturaliter fertur. Elæodes quoq; peius eſt multum, & parum pingue, quo minus etiam, quoq; idipſum pinguius, eo melius eſt.*

Curatio

Curatio aduersus profusionem sanguinis in vulneribus.

QVibus exploratis, vbi aliquis ictus est, qui seruari potest, protinus prospicienda duo sunt, ne sanguinis sit profusio, néve inflammatio interimat. Si profusionem timemus, quod ex sede vulneris, & magnitudine eius, & ex impetu ruentis sanguinis intelligi potest, siccis linamentis vulnus implendū est, supráq; imponēda spongia, ex aqua frigida expressa, ac manu super comprimenda. Si parum sic sanguis conquiescit, sæpius linamenta mutanda sunt. Et si sicca parum valent, aceto madefacienda sunt. Id vehemens ad sanguinem supprimendum est. Ideóq; quidam id vulneri infundūt. Sed alius rursus metus subest, ne nimis valenter ibi retenta materia magnā inflammationem postea moueat. Quæ res efficit, vt neq; rodentibus medicamentis, neq; adurētibus, & ob idipsum inducentibus crustam, sit vtendū, quamuis pleraq; ex his sanguinem supprimunt. Sed si semel ad ea decurritur, potius quæ mitius idē efficiunt. Quòd si illa quoq; profluuio vincūtur, venæ quæ sanguinē fundunt apprehēdendæ, circáq; id quod ictū est, duobus locis deligādæ, intercidendæq; sunt, vt & in se ipsæ coeant, & nihilominus ora præclusa habeāt. Vbi ne id quidem res patitur, possunt ferro candenti aduri. Sed etiā satis multo sanguine effuso ex eo loco, quo neque neruus, neq; musculus est, vt puta in fronte, vel

superiore capitis parte, commodissimum tamen est, cucurbitulam admouere à diuersa parte, vt illuc sanguinis cursus reuocetur.

Curationes aduersus vulnerum inflammationem.

ET aduersus profusionem quidem in his auxilium est. Aduersus inflammationẽ autem in ipso sanguinis cursu, ea timeri possunt, vbi læsum est vel os, vel neruus, vel cartilago, vel musculus: aut vbi parũ sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, sanguinẽ maturè supprimere non oportebit, sed pati fluere, dũ tutum erit, adeo vt si parum fluxisse videbitur, mitti quoq; ex brachio debeat, vtiq; si corpus iuuenile, & robustum, & exercitatum est: multoq; magis, si id vulnus ebrietas præcessit. Quod si musculus læsus videbitur, præcidendus erit. Nam percussus mortiferus est: præcisus sanitatẽ recipit.

De glutinatione vulnerum.

SAnguine autẽ vel suppresso, si nimius erumpit: vel exhausto, si per se parũ fluxit, longè optimum est vulnus glutinari. Potest autẽ id vel quod in cute vel etiam in carne est, si nihil ei præterea mali accedit. Potest caro alia parte dependens, alia inhærens, si tamen etiamnum integra est, & coniunctione corporis fouetur. In his verò quæ glutinãtur duplex curatio est. Nam si plaga in molli parte, sui debet, maximeq; si discissa auris ima est, vel imus nasus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis

vel venter. Si verò in carne vulnus est, hiatq́;, neq; in vnum oræ facile attrahũtur, sutura quidem aliena est. Imponendæ verò fibulæ sunt (ἀγκτῆρας Græci nominant) quæ oras, paulum tamen, contrahunt, quo minus lata postea cicatrix sit. Ex his autem colligi potest, id quoq; quod alia parte dependẽs, alia inhærebit, si alienatũ adhuc non est, suturam, an fibulam postulet. Ex quibus neutra antè debet imponi, quam intus vulnus purgatum est, ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & inflãmationem mouet, & glutinari vulnus prohibet. Ne linamentũ quidem, quod supprimendi sanguinis caussa inditũ est, mibi relinquendum est. Nam id quoq; inflammat. Comprehẽdi verò sutura vel fibula non cutẽ tantum, sed aliquid etiã ex carne, vbi suberit hæc, oportebit, quò valẽtius hæreat, neq; cutem abrumpat. Vtraq; optima est ex* acia molli non nimis torta, quòd mitius corpori insidat. Vtraq; neq; nimis rara, neque nimis crebra inyciendá est. Si nimis rara est, non continet. Si nimis crebra est, vehementer afficit, quia quo sæpius acus corpus* transiuit, quoq́; plura loca iniectũ vinculum mordet, eo maiores inflãmationes oriuntur, magisq́; æstate. Neutra etiã vim illã desiderat: sed eatenus vtilis est, qua cutis ducentẽ, quasi sua sponte subsequitur. Ferè tamẽ fibulæ lætius vulnus esse patiuntur. Sutura oras iũgit, quæ ne ipsæ quidẽ inter se cõtingere ex toto

* acu

* trãsuit

debent

debẽt, vt si quid intus humoris cõcreuerit, sit quà emanet. Si quod vulnus neutrum horũ recipit, id tamẽ purgari debet, deinde omni vulneri primo imponenda est spongia ex aceto expressa: si sustinere aliquis aceti vim non potest, vino vtendum est. Leuis plaga iuuatur etiam, si ex aqua frigida expressa spongia imponitur. Sed ea quocũq; modo imposita est, dum manet, prodest. Itaq; vt inarescat, non est committendum. Licetq; sine peregrinis, & conquisitis, & compositis medicamentis vulnus curare. Sed si quis huic parum confidit, imponere medicamentum debet, quod sine seuo compositum sit ex his, quæ cruentis vulneribus apta esse proposui. Maximeq; si caro est, barbarum: si nerui, vel cartilago, vel aliquid ex eminentibus, quales aures, vel labra sunt, Polybi sphragidem. Alexandrinum quoq; viride neruis idoneum est, eminentibusq; partibus ea, quam Græci ῥαπ̃τουσαν vocant. Solet etiã colliso corpore exigua parte findi cutis. Quod vbi incidit, non alienum est scalpello latius aperire nisi musculi, neruiq; iuxta sint, quos incidi non expedit. Vbi satis deductum est, medicamẽtum imponendum est. At si id quod collisum est, quamuis parum deductum est, latius tamen aperiri propter neruos, aut musculos non licet, adhibenda sunt ea, quæ humorem leniter extrahant præcipueq; ex his, id quod rhypodes vocari proposui. Non alienum est, etiam vbicunq; vulnus graue est, impositum,

quo

quo id inuetur, insuper circundare lanam succidam ex aceto, & oleo. Vel cataplasma si mollis is locus est, quod leniter reprimat, si neruosus aut musculosus, quod emolliat.

Quomodo vulnus ligari conueniat.

*Fascia verò ad vulnus deligandum, lintea aptißima est, eaq; lata esse debet, vt semel iniecta non vulnus tantùm, sed paulum vtrinq; etiam oras eius comprehendat Si ab altera parte caro magis receßit, ab ea melius attrahitur. Si æquè ab vtraq;, trāsuerse cōprehendere oras debet: aut si id vulneris ratio non patitur, media primùm inycienda est, vt tum in vtranq; partē ducatur. Si autem deliganda est, vt & contineat, neq; astringat. Quod non continetur, elabitur: Quod nimis astrictū est, cancro periclitatur. Hyeme sæpius fascia circuire debet, æstate quoties necesse est, tum extrema pars eius inferioribus acu assuenda est. Nam nodus * vulnus lædit, nisi tamen longè est. Illo neminem decipi decet, vt propriam viscerum curationē requirat, de quibus suprà posui. Nam plaga ipsa curanda extrinsecus, vel sutura, vel alio medicinæ genere est. In visceribus nihil mouendum est, nisi aut si quid ex iocinore, aut liene, aut pulmone duntaxat extremo depēdat, præcidatur. Alioquin vulnus interius, ea victus ratio, eaq; medicamenta sanabūt, quæ cuiq; visceri conuenire superiore libro proposui.*

* vlcus

De ratione victus, & notis vulnerum curationibusq; eorum.

His

His ita primo die ordinatis, homo in lecto, collocandus est, isq; si graue vulnus est, abstinere, quantũ vires patiuntur, ante inflammationẽ à cibo debet: bibere, donec sitim finiat, aquã calidam: vel si æstas est, neq; febris, neq; dolor est, etiam frigidã. Adeo tamen nihil perpetuum est. Sed semper pro viribus corporis æstimandum, vt imbecillitas etiam cibum protinus facere necessarium posit, tenuẽ scilicet & exiguum, qui tantum sustineat. Multiq; etiam ex profluuio sanguinis intermorientes, ante vllam curationẽ vino reficiendi sunt, quod alioqui inimicissimum vulneri est. Nimis verò intumescere vulnus, periculosum: nihil intumescere, periculosissimũ est. Illud indicium est magnæ inflammationis, hoc emortui corporis. Protinusq;, si mens homini consistit, si nulla febris accessit, scire licet maturè vulnus sanum fore. Ac ne febris quidem terrere debet, si in magno vulnere, du * inflatio est, permanet. Illa perniciosa est, quę vel leui vulneri superuenit, vel vltra tempus inflamationis durat, vel deliriũ mouet, vel si neruorũ rigor, aut distẽtio, quæ ex vulnere orta est, eam non finit. Vomitus quoq; biliosus non voluntarius, vel protinus vt percussus est aliquis, vel dum inflãmatio manet, malũ signum est in his duntaxat, quorũ vel nerui, vel etiã neruosi loci vulnerati sunt. Spõte tamẽ vomere nõ alienũ est, præcipue his, quibus in consuetudine fuit: sed neq; protinus post cibũ,

* inflammatio

neq;

neq; iam inflammatione orta, neq; cum in superioribus partibus plaga est. Biduo sic vulnere habito, tertio die aperiendū, detergendaq́; sanies ex aqua frigida est, eademq́; rursus inijcienda sunt. Quinto iam die quanta inflammatio futura est, se ostēdit. Quo die rursus detecto vulnere cōsiderādus color est. Quòd si liuidus, aut pallidus, aut varius, aut niger est, scire licet malū vulnus esse: idq́; quandocumq; animaduersum est, terrere nos potest. Album, aut rubicundū esse vlcus, commodissimū est. Item cutis dura, crassa, dolēs, periculum ostēdit. Bona signa sunt, vbi hæc sine dolore tenuis, & mollis est. Sed si glutinatur vulnus, aut leuiter intumuit, eadē sunt imponenda, quæ primò fuerūt. Si grauis inflāmatio est, neq; glutinādi spes est, eaq́; pus moueat, aquæ quoq; calidæ necessarius vsus est, vt & materiā digerat & duritiā emolliat, & pus citet. Ea sic tēperanda est, vt & manu contingēti iocunda, sit, vsq; eò adhibenda donec aliquid ex tumore minuisse, coloremq́; vlceri magis naturalē reddidisse videatur, maximeq́; si grande vulnus est tetrapharmacum: si in articulis, digitis, locis cartilaginosis, rhypodes. Post id fomentum, si lata plaga non patet, imponi protinus emplastrū debet, & si latius hiat, illud emplastrū liquari ex irino vnguento oportet: eoq́; illita linamenta disponi per plagam, deinde emplastrum suprà dari, & super id succidam lanā, minusq́; etiā, quàm primò, fasciæ astringēdæ sunt.

Curatio

Curationes propriæ articulorum.

PRopriè quædam in articulis visenda sunt, in quibus si præcisi nerui sunt, qui continebāt, debilitas eius partis sequitur. Si id dubiū est, & ex acuto telo plaga est, ea transuersa commodior est. Si retuso & graui est, nullum in figura discrimē est. At visendū est pus supra articulū, an infra nascatur. Si sub eo nascitur, albūq; & crassum diu fertur, neruū præcisum esse credibile est. Magis quoq;, maiores dolores inflammationesq; quò maturius excitatæ sunt. Quamuis autē non abscissus neruus est, tamen si circà tumor durus diu permanet, necesse est & diuturnum vlcus esse, & sano quoq; eo tumorem permanere, futurumq; est, vt tardè membrum id extendatur vel contrahatur. Maior tamen in extendendo mora est, vbi recuruato articulo curatio adhibita est, quàm in recuruando eo, quod rectum continuerimus. Collocari quoq; membrum quod ictum est ratione certa debet. Si glutinandum est, vt superius sit: si in inflammatione est, vt in neutram partem inclinatum sit. Si iam pus profluit, vt deuexum sit. Optimū etiam medicamentū quies est: moueri & ambulare, nisi sanis, alienum est. Minus tamē his est periculosum, qui in capite vel brachijs, quā qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. Minimeq; ambulatio conuenit, femine, aut crure, aut pede laborāte. Locus in quo cubabit, tepidus esse debebit. Balneum quoq; dum parum

vulnus

vulnus purum est, inter res infestissimas est. Nam id humidum, & sordidum reddit, ex quibus ad cancrum transitus esse consueuit. Leuis frictio rectè adhibetur, sed his partibus, quæ longius absunt à vulnere.

Vulnus quomodo purgandum est.

INflammatione finita, vulnus purgandum est. Id optime faciunt tincta in melle linamenta, supraq́; id, emplastrũ, vel enneapharmacum dandum est. Tum demum verò purum vlcus est, cùm rubet, ac nimium neque siccum, neq; humidum est. Ac quodcunque sensu caret, quod non naturaliter sentit, quod nimium aut aridum, aut humidum est: quod aut pallidum, aut albidum, aut liuidum, aut nigrum est, id purum non est.

Quomodo vulnus implendum est.

PVrgato, sequitur vt impleatur, iamq́; calida aqua eatenus necessaria est, vt sanies remoueatur. Lanæ succidæ superuacuus vsus est. Lota melius circundatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiã medicamenta aliqua. Itaq; ea adhiberi non alienum est, vt butyrũ cum rosa, exigua mellis parte, aut cũ eadem parte, aut cum eadem rosa tetrapharmacum, aut ex rosa linamenta. Plus tamen proficit balneum rarũ Cibi boni succi, vitatis omnibus acribus, sed iam plenioribus. Nam & auis, & venatio, & suilla elixa dari potest. Vinum omnibus dum febris, dum inflammatio est, alienum est. Itemq́; vsq; ad cica-

tricem, si nerui, musculíve vulnerati sunt, etiam si alte caro, aut si plaga in summa cute generis tutioris est, potest non peruetus, modicè tamen datũ, ad implendũ quoq; proficere. Si quid molliendum est, quod in neruosis locis, musculosisq; necessariũ est, cerato quoq: super vulnus vtendum est. At si caro supercreuit, modice reprimit siccũ linamentũ, vehemẽtius squama æris. Si plus est, quod tolli opus est, adhibenda sunt etiamnũ vehementiora, quæ corpus exedant. Cicatricem post omnia hæc cõmodè inducit, lycium ex passo, aut lacte dilutũ, vel etiam per se impositum siccum linamentum.

De vlceribus, quæ extrinsecus per vulnera incidunt, curationibusq; eorum.

HIc ordo felicis curationis est. Sed quædam tamen periculosa incidere consuerunt. Interdum enim vetustas vlcus occupat, induciturq; ei callus, & circum oræ crassæ liuent, post quæ quicquid medicamentorum ingeritur, parũ proficit, quod ferè negligenter curato vlceri superuenit. Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æstus immodicos, vel ob nimia frigora, vel quia nimis vulnus astrictum est, vel quia corpus aut senile, aut mali habitus est, cancer occupat. Id genus à Græcis diductum in species est, nostris vocabulis non est. Omnis autem cancer non solum id corrumpit, quod occupauit, sed etiam serpit, deinde alijs alijsq; signis decernitur. Nam modò super inflammationem rubor

vlcus ambit, isq; cum dolore procedit, ἑρπυσμὲλας Græci nominant. Modò vlcus nigrum est, quia caro eius corrupta est. Idq; vehemẽtius etiam putrescendo intenditur. Vbi vulnus humidum est, & ex nigro vlcere humor pallidus fertur, maliq; odoris est, caruncula corruptæ. Interdum etiam nerui ac membranæ resoluuntur, specillumq; demissum descendit aut in latus, aut deorsum, eoq; vitio nonnunquam os quoq; afficitur. Modò oritur ea, quàm Græci γάγγραιναν appellant. Priores in qualibet parte corporis fiunt. Hæc in prominẽtibus membris, id est inter vngues, & alas vel inguina, fereq; in senibus, vel his in quorũ corpus mali habitus est. Caro in vlcere vel nigra, vel liuida est, sed sicca & arida, proximaq; cutis plenũq; subnigris *pustulis impletur, deinde ei proxima vel pallida, vel liuida, fereq; rugosa sine sensu est. Vlterior in inflammatione est, omniaq; ea simul serpunt. Vlcus in locum pustulosum: Pustulæ, in eum qui pallet aut liuet: Pallor aut liuor, in id quod inflammatum est: Inflãmatio, in id quod integrum est, transit. Inter hæc deinde febris acuta oritur, ingensq; sitis, quibusdam etiam delirium accedit, alij quamuis mentis suæ compotes sunt, balbutiendo tamen vix sensus suos ore explicant. Incipit affici stomachus. Fit fœdi spiritus ipse odoris. Atq; initium eius quidem mali recipit curationem. Vbi verò penitus insedit, insanabile est, plurimiq; sub frigido sudore moriuntur.

* pusulis

Curatio vlceris.

* cōciden dum

AC pericula quidem vulnerum hæc sunt. Vetus autem vlcus scapello * incidendum est excidendæq; eius oræ, & quicquid super eas liuet, æquè incidendum. Si varicula intus est, quæ his sanari prohibet, ea quoque excidenda. Deinde, vbi sanguis emissus, nouatumq; vulnus est, eadem curatio adhibenda, quæ in recentibus vulneribus exposita est. Si scalpello aliquis vti non vult, potest sanare id emplastrum, quod ex ladano fit, & cum vlcus sub eo exesum est, id quo cicatrix inducitur.

Curatio Erysipelatum.

ID autem quod Erysipelas vocari dixi, non solum vulneri superuenire, sed sine hoc quoq; oriri consueuit, atque interdum periculum maius affert, vtique si circa ceruices aut caput constitit. Oportet, si vires patiuntur, sanguinem mittere, deinde imponere simul reprimentia & refrigerantia, maximeq; cerussam solani succo, aut cimoliam cretam aqua pluuiali exceptam, aut ex eadem aqua subactam farinam cupresso adiecta, aut si tenerius corpus est, lenticulam. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, & super linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per se refrigerantia parum proderunt, miscenda erunt hoc modo, sulphuris P.I.✱. cerussæ & croci, singulorum * P.XX.✱. eaq; cum vino conterenda sunt, & id his illinendum:

* P.XII.

aut

aut si durior locus est, solani folia contrita, suillæ adipi miscenda sunt, & illita linteolo superinijcienda. At si nigrities est, neque dum serpit, imponenda sunt, quæ carnē putrem lenius exedant, repurgatumq́; vlcus sic vt cætera nutriendum est. Si magis putre est, iamq́: procedit ac serpit, opus est vehemētius erodētibus. Si ne hæc quidē euincunt, aduri locus debet, donec ex eo nullus humor feratur: nam quod sanum est, siccum est cùm aduritur, post vstionem putris vlceris superponenda sunt quæ crustas à vino resoluant, eas ἐσχάρας Græci vocant. Vbi exciderunt, purgandum vlcus maxime melle & resina est, sed alijs quoq; purgari potest, quibus purulenta curantur, eodemq́; modo ad sanitatem perducendum est.*

*resina vsta

Curatio gangrænæ.

GAngrænam verò, si nondum planè tenet, sed adhuc incipit, curare non difficilimum est, vtique in corpore iuuenili, & magis etiam si musculi integri sunt, si nerui vel læsi non sunt, vel leuiter affecti sunt, neque vllus magnus articulus nudatus est, aut carnis in eo loco paulum est, ideoq́; non multū, quod putresceret, fuit, consistitq́; eo loco vitium: quod maxime fieri in digito potest. In eiusmodi casu primum est, si vires patiuntur, sanguinem mittere. Deinde quicquid aridum est, & intentione quadam proximum quoque locum male habet, vsq; ad sanum corpus concidere. Medicamenta verò, dum ma-*

* vsq; eo sa.

lum ſerpit, adhibenda nulla ſunt, quæ pus moue-re conſuerunt, ideoq; ne aqua quidem calida. Gra uia quoq;, quamuis reprimẽtia, aliena ſunt. Sed his quàm leuiſsimis opus eſt, ſuperq; ea quæ in-flammata ſunt, vtendum eſt refrigerantibus. Si nihilo magis malum cõſtitit, vrit id, quod eſt in-ter integrum ac vitiatũ locum, debet. Præcipueq; in hoc caſu petendũ, non à medicamentis ſolum, ſed etiã à victus ratione præſidium eſt. Neq; enim id malũ niſi corrupti vitioſiq; corporis eſt. Ergo, primo, niſi imbecillitas prohibet, abſtinentia vten dum. Deinde danda quæ per cibum potionemq; aluum, ideoq; etiã corpus aſtringant, ſed ea leuia. Poſtea ſi vitiũ conſtitit, imponi ſuper vulnus ea-dem debent, quæ in putri vlcere præſcripta ſunt. Ac tum quoq; plenioribus cibis vti licebit ex me-dia materia, ſic tamen non niſi aluum, corpuſq; ſiccantibus: aqua verò pluuiali frigida balneum (niſi iam certa fiducia redditæ ſanitatis eſt) alie-num eſt, ſiquidẽ emollitum in eo vulnus, cito rur-ſus eodem malo afficitur. Solent verò nonnunquã nihil omnia auxilia proficere, ac nihilominus ſer-pere hic cancer. Inter quæ miſerum, ſed vnicum, auxilium eſt, vt cætera pars corporis tuta ſit, mẽ-brũ quod paulatim emoritur, abſcindere. Hæ gra-uiſsimorum vulnerũ curationes ſunt. Sed ne illa quidem negligẽda, vbi integra cute interior pars colliſa eſt, aut vbi deraſum, attritũ've aliquid eſt aut vbi ſurculus corpori infixus eſt, aut vbi te-

nue,

nue, sed altum vulnus insedit. In primo casu commodissimum est malicorium ex vino coquere, interioremq; eius partem conterere, & cerato miscere ex rosa facto, idq; supponere: deinde ubi cutis ipsa exasperata est, inducere lene medicamentū, quale λιπαρὰ est. Deraso verò, detritoq; imponendum est emplastrum tetrapharmacum, minuendusq; cibus, & vinum subtrahendū. Neq; id quia non habebit altiores ictus, contemnendum erit. Siquidē ex eiusmodi casibus sæpe cancri fiūt. Quòd si leuius id erit, & in parte exigua, contenti esse poterimus eodem leni medicamēto. Surculum verò (si fieri potest) oportet vel manu, vel etiam ferramēto eijcere. Si vel præfractus est, vel altius descendit, quàm vt ita fieri poßit, medicamento euocādus est. Optime autem educit superimposita arundinis radix, si tenera est protinus contrita: si iam durior, antè in mulso decocta. Cui semper mel adijciendū est, aut aristolochia cū eodē melle. Peßima ex surculis arundo est, quia aspera est. Eademq; offensa, etiam in* filice est. Sed vsu cognitum est, vtranq; aduersus alteram medicamentum esse, si contrita superimposita est. Facit autem idē in omnibus surculis, quodcūq; medicamentū extrahendi vim habet. Idem altis tenuibusq; vulneribus aptißimum est. Priori rei Philocratis, huic Hecatæi emplastrū maxime cōuenit.

*filicis hastula

Quomodo cicatrix vulneri inducenda, purgandaq; sit.

VBi verò in quolibet vulnere ventũ ad inducendum cicatricem est, quòd perpurgatis iam repletisq; vlceribus necessariũ est: primùm ex aqua frigida linamẽtum, dum caro alitur, deinde cùm iam continenda est, siccum imponendũ est, donec cicatrix inducatur. Tum deligari super album plumbum oportet, quo & reprimitur cicatrix, & colorem maxime sano corpori similem accipit. Idem radix syluestris cucumeris præstat. Idẽ cõpositio, quæ habet elaterij P. I. ✱. spumæ argenti P. II. ✱. vnguẽti pondo IIII. ✱. Quæ excipiũtur resina terebinthina, donec emplastri crassitudo ex omnibus fiat. Ac nigras quoq; cicatrices leniter purgãt paribus portionibus mista, ærugo, plũbum elotum, eademq; rosa cocta, siue vngitur cicatrix, quod in facie fieri potest: siue id vt emplastrum imponitur, quod in alijs partibus commodius est. At si vel excreuit cicatrix, vel concaua est, stultum est decoris caussa rursus, & dolorem & medicinam sustinere. Alioqui res vtriq; succurri patitur. Siquidem vtraq; cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mauult, idem efficiunt compositiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem exedẽtia medicamenta coniicienda sunt: super concauam implentia, donec vtrunq; vlcus sanæ cui æquetur, & tum cicatrix inducatur.

De vulneribus quæ per morsus inferuntur, eorumq; curationibus. CAP. XXVII.

Dixi

Dixi de his vulneribus, quæ maxime per tela inferuntur. Sequitur, vt de his dicã, quæ morsu fiũt, interdũ hominis, interdum simiæ, sæpe canis, nonnunquã ferorũ animaliũ, aut serpentium. Omnis autẽ feræ morsus habet quoddã virus. Itaq; si vehemens vulnus est, cucurbitula admouenda est. Si leuius, protinus emplastrum inyciendum, præcipueq; Diogesi. Si id nõ est, quodlibet ex his, quæ aduersus morsus proposui. Si ea non sunt, viride Alexandrinum. Si ne id quidẽ est, quodlibet non pingue ex his quæ recentibus vulneribus accommodantur. Sal quoq; his, præcipueq; ei, quod canis fecit, medicamentum est, si manus vulneri imponitur, superq; id duobus digitis verberatur. Exaniat enim: ac salsamentum quoq; recte super id vulnus deligatur.*

*Diogenis

Curatio aduersus rabiosi canis morsum.

Vtiq; autẽ si rabiosus canis fuit, cucurbitula virus eius extrahendũ est. Deinde si locus neq; neruosus neq; musculosus est, vulnus id adurendum est. Si vri non potest, sanguinẽ homini mitti non alienum est. Tum vsto quidẽ vulneri superimponẽda, quæ cæteris vstis, sunt. Ei verò quod expertũ ignem nõ est, ea medicamenta, quæ vehementer exedũt. Postq; nullo nouo magisterio, sed iam suprapositio vlcus erit implendũ, & ad sanitatem perducendum. Quidam post rabiosi canis morsum protinus in balneũ mittunt, ibiq; patiuntur desudare, dũ vires corporis sinunt vlcere adaperto,

 perto,

perto, quo magis ex eo quoq; virus distillet, deinde multo, meracoq; vino excipiũt: quod omnibus venenis contrarium est. Idq; cum ita per triduum factũ est, tutus esse homo à periculo videtur. Solet autem ex eo vulnere, vbi parũ occursum est, aquæ timor nasci, ὑδροφοβίαν Græci appellant. Miserrimum genus morbi, in quo simul æger & siti, & aquæ metu cruciatur. Quo oppressis in angusto spes est. Sed vnicum tamẽ remedium est, nec opinantẽ in piscinam non antè ei prouisam proijcere. Et si natandi scientiam non habet, modò mersum bibere pati, modò attollere. Si habet, interdũ deprimere, vt inuitus quoq; aqua satietur. Sic enim simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculũ excipit, ne infirmũ corpus in aqua frigida vexatũ, neruorũ distentio absumat. Id ne incidat, à piscina protinus in oleũ calidum demittendus est. Antidotũ autẽ, præcipuè id, quod primo loco posui: vbi id non est, aliud, si nõdum æger aquã horret, potui ex aqua dandũ est, & si amaritudine offenditur, mel adijciẽdum est. Et si iam is morbus occupauit, per catapotia sumi potest.

Timor aquæ ὑδροφόβος.

Curationes communes, aduersus omnes morsus serpentium.

SErpentium quoque morsus non nimium distantem curationẽ desiderant, quamuis in ea multum antiqui variarunt, vt in singula genera anguium singula medendi genera præciperent, atque alijs alia. Sed in omnibus eadem maxime

profit

proficiunt. Igitur in primis super vulnus id membrum deligandum est, non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Dein venenum extrahendum est. Id cucurbitula optime facit. Neq; alienum est, antè scalpello circà vulnus incidere, quo plus vitiati iam sanguinis extrahatur. Si cucurbitula nō est, quod tamē vix incidere potest, tum quodlibet simile vas, quod idem poßit. Si ne id quidem est, homo adhibendus est, qui vulnus exugat. Neque Hercules scientiā præcipuam habent hi qui Psylli nominantur, sed audaciam vsu ipso confirmatā. Nam venenū serpētis, vt quædā etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè vtuntur non gustu sed in vulnere nocēt. Ideóq; colubra ipsa tuto estur, ictus eius occidit, & si stupēte ea (quod per quædā medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neq; percussus est, nulla in ea saliua noxa est. Ergo quisquis exemplū Psylli secutus, id vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & tutū hominem præstabit. Illud ne intereat, antè debebit attendere, ne quod in gingiuis, palátove, aliáve parte oris vlcus habeat. Post hæc is homo loco calido collocandus est, sic vt id, quod percussum erit, in inferiorem partē inclinetur. Si neq; qui exurgat, neq; cucurbitula est, sorbere oportet ius anserinum vel ouillū, vel vitulinum, & vomere. Viuū autem gallinaceū pullum per medium diuidere, & protinus calidū super uulnus imponere, sic vt pars interior corpori iungatur. Facit id etiam hœdus,

Psylli.

agn

agnúsve discissus, & calida eius caro statim super vulnus imposita. Emplastra quoq;, quæ suprà comprehensa sunt. Aptißimumq; est, vel Ephesiũ, vel id quod ei subiectum est. Præsensq; in aliquo antidoto præsidium est. Sin id non est, necessarium est exorbere potionẽ meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quo calor mouendus est, ne humorem intus coire patiatur. Nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam vrinam mouentia, quia materiam extenuant, vtilia sunt.

Speciales curationes aduersus ictus serpentium, & primo aduersus ictum aspidis.

HAec aduersus omnes ictus cõmunia sunt. Vsus tamen ipse docuit, eum quem aspis percußit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cuiusdam pueri, qui cum ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum quod forte secum habebat, ebibit, & liberatus est. Credo quoniam id, quamuis refrigerandi vim habet, tamen habet etiam dißipandi. Quò fit, vt terra respersa eo, spumet. Eadem ergo vi verisimile est, spissescentem quoq; intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem.

Aceti vis & natura.

Aduersus ictum scorpionis.

IN quibusdam etiam alijs serpentibus, certa quædam auxilia satis nota sunt. Nam scorpio sibi ipse pulcherrimum medicamentum est. Quidam

dam contritum cum vino bibunt, quidam eodem modo contritum super vulnus imponũt, quidam super prunam eo imposito, vulnus suffumigant, vndiq; veste circundata, ne is fumus dilabatur, tum carbonem eius super vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ solaris, quã ἡλιοτρόπιον Græci vocãt, semen, vel certe folia ex vino. Super vulnus vero etiam furfures ex aceto, vel ruta syluatica recte imponitur, vel cum melle sal tostus. Cognoui tamen medicos, qui ab scorpione ictis, nihil aliud quàm ex brachio sanguinem miserunt.

Heliotropium herba solaris.

Aduersus aranei, & scorpionis, ictum.

ET ad scorpionis autem, & ad aranei ictum, allium cum ruta recte miscetur, ex oleoq; contritum superimponitur.

Aduersus cerastis, & dipsadis, & hæmorrhoidis ictum.

AT si cerastes, aut dipsas, aut hæmorrhois percußit * asphodeli, quod Aegyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactũ, in duas potiones diuidendum est, sicut ei rutæ paulum adijciatur. Trifolium quoq;, & mentastrum, & cum aceto panaces æquè proficiunt. Costumq; & casia, & cinamomum rectè per potionem assumuntur.

*catapotium

Aduersus chersydri ictum, & cerastis.

ADuersus chersydri vero ictũ, panaces, aut laser, quod sit scrupulorum* P. II. ⁎. vel porri succus cum hemina vini sumendus est, & edenda multa satureia. Imponẽdum autem super vulnus stercus caprinum ex aceto coctum, aut ex eodem

* IIIS.
⁎. I.

dem ordeacea farina, aut ruta, vel nepeta, cum sale contrita melle adiecto. Quod in eo quoq; vulnere, quod cerastes fecit, æquè valet.

Aduersus phalangii ictum.

VBi verò phalãgium nocuit, præter eã curationẽ quæ manu redditur, sæpe homo demittendus in soliũ est, dandusq; ei myrrhæ, & vuæ taminię par modus ex paßi hemina, vel radiculę semen, aut lolij radix ex vino, et super vulnus furfures ex aceto cocta, imperandũq; vt is cõquiescat.

Aduersus ictus Italorum anguium, qui minus terribiles peregrinis sunt.

VErum hæc genera serpentium & peregrina, & aliquanto magis pestifera sunt, maximeq; æstuosis locis gignuntur. Italia, frigidioresq; regiones hac quoq; parte salubritatẽ habent, quòd minus terribiles angues edũnt. Aduersus quos satis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centaurion, vel ægrimonia, vel trixago, vel personatia, vel marinæ pastinacæ, singulę binæúe tritę, & cum vino potui datæ, & super vulnus impositæ. Illud ignorari non oportet, omnis serpentis ictum & ieiuni, & ieiuno magis nocere. Ideoq; perniciosißimi sunt cum incubant. Vtilißimumq; est, vbi ex anguibus metus est, non antè progredi, quàm quis aliquid aßumpsit.

Remedium generale aduersus omnia venena, vel in cibo, vel in potione assumpta.

NOn tam facile his opitulari est, qui venenũ, vel in cibo, vel in potione sumpserunt.

Prim

Primum, quia non protinus sentiunt, vt ab angue icti, ita ne succurrere quidem statim sibi possunt. Deinde, quia noxa non à cute, sed ab interioribus partibus incipit. Commodißimum est tamen, vbi primum sensit aliquis, protinus oleo multo epoto vomere. Deinde, vbi præcordia exhausit, bibere antidotum. Si id non est, vel merum vinum.

Specialia remedia aduersus quædam venena, & primo aduersus cantharidas.

SVnt tamē quædam remedia propria aduersus quædā venena, maximeq; leuiora. Nā si cantharidas aliquis ebibit, panaces cū lacte contusa, vel galbano, vino adiecto dari, vel lac p se debet.

Aduersus cicutam.

SI cicutam, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum est, deinde is vomere cogendus. Posteaq; laser ex vino dandum. Isq; si febre vacat, in calidum balneum mittēdus. Si non vacat, vngendus ex calefacientibus est. Post quæ quies ei necessaria est.

Aduersus hyoscyamum.

SI hyoscyamum, feruens mulsum bibendū est, aut quodlibet lac, maxime tamen asininum.

Aduersus cerussam.

SI cerussam, ius maluæ, vel ius glandis ex vino contritæ, maxime prosunt.

Aduersus sanguisugam si epota est, & lac quod intus coiit.

SI sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coijt, aut passum, aut

coagulum, aut cum aceto laser.

Aduersus fungos inutiles.

*SI fungos inutiles quis assumpserit, radicula autepota, aut cũ sale & aceto edenda est. Ipsi verò hi & specie quidem discerni possunt ab vtilibus, & coctura genere idonei * sunt. Nam siue ex oleo inferbuerunt, siue piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.*

* fieri

De adustis corporis locis, & quomodo curari debent.

ADustis quoq; locis extrinsecus vis infertur, itaq; sequi videtur, vt de his dicam. Hæc autem optime curantur folijs aut lilij, aut linguæ caninæ, aut betæ in vetere vino oleoq; decoctis. Quorum quodlibet protinus impositum, ad sanitatem producit. Sed diuidi quoq; curatio potest in ea, quæ mediocriter exedẽtia reprimẽtiaq;, primò & pustulas prohibeant, & summã pelliculã exasperent. Deinde ea quæ lenia ad sanitatẽ perducant. Ex prioribus est lenticulæ cum melle, farina, vel myrrha, vel vino, creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua cocta, atq; vbi vsus necessitas incidit, aceto diluta. Ex insequentibus quælibet lipara. Sed idonea maxime est, quæ vel plumbi recrementum, vel vitellos habet. Est etiã illa adustorum curatio, dum inflammatio est, impositam habere cum melle lenticulam. Vbi ea declinauit farina cum ruta, vel porro, vel marrubio, donec crustæ cadant. Tum eruum cum melle, aut irim,

aut

aut resinam terebinthinam, donec vlcus purum sit. Nouißime siccum linamentum.

De interioribus vlceribus, quæ aliqua corporum parte corrupta nascuntur. CAP XXVIII.
De carbunculo, & eius curatione.

AB his quæ extrinsecus incidunt, ad ea veniendum est quæ interius corrupta aliqua corporũ parte, nascuntur. Ex quibus non aliud carbũculo peius. Eius hæ notæ sunt: Rubor est, superq́; eum non nimium pustulæ eminent, maxime nigræ, interdum subliuidæ, aut pallidæ. In his sanies esse videtur, infrà color niger est. Ipsum corpus aridum, & durius quàm naturaliter oportet. Circa quẽ quasi crusta est, eaq́; inflammatione cingitur, neq; in eo loco leuari cutis potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus vrget, nonnunquã horror, aut febris oritur, aut vtrunq;. Idq; vitiũ subtractis quasi quibusdã radicibus serpit, interdum celerius, interdum tardius, suprà quoq; procedens inalbescit, dein liuidũ fit, circumq́; exiguæ pustulę oriuntur. Et si circa stomachum faucésve incidit, subito spiritũ sæpe elidit. Nihil melius est, quàm protinus adurere. Neq; id graue est. Nam non sentit, quoniam ea caro mortua est. Finisq́; adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est. Tum deinde vulnus, sicut cætera adusta, curandum est. Sequitur enim sub medicamẽtis erodentibus crusta vndiq; à viua carne diducta, quæ trahit secũ quicquid corruptũ erat, purusq́; iam sinus curari

potest implẽtibus. At si in summa cute vitiũ est, possunt succurrere quædam vel exedentia tantũ, vel etiam adurentia. Vis pro magnitudine adhibenda est. Quodcunq; verò medicamentum positũ est, si satis proficiet, protinus à viua corruptã partem resoluit. Certaq; esse fiducia potest, ferè ut undiq; vitiosa caro excedat, qua huiusce rei medicamen exest. Si id non fit, medicamentumq; malo vincitur, vtiq; ad vstionem properandum est. Sed in eiusmodi casu abstinendum à cibo, à vino est. Aquã liberaliter bibere expedit. Magisq; ea seruanda sunt, si febricula quoq; accessit.

De Carcinomate, & eius curatione.

NOn idem periculum καρκίνωμα affert, nisi imprudentia curantis agitatum est. Id vitium fit maxime in superioribus partibus, circa faciẽ, nares, aures, labra, mammas fœminarũ. Et in iecore autem, aut splene hoc nascitur. Circa locũ aliqua quasi puncta sentiuntur, isq; immobilis, inæqualis tumet, interdum etiã torpet. Circa eum inflatę venę quasi recuruantur, hęq; pallent, aut liuent, nõnunquam etiam in quibusdam delitescunt. Tactusq; is locus, alijs dolorem affert, in alijs eum non habet. Et nonnunquam siue vlcere durior aut mollior est, quàm esse naturaliter debet, nonnunquam ijsdem omnibus vlcus accedit. Interdumq; nullam habet proprietatem, interdum simile his est, quæ vocant Gręci κονδυλώματα, aspredine quadam & magnitudine sua. Colorq;

eius

eius ruber eſt, aut lẽticulę ſimilis, neq; tuto fertur.
Nã protinus aut reſolutio neruorũ, aut diſtentio
inſequitur. Sæpe homo ictus obmuteſcit, atq; eius
anima deficit. Quibuſdam etiã ſi idipſum preſſũ
eſt, quæ circà ſunt, intenduntur & intumeſcunt.
Nanq; peßimum id genus eſt, fereq́; primũ id ſit,
quod κακοήθες à Græcis nominatur. Deinde ex
eo id καρκίνωμα, quod ſine vlcere eſt. Deinde vl
cus ex eo thymiũ. Tolli nihil niſi κακοήθες poteſt,
reliqua curationibus irritantur. Et quo maior vis
adhibita eſt, eo magis quidã vſi ſunt medicamẽtis
adurentibus. Quidã ferro aduſſerũt. Quidã ſcal-
pello exciderũt. Neq; vlli vnquã medicina profi-
cit. Sed aduſta protinus concitata ſunt, & incre-
uerunt, donec occiderent. Exciſa etiã poſt inductã
cicatricem, tamen reuerterũt, & cauſſam mortis
attulerunt. Cum interim pleriq; nullam vim ad-
hibendo, qua tollere id malum tentent, ſed impo-
nendo tantũ lenia medicamenta, quæ quaſi blan-
diantur, quo minus ad vltimã ſenectutem perue-
niant, non prohibẽtur. Diſcernere autẽ cacoëthes,
quod curationẽ recipit, à carcinomate, quod non
recipit, nemo ſcire poteſt, niſi tẽpore & experimẽ-
to. Ergo vbi primũ id vitium notatũ eſt, imponi
debent medicamẽta adurentia. Si leuatur malũ,
minuũturq́; eius indicia, procedere curatio poteſt,
& ad ſcalpellum, & ad vſtionẽ. Si protinus irri-
tatum eſt, ſcire licet iam carcinoma eſſe, remouen-
daq́; ſunt omnia acria, omnia vehementia. Sed ſi

sine vlcere is locus durus est, imponi ficum quàm pinguißimam, aut rhypodes emplastrum satis est. Si vlcus æquale est, ceratū ex rosa inijciendū est, adijciendusq; ei puluis ex contrita testa, ex qua faber ferrarius tingere candens ferrū solitus est. Sed si id nimium supercreuit, tentanda squama æris est, quæ lenißima ex adurentibus est, eatenus ne quid eminere patiatur, sed ita, si nihil exacerbauit. Si minus, eodē cerato cōtenti esse debebamus.

De Theriomate, & eius curatione.

EST etiam vlcus, quod θηρίωμα Græci vocant. Id & per se nascitur, & interdum vlceri ex alia caussa facto superuenit. Color est vel liuidus, vel niger, odor fœdus, multus, & muco similis humor. Idipsum vlcus neq; tactum, neque medicamentum sentit, prurigine tantum mouetur. At circà dolor est, & inflammatio. Interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex vlcere sanguis erūpit. Ad id quoq; malū serpit. Quæ omnia sæpe intenduntur. Fitq; ex his vlcus, quod ἕρπητα ἐσθιόμενον Græci vocant, quia celeriter serpendo, penetrandoq; vsque ossa corpus vorat. Id vlcus inæquale est, cœno simile, inestq; multus humor glutinosus, odor intolerabilis, maiorq; quàm pro modo vlceris inflammatio. Vtrunq; sicut omnis cancer, fit maxime in senibus, vel his, quorum corpora mali habitus sunt. Curatio vtriusq; eadem est, sed in maiore malo magis necessaria. Ac primum à victus ratione ordinandus est, vt quiesc-

quiesc

quiescat in lectulo, vt primis diebus à cibo abstineat, aquam quàmplurimam assumat. Aluus quoq; ei ducatur. Dein post inflammationem cibum boni succi capiat, vitatis omnibus acribus, potionis quãtũ volet, sic, vt interdiu quidã aqua contentus sit. In cœna etiam vini austeri aliquid bibat. Non æquè tamen fame in his quos herpes vrgebit, atq; in his qui therioma adhuc habebũt, vtendum erit. Et victus quidem talis necessarius est. Super vlcus verò inspergenda est arida aloë, œnanthe, & si parũ proficiet, chalcitis. Ac si quis neruus exesa carne natus est, cõtegendus antè linteolo est, ne sub eo medicamẽto aduratur. Si validioribus etiam remedijs opus est, ad eas compositiones veniendũ est, quæ vehemẽtius adurunt. Quicquid autem inspergitur, auerso specillo infundi debet. Superdanda cum melle sunt vel linamẽta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium, eaq; linteolo contegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expresso. Circaq; qua tumor ex inflãmatione est, imponenda, quæ reprimant, cataplasmata. Si sub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet, diligenter neruis, si qui adparẽt, antè contectis. Adustum vel medicamentis, vel ferro corpus, primum purgandum, deinde implẽdum esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

De sacro igne, & eius curatione.

Sacer quoq; ignis, malis vlceribus annumerari debet. Eius duæ species sunt: Alterum

est subrubicundũ, aut mistum rubore atq; pallore, exasperatumq; per pustulas continuas, quarum nulla altera maior est, sed plurimæ perexiguæ. In his semper ferè pus, & sæpe rubor cum calore est, serpitq; id nonnunquam sanescente eo, quòd primum vitiatum est, nonnunquam etiam exulcerato, vbi ruptis pustulis vlcus continuatur, humorq; exit, qui esse inter saniem, & pus videri potest. Fit maxime in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, præcipueq; in plantis. Alterum autem est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudine, latum, subliuidum, inæqualiter tamen, mediũq; sanescit, extremis procedentibus, ac sæpe id, quod iam sanũ videbitur, iterum exulceratur. At circà proxima cutis quæ vitium receptura est, tumidior & durior est, coloremq; habet ex rubro subnigrum. Atq; hoc quoq; malo ferè corpora seniora tentantur, aut quæ mali habitus sunt, sed in cruribus maximè. Omnis autem sacer ignis, vt minimum periculum habet ex his quæ serpunt, sic propè difficilimè tollitur. Medicamentum eius* fortuitũ est, vno die febris, quæ humorem noxium absumat. Cuius quo craßius & albidius est, eo periculi minus est. Prodest etiam infrà os vlcerum lædi, quo plus puris exeat, & id quod ibi corruptum corpus est, extrahat: sed tamen si febricula acceßit, abstinentia, lectulo, alui ductione opus est. In omni verò sacro igni neque lenibus, & glutinosis cibis, neque salsis & acribus

*fortißimum

bus

bus vtendum est, sed his quæ inter vtrunq; sunt, qualis est panis sine fermento, piscis, hædus, aues, exceptoq; apro omnis fere venatio. Si nō est febricula, & gestatio vtilis est, & ambulatio, & vinū austerum, & balneum. Atq; in hoc quoq; genere potio magis liberalis esse, quàm cibus debet. Ipsa autem vlcera si mediocriter serpūt, aqua calida: si vehemētius, vino calido fouenda sunt. Deinde acu pustulæ quæcunq; sunt aperiendæ. Tum imponenda ea, quæ, putrem carnē exedant. Vbi inflammatio sublata, vlcus purgatū est, imponi lene medicamentū debet. In altero autem genere possunt proficere mala cotonea in vino cocta, atq; cōtrita. Potest emplastrū vel Hieræ, vel tetrapharmacum, cui quinta pars thuris adiecta sit. Potest nigra hedera ex vino austero cocta. Ac si celeriter malum serpit, non aliud magis proficit. Purgato vlcere, quod in summa cute esse proposui, satis ad sanitatem eadem lenia medicamenta proficient.

De chironio vlcere, & eius curatione.

CHironium autē vlcus appellatur, quod & magnū est, & habet oras duas, callosas, tumentes. Exit sanies non multa, sed tenuis. Odor malus neq; in vlcere, neque in eius * tumore est. Nulla inflāmatio, dolor modicus est, nihil serpit, ideoq; nullum periculum adfert, sed nō facile sanescit. Interdū tenuis cicatrix inducitur, deinde iterū rumpitur, vlcusq; renouatur. Fit maxime in pedibus & cruribus. Super id imponi debet,

* humore

quod & lene aliquid, & vehemens, & reprimẽs habeat. Quale eius rei caussa sit ex his, Squamæ æris, plumbi eloti combusti, singulorum P. IIII. ✱. cadmiæ, ceræ, singulorum P. VIII. ✱. rosæ quantum satis est ad ceram simul cum eis molliẽdam.

De vlceribus quæ ex frigore in pedibus & manibus oriuntur, & eorum curationibus.

χίμετλον hoc genus vlceris dicitur à Græcis, à Latinis Pernio

FIunt etiam ex frigore hyberno vlcera, maximè in pueris, & præcipuè pedibus, digitisq; eorum, nonnunquam etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocre est. Interdũ pustulæ oriuntur, deinde exulceratio. Dolor autem modicus. Prurigo maior est, nõnunquam humor exit, sed non multus, qui referre vel pus, vel saniẽ videtur. In primis multa calida aqua fouẽdum est, in qua rapa decocta, aut si ea non sunt, aliquæ verbenæ ex reprimentibus. Si nondum adapertũ vlcus, æs quàm maxime calidũ quis pati potest, admouẽdũ est. Si iam exulceratio est, imponi debet alumẽ, æqua portione cum thure contritum, cum vino adiecto, aut malicoriũ in aqua coctũ, deinde contritũ. Si summa detracta pellicula est, hic quoq; melius lenia medicamenta proficiunt.

De struma, & eius curatione.

STruma quoq; est tumor, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine, quasi glandulæ oriũtur. Quæ vel præcipuè fatigare medicos solent, quoniam & febres mouent, nec vnquam facile maturescunt, & siue ferro, siue medicam

dicamentis curantur. Pleruq; iterum iuxta cicatrices ipsas resurgunt, multoq; post medicamento est opus. Quibus id quoq; accedit, quod longo spatio detinent. Nascuntur maxime in ceruice, sed etiam in alis & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoq; fœminarum se reperisse, Chirurgicus Meges autor est. Propter hæc & album veratrum recte datur, atq; etiam sæpius, donec ea digerantur. Et medicamenta imponuntur, quę humorem vel educant, vel dißipent, quorum suprà mẽtio facta est. Adurentibus quoq; quidã vtuntur, quæ exedunt, crustaq; eum locum astringunt: tunc verò vt vlcus conterant. Quæcunq; autem ratio curandi est, corpus puro vlcere exercẽdum, atque alendum est, donec ad cicatricem perueniat. Quæ cum medici doceant, quorundam rusticorum experimento cognitum: quem struma male habet, eum, si anguem edit, liberari.

De Furunculo, & eius curatione.

FVrunculus verò est tuberculũ acutum cum * inflammatione, & dolore, maximeq; vbi iam in pus vertitur. Qui vbi adapertus est, & exit, super adparet pars carnis in pus versa, pars corrupta subalbida, subrubra, quem vẽtriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum est, etiã si nulla curatio adhibeatur. Maturescit enim per se, atq; erumpit. Sed dolor efficit, vt potior medicina sit, quæ maturius liberet. Proprium eius medicamẽtum galbanum est. Sed

* inflatione

alia quoq; suprà comprehensa sunt. Si cætera desunt, imponi debet primùm non pingue emplastrum, vt id reprimat: deinde si non repreßit, quodlibet puri mouendo accommodatum. Si ne id quidem est, vel resina, vel fermentū. Expresso pure, nulla vltrà curatio necessaria est.

De Phymate, & eius curatione.

P*Hyma verò nominatur tuberculum furunculo simile, sed rotundius & planius, sæpe etiam maius. Nam furunculus oui dimidij magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latus patere consueuit. sed inflammatio dolorq; sub eo minores sunt. Vbi euulsum est pus, eodem modo adparet ventriculus, quod in furunculo non inuenitur. Verùm omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & sæpius nascitur, & facilius tollitur, in iuuenibus rarius oritur, & difficilius curatur. Vbi ætas indurauit, ne nascitur quidem. Quibus verò medicamentis discuteretur, suprà propositum est.*

De Phygethlo, & eius curatione.

P*Hygethlon autem est tumor, non altus, sed latus, in quo quiddā pustulæ simile est. Dolor distentioq; vehemens est, & maior quàm pro magnitudine tumoris: interdū etiam febricula, idq; tarde maturescit, neq; magnopere in pus cōuertitur. Fit maxime aut in vertice, aut in alis, aut in inguinibus. Panem, ad similitudinē figuræ, nostri vocant. Atq; idipsum quo medicamēto*

Panis.

tollere

tolleretur, suprà demonstraui. Sed cùm omnes hi nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomen trahit latius vitium ad suppurationem spectans. Idq; ferè fit aut post febres, aut post dolores partis alicuius, maximeq; eos, qui ventrem infestarũt. Sæpiusq; oculis expositum est, siquidẽ latius aliquid intumescit ad similitudinẽ eius, quod phyma vocari proposui, rubetq; cum calore, & paulò pòst etiam cum duritia, magisq; innocenter indolescit, & sitim vigiliãq; exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehẽdi potest, maximeq; vbi altius pus mouetur. Sed cum siti vigiliaq; sentiũtur intus aliquæ punctiones, & quod de subito durius non est, melius est: & quamuis non rubet, coloris tamẽ aliter mutati est. Quæ signa iam pure oriente nascuntur. Tumor ruborq; multo antè incipiũt. Sed si locus mollis est, auertẽdus is materiæ aditus est per cataplasmata, quę simul & reprimunt, & refrigerant, qualia & aliâs & paulò antè in Erysipelate proposui. Si iã durior est, ad ea veniendum est, quæ digerant, & resoluant: qualis est ficus arida, contusa: aut fex mista cum cærato: quod ex adipe suilla coactũ sit, aut cucumeris radix, cui ex farina duæ partes adiectæ sint, antè ex mulso decoctæ, Licet etiã miscere æquis portionibus ammoniacũ, galbanum, propolim, viscum, pondusq; adijcere myrrhæ dimidio minus, quàm in prioribus singulis erit. Atq; emplastra quoq; & malagmata idẽ efficiũt,

quæ

quæ ſuprà explicui. Quod per hæc diſcuſſum non eſt, neceſſe eſt, matureſcat. Idq; quo celerius fiat, imponenda eſt farina ordeacea, ex qua cocta rectè miſcetur. Eadẽ autem hæc in minoribus quoq; abſceſsibus, quorum nomina proprietatesq; ſuprà reddidi, rectè fiunt. Eademq; omniũ curatio, tantummodo diſtat. Crudum eſt autẽ, in quo magis quaſi venarum motus eſt, & grauitas, vt ardor, & diſtentio, & dolor, vt rubor, & durities. Et ſi maior abſceſſus eſt, horror aut etiam febricula permanet, penitusq; condita ſuppuratio. Si pro his quæ alibi cutis oſtendit, punctiones ſunt, vbi iſta ſe remiſerũt, * iãq; cutis prurit, & aut ſublividus, aut ſubalbidus eſt, matura ſuppuratio eſt, eaq; vbi vel per ipſa medicamenta, vel etiam ferro aperta eſt, pus debet emitti. Tum ſi qua in alis, vel inguinibus ſunt, ſine linamento nutriẽda ſunt. In cæteris quoq; partibus, ſi vna plaga exigua eſt, ſi mediocris ſuppuratio fuit, ſi nõ altè penetrauit, ſi febris non eſt, ſi valet corpus, æquè linamẽta ſuperuacua ſunt. In reliquis, parce tamen, nec niſi plaga eſt, imponi debent. Commodè verò vel ſuper linamenta, vel ſine his imponitur lenticula ex melle, aut malicorium ex vino coctũ. Quæ & per ſe, & miſta idonea ſunt. Si qua circà duriora ſunt, ad ea mollienda, vel malua cõtrita, vel fœni Græci, lini ve ſemen ex paſſo coctum ſuperdandum eſt. Quicquid deinde impoſitum eſt, non aſtringi, ſed modicè deligari debet.

*iamq; is locus prurit

Illo

Illo neminem decipi decet, vt in hoc genere cerato vtatur. Cætera quæ pertinent ad purgandum vlcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, conueniuntq́; in vulneribus, exposita sunt.

De Fistulis, & earum generibus, & curationibus.

NOnnunquam autem ex eiusmodi abscessibus, & ex alijs vlcerum generibus Fistulæ oriuntur. Id nomen est vlceri alto, angusto, calloso. Fit in omni ferè parte corporis, habetq́; quædã in singulis locis propria. Prius de communibus dicam. Genera igitur fistularum plura sunt. Siquidem aliæ breues sunt, aliæ altius penetrant, aliæ rectè intus ferũtur, aliæ multoq́; plures transuersæ, aliæ simplices sunt, aliæ duplices, triplicés ve ab vno ore intus orsæ, quæ tres fiunt, aut etiam in plures sinus diuiduntur, aliæ rectæ, aliæ flexæ, & tortuosæ sunt. Aliæ intra carnem desinunt. Aliæ ad ossa, aut cartilaginẽ penetrãt, aut vbi neutrũ horũ subest, ad interiora perueniunt. Aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur. Atque etiam quædam insanabiles reperiũtur. Expedita curatio est in fistula simplici recenti intra carnẽ, adiuuatq́; ipsum corpus, si iuuenile, si firmũ est. Inimica, contraria his sunt. Itemq́; si fistula, os, vel cartilaginem, vel neruum, vel musculos læsit, si articulum occupauit, si vel ad vesicam, vel ad pulmonem, vel ad vuluam, vel ad grandes venas arteriás ve, vel ad inania, vt guttur, stomachum, thoracẽ penetrauit. Ad intestina quoq;

ea te-

eā tendere semper periculosum, sæpe pestiferū est. Quibus multū mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est. Ante omnia autem demitti specillum in fistulam conuenit, vt quò tendat, & quàm alte perueniat, scire possimus. Simul etiam protinus humida, an siccior sit: quod extracto specillo patet. Si verò os in vicino est, id quod disci potest, si iam nécne, eò fistula penetrauit, quatenus nocuerit. Nam si molle est, quod vltimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est. Si magis id renititur, ad os ventum est. Ibi deinde si elabitur specillum, nondum caries est: si non labitur, sed æquali innititur, caries quidē, verùm adhuc leuis est. Si inæquale quoq; & asperum subest, vehementius os exesum est. At cartilago vbi subhæsit, ipsa sedes docet, peruentumq́; esse ad eam ex renixu potest. Sed ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia, noxæ. Simplices verò hæ sint, an in plures partes diducātur, cognosci potest ex modo puris, cuius si plus fertur, quàm quod simplici spatio cōuenit, plures sinus esse manifestū est. Cumq́; ferè iuxtà sint caro, & neruus, & aliqua neruosa, quales ferè tunicæ, mēbranæq́; sunt: genus quoq; puris docebit, num plures sinus intus diuersa corporis genera perroserint. Siquidem ex carne pus leue, album copiosius fertur. At ex neruoso loco coloris quidē eiusdem, sed tenuius & minus. Ex neruo pingue, & oleo non dissimile. Deniq; etiā

corporis

corporis inclinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint, quia sæpe cum quis aliter decubuit, aliterq́; mẽbrũ collocauit, pus ferri, quod iam desierat, incipit, testaturq́; non solùm alium sinum esse ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere. Sed si & in carne, & recẽs, & simplex est, ac neq; rugosa, neq; caua sede, neq; in articulo, sed in eo membro, quod per se immobile, non nisi cum toto corpore mouetur, satis proficiet emplastrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel salẽ, vel alumen, vel squamam æris, vel æruginem, ex metallicis aliquid. Exq́; eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idq́; ea parte qua tenuius est, altera antecedẽte demitti oportet in fistulã, donec sanguis purus se ostendat. Quæ in omnibus fistularum collyrijs perpetua sunt. Idem deinde emplastrum in linteolo super imponendũ, supraq́; inijciendo spongia, in acetũ ante demissa, solui quinto die satis est. Genusq́; victus adhibẽdum est, quo carnem ali docui. Ac si longius à præcordijs fistula est, ex interuallo ieiunum radiculas edisse, deinde vomere, necessarium est. Vetustate callosa fit fistula. Callus autem neminem fallit, quia durus est, & aut albus, aut pallidus. Sed tum validioribus medicamentis opus est. Quale est, quod habet papaueris lacrymæ P. I. ✳. *gummi* P. III. ✳. *cadmiæ* P. IIII. ✳. *atramenti sutorij* P. VIII. ✳. *Ex quibus aqua coactis collyrium*

Callus.

* P. I. rium fit. Aut in quo sunt gallæ * P. ✳. æruginis, sandaracæ, aluminis Aegyptij, singulorũ P. I. ✳. atramenti sutorij cõbusti P. II. ✳. Aut quod cõstat ex chalcitide, & saxo calcis, quibus auripigmenti dimidio minus, quàm in singulis prioribus est, adijcitur, eaq; melle cocto excipiũtur. Expeditißimũ autem est ex præcepto Megetis, æruginis rasæ P. II. ✳. conterere, deinde ammoniaci, thymiamatis P. II. ✳. aceto liquare, eoq; infuso ex ærugine colligere. Idq; ex primis medicamẽtis est. Sed vt hæc maximi effectus sunt, si cui ista non adsunt, facile tamen est callum quibuslibet adurentibus medicamentis prodere, aut quibus hac maxime in effectu sunt erodere. Satiusq; est vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modum collyrij astrictum eò illinere. Scilla quoq; cocta & mista cum calce, callum exest. Si quando verò longior & trãsuersa fistula est, demisso specillo contra principium huius incidi, commodißimum est, & collyriũ * vtrunq; demitti. At si duplicem esse fistulam, aut multiplicẽ existimamus, sic tamẽ vt breuis, intraq; carnem sit, collyrio vti non debemus, quòd vnam partem curet, reliquas omittat: sed eadem medicamenta arida in calamum scriptorium conijcienda sunt, isq; ori fistulæ aptandus, inspirandumq;, vt ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda. Vel si sordidior fistula est, ex mulso: si callosior, ex aceto sunt: atq; intus infundendum quicquid

* vtrinq;

quid

quid inditum est. Superponēda sunt quæ refrigerent & reprimant. Nam ferè quæ circa fistulam sunt, habēt aliquid inflammationis. Neque alienum est vbi quis resoluerit, antequàm rursus alia medicamenta conijciat, per oricularium clysterem fistulam eluere. Si plus puris fertur, vino: si callus durior est, aceto: si iā purgatur, mulso, vel aqua, in qua eruum coctum sit, sic vt huic quoq; mellis paulū adijciatur. Fere verò fit, vt ea tunica quæ inter* ferramentū & integram carnem est, victa medicamentis tota exeat, infraq; vlcus purū fit. Quod vbi contigit, imponenda glutinantia sunt, præcipueq; spōgia melle cocto illita. Neque ignoro multis placuisse, linamentū in modum collyrij cōpositum, tinctum melle demitti. Sed celerius id glutinatur, quàm impletur. Neque verēdum est, ne purum corpus puro corpori iūctum, non coëat, adiectis quoq; medicamentis ad id efficacibus, cū sæpe exulceratio digitorum, nisi magna cura prospeximus, sanescendo in vnum eos iungat.

* foramē

De Meliceria.

EST etiam vlceris genus, quòd & à faui similitudine μελικηρία à Græcis nominatur, idq; duas species habet. Alterum subalbidum furunculo simile, sed maius, & cum dolore maiore. Quod vbi maturescit, habet foramina per quæ fertur humor glutinosus, & purulentus, nec tamen ad iustam maturitatem peruenit. Si diuisum est, multo plus intus corrupti quàm in

furunculo apparet, altiusq; descendit. Rarò fit, nisi in scapulis. Alterum est minus super corpus eminens, durum, latum, subuiride, subpallidum, magis exulceratum. Siquidem ad singulorum pilorum radices foramina sunt, per quæ fertur humor glutinosus subpallidus, craßitudinem mellis, aut visci referens, interdum olei. Si inciditur. viridis intrà caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens est, adeo vt acutam quoque febrem mouere cõsuerit. Super id quod minus crebris foraminibus exasperatum est, rectè imponitur & ficus arida, & lini semen in mulso coctum, & emplastra ac malagmata materiam educentia, aut quæ propriè huc pertinentia, suprà posui. Super alterum, & ea medicamenta, & farina ex mulso cocta, sic vt ei dimidium resinæ terebinthinæ misceatur, & ficus in mulso decocta, cui paulum hyßopi contriti sit adiectum, & vuæ taminiæ pars quarta fico adiecta. Quòd si parum in vtrolibet genere medicamenta proficiunt, totum vlcus vsque ad sanam carnem excidi oportet, & vlcere ablato, super plagam medicamenta danda sunt, primum quæ pus citent, deinde quæ purgent, tum quæ impleant.*

**quod in vino coctum*

De Acrochordone, & Thymio, & Myrmeciis, & Clauo, curationibusq; eorum.

SVnt quædam verò verrucis similia, quorum diuersa nomina, vt vitia sunt. Acrochordona Græci vocant, vbi sub cute coit aliquid du-

rius

vius, & interdum paulo asperius, coloris eiusdem, infrà tenue, ad cutem latius, idq; modicum est, quia raro fabæ magnitudinem excedit. Vix vnũ tãtum eodem tempore nascitur, sed ferè plura maximeq; in pueris, eaq; nonnunquam subito desinunt, nonnunquam mediocrem inflãmationem excitant. Sunt quæ etiam in pus conuertuntur. At Thymion nominatur, quod super corpus quasi verrucula eminet, ad cutẽ tenue, suprà latius, subdurum & in summo perasperum. Idq; summum colorem floris thymi repræsentat, vnde ei nomen est, ibiq; facile finditur, & cruentatur, nonnunquam aliquantũ sanguinis fundit, ferèq; circa magnitudinẽ fabæ Aegpytię est, raro maius, interdum perexiguum, modò vnum, modò autem plura nascuntur, vel in talis, vel palmis, vel inferioribus pedum partibus. Pessima tamen in obscœnis sunt, maximeq; ibi sanguinem fundunt. Myrmecia autẽ vocantur, humiliora thymio, durioraq;, quæ radices altius exigũt, maioremq; dolorem mouent, infrà lata, supèr autem tenuia, minus sanguinis mittunt, magnitudine vix vnquam lupini modũ excedũt. Nascuntur ea quoq;, aut in palmis, aut inferioribus partibus pedum. Clauus autẽ nonnunquam quidem etiã alibi, sed in pedibus tamen maxime nascitur, præcipuè tamen ex contuso, quamuis interdum aliter, doloremq; etiam, si non aliàs, tamen ingredienti mouet. Ex his Acrochordon, siue Thymium sæpe

etiam per se finiuntur: & quo minora sunt, eo magis. Myrmecia & claui sine curatione vix vnquam desinunt. Acrochordon si excisa est, nullam radiculam relinquit, ideoq; ne renascitur quidem. Thymio clauoq; excisis subter rotunda radicula nascitur, quæ penitus descendit ad carnem, eaq; relicta idem rursus * exigit. Myrmecia latissimis radicibus inhærent, ideoq; ne excidi quidē sine exulceratione magna possunt. Clauum subinde deradere commodissimum est. Nam sine vlla vi sic emollescit, ac si sanguinis quoque aliquid emissum est, sæpe emoritur. Tollitur etiam, si quis eum circumpurgat, deinde imponit resinam, cui miscuit pulueris paulum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera verò genera medicamentis adurenda sunt.. Alijsq; id quod ex fece vini: myrmecijs id, quod ex alumine, & sandaraca fit, aptissimum. Sed ea, quæ circa sunt, folijs contegi debent, ne ipsa quoque exulcerentur. Deinde postea lenticula imponi solet. Tollit thymium etiam ficus in aqua cocta.

ἀκροχορδών. θυμιόν. *exit μυρμηκία.

De pustularum generibus, & earum curationibus.

AT pustulæ maximè vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera sunt. nam modo circa totum corpus partemúe aspredo quædam fit, similis his pustulis, quæ ex vrtica, vel ex sudore nascuntur, ἐξανθήματα Græci vocant, eaq; modò rubent, modò colorem cutis non excedunt.

*dunt. Nonnunquam plures ſimiles uaris oriũtur, nõnunquam maiores puſtulæ liuidę, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato, ſubeſtq́; humor. Ubi hæ ruptæ ſunt, infrà quaſi exulcerata caro adparet, * ἑλκῶδες Græcè nominatur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis. Pſydracion autem paulo durior puſtula eſt, ſubalbida, acuta, ex qua ipſa quod exprimitur humidum eſt. Ex puſtulis verò nonnunquam etiam ulcuſcula ſunt, aut aridiora: & humidiora: & modò tantũ cum prurigine, modò etiam cum inflãmatione aut dolore. Exitq́; aut pus, aut ſanies, aut utrũque. Maximeq́; id euenit in ætate puerili, raro in medio corpore, ſæpe in eminentibus partibus. Peſsima puſtula eſt, quæ ἐπινυκτὶς vocatur. Ea colore vel ſubliuida, vel ſubnigra, vel alba eſſe conſueuit. Circa hanc autem vehemens inflammatio eſt, & cum adaperta eſt, reperitur intus exulceratio mucoſa. Color eſt humori ſuo ſimilis. Dolor ex ea ſupra magnitudinem eius eſt, neq; enim ea faba maior eſt. Atq; hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & ferè noctu. Unde nomen quoque à Græcis ei Epinyctis impoſitum eſt. In omni verò puſtularum curatione primum eſt, multum ambulare, atq; exerceri. Si quid iſta prohibet, geſtari. Secundum eſt, cibum minuere, abſtinere ab omnibus acribus, & extenuantibus, eademq́; nutrices facere oportet, ſi lactens puer ita affectus eſt. Præter hæc is qui*

* φλυκταὶναι

iam robustus est, si pustulæ minutæ sunt, desudare in balneo debet, simulq; super eas nitrū inspergere, oleoq; vinum miscere, & sic vngi. Tum descendere in solium. Si nihil sic proficitur, aut si maius pustularum genus occupauit, imponenda lenticula est, detractaq; summa pellicula ad medicamenta lenia transeundum. Epinyctis post lenticulam rectè herba quoq; sanguinali, vel viridi coriandro curatur. Vlcera ex pustulis facta tollit spuma argenti cum semine fœni græci mista, sic, vt his inuicē rosa, atq; intubi succus adijciatur, donec mellis craßitudo fiat. Propriè ad eas pustulas, quæ infantes male habent, lapidis, quem pyriten vocant P. VIII. ✻. cū quinquaginta amaris nucibus miscetur, adijciunturq; olei cyathi tres. Sed prius vngi ex cerussa pustulæ debēt, tū hoc illini.

De Scabie, & eius curatione.

* aliàs, humor cutis rubicundus

Scabies verò est, * durior cutis rubicundior, ex qua pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam sicciores. Exit ex quibusdam sanies, fitq; ex his continuata exulceratio pruriens, serpitq; in quibusdam citò. Atque in alijs quidem ex toto desinit, in alijs verò certe tempore anni reuertitur. Quo asperior est, quoque prurit magis, eò difficilius tollitur. Itaque eam, quæ talis est, ἀγρίαν (id est feram) Græci appellant. In hac quoque victus ratio eadem quæ suprà necessaria est. Medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum est, quod fit ex spodij, croci, ærugi-

nis, singul. P. I. ✱. piperis albi, omphacij, singulorum P. I. ✱. cadmiæ P. VIII. ✱. Aut ubi iam exulceratio est, id quod fit ex sulphuris P. I. ✱. ceræ P. IIII. ✱. picis liquidæ hemina, olei sextarijs duobus, quæ simul incoquuntur, dum craßitudo mellis fiat. Est etiam quod ad Protarchum autorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum sextarium, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminam, resinæ humidæ selibram, aceti cyathos tres. Crocū quoq;, lyciū, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus rectè miscētur, et ex passo coquūtur. Idq; omnē pituitā ubiq; sustinet. Ac si nihil aliud est, amurca ad tertiam partem decocta, vel sulphur pice liquida mistum, sicut in pecoribus proposui, hominibus quoq; scabie laborantibus opitulatur.

De Impetiginis speciebus, & curationibus.

IMpetiginis verò species sunt quatuor. Minime mala est, quæ similitudine scabiem repræsentat. Nam & rubet, & durior est, & exulcerata est, & roditur. Distat autem ea, quia magis exulcerata est, & varis similes pustulas habet, videnturq; esse in ea quasi bullullæ quædam, ex quibus interposito tempore squamulæ resolvuntur, certioribusq; hoc temporibus reuertitur. Alterum genus peius est, simile papulæ ferè, sed asperius, rubicundusq;, figuras varias habens: squamulæ ex summa cute* descendunt, rosio maior est, celerius & latius procedit, certioribusq;

*discedūt

 etiam

etiã nonnunquam prior temporibus & fit, & desinit, Rubrica cognominatur. Tertia etiamnum deterior est: nã & craßior est, & durior, & magis tumet, in summa cute finditur, & vehementius rodit. Ipsa quoq; squamosa, sed nigra procedit, & latè, & tardè eminus serpit. In temporibus aut oritur, aut desinit, neq; ex toto tollitur, Nigre cognomen est. Quartum genus est, quòd curationē omnino non recipit, distans colore: Nam subalbidum est, & recenti cicatrici simile, squamulasq; habet pallidas, quasdã subalbidas, quasdam lenticulæ similes, quibus demptis, nonnunquam profluit sanguis. Alioqui verò humor eius albidus est, cutis dura, atq; fissa est, proceditq; latius. Hæc verò omnia maximè genera oriuntur in pedibus, & manibus, atq; vngues quoq; infestant. Medicamentũ non aliud valẽtius est, quam quod ad scabiem quoq; pertinere sub autore Protarcho retuli. Serapion autẽ nitri P. I I. ✳. *sulphuris* P. IIII. ✳. *excipiebat resina copiosa, eoq; vtebatur.*

De Papulis, & eius curatione.

P*Apularum verò duo genera sunt. Altera est in qua per minimas pustulas cutis exasperatur, & rubet, leuiterq; roditur: medium habet pauxillo leuius, tarde serpit, idq; vitium maximè rotundum incipit, eademq; ratione in orbem procedit. Altera autem est, quam ἀγρίαν id est, feram Græci appellant. In qua similiter quidem, sed magis cutis exasperatur, exulcera-*

turq;

turq́;, ac vehementius & roditur, & rubet, interdum etiam pilos remittit. Quæ minus rotūda est, difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginē vertitur: sed leuis papula, etiam si ieiuna saliua quotidie defricatur, sanescit. Maior commodissimè murali herba tollitur, si sub ea detrita est. Ut verò ad composita medicamenta veniamus, idem illud Protarchi tanto valentius in his est, quanto minus in his vitij est: alterum ad idem Myronis, nitri rubri, thuris, singul. P. I. ✳. cantharidū purgatorum P. II. ✳. sulphuris ignem non experti tātundē, resinę terebinthinę liquidę P. XX. ✳. farinę * lolij semis, gith cyathos tres, picis crudæ * vnum.

* lolij sext. III. * sext.

De Vitiliginis speciebus, id est, de Alpho, & Melane, & Leuce, & earum curatione.

VItiligo quoq;, quamuis per se nullum periculum adfert, tamen fœda est, & ex malo corporis habitu fit. Eius tres species sunt. Ἄλφος vocatur, vbi color albus est, ferè subasper, & non continuus, vt quædā quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdū etiam latius, & cum quibusdā intermissionibus serpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger est, & vmbræ similis. Cætera eadē sunt. Λευκὴ habet quiddam simile alpho, sed magis albida est, altius descēdit, in eaq́; albi pili sunt, & lanugini similes. Omnia hæc serpūt, sed in alijs celerius, in alijs tardius. Alphos & Melas in quibusdam varijs temporibus & oriuntur, & desinunt. Leuce quem occupauit, non facilè dimittit.

Priora curationem non difficillimam recipiunt, vltimum vix vnquam sanescit, ac si quid ei vitio demptum est, tamen non ex toto sanus color redditur. Vtrum autem aliquod horum sanabile sit, an non sit, experimento facili colligitur. Incidi enim cutis debet, aut acu pungi. Si sanguis exit, quod ferè fit in duobus prioribus, remedio locus est: si humor albidus, sanari nō potest: itaq; ab hoc quidem abstinendum est. Super id verò, quod curationem recipit, imponenda lenticula mista cum sulphure & thure, sic vt ea contrita ex aceto sit. Aliud ad idem, quod ad Hirenæum autorem refertur, Alcyonium, nitrum, cuminū, fici folia arida paribus portionibus contunduntur, adiecto aceto. His in sole vitiligo perungitur, deinde nō ita multo pòst, ne nimis erodatur, eluitur. Propriè quidem Myrone autore eos, quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungunt, sulphuris P. II. ✱. nitri P. IIII. ✱. myrrhæ aridæ contritæ acetabulum miscent, deinde in balneo super vitiliginem inspergunt farinam ex faba, tum hæc inducunt. Hi verò quos Melanas vocari dixi, curantur, cùm simul contrita sunt alcyonium, thus, hordeum, faba sine oleo, in balneo ante sudorem insperguntur, tum genus id vitiliginis defricatur.*

*

*P. ✱. 3. aluminis scissilis P. ✱. 3. nitri P. ✱. IIII. myrti radice cōtrita acetab.

LIBER VI.

De vitiis singularũ corporis partium. CAP. I.
De capillis fluentibus.

DIXI de his vitijs, quæ per totum corpus orientia, medicamentorũ auxilia desiderant. Nunc ad ea veniã, quæ non nisi in singulis partibus incidere consuerunt, orsus à capite. In hoc igitur capillis fluentibus maxime quidem sæpe radendo succurritur. Adijcit enim vim quandam ad continendum, ladanum cum oleo mistum. Nunc de his capillis loquor, qui post morbum ferè fluunt. Nam quo minus caput quibusdam ætate nudetur, succurri nullo modo potest.

De Porrigine, & eius curatione. CAP. II.

PORRIGO autem est, vbi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, eæq; acutæ resoluuntur, & interdum madent, multo sæpius siccæ sunt. Idq; euenit modò sine vlcere, modò exulcerato loco: huic quoq; modò malo odore, modò nullo accidente, ferè q; id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in supercilio. Ac neque sine aliquo corporis vitio nascitur, neq; ex toto inutile est. Nam bene integro capite, non exit. Vbi aliquod in eo vitium est, non incommodum est, summam cutem potius subinde corrumpi, quàm id quod nocet, in aliam partem magis necessariam verti. Commodius est ergo subinde pectendo repurgare, quàm id ex toto prohibere. Si tamen

men ea res nimiũ offendit, quod humore ſequente fieri poteſt, magiſq́; ſi id etiã mali odoris eſt, caput ſæpe radendum eſt, dein id ſupèr adiuuãdum aliquibus ex leuiter reprimentibus, quale eſt nitrum cum aceto, vel ladanũ cum myrteo vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus vti licet, cum eo, vt ſciamus vtiq; in recenti vitio id inutile eſſe.

De Sycoſi, & eius curatione. CAP. III.

EST etiam vlcus, quod à fici ſimilitudine σύκωσις à Græcis nominatur. Caro excreſcit, & id quidem generale eſt. Sub eo verò duæ ſpecies ſunt. Alterum vlcus durum, & rotundum eſt, alterum humidum, & inæquale. Ex duro exiguum quiddam, & glutinoſum exit: ex humido plus: & mali odoris. Fit verò vtrunq; in his partibus, quæ pilis conteguntur. Sed id quidem quod calloſum, & rotundum eſt, maximè in barba. Id verò quod humidum, præcipuè eſt in capillo. Super vtrunq; oportet imponere elaterium, aut lini ſemen contritum, & aqua coactum, aut ficum in aqua decoctam, aut emplaſtrum tetrapharmacum ex aceto ſubactum, terra quoq; eretria ex aceto liquata rectè illinitur.

De Areis, & earum curationibus. CAP. IIII.

AREARUM quoq; duo genera ſunt. Commune vtriq; eſt, quòd emortua ſumma pellicula pili primum extenuantur, deinde excidunt: ac ſi ictus is locus eſt, ſanguis exit liquidus, & mali

odor

odoris, increſcitq; vtrunque in alijs celeriter, in alijs tarde. Peius eſt, quod denſam cutem, & ſubpinguẽ, & ex toto glabrã facit: ſed ea quæ ἀλωπεκία nominatur, ſub qualibet figura dilatatur, fit & in capillo, & in barba. Id verò quod à ſerpẽtis ſimilitudine ὀφίασις adpellatur, incipit ab occipitio, duorum digitorum latitudinẽ nõ excedit, ad aures duobus capitibus ſerpit, quibuſdã etiam ad frontem, donec ſe duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate eſt, hoc fere infantibus. Illud vix vnquã ſine curatione, hoc per ſe ſæpe finitur. Quidam hæc genera arearũ ſcalpello exaſperant. Quidã illinunt adurentia ex oleo, maximeq; chartam combuſtã. Quidam reſinam terebinthinam cum tapſia inducũt. Sed nihil melius eſt, quàm nouacula quotidie radere, qua cum paulatim ſumma pellicula exciſa eſt, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neq; antè oportet deſiſtere, quàm frequentem pilum naſci adparuerit. Id autem, quod ſubinde raditur, illini atramento ſcriptorio ſatis eſt.

De Varis, & Lenticulis, & Ephelide, & eorum curationibus. CAP. V.

PEnè ineptiæ ſunt, curare Varos, & Lenticulas, & Ephelidas. Sed eripi tamen fœminis cura cultus ſui non poteſt. Ex his autem quas ſuprà poſui, Vari, Lenticulæq; vulgo notæ ſunt, quamuis rarior ea ſpecies eſt, quàm σήμιον Græci vocant, cùm ſit ea Lenticula rubicundior, & inæq

inæqualior. Ἐφηλὶς verò à plerisque ignoratur, quæ nihil est, nisi asperitas quædam, & durities mali coloris. Cætera non nisi in facie, Lenticulæ etiam in alia parte nonnunquàm nasci solent. De qua per se scribere alio loco, visum operæpretium non est. Sed Vari cōmodissime tollūtur imposita resina, cui non minus quàm ipsa est, aluminis scissilis, & paulum mellis adiectum est. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, cum pares portiones habent, contritaq; ex aceto sunt, donec ad mellis crassitudinem venerint. His corpus illinendū, & interpositis pluribus horis mane eluendum est, oleoq; leuiter vngendum. Ephelidē tollit resina, cui tertia pars salis fossilis, & paulum mellis adiectum est. Ad omnia verò ista, atque etiam ad colorandas cicatrices potest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem autorem refertur. In ea pares portiones sunt myrobalani, *magmatis, cretæ cimoliæ subcerulæ, nucum amararum. farinæ hordei, atque erui, struthij albi, sertulæ campanæ seminis. Quæ omnia contrita, melle quàm amarissimo coquuntur, illitumq; à vespere vsque mane eluitur.

* crocomagmatis

De oculorum morbis, curationibúsque eorum. & primo de his morbis, qui lenibus medicamentis curantur. CAP. VI.

Sed hæc quidem mediocria sunt. Ingentibus verò, & varijs casibus oculi nostri patent. Qui cùm magnam partem ad vitæ simul & vsum,

vsum, & dulcedinē cōferant, summa cura tuendi sunt. Protinus autē orta lippitudine quædā notæ sunt, ex quibus quid euenturū sit, colligere poßimus. Nam simul ac lacryma, & tumor, & crassa pituita cœperint, si ea pituita lacrymæ mista est, & ea lacryma calida est, pituita verò alba, & mollis, tumor nō durus, longæ valetudinis metus non est. At si lacryma multa, & calida, pituitæ paulū, tumor modicus, idq́; in vno oculo est, longum id, sed sine periculo futurū est. Idq́; lippitudinis genus minime cum dolore est, sed vix ante vigesimū diem tollitur, nonnunquā per duos menses durat, sed quādoq; finitur. Si pituita alba & mollis esse incipit, lacrymæq́; miscentur, aut si simul hæ vtrunq; oculum inuaserūt, potest esse breuior, sed periculum vlcerum est. Pituita autem sicca & arida dolorem quidem mouet, sed maturius desinit, nisi quid exulcerauit. Tumor magnus si sine dolore est & siccus, sine vllo periculo est. Si siccus quidem, sed cum dolore est, ferè exulcerat, & nonnunquā ex eo casu fit, vt palpebra cum oculo glutinetur. Eiusdem exulcerationis timor in palpebris pupillísve est, vbi super magnū dolorem lacrymæ salsæ, calidæq́; eunt, aut etiam si tumore infinito diu lacryma cum pituita profluit. Peius etiamnum est, vbi pituita calida, aut liuida est, lacryma calida aut multa profluit, caput calet, à temporibus ad oculos dolor peruenit, nocturno vigilia vrget. Siquidem sub-

his oculus plerũq; rumpitur, votumq́; est, vt tantum exulceretur. Intus ruptum oculum febricula iuuat. Si foras iam ruptus procedit, sine auxilio est. Si de nigro aliquid albidũ factũ est, diu manet. At si asperũ crassum est, etiã post curationẽ vestigiũ aliquod relinquit. Curari verò oculos sanguinis detractione, medicamẽto, balneo, vino, vetustißimus autor Hippocrates memoriæ prodidit. Sed eorum tẽpora, & caussa parum explicuit, in quibus Medicinæ summa est. Neq; minus in abstinentia, & alui ductione sæpe auxilij est. Hos igitur interdũ inflãmatio occupat, vbi cum tumore in his dolor est, sequiturq́; pituitæ cursus nonnunquam copiosior vel acrior, nonnunquã vtraque parte moderatior. In eiusmodi causa prima omnium sunt, quies & abstinentia. Ergo primo die loco obscuro cubare debet, sic vt à sermone quoq; abstineat. Nullum cibum assumere, si fieri potest, ne aquam quidẽ: sin minus, certè quàm minimum eius. Quòd si graues dolores sunt, commodius secundo die, si tamen res vrget, etiam primo sanguis mittendus est, vtique si in fronte venæ tument, si firmo corpori materia superest. Si verò minor impetus, minus acrem curationem requirit, alium, sed non nisi secundo, tertióue die duci oportet. At modica inflammatio neutrum ex his auxilium desiderat. Satisq́; est vti quiete, & abstinentia. Neque tamen in lippientibus longum ieiunium necessarium est, ne pituita

tuita

tuita tenuior atq; acrior fiat. Sed secundo die dari debet id, quod leuißimum videri potest ex his, quæ pituitam faciunt craßiorem, qualia sunt oua sorbilia. Si minor vis vrget, pulticula quoq;, aut panis ex lacte. Insequentibus diebus, quantum inflammationi detrahetur, tantum adijci cibis poterit. Sed generis eiusdem, vtiq; vt nihil salsum, nihil acre, nihil ex his, quæ extenuant, sumatur, nihil potui præter aquam. Et victus quidem ratio talis maxime necessaria est. Protinus autem primo die croci P. I. ✱. & farinæ candidæ quàm tenuißimæ P. II. ✱. excipere oportet oui albo, donec mellis craßitudinem habeat, idq; in linteolum illinere, & fronti agglutinare, vt compreßis venis pituitæ impetum cohibeat. Si crocum non est, thus idem facit. Linteolo an lana excipiatur, nihil interest. Super inungi verò oculi debent, sic vt croci quantum tribus digitis comprehendi potest, sumatur: myrrhæ ad fabæ, papaueris lacrymæ ad lenticulæ magnitudinem, eaq; cum passo conterantur, & specillo super oculum inducantur. Aliud idem: Myrrhæ P. I. ✱. mandragoræ succi P. II. ✱. papaueris lacrymæ P. II. ✱. foliorum rosæ, cicutæ seminis, singulorum P. IIII. ✱. acaciæ P. IIII. ✱. gummi P. VIII. ✱. Et hæc quidem interdiu. Noctu verò, quò commodior quies veniat, non alienum est superimponere candidi panis interiorem partem ex vino subactam. Nam & pituitam reprimit, & si quid lacrymæ proces-

*sit, absorbet, & oculum glutinari non patitur. Si graue id, & durum propter magnum oculorum dolorem videtur, oui & album, & vitellus in vas defundendum est, adyciendumq; eo mulsi paulum, idq; digito permiscendum. Vbi facta vnitas est, demitti debet lana mollis bene carpta, quæ id excipiat, superq; oculos imponi. Ea res & leuis est, & refrigerando pituitam coërcet, & non exarescit, & glutinari oculum non patitur. Farina quoque ordeacea cocta, & cum malo cotoneo cocto mista, commodè imponitur. Neque ab ratione abhorret etiam penicillo potissimum vti expresso: si leuior impetus est, ex aqua: si maior, ex posca. Priora fascia deliganda sunt, ne per somnum cadant, & hoc superimponi satis est, quia & reponi ab ipso commode potest: & cùm inaruit, iterum madefaciendum est. Si tantum mali est, vt somnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum est, quæ ἀνώδυνα Græci vocant. Satisq; est puero, quod erui, viro quod fabæ magnitudinem impleat. In ipsum verò oculum primo die, nisi * immodica inflammatio est, nihil rectè conijcitur. Sæpe enim potius concitatur eo pituita, quàm minuitur. A secundo die graui quoque lippitudini per indita medicamenta recte succurritur, vbi vel iam sanguis missus, vel aluus ducta est, aut vbi neutrum necessarium esse, manifestum est.*

*modica

De

De diuersis oculorum collyriis.

MVlta autem malorumq́; autorum collyria ad id apta sunt, nouisq́; etiã nunc mistu-ris temperari possunt, cum lenia medicamenta & modice reprimentia, facile & varie misceantur. Ergo nobilissima exequar.

Philonis collyrium.

EST igitur Philonis, quod habet cerussæ elotæ, spodij, gũmi, singulorũ P.I.*. *papaueris lacrymæ cõbustæ* P.I.*. *Illud scire oportet, hic quoq; omnia medicamẽta, singula primũ per se teri, deinde mista, iterũ adiecta paulatim vel aqua vel alio humore: gummi cum quasdã alias facultates habeat, hoc maxime præstare, vt vbi collyria facta inaruerunt, glutinata sint, neque frientur.* Gummi

Dionysii collyrium.

DIonysij verò collyrium est, papaueris lacrymæ combustæ, donec tenerescat, P.I.*. *thuris combusti, gummi, singulorum* P.II.*. *spodij* P.IIII.*.

Cleonis collyrium.

CLeonis nobile admodum, papaueris lacrymæ frictæ P.I.*. *croci* P.I.*. *gummi* P.I.*. *quibus cum teruntur, adijcitur rosæ succus. Aliud eiusdem valẽtius: Squamæ æris quod* στόμωμα *appellant,* P.I.*. *croci* P.II.*. *spodij* P.IIII.*. *plumbi & eloti, & combusti* P.VI.*. *gummi tantundem. Eius aliud quoque ad idẽ est, maxime vbi multa pituita profluit. Castorei* P.*. ℥. *aloës* P.L.*. *croci** P.L.*. *.P.XI.

myrrhæ P.II.✱. *lycij* P.III.✱.*cadmiæ curatæ* P. VIII.✱. *stibis tantundem, acaciæ succi* P.XII. ✱.*quod cum gummi miscuit, liquidum in pixidicula seruatur. Theodotus verò huic compositioni adiecit papaueris lacrymæ combustæ* P.✱. *æris combusti & cloti* P.II.✱. * *nucleorum palmarum combustarum* P.X.✱.*gummi* P.XII.✱.

* *aliàs: nucleos palmarū cōbustos numero x.*

Theodoti collyrium, Acharistum appellatum.

At *ipsius Theodoti, quod à quibusdā ἀχάριστον nominatur, eiusmodi est. Castorei, nardi indici, singulorum* P.I.✱. *lycij* * P.✱. *papaueris lacrymæ tantundem, myrrhæ* P.II.✱. *croci, cerussæ elotæ, aloës. singulorum* P.III.✱. *cadmiæ botryodis elotæ, æris combusti, singulorū* P.VIII.✱.*gummi* * P.VIII.✱.*acaciæ succi* P.XX.✱. *stibis tantundem, quibus aqua pluuialis adijcitur.*

* P.II.

P.XVIII.

Cythion vel Tephrion collyrium.

P*Ræter hæc ex frequentißimis collyrijs est id, quod quidam Cythion, quidam à cinereo colore Tephrion appellant, amyli, tragacanthæ, acaciæ succi, gummi, singulorum* P.I.✱. *papaueris lacrymæ* P.II.✱.*cerussæ elotæ** P.IIII. ✱.*spumæ elotæ* P.VIII. *Quæ æque ex aqua pluuiali conteruntur.*

*P.VIII *spumæ elotæ.*

*P.XIIII

Euelpidis, collyrium, Trygodes nominatum.

E*Velpides autem qui ætate nostra maximus fuit ocularius medicus, vtebatur eo, quod ipse cōposuerat, Trygodes nominabat: Castorei*

P.II.

P.II.✱. lycij, nardi, papaueris lacrymæ, singulorum. P.I.✱. croci, myrrhæ, aloes, singulorum P.IIII.✱. æris combusti✱ P.VIII.✱. cadmiæ, & stibis, singulorum P.XII.✱. acaciæ succi P.XXVI.✱. gummi tantundem. Quo grauior verò quæq; inflammatio est, eo magis leniri medicamentum debet, adiecto vel albo oui, vel muliebri lacte. At si neq; medicus, neq; medicamentum præsto est, sæpius vtrumlibet horum in oculis penicillo ad ipsum facto infusum, id malum lenit. Vbi verò aliquis releuatus est, iamq; cursus pituitæ constitit, reliquias fortasse leniores futuras discutiunt balneum & vinum. Igitur lauari debet leuiter, antè ex oleo perfricatus, diutiusq; in cruribus & feminibus, multaq; calida aqua fouere oculos, deinde per caput prius calida, tum egelida perfundi, à balneo cauere, ne quo frigore afflatúve lædatur: posthæc cibo paulo pleniore, quàm ex eorum dierum consuetudine, vti: vitatis tamen omnibus pituitam extenuantibus. Vinum bibere lene, subausterum, modice vetus, neq; effuse neque timide, vt neque cruditas ex eo, & tamen somnus fiat lenianturq; intus latentia acria. Sed si quis in balneo sensit maiorem oculorum perturbationem quàm attulerat, quod incidere his solet, qui manente adhuc pituitæ cursu festinarunt, quamprimum discedere debet, nihil eo die vini assumere, cibi minus etiam quàm pridie. Deinde cum primum satis pituita substitit iterum ad vsum bal-

P.VIIII.

nei redire. Solet tamen euenire nonnunquàm siue tempestatum vitio, siue corporis, vt pluribus diebus neq; dolor, neq; inflammatio, & minimè pituitæ cursus finiatur. Quod vbi incidit, iamq; ipsa vetustate res matura est, ab his eisdem auxilium petendum est, id est balneo ac vino. Hæc enim vt in recentibus malis aliena sunt, quia concitare ea possunt, & accendere, sic in veteribus quæ nullis alijs auxilijs cesserunt, admodum efficacia esse consuerunt. Videlicet hic quoque vt alibi, cum secunda vana fuerint, contrarijs adiuuantibus. Sed antè tonderi ad cutem conuenit. Deinde in balneo aqua calida quàmplurima caput atq; oculos fouere, tum vtrunque penicillo detergere, & vngere caput irino vnguento: continereq; in lectulo se, donec omnis calor qui conceptus est, finiatur, desinatq; sudor, qui necessario in capite collectus est. Tum ad idem cibi viniq; genus veniendum est sic, vti potiones meracæ sint, obtegendumq; caput, & quiescendum. Sæpe enim post hæc grauis somnus, sæpe sudor, sæpe alui deiectio pituitæ cursum finit. Si leuatum malum est, quod aliquanto sæpius fit, per plures dies idē fieri oportet, donec ex toto sanitas restituatur. Si diebus eisdem aluus nihil reddit, ducenda est, quo magis superiores partes leuētur. Nonnunquā autem ingens inflammatio tanto impetu erumpit, vt oculos sua sede propellat. πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, Græci appellant. His

vtiq;, si vires patiuntur, sanguinē mitti: si id fieri non potest, aluū duci, lōgioremq; inediam indici necessariū est. Opus autem lenißimis medicamē-tis est. Ideoq; Cleonis collyrio quidā quod ex duobus antè positū est, vtuntur. Sed optimū est Nilei. Neq; de vllo magis inter omnes autores cōuenit.

Nilei collyrium omnium optimum.

ID habet nardi Indici, papaueris lacrymæ, singulorum P. I. ✱. gummi P. I. ✱. croci P. II. ✱. foliorum rosæ recentium P. IIII. ✱. Quæ vel aqua pluuiatili, vel vino leni subaustero coguntur. Neq; alienū est malicoriū, vel sertulam cāpanam ex vino coquere, deinde conterere, aut myrrham nigrā cum rosæ folijs miscere, aut hyoscyami folia, cum oui cocti vitello, aut farinā cum acaciæ succo, vel passo, aut mulso. Quibus si folia quoq; papaueris adijciuntur, aliquanto valentiora sunt. Horum aliquo præparato, penicillo fouere oculos oportet, ex aqua calida expresso: in qua antè mel myrti vel rosæ folia decocta sint. Deinde ex illis aliquid imponi. Præter hæc ab occipitio incisa cute, cucurbitula admouēda est. Quòd si per hæc restitutus oculus in sedē suam non est, eodēq; modo prolapsus permanet, scire oportet, lumē esse amissum. Deinde futurum, vt inarescat is, aut in pus vertatur. Si suppuratio se ostendit, ab eo angulo qui propior tempori est, incidi oculus debet: vt effuso pure & inflammatio, ac dolor finiatur, & intus tunicæ residant, quo minus fœda postea

facies sit. Utendum deinde vel iisdem collyriis est ex lacte, aut ouo, vel croco, cui album oui misceatur. Ac si indurnit & sic emortuus est, ne in pus verteretur, quatenus fœde prominebit, excidendum erit, sic vt hamo summa tunica apprehendatur: infra id deinde scalpellus incidat, tantundem medicamenta erunt conyicienda, donec omnis dolor finiatur. Iisdem medicamentis in eo quoq; oculo vtendum est, qui primum procidit, deinde per plura loca fixus est.

De carbunculis oculorum, & eorum curatione.

Solent etiam carbunculi ex inflammatione nasci, nonnunquam in ipsis oculis, nonnunquam in palpebris: & in his ipsis oculis modò ab interiore, modo ab exteriore. In hoc casu aluus ducenda est, cibus minuendus, lac potui dandum, vt acria quæ læserunt, leniantur. Quod ad cataplasmata & medicamenta pertinet, his vtendum, quæ aduersus inflammationes proposita sunt. Atq; hic quoq; Nilei collyrium optimũ est: si tamen carbunculus in exteriore palpebræ parte est, ad cataplasmata aptissimum est lini semen, ex mulso coctum: aut si id non est, tritici farina eodem modo cocta.

De pustulis oculorum & curatione earum.

Pustulæ quoque ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod si inter initia protinus incidit, magis etiam seruanda sunt, quæ de sangui

sanguine, & quiete suprà posui. Sin serius quàm vt sanguis mitti poßit, aluus tamen ducenda est. Si id quoq; aliqua res inhibet, vtiq; victus ratio seruanda est. Medicamentis autem hic quoq; lenibus opus est, quale Nilei, quale Cleonis est.

*Phyletis collyrium, ad pustulas oculorum.

φιλαλήθȣ. * Philalethos

ID quoq;, quod* *Philetis vocatur, huic aptum est, Myrrhæ, papaueris lacrymæ, singulorum* P.I. ✳. *plumbi eloti, terræ samiæ, quæ ἀστὴρ vocatur, tragacanthæ, singulorum* P.IIII. ✳. *stibis cocti, amyli singulorum* P.XVI. ✳. *spodij eloti, cerussæ elotæ, singulorũ* P.VIII. ✳. *Quæ aqua pluuiali excipiuntur. Vsus collyrij, vel ex ouo, vel ex lacte est.*

De vlceribus oculorum, & eorum curatione, & de διὰ βαλαύσ, collyrio.

EX pustulis vlcera interdum fiunt, eaq; recẽtia æque lenibus medicamentis nutrienda sunt, & ijsdem fere quæ suprà in pustulis posui. Fit quoq; proprie ad hæc quod *diabalanu vocatur. Habet æris combusti & eloti papaueris lacrymæ frictæ, singulorum* P.I. ✳. *spodij eloti, thuris, stibis, combusti & eloti, myrrhæ, gummi, singulorum* P.II. ✳.

*διὰ βαλαυσ

Curatio oculorum aliquo casu imminutorum.

EVenit etiam, vt oculi vel ambo, vel singuli, minores fiãt, quàm esse naturaliter debeant. Idq; & acer pituitæ cursus in lippitudine efficit & continuati fletus, & ictus parum bene curati. In his quoq; ijsdem lenibus medicamẽtis ex mu-

liebri lacte vtendum est. Cibis verò his qui maxime corpus alere, & implere consuerunt. Vitandaq; omni modo caussa, quæ lacrymas excitet, curaq; domesticorum, quorum etiam si quid tale incidit, eius notitiæ subtrahendum: atque acria quoq; medicamenta, & acres cibi non alio magis nomine his nocent, quàm quòd lacrymas mouent.

De pediculis palpebrarum.

*GEnus quoq; vitij est, qui inter pilos palpebrarum pediculi nascuntur. Id φθειρίασιν Græci nominant. Quod cũ ex malo corporis habitu fiat, raro non vltrà procedit. Sed fere tempore interposito, pituitæ cursus acerrimus sequitur, exulceratisq; vehemẽter oculis, aciem quoq; ipsam corrumpit. His aluus ducẽda, caput ad cutem tondendum, diuq; quotidie ieiunis perfricãdum. His, ambulationibus, alijsq; exercitationibus diligẽter vtendum, gargarizandũq; ex mulso, in quo nepeta & pinguis ficus decocta sit: sæpe in balneo multa calida aqua fouẽdum caput. Vitandi acres cibi, lacte vinoq; pingui vtẽdum, bibendumq; liberalius quàm edẽdum est. Medicamenta verò intus quidem lenia danda sunt, *ne acriorem pituitam concitẽt. Super ipsos verò pediculos alia, quæ necare eos & prohibere ne similes nascantur, poßint. Ad idipsum spumæ nitri P. I. ✱. sandaracæ P. I. ✱. vuæ taminiæ P. ✱. I. simul teruntur, adijciturq; vetus oleum pari portione, atq; acetum, donec ei mellis craßitudo sit.*

** Aliàs, ne acriores pituitæ concitentur.*

De

De oculorum grauioribus morbis, qui ex inflammationibus oriuntur, & validioribus medicamētis curantur, & de Andreæ collyrio, & de *diacerato.

*διὰ κέρατος.

*curātur

*HActenus oculorum morbi lenibus medicamentis*nutriuntur. Genera deinde alia sunt, quæ diuersam curationē desiderāt, ferèq; ex inflāmationibus nata sunt, sed finitis quoq; his manentia. Atq; in primis in quibusdam perseuerat tenuis pituitæ cursus, quibus aluus ab inferiore parte euocanda est, demendum aliquid ex cibo. Neque alienum est illini frontem compositione Andreæ. Quæ habet gummi P.I.*. cerussæ, stibis, singulorum P.II.*. spumæ argenti & coctæ, & elotæ P.III.*. Sed & ea spuma ex aqua pluuiali coquitur, & arida hæc medicamenta ex succo myrti conterūtur. His illita fronte, cataplasma quoq; super inÿciendū ex farina quæ frigida aqua coacta sit, cuiq; aut acaciæ succus, aut cupressus adiecta sit. Cucurbitula quoq;, inciso vertice, recte accommodatur, aut ex temporibus sanguis emittitur. Inungi verò eo debet quod habet squamæ æris, papaueris lacrymæ, singulorum P.*. ceruini cornu combusti & eloti, plumbi eloti, gummi, singulorum P.IIII.*. thuris P.XII.*. Hoc collyrium quia cornu habet, διὰ κέρατος nominatur. Quotiescunq; non adÿcio quod genus humoris adÿciendū sit, aquam intelligi volo.*

Memigmenon, Euelpidis collyrium.

Ad

AD idem Euelpidis, quod μεμιγμένον nominabat. In eo papaueris lacrymæ, & albi piperis, singulæ unciæ sunt, gummi libra, æris combusti P.I.✱. Inter has autem curationes, post intermissionem aliquā prosunt balneum & vinū. Cumq; omnibus lippiētibus vitādi cibi sunt, qui extenuant, tum præcipue quibus tenuis humor diu fertur. Quod si iam fastidium est eorum, quæ pituitam crassiorē reddunt, sicut in hoc genere materiæ maxime promptū est, confugiendū est ad ea, quę quia ventrē, corpus quoq; astringūt.

De oculorum vlceribus supercrescentibus, sordidis, cauis, veteribus, & curationibus singulorum.

AT vlcera si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescentia, aut sordida, aut caua, aut certe vetera esse consuerunt. Ex his supercrescentia collyrio, quod Memigmenon vocatur, optime reprimuntur. Sordida purgantur & eodem, & eo quod Similion nominatur.

Smilion collyrium.

HAbet æruginis P.III.✱. gummi tantundem, ammoniaci, minij sinopici, singulorū P.XVI.✱. Quæ quidam ex aqua, quidam, quo vehementiora sint, ex aceto terunt.

Phynon collyrium Euelpidis.

ID quoq; Euelpidis, quod * Phynona adpellabat, huic utile est: Croci P.I.✱. papaueris lacrymæ, gummi, singulorum P.II.✱. æris combusti. & eloti, myrrhæ, singulorū P.IIII.✱. piperis albi P.VI.✱

* Aliàs, Pyrron, vel Pyrrona.

P. VI. ✱. *Sed ante linitum hoc ungendum est.*

Sphærion coll rium Euelpidis.

ID quoq; eiusdẽ, quod Sphæriõ nominabat, eodẽ valet. Lapidis hæmatitis eloti P. II. ✱. *piperis grana sex, cadmiæ elotæ, myrrhæ, papaueris lacrymæ, singulorũ* P. III. ✱. *croci* P. IIII. ✱. *gummi.* P. VIII. ✱. *Quæ cum vino amineo cõterũtur.*

Liquidum Euelpidis collyrium.

LIquidum quoque medicamentum ad idem componebat, in quo erant, hæc, æruginis P. ✱. *minij combusti, atramenti sutorij, cinamomi, singuloru* P. III. ✱. *croci, nardi, papaueris lacrymæ, singulorũ* P. I. ✱. *myrrhæ* P. II. ✱. *æris combusti* P. III. ✱. *cineris ex odoribus* P. IIII. ✱. *piperis grana*✱ XV. *Hæc ex vino austero teruntur: deinde cum paßi tribus heminis decoquuntur, donec corpus unum sit. Idq; medicamentum vetustate efficacius fit.*

✱ V.

De cauis oculorum vlceribus, & curationibus.

CAua verò vlcera commodißime implent ex his quæ supra posita sunt, Sphærion, & id quod✱ *Philetis vocatur. Idem Sphærion vetustis vlceribus, & vix ad cicatricem venientibus optime succurrit.*

✱ *aliâs, Philaletis,* φιλαλυθȣ̃ς

Hermonis collyrium.

EST etiam collyrium quod cum ad plura valeat, plurimum tamen proficere in his vlceribus videtur. Refertur ad Hermonem autorem, habet piperis longi P. I. 3. ✱. *albi*✱ P. ✱. *cinnamomi, costi, singulorum* P. I. ✱. *atramenti sutorij,*

✱ P. V.

nardi,

nardi, casiæ, castorei singulorum P.I I. ✱. *gallæ* P.V. ✱. *myrrhæ, croci, thuris, lycij, cerussæ, singulorum* P.V I I I. ✱. *papaueris lacrymæ* P.XII. ✱. *aloës, æris combusti, cadmiæ, singulorum* P.XVI. ✱. *acaciæ, stibis, gummi, singulorum* P.XXV. ✱.

De cicatricibus oculorum, quæ ex vlceribus factæ sunt, & quomodo curari debeant, & de Asclepia, & Canopite & Pyxino, collyriis.

Factæ verò ex vlceribus cicatrices, duobus vitiis periclitantur, ne aut cauæ, aut crassæ sint. Si cauæ sunt, potest, eas implere, id quod sphærion vocari dixi, vel id quod Asclepias nominatur. Habet papaueris lacrymæ P.I I. ✱. *sagapeni, opopanacis, singulorũ* P.III. ✱. *æruginis* P.IIII. ✱. *cumini* P.VIII. ✱. *piperis* P.XII. ✱. *cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorum* P.X V I. ✱. *At si crassæ cicatrices sunt, extenuat vel Smilion, vel Canopitę collyrium quod habet cinamomi, acacię, singulorum* P.I. ✱. *cadmię elotę, croci, myrrhę, papaueris lacrymę, gummi, singulorum* P.I I. ✱. *piperis albi, thuris, singulorum* P.III. ✱. *æris combusti* P.I X. ✱. *cum aqua pluuiatili. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his constat: Salis fossilis* P.IIII. ✱. *ammoniaci, thymiamatis* P.VIII. ✱. *papaueris lacrymæ* P.XII. ✱ *cerussæ* P.X V. ✱. *piperis albi, croci siculi,* **singulorum* P.LII. ✱. *gummi* P.XIII. ✱. *cadmiæ elotæ* P.I X. ✱. *Maxime tollere cicatricem videtur, id quod habet gummi* P.I I I. ✱. *æruginis* P.I. ✱. *crocomagm*

* *Aliàs, singulorũ* XXXI.

magnatis P. IIII. ✱.

De alio genere inflammationis oculorum.

EStetiam genus inflãmationis, in qua si cui tument ac distenduntur cum dolore oculi, sanguinem ex fronte emitti necessarium, multaq́; aqua calida caput atq; oculos fouere, gargarizari ex lenticula, vel ex fici cremore, inungi acribus medicamẽtis, quæ suprà comprehensa sunt, maximeq́; eo quod Sphærion nominatur, quod lapidem hæmatiten habet. Atque alia quoq; vtilia sunt, quæ ad extenuandã aspritudinem fiunt, de qua protinus dicam. Hanc autem inflammatio oculorum ferè sequitur, interdum maior, interdum leuior, nonnunquam etiam ex aspritudine lippitudo fit, deinde aspritudinem ipsam auget, fitq́; ea in alijs breuis, in alijs longa, & quæ vix vnquàm finiatur. In hoc genere valetudinis quidã crassas durasq́; palpebras, & ficulneo folio & asperato specillo, & interdum scalpello eradunt, versasq́; quotidie medicamentis suffricant. Quæ neq; nisi in magna vetustaq́; aspritudine, neque sæpe facienda sunt. Nam melius eôdẽ ratione victus & idoneis medicamentis peruenitur. Ergo exercitationibus vtemur, & balneo freq̃uẽtiore, multaq́; oculorum palpebras aqua calida fouebimus. Cibos autẽ sumemus acres, & extenuantes.

Cæsarianum collyrium.

AT medicamẽtum id quod Cæsarianum vocatur, habet atramenti sutorij P. I. ✱. *mi-*

syos

syos P.✱.piperis albi P.V.✱. papaueris lacrymæ, gummi, singulorũ P.II.✱. cadmiæ lotæ P.III.✱. stibis P.VI.✱. Satisq; constat, hoc collyrium aduersus omne genus oculorum valetudinis idoneũ esse, exceptis his quæ lenibus✱ nutriuntur.

✱ *Aliàs, curantur*

Hieracis collyrium.

ID quoq; quod Hieracis nominatur, ad aspritudinem potest: Habet myrrhæ P.I.✱.ammoniaci, thymiamatis P.II.✱.æruginis rasæ P.IIII.✱. cum aqua pluuiatili. Ad idem idoneum est etiam id quod Canopite est, & id quod Similion vocatur, & id quod pyxinum, & id quod Sphærion. Si composita medicamẽta non adsunt, felle caprino, vel quàm optimo melle satis commode aspritudo curatur.

De Xerophthalmia, genere aridæ lippitudinis.

EST etiam genus aridæ lippitudinis, ξηροφθαλμίαν Græci appellant: neque tument, neque fluunt oculi, sed rubent tantum, & cum dolore quodam grauescunt, & noctu prægraui pituita✱ inarescunt: quantoq; minor generis huius impetus, tanto finis minus expeditus est. In hoc vitio multum ambulare, multum exerceri, lauari sæpe, ibiq; desudare, multaq; frictione vti necessarium est. Cibi neq; qui implent.neq; nimium acres apti sunt, sed inter hos medij. Mane vbi concoxisse manifestum est, non alienum est ex sinapi gargarizare, tum deinde caput atq; os diutius✱ perfricare.

✱ *inhærescunt*

✱ *Aliàs, defricare*

Rhin

Rhinion collyrium.

Collyrium verò aptißimũ est, quod Rhinion vocatur. Habet myrrhę P. I. ✻. papaueris lacrymæ, acaciæ succi, piperis, gummi, singul. P. I. ✻. lapidis hæmatitis, lapidis phrygij, licij, lapidis scissilis, singulorũ P. II. ✻. æris combusti P. IIII. ✻. Ac pyxinum quoque eodem accommodatum est.

Ad oculos scabros, collyria.

SI verò scabri oculi sunt, quòd maxime in angulis esse consueuit, potest prodesse Rhinion, id quod suprà positum est: potest similiter prodesse id quòd habet æruginis rasæ, piperis longi, papaueris lacrymæ, singulorum P. ✻. II. piperis albi. gummi, singulorum P. ✻. IIII. cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorum P. VI. ✻. Nullum tamen melius est quàm Euelpidis, quod Basilicon nominabat. Habet papaueris lacrymæ, cerussæ, lapidis Asij, singulorum P. II. ✻. gummi P. XIII. ✻. piperis albi P. IIII. ✻. croci P. VI. ✻. psorici P. XIII. ✻. Nulla autem per se materia est, quæ Psoricum nominetur, sed chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plus ex aceto simul conteruntur, idq; in vas fictile additum, & contectum ficulneis folijs sub terra reponitur, sublatumq; post dies viginti rursus teritur, & sic appellatur. Verùm in basilico quoque collyrio conuenit, ad omnes affectus oculorum id esse idoneum, qui non *lenibus medicamentis curantur. Vbi non sunt autem medicamenta composita, scabros angulos

ψωρικοῦ descriptio, quę eadem fere & à Doscoride traditur.

*leuibus

Z leuant

leuant & mel & vinum. Succurritq; & his, & aridæ lippitudini, si quis panem ex vino subactū super oculum imponit. Nam cum fere sit humor aliquis, qui modo ipsum oculum, modo angulos, aut palpebras exasperat, sic, & si quid prodit humoris, extrahitur, & si quid iuxtà est, repellitur.

Ad Caligationem oculorum, quæ propter lippitudinem oritur, remedia & collyria.

Caligare verò oculi nonnunquam ex lippitudine, nonnunquam etiam sine hac propter senectutem, imbecillitatemúe aliam consuerunt. Si ex reliquijs lippitudinis id vitium est, adiuuat collyrium, quod Asclepias nominatur. Adiuuat id quod ex crocomagmate fit.

διὰ κρόκου collyrium.

Proprie etiam ad id componitur, quod διὰ κρόκου vocant: habet piperis P. I. ✳. *croci cilicis, papaueris lacrymæ, cerussæ, singulorum* P. II. ✳. *psorici, gummi, singulorum* P. IIII. ✳.

Ad caligationem oculorum, quæ propter senectutem, aut aliam imbecillitatem fit.

At si ex senectute, aliáve imbecillitate id est, recte inungi potest, & melle quàm optimo, & cyprino, & oleo vetere. Commodissimum tamen est, balsami partē vnam, & olei veteris, aut cyprini partes duas, mellis quàm acerrimi partes tres miscere. Vtilia quoq; huic medicamēta sunt, quæ ad caliginem proxime, quæq; ad extenuādas cicatrices suprà comprehensa sunt. Cuicunq; verò oculi caligabunt, huic opus erit multa ambula-

tione

tione atque exercitatione, frequenti balneo, vbi totum quidem corpus perfricandum est, præcipue tamen caput, & quidem irino, donec insudet, velandumq; postea, nec detegendum antequam sudor, & calor domi conquierint. Tum cibis vtẽdum acribus, & extenuantibus, interpositisq; aliquibus diebus, ex sinapi gargariZandum.

De suffusione oculorum.

SVffusio quoq; (quam Græci ὑπόχυσιν nominant(interdum oculi potentiæ, qua cernit, se opponit. Quòd si inueterauerit, manu curandũ est. Inter initia nonnunquam etiam certis obseruationibus discutitur. Sanguinem ex fronte vel naribus mittere, in temporibus venas adurere, gargariZando pituitã euocare, suffumigare oculos acribus medicamentis, inungere expedit. Victus optimus est, qui pituitam extenuat.*

*pituitæ

De resolutione oculorum, quæ Paralysis dicitur.

AC ne resolutio quidẽ oculorum, quã παράλυσιν Greci nominãt, alio victus modo, vel alijs medicamentis curanda est. Exposuisse tãtum genus vitij satis est. Igitur interdũ euenit, modo in altero oculo, modo in vtroque, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex distẽtione neruorũ, qua vehemẽter oculus ipse concussus est, vt his neque quoquam intendi poßit, nec omnino consistat: sed huc illucúe sine ratione moueatur, ideoq; ne conspectum quidem rerum præstet.

De Mydriasi oculorum.

Non multū ab hoc malo distat id, quod μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla effunditur & dilatatur, aciesq; eius hebescit: ac penè difficillime genus id imbecillitatis eliditur. In vtraque verò, id est, & paralysi & mydriasi, pugnandum est per eadem omnia, quæ in caligine oculorū præcepta sunt, paucis tantū mutatis: siquidem ad caput irino interdum acetum, interdum nitrū adyciendum est, melle inungi satis est. Quidā in posteriore vitio calidis aquis vsi releuatiq;. Quidam sine vlla manifesta caussa subito obcæcati sunt. Ex quibus nonnulli cum aliquandiu nihil vidissent, repētina profusione alui lumē receperūt. Quo minus alienū videtur, ex recēti re & interposito tēpore medicamētis quoq; moliri deiectiones, quæ omnem noxiam materiā in inferiora depellant.

De imbecillitate oculorum.

Præter hæc imbecillitas oculorum est, ex qua quidem interdiu satis, noctu nihil cernunt, quod in fœminam bene respondentibus menstruis non cadit. Sed sic laborantes inungi oportet sanguine iocinoris, maxime hircini: si minus, caprini: vbi id assum coquitur, excepto: atque edi quoque ipsum iecur debet. Licet tamen etiam iisdem medicamentis non inutiliter vti, quæ vel cicatrices, vel aspritudinem extenuant: quidam contritò semine portulacæ mel adyciunt, eatenus ne id ex specillo distillet, eoq; inungunt.*

**aliàs humore iocin.*

Exer

Exercitationibus, balneo, frictionibus, gargarizationibus iisdem, his quoq; vtendum est.

Ad oculos, qui extrinsecus offenduntur, cum sanguine suffusi sunt.

ET hæc quidem in ipsis corporibus oriuntur. Extrinsecus verò interdum si ictus oculum lædit, vt sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est, quàm sanguine vel columbæ, vel palumbi, vel hirundinis inungere. Neque id sine caussa fit, cum horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquū statum redeat, celeberrimeq; hirundinis. Vnde etiā locus fabulæ factus est, aut per parentes, aut id herba chelidonia restitui, quod per se sanescit. Eorum ergo sanguis nostros quoq; oculos ab externo casu commodissime tuetur, hoc ordine, vt sic hirundinis optimus, deinde palumbi, minime efficax columbæ & illi ipsi, & nobis. Supra percussum verò oculum ad inflammationem leniendam, non est alienum imponere etiam cataplasmata. Sed ammoniacus, vel quilibet alius quàm optimus teri debet, sic vt ei paulatim oleū adijciatur, donec craßitudo strigmenti fiat. Id deinde miscendum est cum hordeacea farina, quæ ex mulso decocta sit. Facile autē recognitis omnibus, quæ medici quoq; prodiderunt, apparere cuilibet potest, vix vllum ex his, quę suprà cōprehensa sunt, oculi vitiū esse, quod nō simplicibus quoq;, & prōptis remedijs submoueri poßit.*

*Armeniacus legendū, vt subaudiatur lapis.

De aurium morbis, & curationibus. CAP. VII.

HActenus in oculis ea reperiũtur, in quibus medicamenta plurimum poßint. Ideoq; ad aures trãseundum est, quarum vsum proximum à luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquãto maius periculum est: nam vitia oculorum intra ipsos nocẽt. Aurium inflammationes doloresq́;, interdum etiam ad dementiam mortemq́; præcipitant. Quo magis inter initia protinus succurrendum est, ne maiori periculo locus sit. Ergo vbi primum dolorem aliquis sensit, abstinere & continere se debet. Postero die, si vehemẽtius malum est, caput tondere, idq́; irino vnguento calido perungere & operire. At magnus cum febre vigiliaq́; dolor exigit, vt sanguis quoq; mittatur. Si id aliquæ caussæ prohibent, aluus soluenda est. Cataplasmata quoq; calida subinde mutata prosiciũt, siue fœni Græci, siue lini, siue alia farina ex mulso decocta est. Recte etiam subinde admouentur spongiæ, ex aqua calida expressæ. Tum leuato dolore, ceratum circundari debet ex irino aut cyprino factum. In quibusdam tamen melius, quod ex rosa factum est, proficit. Si vehemens inflammatio somnũ ex toto prohibet, adyci cataplasmata debent, papaueris, corticis fricti atq; contriti, sic vt ex his pars dimidia sit, eaq́; tum simul ex passo misto decoquatur. In aurem verò infundere aliquod medicamentũ oportet, quod semper antè tepefieri conuenit, commodißimeq́; per strigilem instillatur. Vbi auris repleta est, super lana mol-

lis addenda est, quæ humorem intus contineat. Et hæc quidem communia sunt. Medicamentũ verò est & rosæ, & radicum arundinum succus, & oleum in quo lũbrici cocti sunt, & humor ex amaris nucibus, aut ex nucleo mali persici expressus. Composita verò ad inflammationem doloremq́; leniendum hæc ferè sunt: Castorei, papaueris lacrymæ pares portiones conteruntur, deinde adijcitur his passum. Vel papaueris lacrymæ, croci, myrrhæ par modus, sic teritur, vt inuicem modo rosa, modo passum instilletur. Vel id quod amarum in ægyptia faba est, cõteritur rosa adiecta. Quibus myrrhæ quoq; paulum à quibusdam miscetur, vel papaueris lacrymæ, aut thus cũ muliebri, lacte vel amararum nucum cum rosæ succo. Vel castorei, myrrhæ, papaueris lacrymę pares portiones cũ passo. Vel croci P. I. ✳. myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum P. ✳. 3. quibus cùm teruntur, paulatim miscentur passi cyathi tres, mellis minus cyatho. Idq́; ex primis medicamẽtis est. Vel papaueris lacryma ex aceto. Licet etiam compositione vti Themisonis, quæ habet castorei, opopanacis, papaueris lacrymæ ex aceto, singulorum P. I I. ✳. spumæ lycij P. I I I I. ✳. Quæ contrita passo excipiuntur, donec cerati crassitudinem habeant, atq; ita reponuntur. Vbi vsus requiratur, rursus idem medicamentum adiecto passo, specillo teritur. Illud perpetuum est, quotiescunq; crassius medicamentum est, quàm vt in aurem instillari pos-

sit, adijciendum eum esse humorẽ, ex quo id componi debet, donec satis liquidum sit. Si verò pus quoq; aures habent, rectè lycium per se infunditur, aut irinum vnguẽtum, aut porri succus cum melle, aut centaureæ succus cum passo, aut dulcis punici mali succus in ipsius cortice tepefactus: adiecta myrrhæ exigua parte. Rectè etiam miscentur myrrhę (quam στακτὴν cognominat) P. I. ✱. *croci tantundem, nuces amaræ* XV. *mellis sesquicyathus. Quæ contrita, cum vtendum est, in cortice punici mali tepefiant. Ea quoq; medicamenta quæ oris exulcerati caussa componuntur, æque vlcera auriũ sanãt. Quæ si vetustiora sunt, & multa sanies fluit, apta compositio est, quæ ad autorem Erasistratum refertur, piperis* P. ✱. *croci* P. I. 3. ✱. *myrrhæ, misyos cocti, singulorum* P. II. ✱. *æris cõbusti* P. II. ✱. *Hæc ex vino terũtur. Deinde vbi inaruerunt, adijciuntur passi heminæ tres, & simul coquuntur. Cum vtendum est, adijcitur his mel & vinum. Est etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod habet lentisci* P. I. ✱. *gallæ* P. I. ✱. *omphacis* P. I. ✱. *succum punici mali. Est Menophili validum admodum, quod ex his constat, piperis longi* P. I. ✱. *castorei* P. I I. ✱. *myrrhæ, croci, papaueris lacrymæ, nardi syriaci, thuris, malicorij, ex Aegyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quàm optimi, singulorum* P. I I I I. ✱. *Quibus, cum teruntur, adijcitur acetum quàm acerrimum, donec crassitu-*

do

do in his paßi fiat. Est Cratonis, cinamoni, casiæ, singulorũ P. I. ✱. lycij, nardi, myrrhæ, singul. P. I. ✱. aloës P. II. ✱. mellis cyathi tres, vini sextarius. Ex quibus vinum cum lycio decoquitur, deinde his alia miscentur. At si multum puris, malusq; odor est, æruginis rasæ, thuris, singulorũ P. II. ✱. mellis cyathi duo, aceti quatuor simul incoquuntur. Vbi vtẽdum est, dulce vinum miscetur. Aut aluminis scißilis, papaueris lacrymæ, acaciæ succi par põdus miscetur, hisq; adijcitur hyoscyami succi dimidio minor quàm vnius ex superioribus portio, eaq; trita, ex vino diluuntur. Per se quoq; hyoscyami succus satis proficit. Cõmune verò auxilium aduersus omnes aurium casus, iamq; vsu comprobatũ Asclepiades composuit. In eo sunt cinamomi, casiæ, singulorum P. I. ✱. flores iunci rotundi, castorei albi piperis longi, amomi, myrobalani, singulorũ scrupuli duo, thuris masculi, nardi syriaci, myrrhæ pinguis, croci, spumæ nitri, singulorum P. II. ✱. Quæ separatim contrita, rursus mista ex aceto conteruntur, atq; ita condita, vbi vtendum est, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus est, Polybij sphragis ex dulci vino liquata. Quæ compositio priore libello cõtinetur. Quòd si & sanies profluit, & tumor est, non alienum est, misto vino per oricularium clysterem eluere, & tum infundere vinum austerum cum rosa mistũ, cui spodij paulum sit adiectum, aut lycium cum lacte, aut her-

bæ sanguinalis succum cum rosa, aut mali punici succum cũ exigua parte myrrhæ. Si sordida quoq; vlcera sunt, melius mulso eluuntur, & tum aliquod ex his, quæ suprà scripta sunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, & caput vtiq; tõdẽdũ est, & multa calida aqua perfundendũ, & gargarizandũ, & vsq; ad laßitudinẽ ambulandum, & cibo modico vtendum est. Si cruor quoq; ex vlceribus apparuit, lyciũ cum lacte debet infundi, vel aqua, in qua rosa decocta sit, succo aut herbę sanguinalis, aut acacię adiecto. Quòd si super vlcera caro increuit, eaq́; mali odoris sanguinẽ fundit, aqua tepida elui debet: tamẽ infundi id, quod ex thure & ærugine, et aceto, & melle fit, aut mel cũ ærugine incoctũ. Squama quoq; æris cũ sandaraca contrita per fistulam recte instillatur.

Aduersus aurium vermes.

VBi verò vermes orti sunt, si iuxtà sunt, protrahendi oriculario specillo sunt. Si longius, medicamẽtis enecandi, cauendumq́; ne postea nascantur. Ad vtrunq; proficit album veratrum cum aceto contritum. Elui quoque aurem oportet vino, in quo marrubium decoctum sit. Sic emortui vermes in primam auris partem prouocabuntur, vnde facillime educi poßunt.

Ad compressa aurium foramina.

SIn foramen auris compreßum est, & intus crassa sanies subest, mel quàm optimum addendum est. Si id parum proficit, mellis cyatho

&

& dimidio, æruginis rasæ P. II. ✱. adijciendum est, incoquendumq;, & eo utendum. Iris quoque cum melle idem proficit. Item mellis & rosæ scrupuli duo. Item galbani P. II. ✱. myrrhæ cum melle & fellis taurini, singulorum P. II. ✱. vini quantum satis est ad myrrham diluendam.

Ad grauem auditum.

VBi verò grauius aliquis audire cœpit, quod maxime post longos capitis dolores euenire consueuit. In primis aurẽ ipsam considerare oportet. Apparebit enim aut crusta, qualis super vlcera innascitur, aut sordiũ coitus. Si crusta est, infundendum est aut oleum calidum, aut cum melle ærugo, vel porri succus, aut cũ mulso nitri paulũ. Atq; vbi crusta à corpore iam recedit, eluẽda auris aqua tepida est, quo facilius ea per se diducta oriculario specillo protrahatur. Si sordes æque molles sunt, eodem specillo eximendæ sunt. At si duræ sunt, acetũ & cum eo nitri paulũ conijciendum est. Cumq; emollitæ sunt, eodẽ modo elui aurẽ purgariq; oportet. Quòd si capitis grauitas manet, attondendũ idem, & leniter, sed diu perfricãdum est: adiecto vel irino vel laureo oleo, sic vt virilibet paulũ aceti misceatur: tum diu ambulãdum, leniterq; post vnctionem aqua calida caput fouẽdũ. Cibisq; vtendũ ex imbecillissima, & media materia, magisq; assumẽdæ dilutæ potiones, nõnunquã gargarizandũ est. Infundendum autẽ in aurẽ castoreũ cũ aceto, & laureo oleo, & succo

radic

*radiculæ corticis. Aut cucumeris agrestis succus, adiectis contritis rosæ folijs. Immaturæ quoque uuæ succus cum rosa instillatus, aduersus * surditatem satis proficit.*

* sordiditatem

Ad sonitum aurium intra seipsas.

ALiud vitij genus est, vbi aures intra seipsas sonant. Atq; hoc quoq; fit, ne externum sonum accipiant. Leuissimũ est, vbi id ex grauedine est. Peius, vbi ex morbis, capitisúe longis doloribus incidit. Pessimum, vbi magnis morbis venientibus, maximeq; comitiali, prouenit. Si ex grauedine est, purgare aurem oportet, & spiritum continere, donec inde humor aliquis expumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, frictionem, perfusionem, gargarizationemq; pertinet, eadem facienda sunt. Cibis nõ vtendum nisi extenuantibus. In aurẽ dandus radiculæ succus cum rosa, vel cum succo radicis ex cucumere agresti, vel castoreum ex aceto, & laureo oleo. Veratrum quoq; cũ aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & inde collyrium factũ in aurem demittitur. Si sine his cœpit, ideoq; nouo metu terret, in aurẽ dari debet castoreum cũ aceto, vel irino, vel laureo oleo, aut huic mistum castoreum cũ succo nucum amararum, aut myrrha & nitrũ cũ rosa & aceto. Plus tamen in hoc quoq; proficit victus ratio. Eademq; facienda sunt, quæ suprà comprehendi, cum maiore quoq; diligentia: & præterea donec his sonus finiatur, à vino abstinendum.

nendum. Quòd si simul & sonus & inflammatio est, laureum oleum coniecisse abunde est, aut id quod ex amaris nucibus exprimitur, quibus quidam vel castorcum, vel myrrham miscent.

Ad ea quæ in aurem inciderunt extrahenda.

Solet etiã interdum in aurem aliquid incidere vt calculus, aliquódve animal. Si pulex intus est, cõpellendũ eo lanæ paulũ est, quò ipse is subit, et simul extrahitur. Si nõ est secutus, aliúdve animal est, specillũ lana inuolutũ in resinã quàm glutinosissimã, maximeq; terebinthinã demittendum, idq; in aurem inijciendũ, ibiq; vertendum est. Vtiq; enim comprehendet & eximet. Sin aliquid exanime est, specillo oriculario protrahendũ est, aut hamulo retuso paulum recuruato. Si ista nihil proficiunt, potest eodẽ modo resina protrahi. Sternutamenta quoq; admota id commode elidũt, aut oriculario clystere aqua vehementer intus compulsa. Tabula quoq; collocatur media inhærens capitibus vtrinq; pendẽtibus, superq; eam homo deligatur in id latus versus, cuius auris eo modo laborat, sic vt extra tabulam emineat. Tum malleo caput tabulæ, quod à pedibus est, feritur: atq; ita concussa aure, id quod inest, excidit.

De Narium morbis, & curationibus. CAP. VIII.

Nares verò exulceratas fouere oportet vapore aquæ calidæ, id est spongia expressa atq; admota. Fit & subiecto vase oris angusti, calida aqua repleto. Post id fomentum illinenda

vlcera ſunt, aut plumbi recremento, aut ceruſſa. Aut argēti ſpumam cum quolibet horum aliquis conterit, eiq; dum teritur, inuicem vinū & oleum myrteum adijcit, donec mellis craßitudinem fecerit. Sin autem ea vlcera circa nares ſunt, pluresq; cruſtæ & odorem fœdum habent, quod Genus Græci ὀζαίναν appellant, ſciri quidem debet, vix ei malo poſſe ſuccurri. Nihilominus tamē hæc tentari poſſunt, vt caput ad cutem tondeatur, aßidueq; vehementer perfricetur, multa calida aqua perfundatur, multa ei deambulatio ſit, cibus modicus, neq; acer, neq; valentißimus. Tum in narē ipſam mel cum exiguo modo reſinæ terebinthinæ conijciatur, quod ſpecillo quoq; inuoluto lana fit, attrahaturq; ſpiritu is ſuccus, donec in ore guſtus eius ſentiatur. Sub his enim cruſtæ reſoluuntur, quæ tum per ſternutamenta elidi debent. Puris vlceribus vapor aquæ calidæ ſubijciēdus eſt. Deinde adhibendū aut lycium ex vino dilutū, aut amurca, aut omphacium, aut mentæ, aut marrubij ſuccus, aut atramentū ſutorium, quod candens factū deinde contritū ſit: aut interior ſcillæ pars cōtrita, ſic vt horū cuilibet mel adijciatur. Cuius in cæteris admodum exigua pars eſſe debet: in atramento ſutorio tanta, vt ea miſtura liquida fiat, cum ſcilla vtiq; pars maior, inuoluendumq; lana ſpecillum eſt, & in eo medicamento intingendum, eoq; vlcera implenda ſunt. Rurſusq; linamentum inuolutum & oblongum eodem medicamento illi-

nendum, dimittendumq́; in narem eſt, & ab inferiore parte leniter deligandum. Idq́; per hyemem, & ver, bis die: per æſtatem, & autumnum, ter die fieri debet. Interdũ verò etiam in naribus carunculæ quædam, ſimiles muliebribus mammis naſcũtur, hæq́; imis partibus, quæ carnoſiſſimæ ſunt, inhærent. Has curare oportet medicamentis adurentibus ſub quibus ex toto conſumuntur. Polypus verò eſt carũcula, modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens, narem implet, modò retro per id foramen, quò ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeo increſcit, vti poſt vuam conſpici poſſit, ſtrangulatq́; hominem maxime, auſtro aut euro flante, ferèq́; mollis eſt, raro dura: eaq́; magis ſpiritum impedit, & nares dilatat, quæ ferè καρκινώδες eſt, itaq́; attingi non debet. Illud aliud genus ferè quidem ferro curatur, interdum tamen inareſcit, ſi addita in narem per linamentum aut penicillum ea compoſitio eſt, quæ habet minij ſinopici, chalcitidis, calcis, ſandaracæ, ſingulorum P. I. ✳. atramenti ſutorij P. II. ✳.

πολύπους.

De Dentium dolore, & curationibus. CAP. IX.

IN Dentium autem dolore, qui ipſe quoq́; maximus tormentis annumerari poteſt, vinum ex toto circuncidendum eſt. Cibo quoq́; primo abſtinendum, deinde eo modico molliq́; vtendum, ne mandentis dentes irritet, tum extrinſecus admouendus per ſpongiam vapor aquæ calidæ, impo-

nend.

nendumq; ceratum ex cyprino aut irino factum, lanaq; id comprehendendum, caputq; velandum est. Quòd si grauior is dolor est, vtiliter & aluus ducitur, & calida cataplasmata super maxillas iniyciuntur, & ore humor calidus cũ medicamentis aliquibus continetur, sæpiusq; mutatur. Cuius rei caussa & quinq; foliy radix, in vino misto coquitur, & hyoscyami radix, vel in posca, vel in vino misto coquitur, sic vt paulum his salis adyciatur, & papaueris non nimiũ: aridi cortices, & mãdragoræ radix, eodem modo. Sed in his tribus vtiq; vitandũ est, ne quod haustũ erit deuoretur. Ex populo quoq; alba, cortex radicis in hũc vsum in vino misto rectè coquitur, & in aceto cornu ceruinum rasum, & nepeta cũ teda pingui: ac ficus itẽ pinguis vel in mulso, vel in aceto & melle, ex quibus cum ficus decocta est, is humor percolatur. Specillum quoq; lana inuolutum in calidum oleũ demittitur, eoq; ipso dens fouetur. Quinetiã quædam quasi cataplasmata in dentẽ ipsum illinuntur. in quẽ vsum ex malo punico acido atq; arido, malicoryi pars interior cum pari portione, & gallæ & pinei corticis conteritur, misceturq; his miniũ: eaq; contrita aqua pluuiatili coquuntur. Aut panacis, papaueris lacrymæ, peucedani, vuæ taminię sine seminibus, pares portiones conteruntur. Aut galbani partes tres, papaueris lacrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotũ est, nihilominus supra maxillam, ceratum, quale suprà posui,

esse

*esse debet lana obtectum. Quidam etiam myrrhæ, cardamomi, sing. P.I.✱. croci, pyrethri, *ficorum partes, singulorum P.IIII.✱. sinapis P.VIII.✱. contrita linteolo illinunt, imponuntq́; in humero partis eius qua dens dolet. Si is superior est, à scapulis: si inferior, à pectore. Idq́; dolorem leuat: & cum leuauit, protinus submouendum est. Si verò exesus est dens, festinare ad eximendum eum, nisi res coëgit, non est necesse. Sed cum omnibus fomentis, quæ suprà posita sunt, adijciendæ quædã valentiores compositiones sunt, quæ dolorem leuant, quales hæ sunt. Habet autem papaueris lacrymæ P.I.✱. piperis P.II.✱. psoreos P.X.✱. quæ contrita galbano excipiuntur: idq́; circundatur. Aut Menemachi maxime ad maxillares dentes, in qua sunt croci P.I.✱. cardamomi, thuris fuligi nis, ficorum* partes, pyretri, singulorum P.IIII. ✱. sinapi P.VIII.✱. Quidam autem immiscent pyretri, piperis, elaterij, singulorum P.I.✱. aluminis scißilis, papaueris lacrymæ, vuæ taminiæ, sulphuris ignem non experti, bituminis, lauri bac carum, sinapis, sing. P.II.✱. Quòd si dolor eximi eum cogit, & piperis semen cortice liberatum, & eodem modo bacca hederæ coniecta in id foramen, dentem findit, isq́; forte stans excidet. Et plani piscis, quam pastinacam nostri, τρυγῶνα Græci vocant, aculeus torretur, deinde conteritur, resinaq́; excipitur, quæ denti circundata hunc soluit. Et alumen scißile in id foramen contectum*

* ficorum pinguium, fortasse legendũ, aut paruarum

* paruarum, vel pinguiũ: vt suprà.

Pastinaca.

demitti commodius est, quia sic dente seruato, dolorem leuat. Hæc à Medicis accepta sunt. Sed agrestium experimento cognitũ, cum dens dolet, herbam mentastrum cum suis radicibus velli debere, & in peluem coniici, supraq; aquam infundi, collocariq; iuxta sedentem hominẽ vndiq; veste contectum, tum in peluem candentes silices demitti, sic vt aqua tegantur, hominemq; eum hiante ore vaporem excipere, vt suprà dictum est, vndiq; inclusum. Nam & sudor plurimus sequitur. & per os continens pituita defluit, idq; sæpe longiorem, sæpe annuam valetudinem bonam præstat.

De Tonsillis, & eorum cura. CAP. X.

SI verò tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumuerũt, caput velandum est extrinsecus, is locus vapore calido fouendus, multa ambulatione vtendum, caput in lecto sublime habendum, gargarizandumq; est ex reprimentibus. Radix quoq; ea, quam dulcem appellant, contusa & in passo, múlsove decocta idem præstat. Leniterq; quibusdam medicamentis eas illini non alienum est, quæ hoc modo fiunt: Ex malo punico dulci succus exprimitur, & eius sextarius in leni igne coquitur, donec ei mellis craßitudo sit, tum croci, myrrhæ, aluminis scißilis, singulorum P. II. * per se conteruntur, paulatimq; his adijciuntur vini lenis cyathi duo, mellis vnus, deinde priori succo ista miscentur, & rursus leniter incoquuntur. At eiusdem succi sextarius eodem modo co-

Radix dulcis.

quit

quitur, atq; eadẽ ratione trita ei adijciuntur hæc: Nardi P. ✱. omphacij P. I. ✱. cinamomi, myrrhæ, casiæ, singulorum P. I. ✱. Eadem autem hæc & auribus, & naribus purulentis accommodata sunt. Cibus quoq; in hac valetudine lenis esse debet, ne exasperet. Quòd si tanta inflãmatio est ut spiritũ impediat, in lecto conquiescendum, à cibo abstinendum, neq; adsumendum quicquã præter aquã calidam est. Aluus quoq; ducẽda est. Gargarizandum ex fico & mulso. Illinendũ mel, cum omphacio. Intrinsecus admouendus, sed aliquanto diutius, vapor aquæ calidæ, donec ea suppurent, & per se aperiantur. Si pure subſtante non rũpuntur hi tumores, incidẽdi sunt, deinde ex mulso calido gargarizandum ex fico. At si modicus quidem tumor & exulceratio est, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adijciendum est, illinendaq́; ulcera hoc medicamento. Paßi quamdulcissimi tres heminæ ad vnam coquuntur, tum adijcitur thuris P. I. ✱. croci, myrrhæ, singulorum P. I. ✱. leniterq́; omnia rursus feruescunt. Vbi plurima ulcera sunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est. Atq; hic quoq; cibis lenibus opus est, quibus adijci dulce vinum potest.*

* P. V.

De Oris vlceribus, & curationibus, & quę Antheræ sunt. CAP. XI.

VLcera autem oris, si cum inflammatione sunt, & parum pura ac rubicunda sunt, optime his medicamentis curantur, quæ suprà po-

sita ex malis punicis fiunt. Continendusq́; sæpe ore reprimens cremor cui paulum mellis sit adiectum. Vtendum ambulationibus, & non acri cibo. Simulatq; verò pura vlcera esse cæperunt, lenis humor, interdum etiam quàm optima aqua ore continenda est. Prodestq́; assumptum purum vinum, pleniorq́; cibus, dum acribus vacet. Inspergiq́; vlcera debẽt alumine scissili, cui dimidio plus gallæ immaturæ sit adiectũ. Si iam crustas habent, quales in adustis esse consuerunt, adhibendæ sunt hæ compositiones quas Græci ἀνθηρὰς nominant. Iunci quadrati, myrrhæ, sandaracæ, singul. P. IIII. ✱. *aluminis pares portiones. Aut croci, myrrhæ, singulorum* P. II. ✱. *iridis, aluminis scissilis, sandaracæ, singulorum* P. IIII. ✱. *iunci quadrati* P. VIII. ✱. *Aut gallæ, myrrhæ, singulorum* P. II. ✱. *aluminis scissilis* P. II. ✱. *rosæ foliorum* P. IIII. ✱. *Quidam autem croci* P. ✱. *aluminis scissilis, myrrhæ, singulorum* P. I. ✱. *sandaracæ* P. II. ✱. *iunci quadrati* P. IIII. ✱. *miscent. Priora arida insperguntur. Hoc cum melle illinitur, neq; vlceribus tantum, sed etiam tonsillis. Verùm ea longe periculosissima vlcera sunt, quas ἄφθας Græci appellant, sed in pueris: hos enim sæpe consumũt, in viris & mulieribus idem periculum non est. Hæc vlcera à gingiuis incipiunt, deinde palatum totumq́; os occupant: tum ad vuam faucesq́; descendunt. Quibus obsessis, non facile fit, vt puer conualescat. Ac miserius etiam est, si lactens adhuc infans est, quominus*

minus

minus imperari remedium aliquod poteſt. Sed in primis nutrix cogenda eſt exerceri ambulationibus, hiſq; operibus, quæ ſuperiores partes mouent. Mittenda in balneum, iubendaq; ibi calida aqua mammas perfundere, tum alenda cibis lenibus, & his qui facile non corrumpuntur. Potiones, ſi febricitat puer, aquæ: ſi ſine febre eſt, vini diluti. Ac ſi aluus nutrici ſubſtitit, ducenda eſt. Si pituita eius in os coit vomere debet. Tum ipſa vlcera perungenda ſunt melle, cui rhus quem ſyriacum vocant, aut amaræ nuces adiectæ ſunt. Vel miſtis inter ſe roſæ folijs aridis, pineis nucleis, mentæ coliculo, melle. Vel eo medicamento, quod ex moris fit, quorum ſuccus eodem modo quo punici mali ad mellis craßitudinem coquitur, eademq; ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, mel, miſcetur. Neq; quicquam dandum, ad quod humor euocari poßit. Si verò iam firmior puer eſt, gargariZare debet his fere, quæ suprà comprehenſa ſunt. At ſi lenia medicamenta in eo parum proficiunt, adhibenda ea, quæ adurendo cruſtas vlceribus inducant. Quale eſt ſcißile alumen, vel chalcitis, vel atramentum ſutorium. Prodeſt etiam fames, & abſtinentia quanta maxime imperari poteſt. Cibus debet eſſe lenis. Ad purganda tamen vlcera interdum caſeus ex melle recte datur.*

* *ros*

De*linguæ vlceribus. CAP. XII.

* *linguarum*

L**Inguæ quoq; vlcera non alijs medicamentis egent, quàm quæ prima parte ſuperioris*

* *Gingiuę*

capitis exposita sunt. Sed quæ in latere eius nascuntur, diutissimè durant. Videndumq́; est, num contrà dens aliquis acutior sit, qui sanescere sæpe vlcus eo loco non sinit, ideoq́; limandus est.

De parodontidibus gingiuarum tuberculis, deq́; aliis vlceribus gingiuarum. CAP. XIII.

Aldus coniungit hoc caput cum præcedente, neq; titulum addit.

Solent etiam interdũ iuxta dentes in gingiuis tubercula quædã oriri dolentia, παρουλίδας Græci appellant. Hæc initio leniter sale contrito perfricare oportet, aut inter se mistis sale fossili, cõbusto cupresso, nepeta, deinde eluere os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare, donec pituitæ satis profluat. In maiore verò inflammatione iisdem medicamentis vtendum est, quæ ad vlcera oris supraposita sunt: & mollis linamenti paulum inuoluendum aliqua compositione ex his, quas antheras vocari dixi, demittendumq́; id inter dentem & gingiuam: quod si durior erit, & id prohibebit, extrinsecus admouendus erit spongiæ vapor calidus, imponendumq́; ceratũ. Si suppuratio se ostẽdet, diutius eo vapore vtendum erit, & continendum ore calidũ mulsum, in quo ficus decocta sit. Itemq́; subcrudum incidendũ, ne si diutius ibi pus permanserit, os lædat. Quòd si maior is tumor est, cõmodius totus exciditur, sic vt ex vtraque parte dens liberetur. Pure exempto, si leuis plaga est, satis est ore calidam aquam continere, & extrinsecus fouere eodem vapore. Si maior est, lenticulæ cremore: vt iisdem medicamentis, quibus cætera

vlcera

vlcera oris curantur. Alia quoq; vlcera in gingiuis pleruq; oriuntur, quibus eadem quæ in reliquo ore succurrũt. Maxime tamen mandere ligustrum oportet, succumq; eum ore continere. Fit etiam interdum, vt ex gingiuæ vlcere, siue *parodontides sint, siue non sint, diutius pus feratur. Quod aut dente corrupto, aut fracto, vel aliter vitiato osse, maximeq; id per fistulã venire consueuit, vbi incidit, locus aperiendus, dens eximẽdus: testa ossis, si qua excessit, recidenda est: si quid vitiosi est, radendum. Post quę, quid fieri debeat, suprà in aliorum vlcerum curatione cõprehensum est. Si verò à dentibus gingiuæ recedunt, eædem antheræ succurrunt. Vtile est etiã pyra, aut mala non permatura mãdere, & ore eum humorẽ continere. Idẽq; præstare non acre acetum in ore retentum potest.

*παροδόντις fuit, siue non fuit

De Vuæ morbo, & curatione. CAP. XIIII.

VVæ vehemens inflãmatio terrere quoq; debet. Itaq; in hac abstinentia necessaria est, & sanguis recte mittitur: & si id aliqua res prohibet, aluus vtiliter ducitur, caputq; super hæc velandum, & sublimius habendũ est: tum aqua gargarizandum, in qua simul rubus & lenticula decocta sit. Illinenda autem ipsa vua vel omphacio, vel galla, vel alumine scissili, sic vt cuilibet eorũ mel adijciatur. Est etiam medicamentum huic aptũ, quod Andronium appellatur. Cõstat ex his, alumine scissili, squama æris rubri, atramẽto sutorio, galla, myrrha, misy. Quæ per se contrita mi-

Andronium

staq; rursus paulatim adiecto vino austero terun-
tur, donec his mellis craßitudo sit: vbi horum ali-
quo illita vua est, chelidoniæ quoq; succo per co-
chlear illita vua maxime prodest. Fere multa pi-
tuita decurrit, cumq; ea quieuit, ex vino calido
gargarizandum. Quòd si minor in ea inflãmatio,
laser terere, eiq; adijcere frigidã aquã satis est, eãq;
aquam cochleario exceptam ipsi vuæ subijcere: Ac
mediocriter eam tumentem aqua quoq; frigida,
eodem modo subiecta, reprimit. Ex eadem autem
aqua gargarizandum quoq; est, vel cum lasere,
vel sine eo hac curatione vuæ subiecta est.

De Cancro oris. CAP XV.

SI quando autem vlcera oris cancer inuasit,
primo considerandum est, num malus corporis
habitus sit, eiq; occurrendum, deinde ipsa vlcera
curanda. Quòd si in summa parte id vitium est,
satis proficit anthera humido vlceri arida insper-
sa: sicciori cum exigua parte mellis illita. Si paulo
altius, chartæ combustæ partes duæ, auripigmenti
pars vna. Si penitus malum descẽdit, chartæ com
bustæ partes tres, auripigmenti pars quarta. Aut
pares portiones salis fricti, & iridis frictæ. Aut
item pares portiones chalcitidis, calcis, auripi-
gmenti. Necessarium autem est linamentũ in rosa
tingere, & super adurentia medicamenta impo-
nere, ne vicinum & sanum locum lædant. Qui-
dam etiam in acris aceti heminam frictum salem
conijciunt, donec tabescere desinat: deinde id ace-
tum

tum coquunt, donec exiccetur, eumq́; salem contritum inspergunt. Quoties autem medicamentum inijcitur, & antè & pòst os diluendū est, vel cremore lenticulæ, vel aqua in aqua aut eruum, aut oleæ, aut verbenæ decoctæ sint sic, vt cuilibet corū paulum mellis misceatur. Acetum quoq; ex scilla retētum ore, satis aduersus hæc vlcera proficit. Ex aceto cocto sali, sicut suprà demonstratū est, rursus mistum acetum. Sed & diu cōtinere vtrumlibet, & id bis aut ter die facere, prout vehemens malum est, necessarium est. Quòd si puer est, cui id incidit, specillum lana inuolutū in medicamentum demittendum est, & super vlcus tenendum, ne per imprudentiam adurentia deuoret. Et si dolor in gingiuis est, mouenturq́; aliqui dētes, refici eos oportet: nam curationes vehementer impediunt. Si nihil medicamēta proficiēt, vlcera erunt adurenda. Quod tamen in labris ideo non est necessarium, quoniam excidere cōmodius est. Et id quidem æque adustum atq; excisum, sine ea curatione, quæ corpori manu adhibetur, impleri non potest. Gingiuarum verò ossa, quæ hebetia sunt, in perpetuum vstione nudantur. Neq; enim postea caro increscit. Imponēda tamen adustis lenticula est, donec sanitatem, qualis esse potest, recipiant.

De Parotidibus, quæ sub auribus oriuntur.
CAP. XVI.

H*Æc in capite fere medicamentis egent. Sub ipsis verò auribus oriri παρωτίδες solent,*

modo in secunda valetudine ibi inflammatione orta, modo post longas febres, illuc impetu morbi conuerso. Id abscessius genus est. Itaq; nullam nouam curationem desiderat. Animaduersionem tantummodo hanc habet necessariam, quia si sine morbo id intumuit, primum reprimentium experimētum est. Si ex aduersa valetudine, illud inimicum est, maturariq; & quàm primum aperiri commodius est.

De Vmbilici prominentis curatione.
CAP. XVII.

AD Vmbilicos verò prominentes, ne manu ferroq; vtendum sit, antè tentandum est, vt abstineant, aluus his ducatur, imponatur super vmbilicum id, quod ex his constat: Cicutæ & fuliginis, singulorum P. I. *, *cerussæ elotæ* P. IIII. *. *plumbi eloti* P. VIII. *. *ouis duobus, quibus etiā solani succus adijcitur. Hoc dilutius impositū esse oportet, & interim conquiescere hominem, cibo modico vti, sic vt vitentur omnia inflantia.*

De obscœnarum partium vitiis, & curationibus. CAP. XVIII.

PRoxima sunt ea, quæ ad partes obscœnas pertinent, quarum apud Græcos vocabula & tolerabilius se habent, & accepta iam vsu sunt, cum omni ferè medicorum volumine atque sermone iactentur: apud nos fœdiora verba, ne consuetudine quidem aliqua verecundius loquentium commēdata sunt: vt difficilis hæc explanatio sit, simul & pudorem, & artis præcepta seruan*

* *accommodata*

seruantibus. Neq; tamen ea res à scribendo deterrere me debuit. Primum, vt omnia quæ salutaria accepi, comprehenderem, dein quia in vulgus eorum curatio etiam præcipuè cognoscenda est, quæ inuitissimus quisq; alteri ostendit.

De Colis morbis, & curationibus.

Igitur si ex inflammatione Coles intumuit, reduciq; summa cutis, aut rursus induci non potest, multa calida aqua fouendus locus est. Vbi verò glans contecta est, oriculario quoq; clystere inter eam, cutemq; aqua calida inferenda est. Si mollita sic & extenuata cutis, ducenti paruit, expeditior reliqua curatio est. Si tumor vicit, imponenda est vel lenticula, vel marrubium, vel oleæ folia ex vino cocta, sic vt cuilibet eorum, dum teritur, mellis paulum adijciatur. Sursumq; coles ad ventrem deligandus est. Quod in omni curatione eius necessarium est. Isq; homo continere se debet, & abstinere à cibo, & potione aqua tantum à siti vindicari. Postero die rursus adhibendum ijsdem rationibus aquæ fomentum est, & cum vi quoque experiundum, an cutis sequatur. Eaq; si non parebit, leuiter summo scalpello concidenda erit. Nam cum sanies profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur. Siue autem hoc modo victa erit, siue nunquam repugnauerit, vlcera vel in cutis vlteriore parte, vel in glande vltráve eam in cole reperientur: quæ necesse est, aut pura siccáve sint, aut humida, &

purulen

purulenta. Si sicca sunt, primùm aqua calida fouenda sunt: deinde imponendum lycium ex vino est, aut amurca cocta cum eodẽ, aut cum rosa butyrum. Si leuis iis humor inest, vino eluenda sunt, tum butyri, & rosæ mollis paulum, & resinæ terebinthinæ pars quarta adiicienda est, eoq; vtendum. Aut si pus ex his profluit, ante omnia elui mulso calido debent. Tum imponi piperis P. I. ✳. myrrhæ P. II. ✳. croci, misyos cocti, singulorum P. II. ✳. Quæ ex vino austero coquũtur, donec mellis crassitudinem habeant. Eadem autem compositio tonsillis, vuæ madẽtiori, nariumq; vlceribus accommodata est. Aliud ad eam piperis P. I. ✳. myrrhæ P. I. ✳. croci P. II. ✳. misyos cocti P. I. ✳. æris combusti P. II. ✳. primum ex vino austero conteruntur, deinde vbi inaruerunt, iterum teruntur ex passi tribus cyathis, & incoquuntur, donec visci crassitudinem habeant. Aerugo quoq; cum cocto melle, & ea quæ ad oris vlcera suprà comprehensa sunt, curant. Aut Erasistrati compositio, aut Cratonis rectè super purulẽta naturalia imponitur. Folia quoq; oleæ ex nouem cyathis vini coquuntur. His adiicitur aluminis scissilis P. IIII. ✳. lycii P. VIII. ✳. mellis sesquicyathus. Ac si plus puris est, id medicamentum ex melle: si minus, ex vino diluitur. Illud perpetuum est, post curationem dum inflammatio manet, quale supprapositum est, cataplasma suprà dare, & quotidie vlcera eadem ratione curare. Quòd si pus

& mul

& multum, & cũ malo odore cœpit profluere, elui cremore lenticulæ debet, sic, vt ei mellis paulũ adijciatur: aut oleæ, aut lentisci folia, vel marrubiũ decoquendum est, eoq́; humore eodem modo cum melle vtendum, imponendaq́; eadem, aut etiam omphacium cum melle, aut id quod ex ærugine & melle ad aures fit, aut compositio Andronis, aut anthera, sic, vt ei paulum mellis adijciatur. Quidam vlcera omnia, de quibus adhuc dictum est, lycio ex vino curant. Si verò vlcus latius atq; altius serpit, eodem modo elui debet. Imponi verò, aut ærugo, aut omphacium cum melle, aut Andronis compositio, aut marrubij, myrrhæ, aut croci, aluminis scißilis cocti, rosæ foliorum aridorum, gallæ, singulorum P. I. ✱. minij sinopici P. II. ✱. Quæ per se singula primum teruntur, deinde iuncta iterũ melle adiecto, donec liquidi cerati craßitudinẽ habeant: tum in æneo vase leniter coquũtur, ne superfluant. Cũ iam guttæ indurescũt, vas ab igne remouetur, idq́; medicamentũ, prout opus est, aut ex melle aut ex vino liquatur. Idem autẽ per se etiam ad fistulas vtile est. Solet etiam interdum ad neruos vlcus descendere, profluitq́; pituita multa, sanies tenuis maliq́; odoris, non cocta, aut aquæ similis, in qua caro recens lota est. Doloresq́; is locus & punctiones habet. Id genus quãuis inter purulenta est, tamen lenibus medicamentis curãdum est, quale est emplastrũ τετραφάρμακον ex rosa liquatum, sicut thuris quoque paulum ei

miscea-

misceatur. Aut id quod ex butyro, rosa, resina, melle fit, suprà verò à me positum est. Præcipueq́; id vlcus multa calida aqua fouendum est, velandumq́;, neq; frigori committendum. Interdum autem per ipsa vlcera, coles sub cute exesus, sic vt glans excidat. Sub quo casu cutis ipsa circũcidenda est. Perpetuumq́; est, quoties glans, aut ex cole aliquid vel excidit, vel abscinditur, hanc non esse seruadã, ne cõsidat, vlceriq́; agglutinetur, ac neq; reduci poßit postea, & fortasse fistulã quoq; vrinæ includat. Tubercula etiam, quæ φύματα Græci vocãt, circa glandẽ oriũtur, quæ vel medicamẽtis vel ferro adurũtur: & cum crustæ exciderũt, squama æris inspergitur, ne quid ibi rursus increscat.

De Cancri, qui in cole nascitur, curatione.

HAec citra cancrũ sunt, qui cum in reliquis partibus, tum in his quoq; vel præcipue vlcera infestat. Incipit à nigritie, quæ si cutem occupauit, protinus specillum subijciendum, eaq́; incidenda est, deinde oræ vulsella prehendendæ: tum quicquid corruptum est, excidendum, sic vt ex integro quoq; paulum demat, idq́; adurendũ. Quoties quid vstum est, id quoq; sequitur, vt imponenda lenticula sit, deinde vbi crustæ exciderunt, vlcera sic, vt alia, curentur. At si cancer ipsum colem occupauit, inspergenda aliqua sunt ex adurentibus, maximeq́; id quod ex calce, chalcide, auripigmento componitur. Si medicamenta vincũtur, hîc quoq; scalpello quicquid corruptum est,

sic

sic vt aliquid etiam integri trahat, præcidi debet. Illud quoq; æque perpetuum est, exciso cancro vulnus esse adurendum. Sed siue ex medicamentis, siue ex ferro crustæ occalluerunt, magnum periculum est, ne his decidentibus ex cole profusio sanguinis insequatur. Ergo longa quiete & immobili penè corpore opus est, donec ex ipso crustæ puræ leniter resoluantur. At si vel volēs aliquis, vel imprudens, dum ingreditur, immaturæ crustas diduxit, & fluit sanguis, frigida aqua adhibenda est. Si hæc parū valet, decurrendum est ad medicamēta, quę sanguinē supprimunt. Si ne hæc quidē succurrūt, aduri diligēter & timide debet, neq; vllo postea motu dādus eidē periculo locus est.

De Phagedænæ in cole nascentis curatione.

Nonnunquam etiam id genus ibi cancri, quod φαγέδαινα à Græcis nominatur, oriri solet, in quo minime differendum, sed protinus iisdem medicamentis occurrendum est, & si parum valent, ferro adurendum. Quædam etiam nigrities est, quæ non sentitur, & serpit, ac si sustinuimus, vsq; ad vesicam tendit, neq; succurri postea potest. Sed in summa glande circa fistulam vrinæ est, prius in ea tenue specillum demittendū est, ne claudatur: deinde ferro adurendum. Si verò alte penetrauit, quicquid occupatum est præcidēdum est. Cæterum eadem, quæ in aliis cancris, facienda sunt.

De Carbunculo, qui cole nascitur.

Occallo

Occallescit etiam in cole interdum aliquid, idq; omni penè sensu caret, quod ipsum quoq; excidi debet. Carbunculus autem ibi natus, vt primum apparet, oriculario clystere eluendus est. Deinde ipse quoque medicamentis vrendus, maximeq; chalcitide cum melle, aut ærugine cum cocto melle. Vbi is excidit, liquidis medicamentis vtendum est, quæ ad ora vlceris componuntur.

De Testiculorum morbis, & eorum curatione.

IN testiculis verò, si qua inflammatio sine ictu orta est, sanguis ex talo mittẽdus est, à cibo abstinendum, imponendum ex faba farina ex mulso cocta, cum cumino contrito ex melle cocto. Aut cõtritum cuminũ cum cerato ex rosa facto. Aut lini semen frictum, cõtritum, & in mulso coctum, aut tritici farina ex mulso cocta cum cupresso, aut lilij radix contrita. Aut si ijdem induruerunt, imponi debet lini vel fœnigræci semẽ ex mulso coctũ, aut ex cyprino ceratũ: aut simila ex vino cõtrita, cui paulum croci sit adiectum. Si vetustior durities est, maxime proficit cucumeris agrestis radix ex mulso cocta, deinde contrita. Si ex ictu tumẽt, sanguinem mitti necessarium est, magisq; si etiam liuent. Imponendum verò vtrumlibet ex his, quæ cum cumino componũtur, supraq; proposita sunt. Aut ea compositio quæ habet nitri cocti P. I. ✻. resinæ pineæ, gummi, singulorũ P. II. ✻. vuæ taminiæ sine seminibus P. IIII. ✻. mellis quantũ satis sit ad ea cogẽda. Quod si ex ictu testiculis aliquid desit.

desit, fere quoq; increscit, neq; aliter succurri potest, quàm si inciso scroto, & pus emissum, & ipse testiculus excisus est.

De Rhagadiis, & Condylomate, & Hæmorrhoidibus, aliisq; ani morbis, & curationibus eorum: & primo de Rhagadiis.

ANus quoq; multa tædijq; plena mala recipit, nec in se multum abhorrentes curationes habet. At primũ in eo sæpe, & quidem pluribus locis, cutis exciditur, Ῥαγάδια Græci vocãt. Id si recens est quiescere homo debet, & in aqua calida desidere. Colũbina quoq; oua coquenda sunt, & vbi indurуerunt purganda : deinde alterum iacere in aqua bene calida debet, altero calido foueri locus, sic vt inuicem vtroq; aliquis vtatur. Tum tetrapharmacum, aut rhypodes rosa diluendum est, aut hyssopum recens miscendũ cum cerato liquido ex rosa facto. Aut eidem cerato liquido plumbum elotum adijciendum. Aut resinæ terebinthinæ myrrha, aut spumæ argẽti vetus oleum. Et quolibet ex his id perungendum. Si quicquid læsum est, extrà est, neq; intus reconditum, eodem medicameno tinctum linamẽtum superdandum est, & quicquid antè adhibuimus cerato contegendum. In hoc autem casu neq; acribus cibis vtendum, neq; asperis, nec aluum comprimentibus: ne aridum quidem quicquam satis vtile est, nisi admodum paulum. Liquida, lenia, pinguia, glutinosa meliora sunt. Vino leni vti nihil prohibet.

De Condylomate.

Condyloma autem est tuberculum, quod ex quadã inflãmatione nasci solet. Id ubi ortũ est, quod ad quietẽ, cibos, potionesq; pertinet, eadem seruari debent, quæ proxime scripta sunt. Iisdem etiã ouis recte tuberculum id fouetur. Sed desidere antè homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ sunt ex reprimẽtibus. Tum recte imponitur & lenticula cum exigua mellis parte, & sertula campana ex vino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex rosa facto, & cum eodem cerato contritum vel cotoneũ malum, vel malicorij ex vino cocti pars interior, & chalcitis cocta atq; contrita, deinde hyssopo ac rosa excepta. Et ex ea compositione, quæ habet thuris P.I. ✱. aluminis scissilis. P.II.✱. cerussæ P.III.✱. spumæ argenti P.V.✱. Quibus dũ teruntur, inuicẽ rosa & vinũ instillatur. Vinculum autem ei loco linteolum, aut panniculus quadratus est, qui ad duo capita duas ansas, ab altera verò parte totidẽ fascias habet: cũq; subiectus est, ansis ad ventrem datis à posteriore parte in eas adductæ fasciæ conijciuntur, atq; ubi artatæ sunt, dexteriori sinistra, sinisteriori dextra procedit, circundataq; circa aluum inter se nouissime modo deligantur. Sed si vetus condyloma iã induruit, neq; sub his curationibus desidit, aduri medicamento potest, quod ex his constat, æruginis P.II.✱. myrrhæ P.IIII.✱. gummi. P.VIII.✱. thuris P.XII.✱. stibis, papaueris lacrymæ, acacia

cię, sing. P. XVI. ✱. quo medicamento quidam etiã vlcera, de quibus proxime dixi, renouant. Si hoc parum in condylomate proficit, adhiberi possunt etiam vehementius adurentia. Vbi consumptus est tumor, ad medicamẽta lenia transeundum est.

De Hæmorrhoidibus.

TErtiũ autem vitiũ est, ora venarũ tanquam ex capitulis quibusdam surgentia, quæ sæpe sanguinẽ fundunt, αἱμοῤῥοΐδας Græci vocãt. Idq; etiam in ore vuluæ fœminarũ incidere consueuit. Atq; in quibusdam parum tutò supprimitur, qui sanguinis profluuio imbecilliores non fiunt. Habẽt enim purgationem hanc, non morbum. Ideoq; curati quidam cum sanguinis exitum non haberent inclinata in præcordia ac viscera materia, subitis & grauissimis morbis correpti sunt. Si cui verò id nocet, is desidere in aqua ex verbenis debet: impo nere maxime malicoriũ cum aridis rosæ folijs contritum, aut ex his aliqua quæ sanguinem supprimunt. Solet autem oriri inflãmatio, maxime vbi dura aluus eum locum læsit. Tum in aqua dulci desidendum est, & id fouendum ouis, imponendi vitelli cũ rosæ folijs ex passo* subacto: idq; si intus est, digito illinendum: si extra, super illitum panniculum imponendum est. Ea quoq; medicamenta quę recẽtibus scissuris posita sunt, hic idonea sunt. Cibis verò in hoc casu ijsdem, quibus in prioribus, vtendum est. Si ista parum iuuant, solent imposita medicamenta adurentia, ea capitula absumere.

*subactis

mere. Ac si iam vetustiora sunt, sub autore Dionysio inspergenda sandaraca est, deinde imponendum, quod ex his constat: Squamæ æris, auripigmenti, sing. P. V. ✱. saxi calcis P. VIII. ✱. postero die acu compungendum. Adustis capitulis fit cicatrix, quæ sanguinē fundi prohibet. Sed quoties is suppressus est, ne quid periculi afferat multa exercitatione digerenda materia est. Prætereaq; & viris & fœminis, quibus menstrua non proueniūt interdum ex brachio sanguis mittendus est.

Si anus vel os vuluæ procidit, qua curatione vtendum sit.

AT si anus ipse, vel os vuluę procidit (nam id quoque interdum fit) considerari debet purúmne id sit, quod prouolutū est, an humore mucoso circundatum. Si purum est, in aqua desidere homo debet, aut salsa, aut cū verbenis, vel malicorio incocta. Si humidum, vino austero subluendum est, illinendumq́; fæce vini cōbusta. Vbi vtrolibet modo curatum est, intus reponendum est, imponendaq́; plantago contrita, vel folia salicis in aceto cocta, tum linteolum, & supèr lana æque deliganda, cruribus inter se deuinctis.

De vlcere fungo simili, in ano.

FVngo quoq; simile vlcus in eadem sede nasci solet. Id si hyems est, egelida: si aliud tempus, frigida aqua fouendum est: deinde *spuma æris inspergenda, supraq́; ceratum ex myrteo factum, cui paulum squamæ fuliginis, calcis sit adiectum: Si id hac ratione non tollitur, vel medicamentis

*squama

mentis

mentis uehementioribus, vel ferro adurendũ est.

De digitorum vlceribus. CAP. XIX.

Digitorum autem vetera vlcera cõmodissime curantur, aut lycio, aut myrrha cocta, cùm vtrilibet vinũ adiectum est. In ijsdẽ recedere ab vngue caruncula cum magno dolore cõsueuit, πτερύγιον Græci appellant. Oportet alumen melinum rotundũ in aqua liquare, donec mellis crassitudinem habeat: tum quantum eius aridi fuit, tantũdem mellis infundere & radiculam miscere, donec similis croco colore fiat, eoq́; illinere. Quidam ad eundem vsum decoquere simul maluam solent: cum paria põdera aluminis aridi & mellis miscuerint. Si hac ratione ea non exciderunt, excidenda sunt: deinde digiti fouẽdi aqua ex verbenis, imponendumq́; super medicamentũ ita factũ: Chalcitis, malicoriũ, squama æris excipiũtur fico pingui leniter cocto ex melle. Aut chartæ cõbustæ, auripigmẽti, sulphuris ignem non experti par modus cerato miscetur ex myrteo facto. Aut æruginis rasę P. I. ✱. squamę P. II. ✱. mellis cyatho cogũtur, aut pares portiones miscẽtur, saxi calcis, chalcitidis, auripigmẽti. Quicquid horũ impositũ est, tegendũ linteolo aqua madefacto est, tertio die digitus resoluẽdus est. Si quid aridi est, iterũ excidendum, similisq́; adhibenda curatio est. Si non vincitur, purgãdus scalpello, tenuibusq́; ferramẽtis adurẽdus est, & sicut reliqua vsta curãdus est, At vbi scabri vngues sunt, circũ aperiri debent,

quà corpus contingunt, tunc super eos ex hac compositione æque imponi sandaracæ, sulphuris sing. P.II.✱.nitri, auripigmẽti, singulorum P.II.✱. resinæ liquidæ P.VIII.✱. Tertiocq; id die resoluendum est. Sub quo medicamento vitiosi vngues cadunt, & in eorum locum meliores renascuntur.*

* aliàs, P.IIII.

LIBER VII.

De Chirurgica, & qui in ea claruerint, & qualis esse Chirurgus debeat, & quid in hoc libro describatur.

TERTIAM *esse medicinæ partem, quæ manu curet, & vulgo notum, & à me prapositum est. Ea non quidem medicamenta atque victus rationem omittit, sed manu tamen plurimum præstat, estq; eius effectus inter omnes medicinæ partes euidentißimus. Siquidem in morbis cum multum fortuna conferat, eademq; sæpe salutaria, sæpe vana sint, potest dubitari secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoque, in quibus medicamentis maxime nitimur, quamuis profectus euidentior est, tamen sanitatem & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe manifestum est. Sicut in oculis quoq; deprehendi potest, qui à medicis diu vexati, sine his interdum sanescunt. At in ea parte, quæ manu curat, euidens est, omnem profectum, vt aliquid ab alijs adiuuetur, hinc tamen plurimum*

mum trahere. Hæc autem pars cum sit vetustissima, magis tamen ab illo parẽte omnis medicinæ Hippocrate, quàm à prioribus exculta est. Deinde posteaquàm diducta ab alijs habere professores suos cœpit, in Aegypto quoq; increuit, Philoxeno maxime autore, qui pluribus uoluminibus hanc partem diligẽtissime cõprehendit. Gorgias quoq; & Sostratus, & Hieron, & Apollonij duo, & Ammonius Alexandrinus, multiq; alij celebres viri, singuli quædam repererũt. Ac Romæ quoq; non mediocres professores, maximeq; nuper Tryphon pater, & Euelpistus, &, vt ex scriptis eius intelligi potest, horũ eruditissimus Meges, quibusdam in melius mutatis, aliquantum ei disciplinæ adiecerũt. Esse autem chirurgus debet adolescens, aut certè adolescentiæ propior, manu strenua, stabili, nec vnquam intremescente, eaq; non minus sinistra, quàm dextra promptus, acie oculorũ acri, claraq;, animo intrepidus, immisericors, sic, vt sanari velit eum, quem accipit, non vt clamore eius motus, vel magis quàm res desiderat, properet, vel minus quàm necesse est, secet: sed perinde faciat omnia, ac si nullus ex uagitibus alterius affectus oriatur. Potest autem requiri, quid huic parti proprie vendicandũ sit, quia vulnerũ quoq; vlcerũq; multorum curationes, quas alibi executus sum, chirurgi sibi vendicant. Ego eundẽ quidẽ hominẽ posse omnia ista præstare concipio. Atq; vbi se diuiserunt, eũ laudo, qui quàm plu-

rimũ percipit. Ipſe autem huic parti ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus, non accipit, & in quibus vulneribus vlceribúsue plus perfici manu, quàm medicamento credo: tum quicquid ad oſſa pertinet, quæ deinceps exequi adgrediar, dilatisq; in aliud volumẽ oſsibus, in hoc cætera explicabo: præpoſitisq; his, quæ in qualibet parte corporis fiũt, ad ea, quæ proprias ſedes habẽt, trãſibo.

De Luxatis. CAP. I.

LVxata igitur, in quacunq; parte corporis ſunt, quamprimũ ſic curari debent, vt quà dolor eſt, eà ſcalpello cutis crebro incidatur, detergaturq; eodem aduerſo profluens ſanguis. Quòd ſi paulò tardius ſubuenitur, iamq; etiam rubor eſt, qua rubet corpus, ſi tumor quoq; acceſsit, quacunq; is eſt, id optimum auxilium eſt. Tum ſuperdanda reprimentia ſunt: maximeq; lana ſuccida ex aceto & oleo. Quòd ſi leuior is caſus eſt, poſſunt etiam ſine ſcalpello impoſita eadem mederi. Et ſi nihil aliud eſt, cinis quoq; maxime ex ſarmentis. Si is non eſt, quilibet alius ex aceto, vel etiam ex aqua coactus.

De his quæ per ſe intumeſcunt, quomodo excidenda, & curanda ſint. CAP. II.

VErum hoc quidem promptũ eſt. In his autem negotium maius eſt, quæ per ſe vitio intus orto intumeſcunt, & ad ſuppurationẽ ſpectant. Ea omnia genera abſceſſuũ eſſe aliàs propoſui, medicamentaq; eis idonea executus ſum.

Nunc supereſt, vt dicã in iiſdem quæ manu fieri debeant. Ergo priuſquam indureſcant, cutem incidere, & cucurbitulam accommodare oportet, quæ quicquid illuc male corruptaq; materiæ coijt, extrahat, idq; iterũ tertioq; recte fit, donec omne indiciũ inflammationis excidat. Neq; tamen fas non eſt, nihil cucurbitula agere. Interdum enim, ſed raro quicquid abſcedit, velamento ſuo includitur, id antiqui tunicam nominabant. Meges, quia tunica omnis neruoſa eſt, dicit non naſci ſub eo vitio neruũ, quo caro conſumeretur, ſed ſubiecto iam vetuſtiore pure callum circundari. Quod ad curationis rationem nullo loco pertinet, quia quicquid dixi, ſi tunica eſt, idem ſi callus eſt, fieri debet. Neq; vlla res prohibet, etiam ſi callus eſt, tamen quia cingit, tunicam nominari. Tum pure quoq; maturiore hæc interdũ eſſe cõſueuit. Ideoq; quod ſub ea eſt, extrahi per cucurbitulam non poteſt. Sed facile id intelligitur, vbi nihil admota illa mutauit. Ergo ſiue id incidit, ſiue iam durities eſt, in hac auxilij nihil eſt. Et vt aliàs ſcripſi, vel auertenda concurrens eò materia, vel digerenda, vel ad maturitatẽ perducenda eſt. Si priora contigerunt, nihil præter ea neceſſarium eſt. Si pus maturuit in alis quidem & in inguinibus, raro ſecandum eſt. Item vbicunq; mediocris abſceſſus eſt. Item quoties in ſumma cute, vel etiam carne vitium eſt, niſi feſtinare curantis imbecillitas cogit. Satisq; eſt cataplaſmata efficere, vt per

Tunica.

se pus aperiatur. Nam fere sine cicatrice potest esse is locus, qui expertus ferrum non est. Si autem altius malum est, considerari debet, neruosúsne is locus sit, an non sit. Nam si sine neruis est, candēti ferramento aperiri debet. Cuius hæc gratia est, quòd exigua plaga diutius ad pus euocandū patet, paruaq́; postea cicatrix fit. At si nerui iuxtà sunt, *in his periculum est, ne vel distendantur hi, vel membrū debilitent. Necessaria verò opera scalpelli est. Sed cætera etiam subcruda aperiri possunt. Inter neruos verò vltima expectāda maturitas est, quæ cutem extenuet, eiq́; pus iungat, quò propius reperiatur. Itemq́; *aliam rectā plagam desiderāt in carne, quia fere vehementer cutem extenuat, tota ea super pus excidenda est. Semper autē vbi scalpellus admouetur, id agēdū est, vt & quamminime, & quam parcißime plagæ sint: cum eo tamen vt neceßitati succurramus & in modo & in numero. Nam maiores sinus, latius interdū etiam duabus aut pluribus lineis incidēdi sunt. Dandaq́; opera, vt imus sinus exitū habeat, nequis humor intus subsidat, qui proxima & adhuc sana rodēdo sinuet. Est etiā in rerū natura: vt cutis latius excidenda sit. Nam vbi post longos morbos totus corporis habitus vitiatus est, lateq́; se sinus diffundit, & in eo pars cutis pallet, scire licet eam iam emortuā esse, & inutilem futurā. Ideoq́; excidere cōmodius est, maxime si circa articulos maiores id euenit, cubantemq́; ægrum

*ignis alienū est

* alia

ægrum fluens aluus * excrcuit, neq; per alimenta quicquã corpori accedit. Sed excidi ita debet, vt plaga ad similitudinẽ myrtei folij fiat, quo facilius sanescat. Idq; perpetuum est. Vbicunq; medicus ex quacunq; caussa cutem excidit, pure effuso in alis vel inguinibus, linamento opus non est. Spongia ex uino imponenda est. In cæteris partibus, si æquè ea linamenta superuacua sunt, purgationis caussa paulum mellis infundendũ, dein glutinantia super danda. Si illa necessaria sunt, super ea quoq; similiter dari spongia eodẽ modo ex vino expressa debet. Quando autẽ linamentis opus sit, quando non sit, aliàs dictũ est. Cætera eadem, incisa suppuratione, faciẽda sunt, quæ vbi per medicamẽta rupta est, facienda esse proposui.

* exhaurit

De bonis malisve signis exulceratorum:
CAP. III.

PRotinus autem quantum curatio efficiat, quantũq; aut sperari aut timeri debeat, ex quibusdam signis intelligi potest, fereq; iysdẽ quæ in vulneribus exposita sunt. Nam bona signa sunt, somnum capere, facile spirare, siti non confici, cibũ non fastidire, si febricula fuit, ea vacare. Itemq; habere pus album, leue, non fœdi odoris. Mala sunt, vigilia, spiritus grauitas, sitis, cibi fastidium, febris, pus nigrum, aut feculentum, & fœdi odoris. Item procedente curatione eruptio sanguinis: aut si antequàm sinus carne impleatur, oræ carnosæ fiunt. Illa quoq; ipsa carne hebete

nec

nec firma, deficere tamen animam, vel ipsa curatione vel postea, pessimum omnium est. Quinetiã morbus ipse siue subito solutus est, dein suppuratio exorta est, siue effuso pure permanet, non iniuste terret. Estq; inter causas timoris, si sensus in vulnere rodentiũ non est. Sed vt hæc ipsa fortuna huc illúcve discernit, sic medici partiũ est, eniti ad reperiẽdam sanitatẽ. Ergo quoties vlcus resiluerit, eluere id: si reprimendus humor videbitur, vino ex aqua pluuiatili misto, vel aqua in qua lenticula cocta sit, debebit. Si purgandũ erit, mulso: rursusq; imponere eadẽ. Vbi iam repressus videbitur humor, vlcusq; purum erit, produci carnem conueniet, & foueri vulnus pari portione vini ac mellis, superq; imponi spongia ex vino & rosa tincta. Per quæ cum caro producatur, plus tamen (vt aliàs quoq; dixi) victus ratio eo confert, id est solutis iam febribus & cibi cupiditate reddita, balneũ rarum, quotidiana, sed lenis gestatio, cibi potionesq; corpori reficiendo. Apteq; omnia quæ per medicamenta suppuratione quoq; rupta sequuntur, sed quia magno malo vix sine ferro mederi licet, in hunc locum reseruata sunt.

De Fistulis. CAP. IIII.

Aduersus Fistulas quoq;, si altius penetrãt, vt ad vltimas demitti collyrium non possit, si tortuosæ sunt, si multiplices, maius in manu quàm in medicamentis præsidium est, minusq; operæ est, si sub cute transuersæ feruntur, quàm si

recte

rectè intus tendunt. Igitur si sub cute transuersa fistula est, demitti specillum debet, supraq; id ea incidi: si flexus reperiũtur, hi quoq; simul specillo & ferro persequendi sunt. Idemq; faciendum, si plures se quasi ramuli ostendunt. Vbi ad fines fistulæ ventum est, excidendus ex toto callus est, superq; fibulæ dandæ, & medicamentũ quo glutinetur. At si rectà subter tẽdit, vbi, quò maxime ferat, specillo exploratũ est, excidi is sinus debet, dein fibula oris cutis inijcienda est, & æquè glutinãtia medicamẽta superdanda sunt. Aut si corruptius vlcus, quod interdum osse vitiato fit, vbi id quoq; curatũ est, pus mouentia. Solent autem inter costas fistulæ subter exire, quod vbi incidit, eo loco costa ab vtraq; parte decidenda & eximẽda est, ne quid intus corruptũ relinquatur: solẽt vbi costas transierunt, septum id, quod transuersum à superioribus visceribus intestina discernit, violare. Quod intelligi & ex loco, & ex magnitudine doloris potest, & quia nonnunquã spiritus eo, cum humore quasi bullãte prorumpit, maximeq; si hunc ore ille continuit. In eo medicamini locus nullus est. In cæteris verò quæ circa costas sanabilia sunt, pinguia medicamenta inimica sunt, cæteris quæ ad vulnera accommodantur, vti licet. Optime tamen sicca linamenta, vel si purgãdum aliquid videtur, in melle tincta imponũtur. Ventri nullũ os subest, sed ibi perniciosæ admodum fistulæ fiunt, adeo vt Sostratus insanabiles esse cre-

did

diderit. Id nō ex toto ita se habere vsus ostēdit. Et quidē (quod maxime mirū videri potest) tutior fistula est contra iecur, & lienē, & ventriculum, quàm cōtra intestina: non quo perniciosior res ibi sit, sed quo alteri periculo locū faciat. Cuius experimento moti quidā autores parum modum rei cognouerūt. Nam vēter sæpe etiā telo perforatur, prolapsaq; intestina conduntur, & oras vulneris sutura cōprehendunt, quod quemadmodum fiat mox indicabo. Itaq; etā vbi tenuis fistula abdomē perrumpit, excidere eam licet, suturaq; oras coniungere. Si verò ea fistula intus patuit, excisa necesse est latius foramen relinquat, quod nisi magna vi vtiq; ab interiore parte sui non potest, qua quasi membrana quædam finit abdomen, quam περιτόναιον Græci vocant. Ergo vbi aliquis ingredi ac moueri cœpit, rūpitur illa sutura, atq; intestina soluūtur. Quo fit, vt pereundū homini sit. Sed non omni modo res ea desperationem habet. Ideoq; tenuioribus fistulis adhibēda curatio est.

De ani fistulis.

PRopriā etiamnū animaduersionem desiderāt ea, quæ in ano sunt. In hac demisso specillo, ad vltimū eius caput incidi cutis debet, dein nouo foramine specillū educi lino sequente, quod in aliā eius partem ob idipsum perforatū coniectum sit. Ibi linum prehendendū, vinciendumq; cum altero capite est, vt laxè cutem, quæ super fistulam est, teneat. Idq; linum esse debet crudum,

& duplex triplexve, sic tortū vt vnitas facta sit. Interim autē licet negotia agere, ambulare, lauari, cibū capere perinde atq; sanißimo. Tātummodo id linum bis die saluo modo ducendū est, sic vt subeat fistulā pars quę superior fuerit. Neq; committendum est, vt id linum putrescat. Sed tertio quoq; die nodus resoluēdus est, & ad caput alterum recens linū alligādum, eductoq; vetere, id in fistula cum simili nodo relinquendū. Sic enim id paulatim cutem, quæ suprà fistulam est incidit, simulq; & id sanescit, quod à lino relictū est, & id quod ab eo mordetur, inciditur. Hæc ratio curationis longa, sed sine dolore est. Qui festinat, astringere cutē lino debet, quo celerius secet, noctuq; penicillo tenuia quædā intus demittere, vt cutis hoc ipso extenuetur, quo extēditur. Sed hæc dolorem mouent. Adijcitur celeritati* sic, vt tormēto quoq;, si & linū & id quod ex penicillo est, aliquo medicamento illinitur, ex his quibus callū exedi posui. Poterit tamē fieri vt ad scalpelli curationē etiam illò loci veniēdum sit, si intus fistula fert, si multiplex est. Igitur in hæc genera demisso specillo duabus lineis incidēda cutis est, vt media inter eas habenula tenuis admodum eijciatur, ne protinus ora coëant, sitq; locus aliquis linamentis, quæ quàm paucißima superinijcienda sunt, omniaq; eodem modo facienda, qui in abceßibus positus est. Si verò ab vno ore plures sinus erunt, rectè fistula scalpello erit incidenda, ab eo cæteræ

*sicut

quæ

quæ iam patebũt lino excipiendæ: si intus aliquæ procedet, quò ferrũ tuto peruenire nõ poterit, collyriũ demittendum erit. Cibus autem in omnibus eiusmodi casibus, siue manu siue medicamentis agetur, dari debet humidus, potio liberalis, diuq; aqua: vbi iam caro increscit, tum demũ & balneis raris vtẽdũ erit, & cibis corpus implẽtibus.

De Telis è corpore extrahendis.

T*Ela quoq; quæ illata corporibus intus hæserunt, magno negotio sæpe eijciuntur. Suntq́; quædã difficultates ex generibus eorum, quædam ex his sedibus, in quas illa penetrarunt. Omne autem telum extrahitur, aut ab ea parte qua venit, aut ab ea in quã tetendit. Illic viam qua redeat, ipsum sibi fecit. Hic à scalpello accipit. Nam contra mucronem caro inciditur. Sed si non alte telum insedit, & in summa est, aut certe magnas venas & loca neruosa non transijt, nihil melius est, quàm quà venit, id euellere. Si verò plus est per quod telo reuertendũ, quàm quod perrumpendũ est: iamq; venas neruosq; id trãsit, commodius est aperire quod superest, *itaq; extrahere. Nam & propius petitur & tutius euellitur, & in maiore membro si medium mucro transijt, facilius sanescit quod peruium est, quia vtrinq; medicamento fouetur. Sed si retro telum recipiendũ est, amplianda scalpello plaga est, quo facilius id sequatur, quoq; minor oriatur inflãmatio: quæ maior fit, si ab illo ipso telo dum redit,*

*eaq;

dit, corpus laniatur. Item si ex alia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quàm vt telo postea transeunte amplietur. Summa autẽ vtraq; parte & habenda cura est, ne neruus, ne vena maior, ne arteria incidatur. Quorum vbi aliquid detectum est, excipiendum hamo retuso est, abducendumq́; scalpello. Vbi autem satis incisum est, telum eximendum est, tum quoq; eodem modo & eadẽ cura habita, ne sub eo quod eximetur, aliquid eorũ lædatur, quæ tuẽda esse proposui. Hæc communia sunt. Propria quædam in singulis telorum generibus subijcienda sunt, quæ protinus subijciam. Nihil tam facile in corpore quàm sagitta conditur, eademq́; altißime insidit. Hæc autem eueniũt, & quia magna vi fertur illa, & quia ipsa in angusto est. Sæpius itaq; ab altera parte, quàm ex qua venit recipiẽda est, præcipueq́; quia ferè spiculis cingitur, quæ magis laniant, si retro, quàm si contrà trahuntur. Sed inde aperta via, caro diduci debet ferramento ad similitudinem facto Græcæ literæ ψ. Deinde vbi apparuit, si mucro, si arũdo inhæret, propellenda est, donec ab altera parte adprehendi & extrahi poßit. Si iam illa decidit, solumq́; intus ferrum est, mucro vel digitis adprehendi, vel forfice, atq; ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi est, vbi ab ea parte qua venit, euelli magis placuit. Nam ampliato vulnere, aut arundo, si inest, euellenda est: aut si ea non est, ferrum ipsum. Quod si spicula apparuerunt, eaq́;

breuia & tenuia sunt, forfice ibi comminui debẽt, vacuumq; ab his telum educi: si ea maiora valentioraq; sunt, fissis scriptoriis calamis contegenda, ac ne quid lacerent, sic euellenda sunt. Et in sagittis quidem hæc obseruatio est. Latum verò telum si conditum est, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulneri ipsi quoq; ingens vulnus adiiciamus. Euellendum est ergo genere quodã ferramenti, quod Diocleũ Græci graphiscum vocant, quoniam autorem Dioclem habet, quem inter priscos maximosq; medicos fuisse iam posui. Lamina vel ferrea vel ænea etiam ab altero capite duos vtrinq; deorsum conuersos vncos habet, ab altero duplicata lateribus leuiterq; extrema in eam partẽ inclinata, quæ sinuata est, insuper ibi etiam parte inclinata, quæ perforata est. Hęc iuxta telum transuersa dimittitur. Deinde vbi ad imũ mucronem ventum est, paulum torquetur, vt telũ foramine suo excipiat. Cum in cauo mucro est, ilico duo digiti subiecti partis alterius vncis, simul & ferramentum id extrahunt & telum. Tertiũ genus telorum est, quod interdum euelli debet, plumbea glans, aut lapis, aut simile aliquid, quod perrupta cute, integrũ intus insedit. In omnibus his latius vulnus aperiendum, idq; quod inest, eà quà venit, forfice extrahendum est. Accedit verò aliquid difficultatis sub omni ictu, si telum vel ossi inhæsit, vel in articulo se inter duo ossa demersit, in osse vsq; eo mouendum est, donec is lo-

cus laxetur, qui mucronem momordit, & tum vel manu vel forfice telum extrahendum est, quæ ratio in dentibus quoq; eijciendis est. Et vix vnquã ita telum non sequitur. Sed si morabitur, excuti quoq; ictum aliquo ferramento poterit. Vltimum est, vbi non euellitur, terebra iuxtà forare, ab eo quoq; foramine ad speciem literæ V contra telum os excidere, sic vt lineæ quæ deducuntur ad telum spectent, eo facto id necesse est labet, & facile auferatur. Inter duo verò ossa si per ipsum articulũ perruperit, circa vulnus duo membra fascijs habenisúe deliganda, & per has in diuersas partes diducenda sunt, vt neruos distendãt. Quibus extentis laxius inter ossa spatiũ est, vt sine difficultate telum recipiatur. Illud videndũ est, sicut in alijs locis posui, ne quis neruus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum id extrahitur, eadẽ scilicet ratione qua suprà posita est. At si venenato quoq; telo quis ictus est, iisdẽ omnibus, si fieri potest, etiã festinantius actis adijcienda curatio est, quæ vel epoto venena, vel à serpente ictis adhibetur. Vulneris autẽ ipsius extracto telo medicina non alia est, quàm quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset. De qua satis alio loco dictum est.

De Gangliis, & Meliceride, & Atheromate, & Steatomate capitis tuberculis. CAP. VI.

HÆc venire in qualibet parte corporis possunt. Reliqua certas sedes habent, de quibus dicam, orsus à capite. In hoc multa va-

riaq; tubercula oriuntur, γάγγλια μελικηρίδας, & ἀθερώματα nominant, alijsq; etiamnum vocabulis quædam alij discernunt, quibus ego στεατώματα quoq; adijciã. Quæ quamuis & in ceruice & in alis & in lateribus oriri solẽt, per se tamen non posui, cum omnia ista mediocres differẽtias habeant, ac neq; periculo terreant, neq; diuerso genere curentur. Omnia autẽ ista & ex paruulo incipiunt, & diu paulatimq; increscunt, & tunica sua includuntur. Quædam ex his dura ac renitentia, quædam mollia cedentiaq; sunt: quædam spatio nudantur, quædam tecta capillo suo permanẽt, fereq; sine dolore sunt. Quid intus habeant, vt coniectura præsagiri potest, sic ex toto cognosci, nisi cum eiecta sunt, non potest. Maxime tamen in his quæ renituntur, aut lapillis quædã similia, aut concreti confertiq; pili reperiuntur. In his verò quæ cedunt, aut melli simile aliquid, aut tenui pulticulæ, aut quasi rasæ cartilagini, aut carni hebeti, & cruẽtæ, quibus aliqui colores esse consuerunt, fereq; ganglia renituntur. Atheromati subest, quasi tenuis pulticula. Meliceridi liquidior humor, ideoq; pressum circumfluit. Steatomati pingue quiddam, idq; latißime patere cõsueuit, resoluitq; totam cutẽ superpositam, sic, vt ea labet, cũ in cæteris sit astrictior. Omnia derasa antè, si capillis conteguntur, per mediũ oportet incidere: sed steatomatis tunica quoq; secanda est, vt effundatur quicquid intus coit: quia non facilè à

cute,

cute, ſubiecta carne, ea ſeparetur, in cæteris ipſa tunica inuiolata ſeruanda eſt. Protinus autē alba & intenta ſe oſtendit. Tū ſcalpelli manubriolo diducenda à cute & à carne eſt, eijciendaq; cum eo quod intus tenet. Si quando tamen ab inferiore parte tunicæ muſculus inhæſit, ne is lędatur, ſuperior pars illius decidenda, alia ibidem relinquēda eſt. Vbi tota exempta eſt, cōmittendæ oræ, fibulaq; his inijcienda, & ſuper medicamentum glutinās dandum eſt. Vbi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum eſt, pus mouentia adhibenda ſunt.

De oculorum vitiis quæ ſcalpello & manu curantur. CAP. VII.

SEd vt hæc neq; genere vitij neque ratione curationis inter ſe multum diſtant, ſic in oculis, quæ manum poſtulant, & ipſa diuerſa ſunt, & aliter aliterq; curantur. Igitur in ſuperioribus palpebris veſicæ naſci ſolent pingues grauesq;, quæ vix attollere oculos ſinunt, leuesq; pituitæ curſus, ſed aſsiduos in oculis mouent. Fere verò in pueris naſcuntur. Oportet compreſſo digitis duobus oculo, atq; ita cute intēta, ſcalpello tranſuerſam lineā incidere, ſuſpenſa leuiter manu, ne veſica ipſa vulneretur, & vt locus ei patefactus eſt, ipſa prorumpat, tum digitis eam apprehendere oportet, & euellere. Facile autem ſequitur. Dein ſuperungi collyrio debet ex his aliquo, quo lippientes oculi ſuperinunguntur, pauciſsimisq; diebus cicatricula inducitur. Mole-

stius est, vbi incisa vesica est. Effundit enim humorem, neq; postea, quia tenuis admodum est, potest colligi. Si forte id incidit, eorum aliquid imponendum est, quæ puri mouendo sunt.

De Crithe tuberculo palpebrarum.

IN eadem palpebra super pilorum locum, tuberculum paruulum nascitur, quod à similitudine ordei, à Græcis κριθὴ nominatur. Tunica quiddam quod difficulter maturescit, cõprehensum est. Id vel calido pane, vel cera subinde calefacta foueri oportet, sic ne nimius is calor sit, sed facile ea parte sustineatur. Hac enim ratione sæpe discutitur, interdum concoquitur. Si pus se ostendit, scalpello diuidi debet, & quicquid intus humoris est exprimi. Eodem deinde vapor postea quoque foueri, & superinungi, donec ad sanitatem perueniat.

De chalazio palpebrarum.

ALia quoq; quædam in palpebris huic non dißimilia nascuntur, sed neq; vtique figuræ eiusdem, & mobilia simulatq; digito huc vel illuc impelluntur. Ideoq; ea χαλάζια vocant. Hæc incidi debent, si sub cute sunt, ab exteriore parte: si sub cartilagine, ab interiore. Deinde scalpelli manubriolo diducenda ab integris partibus sunt. Ac si intus plaga est, inungendum primo lenibus, deinde acrioribus. Si extrà, superdandum emplastrum, quo id glutinetur.

De vngue oculorum, quod πτερύγιον Græcis vocatur.

Vnguis

VNguis verò, quod pterygion Græci vocant, est membranula neruosa oriens ab angulo, quæ nunquam ad pupillam quoq; peruenit, eiq; officit. Sæpius à narium, interdum etiam à temporum parte nascitur. Hunc recentem non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuãtur. Si inueterauerit, iamq; ei crassitudo quoq; accessit, excidi debet. Post abstinentiam verò vnius diei, vel aduersus in sedili cõtra medicum is homo collocandus est, vel sic auersus, vt in gremiũ eius caput resupinus effundat. Quidam si in sinistro oculo vitium est, aduersum: si in dextro resupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram à ministro diduci oportet, alteram à medico. Sed ab hoc, si ille aduersus est, inferiorẽ: si supinus, superiorem. Tum idem medicus hamulum acutũ paulũ mucrone intus recuruato subijcere extremo vngui debet, eumq; infigere, atque eam quoq; palpebram tradere alteri, ipse hamulo apprehenso leuare vnguem, eumq; acu traijcere linum trahente. Deinde acum ponere, lini duo capita apprehendere, & per ea erecto vngue, si qua parte oculo inhæret, manubriolo scalpelli diducere, donec ad angulum veniat. Deinde, inuicẽ modo remittere, modo attrahere, vt sic & initium eius, & finis anguli reperiatur. Duplex enim periculum est, ne vel ex vngue aliquid relinquatur, quod exulceratum vix vllam recipiat curationem, vel ex angulo quoq; caruncula abscindatur,

tur, quæ si vehemẽtius vnguis ducitur, sequitur. Ideoq; decipit: ac si abscissa est, patescit foramẽ, per quod postea semper humor descẽdit, * ῥυάδα Græci vocant. Verus ergo anguli finis vtiq; noscendus est, qui vbi satis constitit, non nimiũ adducto vngue scalpellus adhibẽdus est, deinde excidenda ea membranula, ne quid ex angulo lædatur. Eo deinde ex melle linamentum superdandum est, supraq; linteolum & aut spongia, aut lana succida, proximisq; diebus diducẽdus quotidie oculus est, ne cicatrice inter se palpebræ glutinẽtur. Siquidẽ id quoq; tertium periculũ accedit, eodemq; modo linamentum imponendum, ac nouissime inungẽdum collyrio, quo vlcera ad cicatricem perducũtur. Sed ea curatio * vere esse debet, aut certè ante hyemem. De qua re ad plura loca pertinente semel dixisse satis erit. Nã duo genera curationum sunt. Alia in quibus eligere tempus non licet, sed vtendũ est eo quod incidit, sicut in vulneribus, et in fistulis. Alia in quibus nullus dies vrget, & expectare tutissimum & facile est, sicut euenit in ijs, quæ & tarde increscunt, & dolore non cruciant, in his ver expectandũ est. Aut si quid magis pressit, melior tamẽ autũnus vel æstas, quàm hyems est. Atq; is ipse medius, iam fractis æstatibus, nõdũ ortis frigoribus. Quo magis autẽ necessaria pars erit, quæ tractabitur, hoc quoq; maiori periculo subiecta est, & sæpe quo maior plaga facienda, eo magis hæc temporis ratio seruabitur.

*ῥυπάδα

*verna

De

De Encanthide, tuberculo.

EX curatione verò vnguis, vt dixi, vitia nascuntur, quæ ipsa alijs quoq; de caussis oriri solent. Interdū enim fit in angulo, parum vngue exciso, vel aliter tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur, ἐγκανθὶς Græce nominatur: Excidi hamulo & circuncidi debet, hic quoq; diligenter temperata manu, ne quid ex ipso abscindat. Tum exiguum linamentum respergendū est, vel cadmia, vel atramento sutorio, inq; eum angulum diductis palpebris inserendum, supraq; eodem modo deligandum, proximisq; diebus similiter nutriendum, tantum vt primis aqua egelida, vel etiam frigida foueatur.

De ancyloblepharo oculorum vitio.

INterdū inter se palpebræ coalescunt, apeririq; non potest oculus. Cui malo solet etiā illud accedere, vt palpebræ cum albo oculi cohærescāt: scilicet cum in vtroq; fuit vlcus negligenter curatū: Sanescendo enim quod diduci potuit & debuit, glutinabit, ἀγκυλοβλέφαρον sub vtroq; vitio Græci vocant. Palpebræ tantum inter se cohærentes, non difficulter diducuntur, sed interdum frustra, nā rursus glutinātur. Experiri tamē oportet, quia bene res sæpius cedit. Igitur aduersum specillū inserendū, diducendaq; eo palpebræ sunt, deinde exigua penicilla interponēda, donec exulceratio eius loci finiatur. Aut vbi albo ipsius oculi palpebræ inhæsit, Heraclides Tarētinus autor est,

aduerso scalpello subsecare magna cum moderatione, vt neq; ex oculo, neq; ex palpebra quicquã abscindatur: ac si necesse est, ex palpebra potius. Post hæc inungatur oculus medicamentis, quibus aspritudo curatur, quotidieq́; palpebra vertatur, non solũ vt vlceri medicamentũ inducatur, sed etiã ne rursus inhæreat, ipsiq; etiã præcipiatur, vt sæpe eam duobus digitis attollat. Ego sic restitutũ esse neminem memini. Meges se quoq; multa tentasse, neq; vnquam profuisse, quia semper iterum oculo palpebra inhæserit, memoriæ prodit.

De Aegilopa, fistula oculorum.

ETiamnũ in angulo, qui naribus propior est, ex aliquo vitio quasi parua fistula aperitur, per quã pituita adsidue distillat, αἰγίλωπα Græci vocant, idq́; aßidue male habet oculum, nonnũquam etiam exeso osse vsq; ad nares penetrat, idq́; interdum naturam carcinomatis habet. Vbi intẽtæ venæ & recuruatæ sunt, color pallet, cutis dura est, & leui tactu iritatur, inflãmationemq́; in eas partes, quæ coniunctæ sunt, euocat. Ex his eos qui quasi carcinoma habent, curare periculosum est. Nã mortẽ quoq; ea res maturat. Ea verò quibus ad nares tẽdit, superuacuũ: neq; enim sanescũt. At quibus id in angulo est, potest adhiberi curatio, cũ* eã non ignotũ sit esse difficilẽ, quãtoq; angulo propius id foramẽ est, tanto difficilior est, quoniã perãgustũ est in quo versari manus poßit. Recenti tamen re mederi facilius est. Sed hamulo summ

*co, ne

summũ eius foraminis excipiendũ, deinde totum id cauum, sicut in fistulis dixi, vsq; ad os excidendum, oculoq; & cæteris iunctis partibus bene obtectis, os ferramẽto adurendũ est vehemẽtius. Quod si iam carie vexatum est, quo craßior his squama accedat, quidã adurentia imponunt, vt atramentum sutorium, vel chalcitidem, vel æruginem rasam. Quod & tardius & non idem facit. Osse adusto curatio sequitur eadem, quæ in cæteris vstis.

De Pilis palpebrarum oculum irritantibus.

Pili verò qui in palpebris sunt, duabus de caußis oculum irritare consuerunt. Nam modò palpebræ superioris summa cutis relaxatur, & procidit: quo fit, vt eius pili ad ipsum oculum conuertantur, quia non simul cartilago quoque se remisit. Modò sub ordine naturali pilorum alius ordo subcrescit, qui protinus intus ad oculum tendit. Curationes verò hæ sunt. Si pili nati sunt, qui non debuerunt, tenuis acus ferrea ad similitudinem hastæ lata, in ignem conijcienda est. Deinde candens sublata palpebra sic, vt eius perniciosi pili in conspectũ curãtis veniant, sub ipsis pilorum radicibus ab angulo immittenda est, vt ea tertiam partem palpebræ transuat. Deinde iterum tertioq; vsque ad alterum angulum. Quo fit, vt omnes pilorum radices adustæ emoriantur. Tum superimponendum medicamẽtum est, quod inflammationem prohibeat, atque vbi crustæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. Facilime

autem

autem id genus ſaneſcit: quidã aiunt acu tranſui iuxta pilos in exteriorẽ partẽ palpebræ oportere, eãq; tranſmitti duplicẽ capillum muliebrẽ ducentem: atq; vbi acus transijt, in ipſius capilli ſinum, quà duplicatur, pilũ eſſe inijciendũ, & per eum in ſuperiorẽ palpebræ partem attrahendũ, ibiq; corpori adglutinandũ & imponendũ medicamentũ, quo foramen quoq; glutinetur: ſic enim fore, vt is pilus in exteriorẽ partẽ poſtea ſpectet. Id primum fieri non poteſt, niſi in pilo longiore, cũ fere breues eo loco naſcãtur. Deinde ſi plures pili ſunt, neceſſe eſt longum tormentum, cum toties acus tranſuet, magnam inflammationẽ moueat. Nouiſsime cum humor aliquis ibi ſubſit, oculo & antè per pilos, & tum per palpebræ foramina affecto, vix fieri poteſt, vt gluten, quo vinctus eſt pilus, non reſoluatur. Eoq; fit, vt is eò vnde vi abductus eſt, redeat. Ea verò curatio, quæ palpebræ laxioris ab omnibus frequẽtatur, nihil habet dubij. Siquidem oportet contecto oculo mediã palpebræ cutem, ſiue ea ſuperior, ſiue inferior eſt, apprehendere digitis, ac leuare, tum conſiderare quantulo detracto futurum ſit, vt naturaliter ſe habeat. Siquidem hic quoq; duo pericula circunſtant: ſi nimium fuerit exciſum, ne contegi oculus non poſsit: ſi parum, ne nihil actum ſit, & fruſtra ſectus aliquis ſit. Quà deinde incidendũ videbitur per duas lineas atramento notandum eſt, ſic vt de interiore quę pilos continet, & propiore ei linea aliquid relinquatur

quod

quod apprehendere acus postea possit. His constitutis scalpellus adhibendus est, & si superior palpebra est, antè: si inferior, postea propius ipsis pilis incidendum, initiumq; faciendum in sinistro oculo, ab eo angulo qui tempori: in dextro, ab eo qui naribus propior est, idq; quod inter duas lineas est excidendum. Deinde ora vulneris inter se simplici sutura committẽdæ, operiendusq; oculus est: & si parum palpebra descendet, laxanda vtiq;: si nimium, aut astringenda, aut etiam rursus tenuis habenula ab vlteriore ora excidẽda. Vbi secta est, aliæ suturæ adijciendæ, quę supra tres esse non debent. Præter hæc in superiore palpebra sub pilis ipsis incidenda linea est, vt ab inferiore parte diducti pili sursum spectent. Idq; si leuis inclinatio est, etiam solum satis tuetur. Inferior palpebra eo non eget. His factis, spongia ex aqua frigida expressa supèr deliganda est. Postero die glutinans emplastrum inijciendum. Quarto sutura tollenda est, & collyrio quod inflammationes reprimit, superinungendum.

De Lagophthalmo oculorum.

NOnnunquam autem nimium sub hac curatione excisa cute euenit, vt oculus non contegatur. Idq; interdum etiã alia de caussa fit, λαγώφθαλμον Græci appellant. In quo si nimium palpebræ deest, nulla id restituere curatio potest. Si exiguum, mederi licet, paulum infra supercilium cutis incidenda est lunata figura, cornibus

eius

eius deorsum spectantibus. Altitudo esse plagæ vsq; ad cartilaginem debet, ipsa illa nihil læsa. Nã si ea incisa est, palpebra concidit, neq; attolli postea potest. Cute igitur tantum diducta sit, vt paulum in ima oculi ora descendat, hiante scilicet super plaga, in quam linamentũ conyciendum est, quod & coniũgi diductam cutem prohibeat, & in medio carunculam citet: quæ vbi eum locum impleuit, postea rectè oculus operitur.

De Ectropio.

VT superioris autẽ palpebræ vitium est, quod parum descendit, ideoq; oculũ non contegit, sic inferioris, quod parũ sursum attollitur, sed pendet & hiat, neq; potest cũ superiore cõmitti. Atq; id quoq; euenit interdũ ex simili vitio curationis interdũ etiam senectute, ἐκτρόπιον Græci vocãt. Si ex mala curatione est, eadẽ ratio medicinæ est, quæ suprà posita est, plagæ tantum cornua ad maxillas, non ad oculum conuertenda sunt. Si ex senectute est, tenui ferramento id totum extrinsecus adurendũ est, deinde melle inungendũ, & quarto die vapore aquæ calidæ fouendum inungẽdumq; medicamentis ad cicatricem perducentibus.

De Staphylomate oculi.

HAec fere circa oculum in angulis palpebrisq; incidere consueuerunt. In ipso autem oculo nõnunquam summa attollitur tunica, siue ruptis intus membranis aliquibus, siue laxatis, et similis figura acino fit. Vnde id σταφύλωμα Græci vocãt.

Curatio duplex eſt. Altera ad ipſas radices per medium tranſuere acu duo lina ducente. Deinde alterius lini duo capita ex ſuperiore parte, alterius ex interiore aſtringere inter ſe, quæ paulatim ſecando id excidunt. Altera in ſumma parte eius ad lenticulæ magnitudinem excidere, deinde ſpodium aut cadmiam infricare. Vtrolibet autem facto, album oui lana excipiendum & imponendũ, posteaq; vapore aquæ calidæ fouendus oculus, & lenibus medicamentis vngendus eſt.

De Clauis oculorum.

Claui autem vocantur calloſa in albo oculi tubercula, quibus nomen à figuræ ſimilitudine eſt. Hos ad imam radicem perforare acu commodiſsimum eſt, infraq; eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

De natura oculorum, & eorum ſuffuſione.

Suffuſionis iam aliâs feci mentionẽ, quia cùm recens incidit, medicamentis quoq; ſæpe diſcutitur. Sed vbi vetuſtior facta eſt, manus curationem deſiderat, quæ inter ſubtiliſsimas haberi poteſt. De qua antequam dico, paucis ipſius oculi natura indicanda eſt. Cuius cognitio, cum ad plura loca pertineat, tum vel præcipuè ad hunc pertinet. Is igitur ſummas habet duas tunicas, ex quibus ſuperior à Græcis κερατοειδὴς vocatur. Ea qua parte alba eſt, ſatis craſſa, pupillæ loco extenuatur. Huic inferior adiuncta eſt media parte, qua pupilla eſt, modico foramine concaua,

circ

circà tenuis, ulterioribus partibus ipsa quoq; plenior, quæ* ῥαγοειδὴς à Græcis nominatur. Hæ duę tunicæ cum interiora oculi cingunt, rursus sub his coëunt, extenuatęq;, & in unum coactæ, per foramen, quod inter ossa est, ad membranam cerebri perueniunt, eiq; inhærescunt. Sub his autem qua parte pupilla est., locus uacuus est. Deinde infrà rursus tenuissima tunica quam Herophilus ἀραχνοειδὴν nominauit. Ea media subsidit, eoq; cauo cõtinet quiddã, quod à vitri similitudine ὑαλοειδὴς Græci vocant. Id neq; liquidũ, neq; aridũ est, sed quasi concretus humor, ex cuius colore pupillæ color vel niger est, vel cæsius, cum summa tunica tota alba sit. Id autem superueniens ab interiore parte mẽbranula includit, sub his gutta humoris est, oui albo similis, à qua videndi facultas proficiscitur, κρυσταλλοειδὴς à Græcis nominatur. Igitur vel ex morbo vel ex ictu concrescit humor sub duabus tunicis, quà locum vacuum esse proposui: isq; paulatim indurescens interiori potentiæ se opponit. Vitijq; eius plures species sunt, quædam sanabiles, quædam quæ curationem non admittunt. Nam si exigua suffusio est, si immobilis, colorem verò habet marinæ aquæ, vel ferri nitẽtis, et à latere sensum aliquẽ fulgoris relinqt, spes superest. Si magna est, si nigra pars oculi amissa naturali figura in aliam vertit, si suffusioni color cæruleus est, aut auro similis, si labat, & hac atq; illac mouetur, vix vnquam succurritur. Fere verò peior

*χοροειδὴς

est,

est, quo ex grauiore morbo, maioribusúe capitis doloribus, vel ictu vehemētiore orta est. Neq; idonea curatio, si senilis ætas est, quæ sine nouo vitio tamen aciem hebetem habet. At ne puerilis quidem, sed inter hæc media ætas. Oculus quoq; curationi neq; exiguus, neq; concauus satis oportunus est, atq; ipsius suffusionis quædam maturitas est. Expectandum igitur est donec iam non fluere, sed durities quædam concreuisse videatur. Ante curationem autem modico cibo vti, bibere aquam triduo debet, pridie ab omnibus abstinere. Post hæc in aduerso sedili collocandus est loco lucido, lumine aduerso, sic vt contrà medicus paulò altius sedeat. A posteriore autem parte caput eius, qui curabitur, minister cōtineat, & immobile id præstet. Nam leui motu eripi acies in perpetuum potest. Quin etiam ipse oculus qui curabitur, immobilior faciendus est, super alterū lana imposita & deligata. Curari verò sinister oculus dextra manu, dexter sinistra debet. Tum acus admouenda est, aut acuta, aut forte non nimium tenuis, eaq́; demittenda. Sed recta est per summas duas tunicas medio loco inter nigrū oculi & angulū tempori propriorē è regione mediæ suffusionis, sic ne qua vena lædatur. Neq; tamen timide demittēda est, quia inani loco excipitur. Ad quem cum vētum est, ne mediocriter quidē peritus falli potest, quia prementi nihil renititur. Vbi eo ventum est, inclinanda acus ad ipsam suffusionem est. Leuiterq́;

ibi verti & paulatim eam deducere infra regionem pupillæ debet: vbi deinde eam transit, vehementius imprimi vt inferiori parti insidat. Si hesit, curatio expleta est. Si subinde redit, eadē acu magis cōcidenda, & in plures partes dissipanda est, quæ singulæ & facilius conduntur, & minus late officiunt. Post hæc educēda acus recta est, imponendumq; est lana molli exceptū oui album, & supra, quod inflammationē coërceat, atq; ita deuinciendum. Post hæc opus est quiete, abstinentia, lenium medicamentorum inūctionibus, cibo, qui postero die satis mature datur, primū liquido ne maxillæ laborent, deinde inflammatione finita, tali, qualis in vulneribus propositus est. Quibus vt aqua quoq; diutius bibatur, necessariò accedit.

De Pituita oculorum.

DE pituitæ quoq; tenuis cursu, qui oculos infestat, quatenus madicamentis agendū est, iam explicui. Nunc ad ea veniam, quæ curationē ex manu postulant. Animaduertimus autē quibusdam nūquam siccescere oculos, sed semper humore tenui madere, quæ res aspritudinem continuat, ex leuibus momentis inflammationes & lippitudines excitat, totam deniq; vitā hominis infestat. Idq́; in quibusdā nulla ope adiuuari potest, in quibusdam sanabile est. Quod primū discrimen est, nosse oportet, vt alteri succuratur, alteri manus non inijciatur. Ac primū superuacua curatio est in his qui ab infantibus id vitiū habent,

bent, quia necessario mansurum est vsq; mortis diem. Deinde non necessario etiam in his, quibus non multa, sed acris pituita est. Si quidem manu nihil adiuuātur, medicamentis, & victus ratione, quæ crassiorē pituitam reddit, ad sanitatem perueniunt. Lata etiam capita vix medicinæ patent. Tum interest venæ pituitam emittant, quæ inter caluariam & cutem sunt, an quæ inter mēbranam cerebri, & caluariam. Superiores ferè per tēpora oculos rigant, inferiores per eas membranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendūt. Potest autem adhiberi remedium his, quæ supra os fluunt, non potest his, quæ sub osse. Ac ne his quidē succurritur, quibus pituita vtrinq; descendit, quia leuata altera parte, nihilominus altera infestat. Quid sit autē, hac ratione cognoscitur. Raso capite ea medicamenta, quibus in lippitudine pituita suspenditur, à superciliis vsq; ad verticem illini debent. Si sicci oculi esse cœperunt, apparet per eas venas, quæ sub cute sunt, irrigari. Si nihilominus madent, manifestum est, sub osse descendere. Si est humor, sed leuior, duplex vitium est. Plurimi tamen ex laborātibus reperiuntur, quos superiores venæ exerceant, ideoq; pluribus etiā opitulari licet. Idq; non in Græcia tantummodo, sed in aliis quoq; gentibus celebre est, adeo vt nulla medicinæ pars magis per nationes quoq; exposita sit. Reperti in Græcia sunt, q nouē lineis cutē capitis inciderent, duabus in occipitio rectis, vna sup eas trans-

uersa, dein duabus super aures, vna inter eas itē transuersa, tribus inter verticē & frontem rectis. Reperti sunt, qui à capite recte eas lineas ad tempora diducerent, cognitisq; ex motu maxillarum musculorum initijs, leuiter super eos cutem inciderent, inductisq; per retusos hamos oris insererēt linamenta, vt neq; inter se cutis antiqui fines cōmitterētur, & in medio caro increſceret, quæ venas ex quibus humor ad oculos trāsiret, astringeret. Quidam etiam atramento duas lineas duxerunt à media aure ad mediam alterā aurem, deinde à naribus ad verticem. Tum vbi lineæ committebantur, scalpello inciderunt, et pòst sanguine fuso, os ibidem adusserunt. Nihilominus autē & in temporibus, & inter frontem atq; caluariam eminentibus venis idem candens ferrum admouerunt. Frequens curatio est, venas in temporibus adurere, quæ fere quidē in eiusmodi malo tumēt, sed tamen vt inflentur magisq; se ostendāt, ceruix antè modice deliganda est: tenuibusq; ferramētis, & retusis venæ adurendæ, donec in oculis pituitæ cursus cōquiescat. Id enim signum est quasi excæcatorum itinerum, per quæ humor ferebatur. Valentior tamen medicina est, vbi tenues conditæq; venæ, ideoq; legi non possunt. Eodē modo ceruice deligata, retētoq; ab ipso spiritu, quo magis venæ prodeant, atramento notare eas contra tēpora & inter ceruicem, ac frontē, deinde ceruice resoluta, quà notæ sunt, venas incidere, & sanguinē mittere.

tère. Vbi ſatis fluxit, tenuibus ferramentis adurere. Contra tempora quidem, timide, ne ſubiecti muſculi, qui maxillas tenent, ſentiant: inter frontem verò & verticem, vehemẽter, vt ſic ſquama ab oſſe recedat. Efficacior tamen etiamnum eſt Afrorum curatio, qui verticem vſq; ad os adurunt, ſic vt ſquamam remittat. Sed nihil melius eſt, quàm quod in Gallia quoque Comata fit, vbi venas in temporibus & in ſuperiore capitis parte legunt. Aduſta quomodo curanda ſint, iam explicui. Nunc illud adijcio, neq; vt cruſtæ decidant, neq; vt vlcus impleatur aduſtis venis eſſe properandũ, ne vel ſanguis erumpat, vel cito pus ſupprimatur, cũ per hoc ſicceſcere eas partes opus ſit. per illud exhauriri opus non ſit. Si quando tamen ſanguis eruperit, infricanda medicamẽta eſſe, quæ ſic ſanguinẽ ſupprimãt, ne adurãt. Quemadmodũ autẽ venæ deligendæ ſint, quidq; lectis his faciendum ſit, cum venero ad crurum varices dicam.

De aurium morbis, qui manu & ſcalpello curantur. CAP. VIII.

Verùm vt oculi multiplicem curationem, etiam manus exigũt: ſic in auribus admodum pauca ſunt, quæ in hac medicinæ parte tractentur. Solet tamen euenire vel à prima natali die protinus, vel poſtea facta exulceratione per cicatricem aure repleta, vt foramen in ea nullum ſit, ideoq; audiendi vſu careat. Quod vbi incidit, ſpecillo tentandum eſt, alténe id repletum,

an in summo tantum glutinatum sit. Nam si altè est, prementi non cedit: si in summo, specillum protinus recipit. Illud attingi non oportet, ne sine effectus spe distentio oriatur neruorum, & ex ea mortis periculum sit. Hoc facile curatur. Nam quà cauum esse debet, vel medicamētum aliquod imponendum est ex adurentibus, vel candente ferro aperiendum, vel etiam scalpello incidendum. Cumq; id patefactum, & iam vlcus purum est, inijcienda eò pinna est, illita medicamento cicatricem inducente, circaq; idem medicamentum dādum, vt cutis circa pinnam sanescat: quo fit vt ea remota, postea facultas audiendi sit. At vbi aures, in viro puta, perforatæ sunt, & offendunt, traijcere id cauum celeriter candente acu satis, vt leniter eius ora exulcerentur, aut etiam adurente medicamento idem exulcerare, postea deinde imponere id quod purget, tum quod eum locum repleat, & sic cicatricem inducat. Quòd si magnum id foramen est (sicut solet esse in his, qui maiora pondera auribus gesserunt) incidere quod super est ad extremum oportet: supra deinde oras scalpello exulcerare, & postea suere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. Tertium est, si quid ibi curti est, sarcire: quæ res cum in labris quoq; & naribus fieri possit, eandem etiam rationem habeat, simul explicanda est.

Curta in auribus, labrisq; ac naribus, quomodo sarciri, & curari possint. CAP. IX.

CVrta igitur in his tribus, ac si qua parua paria sunt, curari possunt. Si qua maiora sunt, aut non recipiunt curationē, aut ita per hāc ipsam deformantur, vt minus indecora antè fuerint. Atq; in aure quidem & naribus deformitas sola timeri potest. In labris verò si nimium cōtracta sunt, vsus quoq; necessarij iactura fit, quia minus facile & cibus assumitur, & sermo explicatur. Neq; enim creatur ibi corpus, sed ex vicino adducitur: quod in leui mutatione, & nihil eripere, & fallere oculum potest: in magna non potest. Neq; senile autem corpus, neq; quod mali habitus est, neq; in quo difficulter vlcera sanescunt, huic medicinæ idoneum est, quia nusquā celerius cācer occupat, aut difficilius tollitur. Ratio curationis eiusmodi est. Id quod curatum est, in quadratum redigere, ab interioribus eius angulis lineas transuersas incidere, quæ citeriorem partem ab vlteriore ex toto diducant: deinde ea quæ sic *reposuimus, in vnum adducere. Si nō satis iunguntur, vltra lineas, quas antè fecinus aliàs duas lunatas, & ad plagā conuersas immittere, quibus summa tantū cutis diducatur. Sic enim fit, vt facilius quod adducitur, sequi poßit: quod nō vi cogendum est, sed ita adducendū, vt ex facili subsequatur, & *dimissum non multū recedat. Interdū autē ab altera parte cutis haud omnino adducta, deformem quē reliquit locum, reddit. Huiusmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda

* resoluimus

* demißū

 est.

est. Ergo neq; ex imis auribus, neq; ex medio naso imis venarum partibus, neque ex angulis labrorũ quicquam attrahere tentabimus. Vtrinque autẽ petemus, si quid summis auribus, si quid imis, si quid aut medio naso, aut medijs naribus, aut medijs labris deerit. Quæ tamen interdum etiam duobus locis curata esse consuerunt. Sed eadem curatio curãdi est, si cartilago in eo quod incisum est eminet, excidenda est. Neq; enim aut glutinatur, aut acu tutò traijcitur. Neque longe tamen excidi debet, ne inter duas oras libere cutis, vtrinque coitus puris fieri poßit. Tum iunctæ oræ inter se suendæ sunt, vtrinque cute apprehẽsa, & quà priores lineæ sunt, ea quoque suturæ inijciendæ sunt. Siccis locis, vt in naribus, illita spuma argenti satis proficit. In vlteriores verò lunatasq; plagas linamentum dandum est, vt caro increscens vulnus impleat, summaq; cura, quod ita sutum est, tuendum esse, apparere ex eo potest, quod de cancro suprà posui. Ergo etiam tertio quoque die fouendum erit vapore aquæ calidæ, rursusq; idem medicamentum inijciendum, fereq; septimo die glutinatum est. Tum suturæ eximi, & vlcus ad sanitatem perduci debent.

De Polybi curatione per ferrum. CAP. X.

Polypum verò, qui in naribus nascitur, præcipue ferro curari iam aliàs posui. Ergo etiam hunc ferramento acuto in modum spathæ facto resoluere ab osse oportet: adhibita diligẽtia, ne infrà

frà cartilago lædatur, in qua difficilis curatio est. Vbi abscißus est, vnco ferramento extrahendus est. Tum implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo respergendũ est medicamẽto, quo sanguis supprimitur, eoq; nares leniter implẽdæ. Sanguine suppresso, linamẽto vulnus purgandũ est. Vbi purũ est, eò pinna eodem modo, quo in aure suprà positũ est, medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittẽda, donec ex toto id sanescat.

De Ozæna. CAP. XI.

ID autem vitium, quod ὄζαινα à Græcis vocatur, si medicamentis non cederet, quemadmodum manu curãdum esset, apud magnos Chirurgos non reperi. Credo, quia res raro ad sanitatem satis proficit, cum aliquod in ipsa curatione tormentũ habeat. Apud quosdam tamẽ positum est vel sutilem fistulam, vel enodem scriptorium calamum in narem esse conijciendum, donec sursum ad os perueniat: tum per id tenue ferramẽtum candens dandum esse ad ipsum os, deinde adustum locum purgãdum esse ærugine & melle. Vbi purus est, lycio ad sanitatẽ perducendum. Vel narem incidendam esse ab ima parte ad os, vt & conspici locus poßit, & facilius candens ferramẽtum admoueri. Tum sui narem debere, & adustum quidem vlcus eadẽ ratione curari. Suturam verò illini vel spuma argenti, vel alio glutinãte.

De oris vitiis, quæ manu & ferro curantur.
CAP. XII.

De Dentibus.

IN ore quoq; quædam manu curantur. Vbi in primis dentes nonnunquam mouentur, modo propter radicũ imbecillitatem, modo propter gingiuarum areſcentium vitiũ. Oportet in vtrolibet candens ferramẽtum gingiuis admouere, vt leuiter attingat, nõ vt incidat. Aduſtæ gingiuæ melle illinendæ, & mulſo eluendę ſunt. Vt pura vlcera eſſe cœperunt, arida medicamenta infricanda ſunt ex his quæ reprimunt. Si verò dens dolores mouet, eximiq; eum, quia medicamenta nihil adiuuant, placuit, circumradi debet, vt gingiua ab eo reſoluatur. Tum is cõcutiendus eſt. Eaq; facienda, donec bene moueatur. Nam dens hærens cum ſummo periculo euellitur, ac nonnunquam maxilla loco mouetur. Idq; etiam maiore periculo in ſuperioribus dẽtibus fit, quia poteſt tempora oculosúe cõcutere. Tum ſi fieri poteſt manu, ſi minus, forfice, dens excipiendus eſt. Ac ſi exeſus eſt, antè id foramẽ vel linamento, vel bene accommodato plumbo replendum eſt, ne ſub forfice confringatur. Recta verò forfex ducenda eſt, ne inflexis radicibus os earum, cui dens inhæret, parte aliqua frangatur. Neque ideo nullum eius rei periculum eſt, vtique in dentibus breuibus, qui ferè longiores radices habent. Sæpe enim forfex cum dentem comprehendere non poßit, aut fruſtra comprehendat, os gingiuæ prehendit, & frangit. Protinus autem vbi plus ſanguinis profluit, ſcire

licet,

licet, aliquid ex osse fractum esse. Ergo specillo cõquirenda est testa, quæ recesßit, & volsella protrahenda est. Si non sequitur, incidi gingiua debet, donec labãs oßis testa recipiatur. Quod si fractum statim non est, indurescit extrinsecus maxilla, vt his hiare non poßit. Sed imponẽdum calidum ex farina aut fico cataplasma est, donec ibi pus moueatur. Tum incidi gingiua debet. Pus quoq; multum profluens, oßis fracti nota est. Itaq; etiã tum id extrahi conuenit. Nonnunquam etiam eo læso, fistula fit, quæ eradi debet. Dẽs autem scaber, qua parte niger est, radendus est, illinendusq; rosæ flore contrito, cui gallæ quarta pars, & altera myrrhæ sit adiecta. Continendumq; ore crebro vinum meracum. Atq; in eo casu velandum caput, ambulatione multa, frictione capitis, cibo non acri vtendum est. At si ex ictu vel alio casu aliqui labant dentes, auro cum his qui bene hærent vinciendi sunt. Continendaq; ore reprimentia, vt vinum in quo malicorium decoctũ, aut in quo galla candens coniecta sit. Si quando etiam in pueris alter dens nascitur quàm prior excidat, is qui cadere debuit, circum purgandus & euellendus est, is qui natus est in locum prioris quotidie digito adurgendus, donec ad iustam magnitudinem perueniat. Quotiescunq; dẽte exempto radix relicta est, protinus ea quoq; ad id facta forfice, quam rhizam Græci vocant, eximenda est. Tonsillas autẽ, quæ post inflammationes induruerunt, ἀντιάδες

autem

autem à Græcis appellantur, cum sub leui tunica sint, oportet digito circunradere & euellere: si ne sic quidem resoluuntur, hamulo excipere, & scalpello excidere, tum vlcus aceto eluere, & illinere vulnus medicamento, quo sanguis supprimatur.

De Vua.

VVa si cũ inflãmatione descendit, doloriq; est & subrubicũdi coloris, præcidi sine periculo non potest. Solet enim multũ sanguinẽ effundere. Itaq; melius est his vti, quæ aliâs proposita sunt. Si verò inflãmatio quidem nulla est, nihilominus autẽ ea vltra iustum modũ à pituita deducta est, & est tenuis, acuta, alba, præcidi debet. Itemq; si ima, liuida, & crassa, summa, tenuis est. Neque quicquã cõmodius est, quã volsella prehẽdere, sub eaq; quod volumus excidere. Neq; enim vllũ periculũ est, ne plus minusúe præcidatur, cũ liceat tãtũ infra volsellam relinquere, quantũ inutile esse manifestũ est; idq; præcidere quo longior vua est, quàm esse naturaliter debet. Post curationem eadem facienda sunt, quæ in tonsillis proxime posui.

De Lingua.

Lingua verò quibusdam cũ subiecta parte à primo natali die iuncta est, qui ob id ne loqui quidem possunt. Horum extrema lingua volsella prehendenda est, sub eaq; mẽbrana incidenda, magna cura habita, ne venæ quæ iuxta sunt, violentur, & profusione sanguinis noceãt. Reliqua curatio vulneris, in prioribus posita est. Et

pleriq;

pleriq; quidem vbi consanuerunt, loquuntur. Ego autem cognoui, qui succisa lingua cum abunde super dentes eam premeret, non tamen loquendi facultatem consecutus est. Adeo in medicina etiã vbi perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est, id quod sequi conuenit.

De Abscessu sub lingua.

Sub lingua quoq; interdum aliquid abscedit, quod ferè consistit in tunica, doloresq; magnos mouet: quod si exiguum est, incidi semel satis est: si maius, summa cutis vsq; ad tunicam excidenda est, deinde vtrinq; oræ hamulis excipiendæ, & tunica vndiq; circundata liberanda est: magna diligentia per omnem curationem habita, ne qua maior vena incidatur.

De Labris.

Labra autem sæpe findũtur, eaq; res habet cũ dolore etiam hanc molestiã, quòd sermo prohibetur, qui subinde eas rimas cum dolore diducendo sanguinẽ citat. Sed has, si in summo sunt, medicamentis curare cõmodius est, quæ ad vlcera oris fiunt. Si verò altius descenderũt, necessariũ est tenui ferramẽto adurere, quod spathæ simile quasi transcurrere, nõ imprimi debet. Postea faciẽda eadem sunt, quæ in auribus adustis exposita sunt.

De Ceruicis vitiis, & curatione. CAP. XIII.

At in ceruice inter cutem & asperam arteriam tumor increscit, βρογχοκήλην Græci vocant, qua modo caro hebes, modo humor ali-

quis

quis melli aqúæve similis includitur, interdũ etiã minutis oßibus pili immisti. Ex quibus quicquid est, quod tunica cõtinetur, potest adurẽtibus medicamẽtis curari, quibus summa cutis cũ superiecta tunica exeritur. Quo facto, siue humor est, profluit: siue quid densius, digitis educitur, tũ vlcus sub linamentis sanescit. Sed scalpelli curatio breuior est, Medio tumore vna linea inciditur vsq; ad tunicã, Deinde vitiosus sinus ab integro corpore digito separatur, totusq; cũ velamẽto suo eximitur. Tũ aceto cui vel salẽ vel nitrũ aliqs adiecit, eluitur, oræq; vna sutura iũgũtur, cæteraq; eadẽ quæ in alijs suturis supinijciũtur. Leniter deinde, ne fauces vrgeat, deligatur: si quãdo aũt tunica eximi nõ potuerit, intus inspergẽda adurẽtia, linimẽtisq; id curãdũ est, cæteris pus mouẽtibus.*

*exeditur.

De vmbilici vitiis. CAP. XIIII.

S*Vnt etiã citra Vmbilicũ plura vitia, de quibus propter raritatẽ intra autores parum constat. Verisimile est autem id à quoque prætermissum, quod ipse non cognouerat, à nullo id quod non viderat, fictũ. Cõmune omnibus est, vmbilicum indecore prominere. Causæ requirũtur. Meges tres has posuit. Modo intestinum eo irrumpere, modo omentum, modo humorem. Sostratus nihil de omento dixit. Duobus ijsdem adiecit, carnem ibi interdum increscere, eamq; modo integram esse, modo carcinomati similem. Gorgias ipse quoq; omenti mentionem omisit. Sed eadem*

tria

tria causatus, spiritũ quoq; interdum eò dixit irrumpere. Hieron omnibus his quatuor positis, & omenti mentionẽ habuit, & eius quod simul & omentũ & intestinũ habuerit. Quid autẽ horum sit, his indicijs cognoscitur. Vbi intestinum prolapsum est, tumor neq; durus, neq; mollis est, omni frigore cõminuitur: non solũ sub omni calore, sed etiã retẽto spiritu crescit. Sonat interdũ, atq; vbi resupinatus est aliquis delapso intestino ipse desidit. Vbi verò omẽtum est, cætera similia sunt, tumor mollior ab * ima parte, latus extenuatũ in vẽtrẽ est, si quis apprehẽdit, elabitur. Vbi vtrũq; est, indicia quoq; mista sunt, & inter vtrunque mollities. At caro durior est, semperq́; etiam resupinato corpore tumet, prementiq́; non cedit, prioribus facile cedentibus. Si vitiosa est, easdem notas habet, quas in carcinomate exposui. Humor autem si premitur, circũfluit. At spiritus pressus cedit, sed protinus redit, resupinato quoq; corpore tumorem in eadem figura tenet. Ex his id quod ex spiritu vitium est, medicinã nõ admittit. Caro quoque carcinomati similis cum periculo tractatur. Itaque omittenda est. Sana excidi debet, idq́; vulnus linamentis curari. Humorem quidã vel inciso summo tumore effundunt, & vulnus iisdem linamentis curant. In reliquis variæ sententiæ sunt. Ac resupinandũ quidem corpus esse res ipsa testatur, vt in vterum siue intestinum, siue omentum est, delabatur. Sinus verò vmbilici

[Margin: * vna]

lici tū vacuus à quibuſdā duabus regulis exceptus est, vehementerq; earū capitibus deligatis, ibi emoritur. A quibuſdā* ad imum acu traiectatur, duo lina ducente, deinde vtriuſq; lini duobus capitibus diuerſæ partes aſtringūtur. Quod in vua quoque oculi fit. Nam ſi id quod ſupra vinculum eſt, moritur. Adiecerunt quidā, vt antequam vincirent, ſummū vna linea inciderēt, exciderētq; quo facilius digito demiſſo, quod illuc irrupiſſet, depellerent, tū deinde vinxerūt. Sed abunde eſt, iubere ſpiritū continere, vt tumor quantus maximus eſſe poteſt, ſe oſtendat, tū imam baſim eius atramento notare, reſupinatoq; homine digitis tumorē eum premere, vt ſi quid delapſum non eſt, manu cogatur. Poſthæc vmbilicū attrahere, & quà nota atramenti eſt, lino vehemēter aſtringere. Deinde partem ſuperiorē aut medicamentis, aut ferro adurere donec emoriatur, atq; vt cætera vſta vlcus nutrire. Idq; nō ſolū vbi inteſtinū vel omentū vel vtrūq; eſt, ſed etiā vbi humor eſt, optime proficit. Sed antè quædā viſenda ſunt, ne quod ex vinculo periculū ſit. Nā curationi neq; infans, neq; aut robuſtus annis, aut ſenex aptus eſt, ſed à ſeptimo ferè anno ad quartumdecimum. Deinde ei corpus idoneū eſt id, quod integrū eſt. At quod mali habitus eſt, quodq; papulas, impetigines, ſimiliaq; habet, idoneū nō eſt. Leuibus quoq; tumoribus facile ſubuenitur. At in eorum, qui nimis magni ſunt, curatione periculum eſt. Tempus autem anni &

*id vitiū

autumn

autumnale, & hybernum vitandum est. Ver idoneum maxime est. Ac prima æstas non aliena est. Præter hæc abstinere pridie debet. neq; id satis est. Sed aluus quoq; ei ducēda est, quo facilius omnia quæ excesserunt, intra aluum considant.

Quomodo aqua hydropicis emittatur. CAP. XV.

AQuam his qui hydropici sunt emitti oportere aliàs dixi. Nunc quemadmodum id fiat, dicendum. Quidam autem sub vmbilico fere quatuor interpositis digitis à sinistra parte. Quidam ipso vmbilico perforato, facere consuerunt. Quidam cute primum adusta, deinde interiore abdomine inciso, quia quod per ignē diuisum est, minus celeriter coit. Ferramentū autem demittitur, magna cura habita, ne qua vena incidatur. Id tale esse debet, vt ferè tertiam digiti partem latitudo mucronis impleat. Demittendumq; ita est, vt membranam quoq; transeat, qua caro ab interiore parte finitur, eò tum plumbea aut ænea fistula inijcienda est, vel recuruatis in exteriorem partem labris, vel in media circū surgente quodam nodo, ne tota intus delabi poßit, huius ea pars quæ intrà, paulò longior esse debet, quàm quę extrà, vt vltra vlteriorē membranam procedat. Per hanc effundendus humor est. Atq; vbi maior pars eius euocata est, cludenda demisso linteolo fistula est, & in vulnere, si id vstum non est, relinquenda. Deinde per insequentes dies circa singulas*

**quadam mora*

gulas heminas emittendum, donec nullum aquæ vestigium appareat. Quidam tamen etiã nõ vsta cute protinus fistulam recipiunt, & super vulnus spongiam expressam deligant: Deinde, postero die rursus fistulã demittunt, quod recens vulnus paulum diductum patitur, vt si quid humoris superest, emittatur. Idq; bis ita fecisse contenti sunt.

De intestinorum vulneratorum curationibus. CAP. XVI.

NOnnunquã autem venter ictu aliquo perforatur, sequiturq; vt intestina euoluãtur. Quod vbi incidit, protinus considerandum est, an integra ea sint, deinde an his color suus maneat. Si tenuius intestinum perforatũ est, nihil profici posse iam retuli. Latius intestinum sui potest, non quòd certa fiducia sit, sed quòd dubia spes certa desperatione sit potior. Interdũ enim glutinãtur, Tum si vtrũlibet intestinũ liuidum, aut pallidũ, aut nigrum est, quibus illud quoq; necessario accedit, vt sensu careat, medicina omnis inanis est. Si verò adhuc ea sui coloris sunt, cũ magna festinatione succurrendũ est. Momento enim alienantur externo & insueto spiritu circundata. Resupinandus autem homo est coxis erectioribus. Et si angustius vulnus est, quã vt intestina cõmode refundãtur, incidẽdũ est donec satis pateat. At si iã sicciora intestina sunt, pluẽda aqua sunt, cui paulũ admodũ olei sit adiectũ. Tũ minister oras vulneris leuiter diducere manibus suis, vel etiã duobus

hamis

hamis mēbranæ interiori iniectis debet, medicus priora semper intestina, quæ posteriora prolapsa sunt, condere, sic vt orbium singulorum locum seruet. Repositis omnibus, leniter homo concutiēdus est. Quo fit, vt per se singula intestina in suas sedes diducantur, & inibi concidant. His conditis omentum quoq; considerandum est, ex quo si quid iam nigri & emortui est, forfice excidi debet. Si quid integrum est, leuiter super intestina diduci: sutura autem neq; summæ cutis, neq; interioris mēbranæ per se satis proficit, sed vtriusq;. Et quidem duobus linis vincienda est spißior, quàm alibi: quia rumpi & facilius motu ventris potest, & non æquè magnis inflammationibus pars ea exposita est. Igitur in duabus acubus fila traijciēda, eaq́; duabus manibus tenēda, & prius interiori membranæ sutura inijcienda est, sic vt sinistra manus in dexteriore ora, dextra in sinisteriore à principio vulneris orsa, ab interiori parte in exteriorē acum immittat. Quo fit, vt ab intestinis ea pars semper acuum longè sit, quæ retusa est. Semel vtraque parte traiecta permutandæ acus inter manus sunt, vt ea sit in dextra, quę fuit in sinistra, ea veniat in sinistrā, quū dextra continuit. Iterūq; eodem modo per oras immittēdę sunt. Atq; ita tertio & quarto, deincepsq́; permutatis inter manus acubus includenda plaga. Posthęc eadem fila, eædēq; acus ad cutem transferēdę. Similiq; ratione ei quoq; parti vtraq; sutura

inijcienda, ſemper ab interiore parte acubus venientibus, ſemper inter manus traiectis. Dein glutinantia inijcienda. Quibus aut ſpongiam, aut ſuccidam lanam ex aceto impreſſam accedere debere manifeſtius eſt, quàm vt ſemper dicendum ſit. Impoſitis his leuiter deligari venter debet.

De interiore parte abdominis rupta, & qua ratione curanda ſit. CAP. XVII.

*INterdum tamen vel ex ictu aliquo, vel retẽto diutius ſpiritu, vel ſub graui faſce interior abdominis membrana ſuperiore cute integra, rumpitur. Quod fœminis quoq; ex vtero ſæpe euenire cõſueuit, fitq; præcipuè circa ilia, ſequitur autẽ cum ſuperior caro mollis ſit, vt non ſatis inteſtina contineat, hisq; intenta cutis indecorè intumeſcat. Atq; id quoq; aliter ab alijs curatur. Quidã enim per acũ duobus linis ad imam baſim immiſſis, ſic vtrinq; deuinciũt, quemadmodũ & in vmbilico, & in vua poſitum eſt, vt quicquid ſuper vinculũ eſt, emoriatur: quidam mediũ tumorem excidũt, ad ſimilitudinẽ myrtacei folij, quod ſemper eodem modo ſeruandum eſſe iã poſui, & tum oras ſutura iungunt. Commodiſſimũ eſt autem reſupinato corpore, experiri manu, qua parte is tumor maxime cedat, quia neceſſe eſt ea parte rupta membrana ſit, quaq; integra eſt, ea magis obnitatur, tũ qua rupta videbitur, immittendæ ſcalpello * duæ tunicæ ſunt, vt exciſo medio interiore membrana vtrinq; recẽtem plagam habeat, quia quod vetus eſt,*

* duæ lineæ

est, sutura non coit, loco patefacto. Si qua parte membrana non nouam plagam, sed veterẽ habet, tenuis excidenda habena est, quæ tantum ora eius exulceret. Cætera, quæ ad suturæ reliquam curationem pertinent, suprà comprehensa sunt.

De varicibus ventris.

PRæter hæc euenit, vt in quorundam ventribus varices sint, quarum quia nulla alia curatio est, quàm quę in cruribus esse consueuit, tum eam partem explanaturus, hanc quoq; eò differo.

De Testiculorum natura, & morbis eorum.
CAP. XVIII.

VEnio autem ad ea, quæ in naturalibus partibus circa testiculos oriri solent, quæ quo facilius explicem, prius ipsius loci natura paucis proponenda est. Igitur testiculi simile quiddam medullis habent. Nam sanguinem non emittunt, & omni sensu carent. Dolent autem in ictibus & inflammationibus tunicæ, quibus hi continẽtur. Dependent verò ab inguinib. per singulos neruos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant, cum quorum vtroq; bina descendunt & venæ & arteriæ. Hæ autem tunica conteguntur tenui, neruosa, sine sanguine, alba, quæ * ἐρυτροειδὴς à Græcis nominatur: super eam valentior tunica est, quæ interiori vehementer ima parte inhæret, Darton Græci vocant. Multæ deinde membranulæ venas & arterias, eosq; neruos comprehendunt. Atque inter duas quoque tunicas superioribus partibus

* ἐλαφροειδὴς.

*bus leues, paruuleq́; sunt. Hactenus propria vtriq; testiculo & velamenta & auxilia sunt. Communis deinde vtriq; , omnibusq́; interioribus sinus est, qui iã conspicitur à nobis, ὀσχεὸν Græci, scrotum nostri vocãt, isq́; ab ima parte medijs tunicis leuiter innexus est, à superiore tantum circũdatus est. Sub hoc igitur plura vitia esse consueuerunt. Quæ modo ruptus tunicis, quas ab inguinibus incipere proposui, modò his integris fiunt. Siquidem interdum vel ex morbo primum inflammatur, deinde postea pondere abrumpitur, vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus intestina debuit, tum pondere eò deuoluitur, aut omentũ, aut etiã intestinũ. Atq; ibi reperta via, paulatim ab inguinibus in inferiores quoq; partes * demissum, subinde neruosas tunicas, & ob id eius rei patiẽtes diducit, ἐντεροκήλην & ἐπιπλοκήλην Græci vocãt, apud nos indecorũ, sed commune his Herniæ nomen est. Deinde, si descendit omentũ, nunquam in scroto tumor tollitur , siue inedia fuit, siue corpus huc illúcve cõuersum, aut aliquo modo collocatum. Itemq́;, si retentus est spiritus, non magnopere increscit, tactu verò inæqualis est, & mollis, & lubricus. At si intestinũ quoq; descendit, *tumor is sine inflãmatione modò minuitur, modò increscit. Estq́; ferè sine dolore, & cùm conquiescit aliquis, aut iacet, interdũ ex toto desidit, interdũ sic diuiditur, vt in scroto exiguæ reliquiæ*

man

Scrotum.

**nisum*

Hernia.

** humor his*

maneant. At si clamore & satietate, & si sub aliquo pondere is homo nixus est, crescit, frigore omni contrahitur, calore diffunditur. Estq; tum scrotũ & rotũdum, & tactu leue, idq; quod subest, lubricũ est: si pressum est, ad inguen reuertitur, dimissumq; iterum cum quodã quasi murmure deuoluitur. Et id quidẽ in leuioribus malis euenit. Nonnũquam autem stercore accepto vastius tumet, retroq; cõpelli non potest: adfert tum dolorem & scroto, & inguinibus, & abdomini: nonnunquam stomachus quoq; affectus, primum ruffam bilem per os reddit, deinde viridem, quibusdam etiam nigram. Integris verò membranis interdũ eam partem humor distringit. Atq; eius quoq; species duæ sunt. Nam vel inter tunicas is increscit, vel in mẽbranis, quæ ibi circa venas & arterias sunt, vbi hæ grauatæ occaluerunt. Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas est, vna sedes est. Nam modo inter summam & mediam, modo inter mediã & imam consistit. Græci communi nomine quicquid est, ὑδροκήλην appellant: nostri vt scilicet nullis discriminibus satis cognitis, hoc quoq; sub eodem nomine, quo priora habẽt. Signa autem quædam communia sunt, quædam propria. Communia, quibus humor deprehenditur. Propria, quibus locis humorem subesse dicimus: si tumor est, nunquam ex toto se remittens, sed interdum leuior, aut propter famem, aut propter febriculã, maximeq; in pueris, isq; moris

est, si non nimius humor subest. At si is vehemē-
ter increuit, renititur sic, vt vter repletus, & arte
astrictus. Venæ quoq; in scroto inflantur, & si di-
gito presśimus, cedit humor, circūfluensq́; id quod
non premitur, attollit, & tanquam in vitro cor-
núve per scrotum apparet, isq́; (quantum in ipso
est) sine dolore est. Sedes autem eius sic deprehē-
ditur. Si inter summam mediamq́; tunicam est,
cum digitis duobus presśimus, paulatim humor
inter eos reuertens subit, scrotum ipsius albidius
est. Si ducitur, aut nihil, aut paruulum intendi-
tur, testiculus ea parte neq; visu, neq; tactu senti-
tur. At si sub media tunica est, intentū scrotum
magis se attollit, adeo, vt superior coles sub tumo-
re eo dilitescat. Præter hæc æque integris tunicis
ramex innascitur κιρσοκήλην Græci appellant, cū
venæ intumescunt. Hæ quoq; intortæ cōglomera-
tæq́; ad superiorem partem, vel ipsum scrotū im-
plent, vel mediā tunicam, vel imam. Interdum
etiā sub ima tunica circa ipsum testiculū neruūq́;
eius increscunt. Ex his eæ quæ in ipso scroto sunt,
oculis patent: hæ verò quæ mediæ imæve tunicæ
insident, vt magis conditæ, non æquè quidē cer-
nūtur, sed tamen etiam visui subiectæ sunt, præ-
terquàm quòd & tumoris aliquid est, pro vena-
rū magnitudine & modo: & id prementi magis
renititur, ac per ipsos venarū toros inæquale est:
& qua parte id est, testiculus magis iusto depēdet.
Cum verò etiam super ipsum testiculū neruumq́;
eius,

tius, id malum increuit, aliquanto longius testiculus ipse descẽdit, minorq́; altero fit, vt pote alimento amisso. Raro, sed aliquando caro quoq; inter tunicas increscit, σαρκοκήλην Græci vocant. Interdum etiam ex inflammatione tumet ipse testiculus, ac febres quoq; adfert, & nisi celeriter ea inflammatio cõquieuit, dolor ad inguina atq; ilia peruenit, partesq́; hæ intumescunt: neruus ex quo testiculus dependet, plenior fit, simulq́; indurescit: super hæc inguen quoq; nonnunquam varices implent, κιρσοκήλην appellant.

De testiculorum curationibus communibus, & primò de incisione & curatione inguinis, vel scroti. CAP. XIX.

His cognitis, de curatione dicendum est, in qua quædam cõmunia omnium sunt, quædam propria singulorũ. Prius de communibus dicam. Loquar autem nunc de his, quæ scalpellum desiderant. Nam quæ vel sanari non poßint, vel aliter nutriri debeant, dicendum erit, simul ad species singulas venero. Inciditur autẽ interdum inguen, interdum scrotum. In vtraq; curatione, homo ante triduum bibere aquam, pridie abstinere etiam à cibo debet, ipso autem die collocari supinus: deinde si inguen incidendũ est, idq́; iam pube contegitur, antè radendum est, & tum extento scroto, vt cutis inguinis intenta sit, id incidendum sub imo ventre, qua cum abdomine tunicæ inferiores committuntur. Aperiendum au-

tẽ audacter est, donec summa tunica, quæ ipsius scroti est, incidatur, perueniaturq; ad eam, quæ media est plaga facta. Foramen deorsum versus subest. In id demittendus est sinistræ manus digitus index, vt diductis interuenientibus membranulis simul laxet. Minister autẽ sinistra manu comprehenso scroto, sursum versus eum debet extendere, & quam maximè ab inguinibus abducere: primum cum ipso testiculo, dum medicus omnes membranulas, quæ super mediã tunicam sunt, si digito deducere nõ potest, scalpello abscindat. Deinde sine eo, vt is delapsus ipsi plagæ iungatur, digitoq; inde promatur, & super ventrem cum duabus suis tunicis collocetur. Inde si qua vitiosa sunt, circuncidenda sunt. In quibus cum multæ venæ discurrãt, tenuiores quidem præcidi protinus possunt: maiores verò antè longiore lino deligandæ sunt, ne periculosè sanguinem fundãt. Sin media tunica vexata erit, aut sub ea malum increuerit, excidẽda erit, sic, vt alte ad ipsum inguen præcidatur. Infrà tamen non tota demenda est. Nã quod ad basim testiculi vehementer cum ima tunica connexum est, excidi sine summo periculo non potest. Itaq; ibi relinquẽdum est. Idem in ima quoq; tunica, si læsa est, faciendum est. Sed non à summa inguinis plaga, verum infra paulum ea abscindẽda, ne læsa abdominis membrana inflammationes moueat. Neq; tamen nimium ex ea sursum relinquendum est, ne postea sinuetur,

& sedem eidem malo præstet. Purgatus ita testiculus per ipsam plagam, cum venis & arterijs, & neruo suo leuiter demittendus est, videndũq;, ne sanguis in scrotum descendat, néve concretus aliquo loco maneat. Quæ ita fient, si venis vinciendo medicus prospexerit: lina quibus capita earum continebuntur, extra plagam dependere debebunt, quæ pure orto sine vllo dolore excidẽt. Ipsi autem plagæ inijciendæ duæ fibulæ sunt, & insuper medicamentum quo glutinentur. Solet interdum ab altera ora necessarium esse aliquid excidi, vt cicatrix maior & latior fiat. Quod vbi incidit, linamenta super non fulcienda, sed leuiter tantum ponenda sunt, supraq; ea quæ inflammationem repellant, id est, ex aceto vel lana succida vel spongia. Cætera eadem quæ vbi pus moueri debet, adhibenda sunt. At cum infrà incidi oportet, resupinato homine subijcienda sub scroto sinistra manus est, deinde id vehemẽter apprehendẽdum, & incidendũ. Si paruulum est quod nocet, modice, vt tertia pars integra ad sustinendum testiculum infrà relinquatur. Si maius est, etiam amplius, vt paulum tantummodo ad imũ, cui testiculus insidere poßit, integrũ maneat. Sed primo rectus scalpellus, quamleuissima manu teneri debet, donec scrotũ ipsum diducat. Tum inclinandus mucro est, vt transuersa mẽbrana secet, quæ inter summam mediamq; tunicam sunt. At si vitiũ in proximo est, mediam

tunic

tunicam attingi non oportet. Si ſub illa quoque conditur, etiam illa incidenda eſt, ſic vt tertia quoq; ſi illa vitium tegit. Vbicũq; repertũ malũ eſt, miniſtrũ ab inferiore parte exprimere moderate ſcrotum oportet, medicũ digito, manubriolo, vel ſcalpello diductam inferiorem partẽ tunica extrà collocare: deinde eam ferramento, quod ad ſimilitudinem curuum vocant, incidere. ſic vt in eãdẽ intrare duo digiti, index & medius poſſint. His deinde coniectis, excipienda reliqua pars tunicæ; & inter digitos ſcalpellus immittendus eſt, eximendumq́; aut effundendum quicquid eſt noxium. Quancũq; autẽ tunicam quis violauit, illam quoq; debet excidere, ac mediam quidem (vt ſuprà dixi) quàm altiſsime ab inguine, imã autem paulo infrà. Cæterum antequam excidantur, hæ quoq; vinciri lino ſumme debent, & eius lini capita extra plagam relinquenda ſunt, ſicut in aliis quoq; venis, quæ id requiſierint. Eo facto teſticulus intus reponẽdus eſt, oræq́; ſcroti ſuturis inter ſe committendæ, neq; paucis, ne parũ glutinẽtur, & longior fiat curatio, neq; multis, ne inflammationem augeant. Atq; hîc quoq; videndũ eſt, ne quid in ſcroto ſanguinis maneat. Tum imponenda glutinantia ſunt. Si quando autem in ſcrotum ſanguis defluxit, aliquidve concretũ ex eo decidit, incidi ſubter id debet, purgatoq́; eo ſpongia acri aceto madens circundari. Deligatur autẽ vulnus omne, quod ex his cauſsis factũ eſt.

Si

Si dolor nullus eſt, quinq; primis diebus non eſt reſoluendum, ſed bis die tantum aceto irroranda lana vel ſpongia. Si dolor eſt, tertia die reſoluendum, & vbi fibulæ ſunt, hæ incidendæ, vbi linamentum, id mutandum eſt: roſaq; & vino madefaciendum id, quod imponitur. Si inflãmatio increſcit, adyciendum prioribus cataplaſma ex lẽticula & melle, vel ex malicorio, quod in auſtero vino coctum ſit, vel ex his miſtis. Si ſub his inflammatio non conquierit, poſt diem quintum multa calida aqua vulnus fouendũ, donec ſcrotũ ipſum & extenuetur, & rugoſius fiat. Tum imponendum cataplaſma ex triticea farina, cui reſina pinea adiecta ſit. Quæ ipſa, ſi robuſtus curatur, ex aceto: ſi tener, ex melle coquenda ſunt. Neq; dubium eſt, quodcunq; initium fuit, ſi magna inflammatio eſt, quin ea, quæ pus mouẽt, imponenda ſint. Quòd ſi pus in ipſo ſcroto ortum eſt, paulum id incidi debet, vt exitus detur. Linamẽtumq; eatenus imponendum eſt, vt foramẽ tegat. Inflammatione finita, propter neruos priore cataplaſmate, dein cerato vtendum eſt. Hæc proprie ad eiuſmodi vulnera pertinent. Cætera & in curatione, & in uictu ſimilia his eſſe debent, quæ in alio quoq; vulnerum genere præcepimus.

De Inteſtini curatione. CAP. XX.

His propoſitis ad ſingulas ſpecies veniendũ eſt, ac ſi cui paruulo puero inteſtinum deſcendit antè ſcalpellum experiẽda iunctura eſt.

Faſcia

Fascia eius rei causa fit, cui imo loco pila assuta est ex panniculis facta, quæ ad repellendum intestinum ipsi illi subijcitur, deinde reliqua fasciæ pars arcte circundatur, sub quo sæpe & intus compellitur intestinum, & inter se tunicæ glutinantur. Rursus si ætas processit, multumq; intestini descendisse ex tumore magno patet, adijciunturq; dolor & vomitus, quæ ex stercore, & ex cruditate eò delapso ferè accidunt, scalpellum adhiberi sine pernicie non posse manifestum est. Leuãdum tantummodo malum, & per alias curationes extrahendum est. Sanguis mitti ex brachio debet, deinde, si vires patiuntur, imperanda tridui abstinentia est: si minus, certe pro vi corporis quam lõgissime. Eadem verò tempore super habendum cataplasma ex lini semine, quod antè aliquis ex mulso decoxerit. Post hæc & farina hordeacea cum resina inijciẽda, & is demittendus in solium aquæ calidæ, cui oleum quoq; adiectum sit, dandumq; aliquid cibi lenis calidi. Quidam etiam aluum ducũt. Id ducere aliquid in scrotum potest, educere ex eo non potest. Per ea verò, quæ suprà scripta sunt, leuato malo, si quando aliàs dolor reuerterit, eadem erunt facienda. Sine dolore quoq;, si multa intestina prolapsa sunt, secari superuacuũ est, non quòd excludi à scroto non possint, nisi tamẽ id inflammatio prohibuit, sed quò repulsa inguinibus immorentur, ibiq; tumorem excitẽt, atq; ita fiat mali non finis, sed mutatio.

At

At in eo quem ſcalpello curari oportebit, ſimulatq; ad mediam tunicam vulnus in inguine factum peruenerit, duobus hamulis ea iuxta ipſas oras apprehendi debebit, dum eductis omnibus mēbranulis medicus eam liberat. Neq; enim cum periculo læditur, quæ excidenda eſt, cum inteſtinum eſſe niſi ſub ea non poßit. Vbi deducta autem erit, ab inguine vſq; ad teſticulum incidi debebit, ſic, ne ipſe lædatur, tum excidi. Ferè tamen hanc curationem puerilis ætas, & modicum malum recipit. Si vir robuſtus eſt, maiusq́; id vitium eſt, extrahi teſticulus non debet, ſed in ſua ſede permanere. Id hoc modo fit. Inguen eadem ratione vſq; ad mediam tunicam ſcalpello aperitur, eaq́; tunica eodem modo duobus hamis excipitur, ſic vt à miniſtro teſticulus eatenus contineatur, ne per vulnus exeat: tum ea tunica deorſum verſus ſcalpello inciditur, ſub eaq́; index digitus ſiniſtræ manus ad imum teſticulum demittitur, eumq́; ad plagam compellit. Deinde dextræ manus duo digiti pollex atq; index, venam & arteriam & neruum, tunicamq́; eorum à ſuperiore tunica diducunt. Quod ſi aliquæ membranulæ prohibent, ſcalpello reſoluuntur, donec ante oculos tota iam tunica ſit. Exciſis quæ excidenda ſunt, repoſitoq́; teſticulo, ab ora quoq; eius vulneris, quod in inguine eſt: demenda habenula paulò latior eſt, quo maior plaga ſit, & plus creare carnis poßit.

De

De Omenti curatione. CAP. XXI.

AT si omentum descendit, eodẽ quidem modo, quo suprà scriptum est, aperiendũ inguen, diducẽdæq; tunicæ sunt. Considerandũ autem est, maiórne is modus, an exiguus sit. Nam quod paruulum est, super inguen in aluũ vel digito vel auerso specillo repellẽdum est. Si plus est, sinere oportet dependere, quantum ex vtero prolapsum est, idq; adurẽtibus medicamentis illinere, donec emoriatur & excidat. Quidã hîc quoq; duo lina acu traijciunt, binisq; singulorũ capitibus diuersas partes astringunt. Sub quo æque, sed tardius emoriatur. Adijcitur tamẽ hîc quoq; celeritati, si omentum super vinculum illinitur medicamẽtis quæ sic exedũt, ne erodant, σηπτικὰ Græci vocant. Fuerunt etiam qui omentum forfice præciderent, quod in paruulo non est necessarium. Si maius est, potest profusionem sanguinis facere. Siquidem omẽtum quoq; venis quibusdã etiam maioribus illigatũ est. Neq; verò si discusso ventre id prolapsum forfice præciditur, cum & emortuum sit, & aliter tutius auelli non poßit, inde huc exemplum transferendum est. Vulnus autem curari, si relictum omẽtum est, sutura debet. Si ad amplius fuit, & extrà emortuum est, excisis oris, sicut suprà propositũ est. Si verò humor intus est, incidendum est, in pueris quidẽ inguẽ, nisi in his quoq; liquoris eius maior modus prohibet: in viris verò & vbicũq; multus humor

subest,

* σηπτά.

subest, scrotum. Deinde si inguem incisum est, eò protractis tunicis humor effundi debet. Si scrotũ, & sub hoc protinus vitium est, nihil aliud quàm humor est effundendus, abscindendæq; membranæ sunt, si quæ eum continuerunt: deinde eluendum id ex aqua, quæ vel salem adiectum, vel nitrum habeat: si sub media, imáve tunica, totæ hæ extra scrotum collocandæ, excidendæq; sunt.

De Ramicis curatione. CAP. XXII.

R*Amex autem, si super ipsum scrotum est, adurendus est tenuibus & acutis ferramẽtis, quæ ipsis venis infigantur, cum eo ne amplius quàm has vrant, maximeq; vbi inter se implicatæ glomerantur, eo ferrum id admouendum est, tũ supèr farina ex aqua frigida subacta inijciẽda est, vtendumq; eo vinculo, quod idoneum esse ani curationibus posui. Tertio die lenticula cum melle imponẽda est, pòst eiectis crustis vlcera melle purganda, rosa implenda, ad cicatricem aridis linamentis perducenda sunt. Quibus verò super mediam tunicam venæ tument, incidendum inguen est, atq; tunica promouenda, ab eaq; venæ digito vel manubriolo scalpelli separãdæ. Qua parte verò inhærebũt, & ab superiore & ab inferiore parte lino vinciendæ, tũ sub ipsis vinculis pręcidẽdæ, reponendusq; testiculus est. At vbi supra tertiam tunicã ramex insedit, mediam excidi necesse est. Deinde, si duæ tresúe venæ tumẽt, & ita pars aliqua obsidetur, vt maiore vitio vacet, idẽ faciendum*

 dum

*dum quod suprà scriptum est, vt ab inguine & à testiculo deligatæ venæ præcidantur, isq; cõdatur. Sin totum id ramex obsederit, per plagã demittendus digitus index erit, subijciendusq; venis, sic vt paulatim protrahat æquè adducendo, donec is testiculus par alteri fiat. Tũ fibulæ oris sic vinciendæ, vt simul eas quoq; venas comprehendant. Id hoc modo fit: Acus ab exteriore parte orã vulneris perforat. Tum non per ipsam venam, sed per membranam eius imittitur, per eamq; in alteram oram compellitur. Venæ vulnerari non debent, ne sanguinem fundant. Membrana semper inter has venas est, ac neq; periculũ affert, & filo comprehensas illas abunde tenet. Itaq; etiã satis est, duas fibulas esse: tum venæ quæcunq; protractæ sunt in ipsum inguem, aduerso specillo comprehendi debent: soluendi fibulas tempus inflammatione finita & purgato vulnere est, * vt vna simul & oras & venas cicatrix deuinciat. Vbi verò inter imam tunicã & ipsum testiculum neruumq; eius ramex ortus est, vna curatio est, quæ totum testiculum abscindit. Nam neq; ad generationẽ quicquam is confert, & omnibus indecore, quibusdam etiam cum dolore dependet. Sed tum quoque inguen incidendum, media tunica promenda, atq; excidenda est, idem in ima faciendum, neruusq; ex quo testiculus dependet, præcidendus. Post id venæ & arteriæ ad inguen lino deligandæ, & infra vinculum abscindendæ sunt.*

** &*

De

De Carne quæ inter tunicas testiculorum concreuit, & de neruo indurato. CAP. XXIII.

Caro quoq;, si quando inter tunicas concreuit, nihil dubij est, quin eximenda sit, sed id ipso scroto inciso fieri commodius est. At si neruus induruit, curari res neq; manu neq; medicamento potest. Vrgent enim febres ardentes, & aut virides aut nigri vomitus: præter hæc ingens sitis, & linguæ aspritudo, ferè q; à die tertio spumans bilis duo cum rosione redditur. Atq; neque assumi facile cibus, neq; contineri potest, neque multo pòst extremæ partes frigescunt, tremor oritur, manus sine ratione extenduntur, deinde in fronte frigidus sudor, eumq; mors sequitur.

De ramice inguinis. CAP. XXIIII.

Vbi verò in ipso inguine ramex est, si tumor modicus est, semel incidi: si maior duabus lineis debet, vt medium excidatur: deinde non extracto testiculo, sicut intestinis quoque prolapsis interdum fieri docui, colligendæ venæ vinciendæq; vbi tunicis inhærebunt, & sub his nodis præcidendæ sunt. Neq; quicquam noui curatio vulneris eius requirit.

Ad tegendam glandem colis, si nuda est. CAP. XXV.

Ab his ad ea transeundum est, quæ in cole ipso fiunt, in quo si glans nuda est, vultq; aliquis eam decoris caussa tegere, fieri potest, sed expeditius in puero quàm in viro. In eo cui id naturale est, quàm in eo, qui quarũdam gentium

more circuncisus est. In eo cui glans parua iuxtaq; eam cutis, spatiosior verò ipse coles est, quàm in quo contraria his sunt. Curatio autem eorum, quibus id naturale est, eiusmodi est: Cutis circa glandem apprehenditur & extenditur, donec illam ipsam condat, ibiq; deligatur. Deinde iuxta pubem in orbem tergus inciditur, donec coles nudetur, magnaq; cura cauetur ne vel vrinæ iter, vel venæ, quæ ibi sunt, incidantur. Eo facto cutis ad vinculum inclinatur, nudaturq; circa pubem velut circulus, eoq; linamenta dantur, vt caro increscat & id impleat, satisq; velamenti suprà latitudo plagæ præstat. Sed donec cicatrix sit, vinctum esse id debet, in medio tantum relicto exiguo vrinæ itinere. At in eo qui circuncisus est, sub circulo glandis scalpello diducenda cutis ab interiore cole est. Non ita dolet, quia summo soluto, deduci deorsum vsque ad pubem manu potest. Neque ideo sanguis profluit. Resoluta autem cutis rursus extenditur vltra glandem. Tum multa frigida aqua fouetur, emplastrumq; circà datur, quod valentem inflammationem reprimat, proximisq; diebus vt propè à fame victus est, ne forte eam partem satietas excitet. Vbi iam sine inflammatione est, deligari debet à pube vsque circulum. Super glandem autem aduerso emplastro imposito induci. Sic enim fit, vt inferior pars glutinetur, superior ita sanescat, ne inhæreat.

Quomodo glans penis contecta aperiri possit.

Contrà si glans ita cōtecta est, vt nudari non possit, quod vitium Græci φύμωσιν appellant, aperienda est. Quod hoc modo fit: Subter à summa ora cutis inciditur recta linea vsque ad frænum, atque ita superius tergus relaxatum cedere retro potest. Quòd si parum sic profectum est, aut propter angustias, aut propter duritiem tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore parte excidenda est, sic vt vertex eius ad frænum basis in tergo extremo sit. Tum superdanda linamenta sunt, aliaq; medicamenta quæ ad sanitatem perducant. Necessarium autem est donec cicatrix sit conquiescere. Nam ambulatio atterendo vlcus sordidum reddit.

Infibulandi ratio.

Infibulare quoq; adolescentulos interdum vocis, interdum valetudinis caussa quidam consuerūt. Eiusq; hæc ratio est. Cutis quæ super glandem est extenditur, notaturq; vtrinque à lateribus atramento quà perforatur, deinde remittitur. Si super glandem notæ reuertuntur, nimis apprehensum est, & vltrà notari debet. Si glans ab his libera est, is locus idoneus fibulæ est. Tum quà notæ sunt, cutis acu filum ducente transuitur, eiusq; fili capita inter se deligantur, quotidieq; id mouetur, donec circa foramina cicatriculæ fiant. Vbi hæ confirmatæ, exempto filo fibula additur, quæ quo melior, eo leuior est. Sed hoc quidem sæpius inter

superuacua, quàm inter necessaria est.

De vrinæ reddendæ difficultate, & de Calculo, rationibusq; eorum. CAP. XXVI.

RES verò interdum cogit emolliri manu vrinam, cum illa non redditur, aut quia senectute iter eius collapsum est, aut quia calculus, vel concretum aliquid ex sanguine intus se opposuit. At mediocris quoque inflammatio sæpe eam reddi naturaliter prohibet. Idq; non in viris tantummodo, sed in fœminis quoq; interdum necessarium est. Ergo æneæ fistulæ fiunt, quæ vt omni corpori ampliori minoriq; sufficiãt, ad mares tres, ad fœminas duæ medico habendæ sunt. Ex virilibus maxima decem & quinque est digitorum: media, duodecim: minima, nouem. Ex muliebribus, maior nouem: minor, sex. Incuruas verò esse eas paulum, sed magis viriles oportet, leuesq; admodum: ac neque nimis plenas, neq; nimis tenues. Homo tum resupinus, eo modo quo in curatione ani figuratur, super subsellium aut lectum collocandus est. Medicus autem à dextro latere sinistra quidem manu colem masculi continere, dextra verò fistulam demittere in iter vrinæ debet. Atq; vbi ad ceruicem vesicæ ventum est, simul cum cole fistulam inclinatam in ipsam vesicam compellere, eamq; vrina reddita recipere. Fœmina breuius vrinæ similiter & rectius iter habet, quod mammulæ simile inter imas oras super naturale positum, non minus sæpe

auxil

auxilio eget, aliquando minus difficultatis exigit. Nonnunquam etiam prolapsus in ipsam fistulam calculus, qui subinde ea extenuatur, non longè ab exitu inhærescit. Eum si fieri potest, oportet vellere, vel oriculario specillo, vel eo ferramẽto, quo insectione calculus protrahitur. Si id fieri non potuit, cutis extrema quam plurimum attrahenda, & condita glande lino vincienda est, deinde à latere recta plaga coles incidendus, & calculus eximendus est, tum cutis remittenda. Sic enim fit, vt incisum colem integra pars cutis contegat, & vrina naturaliter profluat.

Quæ curatio calculosis adhibeatur.

CVm vesicæ verò calculiq; facta mẽtio sit, locus ipse exigere videtur, vt subijciã, quę curatio calculosis, cũ aliter succurri nõ potest, adhibeatur. Ad quam festinare, cum præceps sit, nullo modo conuenit: ac neq; omni tẽpore, neq; in omni ætate, neq; in omni vitio id experiendũ est, sed solo vere, in eo corpore, quod iam nouem annos, nõdum quatuordecim excesſit, & si tantum mali subest, vt neq; medicamẽtis vinci posſit, neq; etiã trahi poſse videatur, quo minus interposito aliquo spatio interimat. Non quo nõ interdũ etiam temeraria medicina proficiat, sed quo sæpius vtiq; in hoc fallat, in quo plura & genera & tẽpora periculi sunt. Quæ simul cũ ipsa curatione proponã. igitur vbi vltima experiri statutum est, antè aliquot diebus victu corpus præparãdũ est, vt modi-

cos, ut salubres cibos, ut minime glutinosos assumat, ut aquam bibat. Ambulādi verò inter hæc exercitatione utatur, quo magis calculus ad vesicæ ceruicem descendat. Quod an inciderit, digitis quoq; , sicut in curatione docebo, demissis cognoscitur. Ubi eius rei fides est, pridie is puer in ieiunio continēdus est, & tum loco calido curatio adhibenda, quæ hoc modo ordinatur: Homo prudens & peritus in sedili alto considit, supinumq; eum & aduersum super genua sua coxis eius collocatis cōprehendit, reductisq; eius cruribus, ipsum quoq; iubet manibus ad suos poplites datis eos quàm maxime poßit attrahere, simulq; ipse sic eos continet. Quòd si robustius corpus eius est qui curatur, duobus sedilibus iunctis duo valentes insidunt, quo & sedilia & interiora crura inter se deligantur, ne diduci poßint. Tum is super duorū genua eodem modo collocatur, atq; alter prout cōsedit sinistrum crus eius, alter dextrum, simulq; ipse poplites suos attrahit. Siue autem unus, siue duo continent, super humeros eius suis pectoribus incumbunt. Ex quibus euenit, ut inter ilia sinus super pubem sine ullis rugis sit extētus, & in angustum cōpulsa vesica, facilius calculus capi posSit. Pręter hæc etiamnum à lateribus duo valentes obijciuntur, qui circunstantes leuare vel unū vel duos, qui puerum continent, non sinunt. Medicus deinde diligenter unguibus circuncisis, atq; sinistra manu duos eius digitos, indicē & medium,

leniter

leniter prius vnũ, deinde alterum in anum eius demittit, dextræq; digitos super imum abdomen leniter imponit, ne si vtrinq; digiti circa calculum vehementer concurrerint, vesicam lædant. Neq; verò festinanter in hac re, vt in plerisq;, agẽdum est, sed ita, vt quammaxime id tutò fiat. Nã læsa vesica neruorum distentiones cum periculo mortis excitat. Ac primum circa ceruicem quæritur calculus. Ibi repertus minore negotio expellitur. Et ideo dixi, ne curandum quidem, nisi cum hoc indicijs suis cognitum est. Si verò aut ibi non fuit, aut recessit retro, digiti ad vltimam vesicam dantur, paulatimq; dextra quoque manus eius vltrà translata subsequitur. Atque vbi repertus est calculus, qui necesse est in manus incidat, eo curiosius deducitur, quo minor leuiorq; est, ne effugiat, id est, ne sæpius agitanda vesica sit. Ergo vltra calculum dextra semper manus eius opponitur, sinistræ digiti deorsum eum compellunt, donec ad ceruicem peruenitur. In quam si oblongus est, sic cõpellẽdus est, vt pronus exeat: si planus, sic, vt transuersus sit: si quadratus, vt duobus angulis sedeat: si altera parte plenior, sic vt prius ea, qua tenuior sit, euadat. In rotundo nihil interesse ex ipsa figura patet, nisi si leuior altera parte est, vt ea antecedebat. Cũ iam eò venit, vt incidi super vesicæ ceruicem iuxta anum cutis plaga lunata vsque ad ceruicem vesicæ debeat, cornibus ad coxas spectantibus paulum, de-

inde ea parte qua ſtrictior ima plaga eſt, etiam-
num ſub cute altera tranſuerſa plaga facienda
eſt, qua ceruix aperiatur, donec vrinę iter pateat,
ſic vt plaga paulo maior, quàm calculus ſit. Nam
qui* metu fiſtulæ, quam illo loco* οὐρήθραν Græci
vocant, parum patefaciunt, cum maiore eodem
periculo reuoluuntur, quia calculus iter, cum vi
promitur, facit, niſi accipit. Idq́; etiam pernicio-
ſius eſt, ſi figura quoq; calculi vel aſpritudo ali-
quid eò contulit. Ex quo & ſanguinis profuſio, &
diſtentio neruorum fieri poteſt. Quæ ſi quis eua-
ſit, multo tamen patentiorem fiſtulam habiturus
eſt, rupta ceruice, quam habuiſſet inciſa. Cum
verò patefacta eſt, in cõſpectum calculus venit, in
cuius corpore nullum diſcrimen eſt. Ipſe ſi exi-
guus eſt, digitis ab altera parte propelli, ab alte-
ra protrahi poteſt. Si maior, inijciendus à ſupe-
riore ei parte vncus eſt, eius rei cauſſa factus.
Is eſt ad extremum tenuis, in ſemicirculi ſpeciem
retuſæ latitudinis, ab exteriori parte leuis qua
corpori iungitur, ab interiori aſper, qua calcu-
lum attingit. Isq́; longior potius eſſe debet. Nam
breuis extrahendi vim habet. Vbi iniectus eſt,
in vtrunque latus inclinandus eſt, vt appareat
calculus, & teneatur, quia ſi apprehenſus eſt,
ille ſimul inclinatur. Ideoq́; eo minimo opus eſt,
ne cum adduci vncus cœperit, calculus intus
effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamq́;
conuulneret. In qua re quod periculum eſſet, iam
ſuprà

*meatū
*χορίαδα vel οὐρυάδα

supra proposui. Vbi satis teneri calculum patet, eodem penè momento triplex motus adhibendus est, in vtrunq; latus, deinde extra, sic tamen, vt leniter id fiat, paulũq; primo calculus attrahatur: quo facto, attollendus vncus extremus est, vti intus magis maneat, faciliusq; illũ producat. Quod si aliquando à superiore parte calculus parũ commode comprehendatur, à latere erit apprehendendus. Hæc est simplicissima curatio. Sed varietas rerum quasdam etiamnum animaduersiones desiderat. Sunt enim quidam non asperi tantummodo, sed spinosi quoq; calculi, qui per se quidem delapsi in ceruicem, sine vllo periculo eximuntur. In vesica verò non tuto vel hi conquiruntur, vel attrahuntur, quoniam vbi illam conuulnerarũt, ex distentione neruorum mortem maturant: multoq; magis, si spina aliqua vesicæ inhæret, eamq; cum duceretur, duplicauit. Colligitur autem eo, quòd difficilius vrina redditur, in ceruice calculum esse: eo quòd cruenta destillat, illum esse spinosum, maximeq; id sub digitis quoq; experiendum est, neq; adhibenda manus, nisi id constitit. Ac tũ quoq; leniter intus digiti obijciendi, ne violenter promouendo conuulnerent, tum incidendũ. Multi hîc quoq; scalpello vsi sunt. Meges (quoniã is infirmior est, potestq; in aliqua prominentia incidere, incisoq; super illam corpore, quà cauum subest, non secare, sed relinquere, quod iterum incidi necesse sit) ferramẽtum fecit rectum, in summa

ma

ma parte labrosum, in ima semicirculatum acutumq́;. Id receptum inter duos digitos indicem, ac medium supèr pollice imposito sic deprimebat, vt simul cum carne, si quid ex calculo prominebat, incideret. Quo cum sequebatur, vt semel quantum satis esset, aperiret. Quocunque autem modo ceruix ea parte facta est, leniter extrahi, quod asperum est, debet, nulla propter festinationem vi admota.

Signa calculorum, vel arenosorum, vel mollium.

AT calculus arenosus, & antè manifestus est, quoniam & vrina quæ redditur, arenosa est: & in ipsa curatione, quoniam inter subiectos digitos neq; æque leniter renititur, & insuper dilatatur. Item mollis calculus, & ex pluribus minutisq́;, sed inter se parum astrictis compositus indicatur, in se attrahens quasdam quasi squamulas. Hos omneis leniter permutatis subinde digitorum vicibus sic oportet abducere, ne vesicam lædant, néve intus aliquæ dißipatæ reliquiæ maneant, quæ postmodum curationi difficultatem faciant. Quicquid autem ex his in conspectum venit, vel digitis vel vnco eximendum est. At si plures calculi sunt, singuli protrahi debent, sic tamen, vt si quis exiguus supererit, potius relinquatur. Siquidem in vesica difficulter inuenitur, inuentusq́; celeriter effugit. Ita longa inquisitione vesica læditur, excitatq́; inflammationes

tiones

tiones mortiferas, adeo vt quidam secti, cum diu frustraq; per digitos vesica esset agitata, decesserint. Quibus accedit etiã quòd exiguus calculus, ad plagã vrina postea promouẽte, excidit. Si quãdo autem is maior, non videtur, nisi rupta ceruice extrahi posse, findẽdus est. Cuius repertor Ammonius, ob id Lithotomos cognominatus est. Id hoc modo fit. Vncus inijcitur calculo, sic vt facile eum concussum quoq; teneat, ne is retro reuoluatur. Tũ ferramentũ adhibetur craßitudinis modicæ, prima parte tenui, sed retusa, quod admotũ calculum ex altera parte ictum findit: magna cura habita, ne aut ad ipsam vesicam per ferramentum perueniat, aut calculi fractura ne quid incidat.

De Calculis fœminarum.

HÆ verò curationes in fœminis quoq; similes sunt, de quibus tamen parum proprie quædam dicenda sunt. Siquidem in his vbi paruulus calculus est, scalpellus superuacuus est, quia is vrinam in ceruicem non compellit, quæ & breuior, quàm in maribus, & laxior est. Ergo & per se sæpe excidit, & si in primo quod est angustius inhæret, eodem tamen vnco sine vlla noxa educitur. At in maioribus calculis necessaria eadem curatio est. Sed virgini subijci digiti tanquã masculo: mulieri per naturalia eius debent. Tum virgini quidem sub ima sinisteriore ora. Mulieri verò inter vrinæ iter & os pubis incidendum est, sic vt vtroq; loco plaga transuersa sit: neq; terreri

conuenit, si plus ex muliebri corpore sanguinis profluit.

Quæ curatio calculo euulso habenda sit.

CAlculo euulso, si valens corpus est, neq; magnopere vexatum, sinere oportet sanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur. Atq; ingredi quoq; eum paulum non alienum est, vt excidat, si quid intus concreti sanguinis mansit. Quòd si per se non destitit, rursus ne vis omnis intereat, supprimi debet. Idq; protinus in imbecillioribus ab ipsa curatione faciendum est. Siquidem vt distentione neruorum periclitatur aliquis, dum vesica eius agitatur: sic alter metus excipitur remotis medicaminibus, ne tantum sanguinis profluat vt occidat. Quod ne incidat, desidere is debet in acre acetum, cui aliquantũ salis sit adiectum. Sub quo & sanguis ferè conquiescit, & astringitur vesica, ideoq; minus inflammatur. Quod si parum proficit, agglutinanda cucurbitula est & inguinibus & coxis, & super pubem. Vbi iam satis vel euocatus est sanguis, vel prohibitus, resupinus collocandus est, sic vt caput humile sit, coxæ paulũ excitentur: ac super vlcus imponendum est duplex aut triplex linteolum, aceto madens. Deinde interpositis duabus horis in solium is aquæ calidæ resupinus demittendus est, sic, vt à genibus ad vmbilicum aqua teneat, cætera vestimentis circundata sint, manibus tantummodo pedibusq; nudatis, vt & minus digeratur, & ibi diutius

man

maneat. Ex quo sudor multus oriri solet, qui spongia subinde facile detergendus est, finisq; eius fomenti est, donec infirmando offendat. Tum multo is oleo perungendus, inducendusq; * hapsus lanæ mollis, tepido oleo repletus, qui pubem et coxas & inguina, & plagam ipsam contectam eodem, ante se linteolo protegat, isq; subinde oleo tepido made faciendus est, vt neq; frigus ad vesicam admittat, & neruos leniter molliat. Quidam cataplasmatis calefacientibus vtuntur. Ea plus pondere nocent, quæ vesicam vrgendo vulnus irritāt, quàm calore proficiunt. Ergo ne vinculum quidem vllum necessarium est. Proximo die, si spiritus difficilius redditur, si vrina non excedit, si locus circa pubem mature intumuit, scire licet in vesica sanguinem concretum remansisse. Igitur demissis eodem modo digitis leniter pertractanda vesica est, & discutienda si qua coierunt. Quo fit, vt per vulnus postea procedant. Non alienum etiam est, oriculario clystere acetum nitro mistum per plagam in vesicam compellere. Nam sic quoq; discutiuntur, si qua cruenta coierunt. Eaq; facere etiam primo die conuenit. Si timemus, ne quid intus sit, maximeq; vbi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit, cætera eadem facienda sunt: vt demittatur in solium, vt eodem modo panniculus, eadem lana superinijciatur. Sed neq; sæpe, neq; tandiu in aqua calida puer habendus, quàm adolescens est: infirmus, quàm valens: leui, quàm grauiore

*Hapsus id Latinis dici videtur, Græcis πίλημα, quod Suidas expōit σκέπασμα, Hesychius ζώνην. significat autem vel sacculū, crumenā, vel huiusmodi aliquid, aut tectorium, aut velamē aut cingulum, sacculi, aut crumenę modo factum,

*uiore inflammatione adfectus: is cuius corpus digeritur, quàm is cuius astrictũ est. Inter hæc verò si somnus est, & æqualis spiritus, & madens lingua, & sitis modica, & venter imus, sed & mediocris est cum febre modica dolor, scire licet recte procedere curationem. Atq; in his inflãmatio fere quinto vel septimo die finitur. Qua leuata, solium superuacuum est. Supini tantummodo vulnus aqua calida fouendum est, vt si quid vrinæ rodet, abluatur. Imponenda autem medicamenta sunt pus mouentia, & si purgandum vlcus videbitur melle linendum. Id si rodet, rosa tẽperabitur. Huic curationi aptißimum videtur Enneapharmacum emplastrum. Nam & seuum habet ad pus mouendum, & mel ad vlcus repurgandum: medulla etiam maximeq; vitulina, quòd in id ne fistula relinquatur, præcipuè proficit. Linamenta verò tum super vlcus non sunt necessaria, super medicamentũ ad id continendũ, recte imponuntur. At vbi vlcus purgatum est, puro linamento ad cicatricem perducendũ est. Quibus temporibus tamẽ, si felix curatio nõ fuit, varia circà pericula oriuntur. Quæ præsagire protinus licet, si continua vigilia est, si spiritus difficultas, si lingua arida est, si sitis vehemens, si venter imus tumet, si vulnus hiat, si * transiliens vrina id non rodit, si similiter ante tertium diem quædam liuida excidunt, si is aut nihil, aut tarde respondet, si vehementes dolores sunt, si post diem quintum ma-*

* *transfluens*

gnæ febres vrgent, & fastidium cibi permanet, si cubare in ventrem iucũdius est. Nihil tamen prius est distentione neruorum, & ante nonum diem vomitu bilis. Sed cum inflammationis sit metus, succurri abstinentia, modicis & tempestiuis cibis, inter hæc fomentis, de quibus suprà scripsimus, oportet.

De cancro qui excisa vesica nascitur, & qua curatione vti deceat. CAP. XXVII.

PRoximus cancri metus est: is cognoscitur, si & per vulnus, & per ipsum colem fluit sanies mali odoris, cumq; eo quædam à concreto sanguine non abhorrentia, tenuesq; carunculæ lanulis similes: præter hæc si oræ vulneris aridæ sunt, si dolent inguina, si febris non desuit, eaq; in noctem augetur, si inordinati horrores accedunt. Considerandum autem est, in quam partem cancer is tendat. Si ad colem, indurescit is locus, & rubet, & tactu dolorem excitat, testiculiq; intumescunt. Si in ipsam vesicam, ani dolor sequitur, coxæ durescunt, non facile crura extendi possunt. At si in alterutrum latus, oculis id expositum est, paresq; vtrinque easdem notas, sed minores habet. Primum autem ad rem pertinet, corpus recte iacere, vt superior pars semper eadem sit, in quam vitium fertur: ita si ad colem it, supinus is collocari debet: si ad vesicam, in ventrem: si in latus, in id quod integrius est. Deinde vbi ventum fuerit ad curationẽ, homo in aquam

G demit

demittetur, in qua marrubium decoctum ſit, aut cupreſſus, aut myrtus, idemq; humor clyſtere intus adijcietur. Tum ſuper ponetur lenticula cum malicorio miſta, quæ vtraq; ex vino decocta ſint: vel rubus aut oleæ folia, eodem modo decocta, aliaq; medicamenta, quæ ad cohibendos purgandosq; cancros propoſuimus, ex quibus, ſi qua erunt arida, per ſcriptorium calamum inſpirabuntur. Vbi ſtare cœperit cancer, mulſo vulnus eluetur. Vitabiturq; eo tempore ceratum, quod ad recipiendum id malum corpus emollit, potius plumbum elotum cum vino inungetur, ſuperq; idem linteolo illitum imponetur. Sub quibus perueniri ad ſanitatem poteſt, cum eo tamen quod non ignoremus, orto Cancro ſæpe affici ſtomachum, cui cum veſica quoddam conſortium eſt, exq; eo fieri, vt neq; retineatur cibus, neq; ſi quis retentus eſt, concoquatur, neq; corpus alatur: ideoq; ne vulnus quidem aut purgari, aut ali poßit, quæ neceſſario mortem maturant: ſed vt his ſuccurri nullo modo poteſt, ſic à primo tamẽ diu tenenda ratio curationis eſt. In qua quædam obſeruatio ad cibum quoq; potionemq; pertinens neceſſaria eſt. Nam cibus inter principia non niſi humidus dari debet. Vbi vlcus purgatum eſt, ex media materia olera & ſalſamenta ſemper aliena ſunt. Potione opus eſt non modica. Nam ſi parum bibitur, accenditur vulnus, & vigilia vrget, & vis corporis minuitur. Si plus æquo aſſumitur, ſubinde veſica impletur,

eoq;

eoq; irritatur. Non nisi aquam autem bibendam esse manifestius est, quàm vt subinde dicendum sit. Solet verò sub eiusmodi victu venire, vt aluus non reddatur. Hæc aqua ducenda est, in qua vel fœnum græcum vel malua decocta sit. Idem humor rosa mistus in ipsum vulnus oriculario clystere agendus est, vbi id rodit vrina, neq; purgari patitur. Fere verò primo per vulnus exit hæc, deinde eo sanescente diuiditur, & pars per colem descendere incipit, donec ex toto plaga claudatur, quod interdum tertio mense, interdum non ante sextum, nonnunquam exacto quoq; anno fit. Neq; desperari debet solida glutinatio vulneris, nisi vbi aut vehementer rupta ceruix est, aut ex cancro multæ magnæq; carũculæ, simulq; neruosa aliqua exciderunt. Sed vt vel nulla ibi fistula, vel exigua admodum relinquatur, summa cura prouidendum est. Ergo cùm iam ad cicatricem vulnus *tendit extẽtis iacere fœminibus, & cruribus oportet, nisi tamen molles, arenósiue calculi fuerũt. Sub his enim tardius vesica purgatur. Ideoq; diutius plagam patere necessarium est, & tum demum vbi iam nihil tale extrà fertur, ad cicatricem perduci: quòd si antequam vesica purgata est, oræ se glutinarunt, dolorq; & inflammatio redierunt, vulnus digitis vel aduerso specillo diducendum est, vt torquentibus exitus detur, hisq; effusis tum diutius pura vrina descendat. Tum demũ quæ cicatricem inducant, imponenda sunt,

*intendit

extendiq́;, vt suprà docui, pedes quàmmaxime vincti. Quòd si fistulæ metus ex his causis, quas proposui, subesse videbitur, quo facilius claudatur ea, vel certe coangustetur, in anum quoq; danda plumbea fistula est: extentisq́; cruribus, fœmina taliq́; inter se deliganda sunt, donec qualis futura est, cicatrix fit.

Si naturalia fœminarum concubitum non admittunt, quomodo curari conueniat.

CAP. XXVIII.

ET *hoc quidem commune esse maribus & fœminis potest. Proprie verò quædã ad fœminas pertinent, vt in primis quòd earũ naturalia nonnunquã inter se glutinatis oris, concubitũ non admittũt. Idq́; interdũ euenit protinus in vtero matris, interdũ exulceratione in his partibus facta, & per malã curationẽ his oris sanescendo iunctis. Si ex vtero est, membrana ori vuluæ opposita est. Si ex vlcere, caro id repleuit. Oportet autem membranam duabus lineis inter se transuersis incidere ad similitudinẽ literæ X, magna cura habita, ne vrinæ iter violetur. Deinde vndiq; eã membranã excidere: ac si caro increuit, necessarium est recta linea patefacere. Tũ ab ora vel volsella vel hamo apprehensam, tanquã habenulã excidere: & intus implicitum in longitudinem linamẽtum, λημνίσκον Græci vocant, in aceto tinctũ demittere, supraq́; succidam lanã aceto madentẽ deligare. Tertio die soluere vlcus, & sicut alia vlcera curare.*

Cumq́;

Cumq; iam ad sanitatem tẽdet, plumbeam fistulam medicamento cicatricem inducente illinere, eamq; intus dare. Supraq; idem medicamentum inijcere, donec ad cicatricem plaga perueniat.

Qua curatione partus emortuus ex vtero excutiatur. CAP. XXIX.

VBi cõcipit autem aliqua, si iam propè maturus partus intus emortuus est, neq; excidere per se potest, adhibenda curatio est, quæ numerari inter difficilimas potest. Nam & summã prudentiam moderationemq; desiderat, & maximum periculum affert. Sed ante omnia vuluæ natura mirabilis, cùm in multis alijs, tum in hac re quoque facile cognoscitur. Oportet autem ante omnia resupinam mulierem transuerso lecto sic collocare, vt feminibus eius ipsius ilia comprimãtur. Quo fit, vt & imus venter in conspectu medici sit, & infans ad os vuluæ compellatur, quæ emortuo partu id comprimit, ex interuallo verò paulum dehiscere. Hac occasione vsus medicus, vnctæ manus indicem digitum primum debet inserere, atque ibi continere, donec iterum ad os aperiatur, rursusq; alterum digitum demittere debebit, & per easdem occasiones alios, donec tota esse intus manus possit. Ad cuius rei facultatem multum confert, & magnitudo vuluæ, & vis neruorum eius, & corporis totius habitus, & mentis etiam robur, cum præsertim intus nonnunquã etiam duæ manus dari debeant.

*Pertinet etiam ad rem quam calidißimum esse dum in imum ventrem, & extrema corporis, neq; * cum inflãmatione incepisse, sed recenti re protinus adhiberi medicinam. Nam si corpus iam intumuit, neq; demitti manus, neq; educi infans, nisi ægerrime potest, sequiturq; sæpe cum vomitu & cum tremore mortifera neruorum distentio. Verùm intus emortuo corpori manus iniecta, protinus habitum eius sentit. Nam aut in caput aut in pedes conuersum est, aut in transuersum iacet, ferè tamẽ sic vt vel manus eius vel pes in propinquo sit. Medici verò propositũ est, vt eum manu dirigat, vel in * caput, vel etiã in pedes, si fortè aliter compositus est: ac si nihil aliud est, manus vel pes apprehensus, corpus rectius reddit: nam manus in caput, pes in pedes eum conuertet. Tum si caput proximum est, demitti debet vncus vndiq; læuis, acuminis breuis, qui vel oculo, vel auri, vel ori, interdum etiam fronti rectè inijcitur, deinde attractus infantem educit, neq; tamen quolibet is tempore extrahi debet. Nam si compresso vuluæ ore id tentatũ est, non emittente eo infans abrumpitur, & vnci acumen in ipsum os vuluæ delabitur, sequiturq; neruorum distentio, & ingens periculum mortis. Igitur compressa vulua, conquiescere: hiante, leniter trahere oportet, & per has occasiones paulatim eum educere. Trahere autem dextra manus vncum, sinistra intus posita infantem ipsum, simulq; dirigere eum debet. Solet etiã*

* dum in flãmatione cœpisse

* manus

euen

euenire, vt is infans humore distendatur, exq́; eo profluat fœdi odoris sanies. Si quid tale est, indice digito corpus illud forandum est, vt effuso humore extenuetur. Tum id leniter per ipsas manus recipiendum est, nam vncus iniectus facile hebeti corpusculo eleuabitur. In quo quid periculi sit, suprà positũ. Sed in pedes quoq; conuersus infans non difficulter extrahitur, quibus apprehẽsis per ipsas manus commode educitur. Si verò trãsuersus est, neq; dirigi potuit, vncus alæ inijciendus, paulatimq́; attrahendus est. Sub quo fere ceruix replicatur, retroq́; caput ac reliquum corpus spectat. Remedio est, ceruix præcisa, vt separatim vtraq; pars auferatur. Id vnco fit, qui priori similis in interiorem tantum partem per totam aciem exacuitur. Tum id agẽdum est, vt antè caput, deinde reliqua pars auferatur, quia fere maiore parte extracta, caput in vacuam vuluã prolabitur: extrahiq́; sine summo periculo nõ potest, si tamen id incidit, super ventrem mulieris duplici panniculo iniecto, valens homo non imperitus à sinistro latere eius debet aßistere, & super imũ vẽtrem eius duas manus imponere, alteraq́; alterã premere. Quo fit, vt illud caput ad os vuluæ cõpellatur. Idq́; eadem ratione quæ suprà posita est, vnco extrahitur. At si pes alter iuxta repertus est, alter retro cum corpore est, quicquid protractum est, paulatim abscindendum est: & si clunes os vuluæ vrgere cœperunt, iterum retro

repellēdæ sunt, conquisitusq; pes eius adducēdus. Alięq; etiamnum difficultates faciunt, vt qui solidus non exit, cōcisus eximi debeat. Quoties autem infans protractus est, tradendus ministro est. Is eum supinis manibus sustinere, medicus deinde sinistra manu leniter trahere vmbilicū debet, ita ne abrumpat, dextraq; eum sequi vsq; ad eas, quas secundas vocant, quod velamentum infantis intus fuit, hisq; vltimis apprehensis venulas membranulasq; omnes eadem ratione manu diducere à vulua, totūq; illud extrahere, & si quid intus præterea concreti sanguinis remanet. Tum compreßis in vnū feminibus, illa in conclaui collocanda est, modicū calorē sine vllo perflatu habēte. Super imum ventrē eius imponēda lana succida in aceto & rosa tincta. Reliqua curatio talis esse debet, qualis in inflammationibus, & in his vulnerib⁹, quę in neruosis locis sunt, adhibeatur.

Secundæ.

De Ani vitiis, & eorum curatione. CAP. XXX.

ANi quoq; vitia vbi medicamētis non vincuntur, manus auxilium desiderant. Ergo si qua scissa in eo vetustate induruerunt, iamq; callum habent, cōmodißimum est ducere aluum, tum spongiam calidam admouere, vt relaxentur illa, & foras prodeāt. Vbi in conspectu sunt, scalpello singula excidere, & vlcera* renouare, deinde imponere linamentum molle, & super linteolum illitū melle, locumq; eum molli lana implere, & ita

* remoueре

& ita vincire altero die, deincepsq́; cæteris lenibus medicamẽtis uti, quæ ad recentia eadem vitia necessaria esse aliâs proposui, & utiq; per primos dies sorbitionibus eum sustinere, paulatim deinde cibis adijcere aliquid, generis tamen eius: quod eodẽ loco præceptum est. Si quando autẽ ex inflammatione pus in his oritur, ubi primum id apparuit, incidendum est, ne anus ipse suppuret. Neq; tamẽ antè properandum est: nam si crudum incisum est, inflãmationis multũ accedit, & puris aliquãto amplius concitatur. His quoq; vulneribus, lenibus cibis, iisdemq́; medicamentis opus est.

De condylomatum curatione.

A*T tubercula, quæ condylomata appellantur, ubi induruerunt, hac ratione curantur: Aluus ante omnia ducitur, tum volsella tuberculum apprehensum iuxta radices exciditur. Quod ubi factum est, eadem sequuntur, quæ suprà post curationẽ adhibenda esse proposui. Tantummodo si quid increscit, squama æris coërcendum est. Ora etiam venarum fundentia sanguinem sic tolluntur: Ubi sanguini qui effluit, sanies adijcitur, aluus acrius ducitur, quo magis oræ pmoueãtur. Eoq́; fit, ut* omnia vela, quasi capitula conspicua sint. Tum si capitulum exiguum est, basimq; tenuem habet, astringendum lino paulum suprà est quàm ubi cum ano committitur. Imponenda spongia aqua calida est, donec id libeat. Deinde aut ungue, aut scalpello suprà nodũ*

* *omnes venæ*

id exulcerandum eſt. Quod niſi factum eſt, magni dolores ſubſequũtur, interdum etiam vrinæ difficultas. Si id maius eſt, & baſis latior, hamulo vno aut altero excipiendum eſt, paulumq́; ſuprà baſim incidendum, neque relinquendum quicquam ex eo capitulo, neq; quicquam ex ano demendum eſt. Quod conſequitur is, qui neq; nimium, neq; parum hamos ducit. Quà inciſum eſt, acus debet immitti, infraq́; eam lino id capitulum alligari: ſi duo triáve ſunt, imum quodque primum curandum eſt. Si plura, non omnia ſimul, ne tempore eodem vndiq; teneræ cicatrices ſint: ſi ſanguis profluit, excipiendus eſt ſpongia, deinde linamentum imponendum. Vngenda fœmina & inguina, & quicquid iuxta vlcus eſt, ceratũq́; ſuperdãdum eſt. Farina hordeacea calida implendus is locus eſt: ſic deligandus eſt. Poſtero die is deſidere in aqua calida debet, eodẽq́; cataplaſmate foueri. Ac bis die, & ante curationẽ, & poſt eam, ceruices ac fœmina liquido cerato perungenda ſunt, tepidoq́; is loco continẽdus. Interpoſitis quinq; aut ſex diebus, oriculario ſpecillo linamẽta educenda. Si capitula ſimul non exciderunt, digito promouenda. Tum lenibus medicamentis, iiſdemq́;, quæ alibi poſui, vlcera ad ſanitatẽ perducenda. Finito vitio, quemadmodum agendum eſſet, iam aliàs ſuperius expoſui.

De varicum curatione. CAP. XXXI.

AB his ad crura proximus tranſitus eſt, in quibus

quibus orti varices non difficili ratione tollũtur. Huc autem & earum venularum quæ in capite nocent, & eorum varicum qui in ventre sunt, curationẽ distuli: quoniam vbiq; eadem est. Igitur vena omnis, quæ noxia est, aut adusta tabescit, aut manu exciditur. Si recta est, si quamuis transuersa, tamen simplex, si modica est, melius aduritur. Si curua est, & velut in orbes quosdam implicatur, pluresq; inter se inuoluuntur, vtilius eximere est. Adurendi ratio hæc est: Cutis superinciditur, tum patefacta vena tenui & retuso ferramento candente modice premitur, vitaturq;, ne plagæ ipsius oræ adurantur, quas reducere hamulis facile est. Id interpositis fere quaternis digitis per totum varicem fit, & tum superimponitur medicamentum, quo adusta sanantur. At exciditur hoc modo: Cute eadem ratione super venã incisa, hamulo oræ excipiuntur, scalpelloq; vndiq; à corpore vena diducitur, caueturq;, ne inter hæc ipsa lędatur, eiq; retusus hamulus subijcitur, impositoq; eodem fere spatio quod suprà positũ est, in eadem vena idem fit, quæ quò tendat, facile hamulo extento cognoscitur. Vbi iam idem, quacunque varices sunt, factum est, vno loco adducta per hamulum vena præciditur, deinde quà proximus hamus est, attrahitur & euellitur, ibi rursus abscinditur. Ac sic vndiq; varicibus crure liberato, tum plagarum oræ committuntur, & super emplastrũ glutinãs inijcitur.

Curatio

Curatio digitorum cohærentium. CAP. XXXII.

AT si digiti vel in vtero protinus, vel propter communem exulcerationem postea cohæserunt, scalpello diducuntur, dein separatim vterq; non pingui emplastro circũdatur. Atq; ita per se vterq; sanescit. Si verò fit vlcus in digito, posteaq́; male inducta cicatrix curuum eum reddit, primum malagma tentandum est. Dein, si id nihil prodest (quod & in veteri cicatrice, & vbi nerui læsi sunt, euenire consueuit) videre oportet, neruine id vitium, an cutis sit. Si nerui est, attingi non debet, neq; enim sanabile est: si cutis, tota cicatrix excidenda est, quæ ferè callosa efficit vt extendi digitum non patiatur, tum rectus sic ad nouam cicatricem perducendus est.

De Gangrænæ curatione. CAP. XXXIII.

GAngræna inter vngues alasq́; aut inguina nasci, & si quando medicamenta vincuntur, membrum præcidi oportere, alio loco mihi dictũ est. Sed idquoq; cum periculo summo fit. Nam sæpe in ipso opere, vel profusione sanguinis, vel animæ defectione moriuntur. Verùm hîc quoque nihil interest an satis tutum præsidium sit, quod vnicũ est. Igitur inter sanam vitiatamq́; partem incidenda scalpello caro vsq; ad os est: sic vt neq; contra ipsum articulum id fiat: & potius ex sana parte aliquid excidatur, quàm ex ægra relinquatur. Vbi ad os ventum est, reducenda ab eo sana

caro,

caro, & circa os subsecanda est, vt ea quoq; parte aliquid os nudetur: dein id serrula præcidendum est, quam proxime sanæ carni etiam inhærenti: ac tum frons ossis quam serrula exasperauit, leuãda est, supraq́; inducẽda cutis, quæ sub eiusmodi curatione laxa esse debet, vt quàm maxime vndiq; os cõtegat. Quò cutis inducta non fuerit, id linamentis erit contegendũ, & super id spongia ex aceto deligãda. Cetera postea sic faciẽda, vt in vulneribus, in quibus pus moueri debet, præceptũ est.

LIBER VIII.

De positu & figura totius humani corporis. CAP. I.

SVPER EST ea pars quæ ad ossa pertinet, quæ quo facilius accipi possit, prius positus, figurasq́; eorum indicabo. Igitur caluaria incipit ex interiore parte concaua, extrinsecus gibba, vtrinq; læuis, & quà cerebri membranam contegit, & quà cute capillum gignente contegitur. Eaq́; simplex ab occipitio & temporibus, duplex vsque in verticem à fronte est. Ossaq́; eius ab exterioribus partibus dura, ab interioribus, quibus inter se connectuntur, molliora sunt. Interq́; ea venæ discurrũt, quas his alimentum subministrare credibile est: rarò autem caluaria solida sine suturis est. Locis tamen æstuosis facilius inuenitur. Et id caput firmissimum, atq; à dolore tutissimum est: ex

cæteris,

cæteris, quo suturæ pauciores sunt, eo capitis valetudo commodior est. Neq; enim certus earũ numerus est, sicut ne locus quidem. Ferè tamen duæ super aures, tempora à superiore capitis parte discernunt. Tertia ad aures per verticem tendens occipitium à summo capite diducit. Quarta ab eodem vertice per medium caput ad frontẽ procedit, eaq́; modo sub imo capillo desinit, modo frontem ipsam secans inter supercilia, finitur. Ex his cætera quidem suturæ in unguem committũtur. Hæ verò quæ super aures transuersæ sunt, totis oris paulatim extenuantur, atq; ita inferiora ossa superioribus leniter insidunt. Crassissimum verò in capite os post aurem est, quia capillus, vt verisimile est, ob idipsum non gignitur. Sub his quoq; musculis, qui tempora connectũt, os mediũ in exteriorem partem inclinatã positum est. At facies suturam habet maximam, quæ à tempore incipiẽs, per medios oculos naresq́; transuersa peruenit ad alterum tempus. A qua breues duæ sub interioribus angulis deorsum spectant. Et malæ quoq; in summa parte singulas transuersas suturas habent. A medijsq́; naribus aut superiorum dẽtium gingiuis per mediũ palatũ vna procedit, aliaq́; transuersa idem palatum secat. Et suturæ quidẽ in plurimis hę sunt. Foramina autem intra caput maxima oculorũ sunt, deinde nariũ, tum quæ in auribus habemus. Ex his quæ oculorum sunt, recta simpliciaq́; ad cerebrũ tendunt. Na-

riũ duo foramina osse medio discernuntur. Siquidem hæc primũ à supercilijs angulisq; oculorum osse inchoãtur ad tertiam fere partem : deinde in cartilagine versæ quo propius ori descendunt, eo magis caruncula quoq; molliũtur. Sed ea foramina, quæ à summis ad imas nares simplicia sunt, ibi rursus in bina itinera diuiduntur. Aliaq; ex his ad fauces peruia spiritum & reddũt & accipiunt, alia ad cerebrum tẽdunt. In vltima parte in multa & tenuia foramina dißipãtur, per quæ sensus odoris nobis datur. In aure quoq; primo rectum & simplex iter procedendo flexuosum fit, quod ipsum iuxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiẽdi est: iuxta ea duo paruuli quasi sinus sunt, superq; eos finitur os, quod transuersum à genis tendens ab inferioribus oßibus sustinetur, iugale appellari potest, ab eadem similitudine, à qua id Græci ζυγῶδες appellant. Maxilla verò est molle os, eaq; vna est, cuius eadẽ & media & etiam ima pars mentum est, à quo vtrinq; procedit ad tempora, solaq; ea mouetur. Nam malæ cum toto osse, quod superiores dentes exigit, immobiles sunt. Verùm ipsius maxillæ partes extremæ quasi bicornes sunt. Alter processus intrà latior, vertice ipso tenuatur, longiusq; procedens sub osse iugali subit & super id temporũ musculis illigatur. Alter breuior & rotundior, & in eo sinu qui iuxta foramina auris est cardinis modò fit : ibiq; huc & illuc*

Iugale.

* excipit

illuc se inclinans maxillæ facultatem motus præstat. Duriores osse dentes sunt, quorum pars maxillæ, pars superiori ossi malarum hæret. Ex his quaterni primi quia secăt, *τομικοὶ à Græcis nominantur, hi deinde quatuor caninis dĕtibus ex omni parte cingũtur. Vltra quos vtrinq; fere maxillares quaterni sunt, præterquam in his in quibus tres vltimi qui sero gigni solent, non increuerũt. Ex his priores singulis radicibus, maxillares vtiq; binis, quidam etiam ternis quaternísve nituntur. Fereq́; longior radix breuiorem dentem edit, rectiq́; dentis recta etiam radix, curui flexa est: ex eadem radice in pueris nouus dẽs subit, qui multo sæpius priorem expellit, interdum tamen supra infráve eum se ostẽdit. Caput autem spina excipit. Ea constat ex vertebris quatuor & viginti. Septẽ in ceruice sunt, duodecim ad costas, reliquæ quinque sunt proximæ costis. Hæ teretes breuesq́; ab vtroq; latere, processus duos exigunt: mediæ perforatæ quà spinæ medulla cerebro commissa descendit, circà quoq; per duos processus tenuibus cauis peruiæ, per quæ à membrana cerebri similes membranulæ deducuntur. Omnesq́; vertebræ exceptis tribus summis à superiore parte in ipsis processibus parum desidentes sinus habent, ab inferiore alios deorsum versus processus exigunt. Summa igitur protinus caput sustinet, per duos sinus receptis exiguis eius processibus. Quo fit, vt caput sursum deorsum versus tuberibus

*τεμνικοὶ

Canini.

Maxillares.

exasper

exasperetur, secunda superiori parti inferiore. Quod ad circuitum pertinet, pars summa angustiore orbe finitur. Itaq; superior summæ circundata, in latera quoq; caput moueri sinit. Tertia eodē modo secundam excipit. Ex quo facilis ceruici mobilitas est. Ac ne sustinere quidē caput posset, nisi vtrinq; recti valentesq; nerui collum continerent, quos καρόταs *Græci appellant. Siquidē inter omnes flexus alter semper intentus vltra prolabi superiora non patitur. Iamq; vertebra tertia tubercula quæ inferiori inferātur, excipit. Cæteræ processibus deorsum spectantibus, in inferiores insinuantur, ac per sinus quos vtrinq; habēt, superiores accipiunt, multisq; neruis & multa cartilagine continentur. Ac sic vno flexu modico in promptum dato cæteris negotijs homo & rectus insistit, & alioqui ad necessaria opera curuatur. Infra ceruicem verò summa costa contra humeros sita est, inde vndecim inferiores vsque ad imum pectus perueniūt, hæq; primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatæ, vertebrarum transuersis processibus ibi quoq; paulum insinuatis inherēt. Inde patescunt, & in exteriorem partem recuruatæ, paulatim in cartilaginem degenerant. Eaq; parte rursus in interiora leniter flexæ committuntur cum osse pectoris. Quod valens ac durum à faucibus incipit, ab vtroq; latere lunatum, & à præcordijs iam ipsum quoq; cartilagine mollitum terminatur: sub costis verò prioribus*

*Sicquidē hos neruos Ludouicus Cælius dicēdos esse cō tendit, tamen Hermo. Barb. Tenontas appellandos putauit.

*ῥοὰς quinque, quas * Νόθας Græci nominant, breues tenuioresq́;, atq; ipsæ quoque paulatim in cartilaginem versæ, extremis abdominis partibus inhærescũt, imaq́; ex his maiore iã parte nihil nisi cartilago est. Rursus à ceruice duo lata ossa vtrinque ad scapulas tendunt, nostri scoptula operta ὠμοπλάτας Græci nominant. Ea in summis verticibus sinuata, ab his triangula, paulatimq́; latescentia ad spinam tendunt, & quo latiora quaq; parte sunt, hoc hebetiora. Atq; ipsa quoq; in imo cartilaginosa, posteriore parte velut innatãt, quoniam nisi in summo nulli oßi inhærescũt. Ibi verò validis musculis neruisq́; constricta sunt. At à summa costa paulo interius quàm vbi ea media est, os excrescit, ibi quidem tenue, procedens verò quo propius lato scapularum oßi fit, eo plenius latiusq́; & paulatim in exteriora curuatur: quod propius altera verticis parte modice intumescẽs, sustinet iugulum. Id autem ipsum recuruum ac neque inter durißima ossa numerandum, altero capite in eo quod posui, altero in exiguo sinu pectoralis oßis insidit: paulumq́; motu brachij mouetur, & cum lato osse scapularum infra caput eius, neruis & cartilagini connectitur. Hinc humerus incipit, extremis vtrinque capitibus tumidus, mollis, sine medulla, cartilaginosus: medius teres, durus, medullosus, leniter gibbus, & in priorem & posteriorem, interiorem, & exteriorem partem. Prior autem pars est, quæ à

Scoptula operta.

pectore

pectore est, posterior quæ ab scapulis, interior quæ ad latus tendit, exterior quæ ab eo recedit, quod ad oẽs articulos pertinere in ulterioribus patebit. Superius autem humeri caput rotundius, quàm cætera ossa, de quibus adhuc dixi,* verticulatis scapularum oßibus paruo excessu inseritur, ac maiore parte ex transitu neruis deligatur. At inferius duos processus habet inter quos quod medium est, magis etiã extremis partibus sinuatur. Quæ res sedem brachio præstat, quod constat ex oßibus duobus. Radius, quem κερκίδα Græci appellant, superior breuiorq́;, & primo tenuior, rotundo & leniter cauo capite exiguum humeri tuberculum recipit, atq; ibi neruis et cartilagine cõtinetur. Cubitus inferior longiorq́;, & primo plenior in summo capite, duobus quasi verticibus extantibus in sinu humeri, quem inter duos processus eius esse proposui, se inserit. Primo verò duobus radijs brachij ossa iuncta paulatim dirimuntur, rursusq́; ad manum coëunt, modo craßitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis est. Dein radius in caput catilaginosum cõsurgens, in verticem eius sinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paulum procedit. Ac ne sæpius dicẽdum sit, illud ignorari non oportet, plurima ossa in cartilaginẽ *desidere, nullum articulum non sic finiri. neque enim aut mori poßet, nisi leui inniteretur, aut cũ carne neruisq́; coniungi, nisi ea media quædam

*verticillatis

Radius.

Cubitus.

*desinere

materia committeret. In manu verò prima palmæ pars ex multis minutisq; oßibus constat, quorum numerus incertus est. Sed oblonga omnia & triangula structura quadam inter se connectuntur, cum inuicem superior alterius angulus, alterius planicies sit, eoq; fit ex his vnius oßis paulũ in interiora concaui species. Verùm ex manu duo exigui processus in sinus radij conijciuntur. Tum ex altera parte recta quinque ossa ad digitos tendentia palmam explent, à quibus ipsi digiti oriũtur, qui ex oßibus ternis constant, omniumq; eadem ratio est. Interius os in verticem sinuatur, recipitq; exterioris exiguum tuberculum, neruiq; ea continent, à quibus orti vngues indurescunt. Ideoq; non oßi, sed carni magis radicibus suis inhærent. Ac superiores quidem partes sic ordinatæ sunt. Ima verò spina in coxarũ osse desidit, quod trãsuersum longeq; valentißimum, vuluam, vesicam, rectum intestinum tuetur, idq; ab exteriore parte gibbum, ad spinam resupinatum, à lateribus, id est, in ipsis coxis sinus rotũdos habet: à quibus oritur os, quod pectinem vocant, idq; super intestina sub pube trãsuersum ventrem firmat, rectius in viris, recuruatum magis in exteriora in fœminis, ne partũ prohibeat. Inde femina oriuntur, quorum capita rotundiora etiam quàm humerorũ sunt, cum illa ex cæteris rotundißima sint. Infra verò duos processus à priore & à posteriore parte habent. Dein dura, & medullosa

Pecten.

Femina.

&

& ab exteriore parte gibba: rursus ab inferioribus quoque capitibus intumescunt. Superiora in sinus coxæ, sicut humeri in ea ossa, quæ scapularũ sunt, conijciuntur, tum infrà introrsus leniter tẽdunt, quo æqualius superiora membra sustineãt. Atq; in eo inferiora quoq; capita media sinuantur, quo facilius excipi à cruribus poßint. Quæ commissura, osse paruo, molli, cartilaginoso tegitur, patellam vocant. Hæc supèr innatans, nec vlli oßi inhærens, sed carne & neruis deligata, pauloq́; magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus iuncturam tuetur. Ipsum autem crus est ex oßibus duobus. Etenim per omnia femur humero, crus verò brachio simile est: adeo vt habitus quoque & decor alterius ex altero cognoscatur, quod ab oßibus incipiens, etiam in carne respondet. Verum alterum os ab exteriore parte suprà positum est, quod ipsum quoque Sura rectè nominatur. Id breuius, supraq́; tenuius ad ipsos talos intumescit. Alterũ à priore parte positũ, cui Tibiæ nomen est, longius & in superiore parte plenius, solum cum femoris inferiore capite committitur, sicut cũ humero cubitus. Atq; ea quoq; ossa infra supraq́; coniuncta media, vt in brachio dehiscunt. Excipitur autem crus infra ossa ex transuerso talorum, idq́; ipsum super os calcis sitũ est, quod quadã parte sinuatur, quadã excessus habet, & procedentia ex talo recipit, & in sinũ eius inseritur. Idq́; sine medulla durum, magisq́; in

Patella.

posteriorem partem proiectũ, teretem ibi figuram repræsentat. Cætera ossa pedis ad eorũ quæ in manu sunt, similitudinem instructa sunt. Plãtæ palmis, digiti digitis, vngues vnguibus, respondent.

Ossa vitiata & corrupta quibus signis cognoscantur, & qua ratione curentur. CAP. II.

OMne autem os, vbi iniuria accessit, aut vitiatur, aut finditur, aut frãgitur, aut foratur, aut colliditur, aut loco mouetur. Id quod vitiatum est, primo ferè pingue fit, deinde vel nigrum vel cariosum. Quæ super natis grauibus vlceribus aut fistulis, hisq́; vel longa vetustate, vel etiam cancro occupatis eueniunt. Oportet ante omnia os nudare vlcere exciso: & si latius eius vitium est, quàm vlcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os vndique pateat: tum id quod pingue est, semel iterumúe satis est admoto ferramento adurere, vt ex eo statu secedat: aut eradere donec iam aliquid cruoris ostendatur, quæ integrioris nota est. Nam necesse est aridum sit, id quod vitiatum est. Idem in cartilagine quoque læsa faciendum est. Siquidem ea quoq; scalpello radenda est, donec integrũ id sit, quod relinquatur. Deinde si vel os, siue cartilago rasa est, nitro bene trito respergendum est. Neque alia facienda sunt vbi caries, nigritiésve in summo osse est. Siquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum vel radendum est. Qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, vt

&

& agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, cum vel ad album os, vel ad solidum ventum est. Albo finiri ex nigritie vitium, soliditate quadã ex carie manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro, suprà dictum est. Si quando autem altius descenderit, vtrumlibet dubium est. In carie quidem expedita cognitio est. Specillum tenue in foramen demittitur, quod magis minúsve intrando, vel in summo cariem esse, vel altius descẽdisse testatur. Nigrities colligi quidẽ potest etiã ex dolore & ex febre. Quæ vbi mediocria sunt, illa alte descendisse non potest. Manifestior tamen adacta terebra fit. Nã finis vitij est, vbi scobis nigra esse desijt. Igitur si caries alte descendit, per terebram vrgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent. Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec inde siccum os ex toto fiat. Simul enim post hæc & resoluetur ab inferiore osse, quodcũq; vitiatum est, & is sinus carne replebitur: & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities est, aut si caries ad alterã quoq; partẽ oßis transit, oportet excidi. Atq; idẽ in carie quoq; ad alteram partem oßis penetrante fieri potest. Sed quod totũ vitiatum, totum eximendum est. Si inferior pars integra est, eatenus quod corruptum est, excidi debet. Item siue capitis, siue pectoris os, siue costa cariosa est, inutilis vitio est, & excidendi neceßitas est. Neque audiendi sunt, qui osse nudato,

diem tertium expectant, vt tunc excidant. Ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaque quantum fieri potest, eodem momento & cutis incidenda est, & os detegendum, & omni vitio liberandum est. Longeq; perniciosissimum est, quod in osse pectoris est: quia vix etiam si recte cessit, curatio veram sanitatem reddit.

Quomodo os excidatur: & de Modiolo, & Terebra, ferramentis ad id paratis. CAP. III.

Exciditur verò os duobus modis. Si paruulum est, quod læsum est, modiolo, quem χοινίκιον Greci vocăt: Si spatiosum, terebris. Vtriusque rationem proponam. Modiolus ferramentum concauum teres est, imis oris serratŭ, per quod medium clauus ipse quoq; interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarŭ autem duo genera sunt: Alterum simile ei, quo fabri vtuntur. Alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde subito latius fit, atq; iterŭ ab alio principio paulo minus quàm æqualiter sursum procedit. Si vitium in angusto est, quod cŏprehendere modiolus possit, ille potius aptatur. Et si caries subest, medius clauus in foramĕ demittitur. Si nigrities, angulo scalpri sinus exiguus fit, qui clauum recipiat, vt eo insistente circumactus modiolus delabi non possit. Deinde is habena quasi terebra cŏuertitur. Estq; quidam premendi modus, vt & foretur, & circumagatur, quia si leuiter imprimitur, parŭ proficit. Si grauiter, non mouetur. Neq; alie-

num

num est instillare paulum rosæ, vel lactis, quo magis lubrico circumagatur. Quod ipsum tametsi *obtusius est, aciem ferramenti hebetat: at vbi iam iter modiolo pressum est, medius clauus educitur, & ille per se agitur. Deinde cum sanitas inferioris partis scobe cognita est, modiolus remouetur: at si latius vitium est, quàm vt illo comprehendatur, terebra res agenda est. Ea foramen fit in ipso fine vitiosi oßis atq; integri, deinde alterũ nõ ita longè, tertiumq́; donec totus is locus qui excidendus est his cauis cinctus sit, atq; ibi quoq; quatenus terebra agenda sit, scobis significat. Tũc excisorius scalper ab altero foramine ad alterũ malleolo adactus, id quod inter vtrunq; medium est, excidit: ac sic ambitus similis ei fit, qui in angustiorem orbem modiolo imprimitur. Vtro modo verò id circumductum est, idem excisorius scalper in osse corrupto planus summam quanq; testam læsit, donec integrum os relinquatur. Vix vnquã nigrities integrum, caries per totũ os perrumpit, maximeq́; vbi vitiata caluaria est. Id quoq; signi specillo significatur, qui depressius in id foramen, quod infra solidam sedem habet, & ob id renitẽs aliquid inuenit, & madens exit. Si peruium inuenit, altius descendens inter os & membranam nihil oppositum inuenit, educiturq́; siccus, nõ quo non subsit aliqua vitiosa sanies, sed quoniã ibi vt in latiore sede diffusa sit. Siue autẽ nigrities, quã terebra detexit, siue caries, quam specillũ ostẽdit,

*copiosius

os trāsit, modioli quidē vsus ferè superuacuus est, quia latius pateat necesse est, quod iam alte processit. Terebra verò ea, quā secūdo loco posui, vtendum, eáq; ne nimis incalescat, subinde in aquam frigidā demittēda est. Sed tū maiore cura agendū est, cū iam aut simplex os dimidiū perforatū est, aut in duplici, superius. Illud, spatium ipsum: hoc sanguis significat. Ergo tū lentius ducēda habena suspendendaq; magis sinistra manus est, & sæpius attolenda, & foraminis altitudo consideranda: vt quandocunq; os perrumpitur, sentiamus: neq; periclitemur, ne mucrone cerebri mēbrana lædatur. Ex quo graues inflammationes cum periculo mortis oriuntur. Factis foraminibus eodem modo media sæpe, sed multo circūspectius excidenda sunt, ne forte angulus scalpri eandē mēbranam violet, donec fiat aditus, per quē mēbranæ custos immittatur μηνιγγοφύλακα Græci vocant. Lamina ænea est, firma, paulum resima ab exteriore parte læuis, quæ demissa est, vt exterior pars eius cerebro propior sit, subinde ei subijcitur, quod scalpro discutiendū est: ac si excipit eius angulū, vltra trāsire non patitur, eóq; & audacius & tutius scalprum malleolo subinde medicus ferit, donec excisum vndiq; os eadē lamina leuetur, tolliq; sine vlla noxa cerebri potest. Vbi totū os eiectum est, circumradendæ leuandæq; sunt oræ, & siquis scobis mēbranæ insedit, colligendū. Vbi superiori parte sublata, inferior relicta est, non ora tantùm, sed

os quoq; totum lauandum est, vt sine noxa postea cutis increscat, quæ aspero osse innascens protinus non sanitatem, sed nouos dolores mouet. Patefacto cerebro, qua ratione agendum sit, dicam, cũ ad fracta ossa peruenero. Si basis aliqua seruata est, superimponenda sunt medicamẽta nõ pinguia, quæ recentibus vulneribus accõmodantur, supraq; imponenda lana succida oleo atq; aceto madens. Vbi tempus processit, ab ipso ore caro increscit, eaq; factum manu sinũ complet. Si quod etiam os adustum est, à parte sana recedit: subitq; inter integrã atq; emortuam partem caruncula, quæ quod abscessit, expellat, eaq; fere quia testa tenuis & angusta est, squama est, id λεπὶς à Græcis nominatur. Potest etiam euenire, vt ex ictu neq; findatur os, neq; perfringatur, sed summũ tamẽ collidatur, exaspereturq;. Quod vbi incidit, radi & lauari satis est. Hæc quamuis maxime fiunt in capite, tamẽ cæteris quoq; ossibus cõmunia sunt, vt vbicunq; idem incidet, eodem remedio sit vtendum. Atq; cum ea fracta, fissa, forata, collisa sunt, quasdam proprias in singulis generibus, quasdã communes in pluribus curationes requirunt. De quibus protinus dicam, initio ab eadem caluaria accepto.

De caluariæ curatione. CAP. IIII.

IGitur vbi ea pertusa, protinus requirendum est, num bilem is homo vomuerit, num oculi eius obcæcati sint, num obmutuerit, num per nares auresve sanguis ei effluxerit, num conciderit,

num sine sensu quasi dormiens iacuerit. Hæc enim non nisi osse fracto eueniunt. Atq; vbi inciderũt, scire licet necessariã, sed difficilem curationẽ esse. Si verò etiam torpor accessit, si mens non cõstat, si neruorum vel resolutio vel distentio secuta est, verisimile est etiam cerebri membranam esse violatam, eoq; in angusto magis spes est. At si nihil horum secutum est, potest etiã dubitari, an os fractum sit. Et protinus considerandum est, lapide an ligno, an ferro, an alio telo percussum sit, & hoc ipso leni an aspero, mediocri an vastiore, vehementer an leniter. Quia quo mitior ictus fuit, eo facilius os ei restitisse credibile est. Sed nihil tamen melius est, quàm certiore id nota explorare. Ergo quà plaga est, demitti specillum oportet, neq; nimis tenue, neq; acutum, ne cum in quosdã sinus naturales inciderit opinionẽ, fracti ossis frustra faciat, neq; nimis plenum, ne paruulæ rimulæ fallant. Vbi specillum ad os venit, nihil nisi lene & lubricum occurrit, integrum id videri potest. Si quid asperi est, vtique quà suturæ non sint, fractum os esse testatur. A suturis se deceptum esse, Hippocrates memoriæ prodidit, more scilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam leuia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multaq; nihilominus habituro, conuenit etiã simplex veri erroris confessio, præcipueq; in eo ministerio quòd vtilitatis caussa posteris traditur,

tur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis antè deceptus est. Sed hæc quidem alioquin memoria magni professoris, vti interponeremus, effecit. Potest autem sutura eo nomine fallere, quæ æque aspera est, vt aliquis hanc esse, etiam si rima est, existimet eo loco, quo subesse hanc verisimile est. Ergo eo nomine decipi non oportet, sed os aperire tutissimum est. Nam neq; vtiq; certa sedes, vt suprà posui, suturarum est, & potest idem, & naturaliter commissum, & ictu fissum esse, iuxtáve aliquid fissum habere. Quin aliquid etiam, vbi ictus fuerit vehementior, quamuis specillo nihil inuenitur, tamen aperire commodius est. At si ne tū quidem rima manifesta est, inducendum super os atramentum scriptorium est, deinde scalpro id detrahendum. Nigritiem enim continet, si quid fissum est. Solet etiā euenire, vt altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaq; si grauiter aliquis percussus est, si mala indicia subsecuta sunt, neq; ea parte qua cutis discussa est, rima reperitur, non incommodum est parte altera considerare, nunquis locus mollior sit, & tumeat, eumq; aperire. Siquidem ibi fissum os reperietur, nec tamen magno negotio cutis sanescit, etiam si frustra desecta est. Os fractum nisi succursum est, grauibus inflammationibus afficit, difficiliusq; postea tractatur. Raro, sed aliquando tamen euenit, vt os quidem totum integrum maneat, intus verò ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid

sang

*ſanguinis mittat, isq; ibi concretus magnos dolores moueat, oculos quibus obcæcet. Sed ferè contra id dolor eſt, & eo oleo cute inciſa pallidum os reperitur. Ideoq; id quoque os excidendum eſt. Quacunq; autem de cauſſa curatio hæc neceſſaria eſt: ſi nondum ſatis cutis patefacta eſt, latius aperienda eſt, donec quicquid læſum eſt in conſpectu ſit. In quo ipſo videndum eſt, ne quid ex ipſa membranula quæ ſub cute caluariam cingit, ſuper os relinquatur. Siquidem hæc ſcalpro terebrís ve lacerata, vehemẽtes febres cum inflammationibus excitat. Itaq; eam commodius eſt ex toto ab oſſe diduci. Plagam, ſi ex vulnere eſt, talem neceſſe eſt habeamus, qualem acceperimus. Si manu facienda eſt, ea fere commodiſſima eſt, quæ duabus tranſuerſis lineis literæ X. figuram accepit, vt deinde à ſingulis procedentibus*ſingulis cutis ſubſequatur. Inter quæ ſi ſanguis fertur, ſpongia ſubinde in aceto tincta cohibendus eſt, occupandusq; obiectis linamentis, & caput altius excitandum. Neque id vitium vllum metum, niſi inter muſculos, qui tempora continent, adfert, ſed ibi quoque nihil tutius ſit. In omni verò fiſſo fractóve oſſe protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius eſt, antè emplaſtra experiri, quæ caluariæ cauſſa componuntur. Eorumq; aliquid oportet ex aceto mollitum, per ſe ſuper fiſſum fractúmve os imponere, deinde ſuper id aliquanto latius quàm vulnus*

* alij, lingulis: alij, ligulis legunt.

eſt,

est, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea succidã lanam aceto tinctam. Tunc vulnus deligare, & quotidie resoluere, similiterq; curare vsq; ad diem quintum. A sexto die, etiam vapore aquæ calidæ per spõgiam fouere, cætera ex eadem facere. Quòd si caruncula increscere cœperit, & febricula aut soluta erit, aut leuior, & cupiditas cibi reuerterit, satisq; somni accedet, in eodem medicamento erit perseuerandum. Procedente deinde tempore, emolliendum id emplastrũ adiecto cerato ex rosa facto, quo facilius carnem producat. nam per se reprimendi vim habet. Hac ratione sæpe rimæ callo quodam implentur, estq; ea oßis velut cicatrix, & latius fracta ossa, si qua inter se non cohærebant, eodem callo glutinantur, estq; aliquanto melius velamentũ cerebro, quàm caro quæ exciso osse increscit. Si verò sub prima curatione febris intenditur, brenesq; somni & ijdem per somnia tumultuosi sunt, vlcus madet, neq; alitur, & in ceruicibus glandulæ oriuntur, magni dolores sunt, cibiq; super hæc fastidium increscit, tum demum ad manum scalprumq; veniendum est. Duo verò sub ictu caluariæ pericula sunt, ne vel findatur, vel medium desidat: si fissum est, possunt oræ esse compressæ, vel quia altera super alteram excessit, vel etiam quia vehementer rursus se commiserunt. Ex quo euenit, vt humor ad membranam quidem descendat, exitum verò non habeat, ac si eam irritet, & graues in-

flamm

flammationes moueat. Vbi medium desedit, eandem cerebri membranam os vrget, interdū etiam ex fractura quibusdā velut aculeis pungentibus. His ita succurrendum est, vt tamen quàm minimū ex osse dematur. Ergo si ora alteri insedit, satis est id quod eminet, plano scalpro excidere, quo sublato iam rima hiat quantum curationi satis est. At si oræ inter se comprimuntur, à latere eius interposito digiti spatio terebra foramen faciendum est, ab eoq; scalper duabus lineis, ad rimam agendus ad similitudinem C literæ, sic vt vertex eius à foramine basis ad rimas sit. Quòd si rima lōgius patet, ab altero foramine rursus similis sinus fieri debebit, & ita nihil latens in eo osse concauū est, abundeq; exitus datur intus lædentibus. Ne si fractum quidē os desedit, totū excidi necesse est. Sed siue totum perfractūm est, & ab alio ex toto recessit, siue circumpositæ caluariæ inhæret exigua parte, ab eo quod naturaliter se habet, scalpro diuidendum est: deinde in eo quod desedit iuxta rimā quam fecimus, foramina addenda sunt. Si in angusto noxa est, duo: si latius patet, tria: septaq; eorum excidenda: & tum scalper vtrinq; ad rimam agendus, sic vt luna tum sinum faciat, imaq; pars eius intus ad fracturam, cornua ad os integrum spectent. Deinde, si qua labent, & ex facili remoueri possunt, forfice ad id facta colligenda sunt, maximeq; ea quæ acuta membranam infestant. Si id ex facili fieri non potest subijcienda lamina

est,

est, quam custodem eius membranæ esse proposui, & super eam quicquid spinosum est, & intus eminet, excidendũ est: eadem lamina quicquid deorsum insedit attollendũ. Hoc genus curationis efficit, vt qua parte fracta ossa tamen inhærent, solidentur: qua parte abrupta sunt, sine vllo tormẽto sub medicamenti tẽpore excidãt, spatiumq; inter hæc satis illi magnũ ad extrahendam saniẽ relinquatur, plusq; in osse propugnaculi cerebrum habeat, quàm habiturũ fuit eo exciso. His factis, ea membrana acri aceto respergenda est, vt siue aliquid sanguinis ex ea profluit, cohibeatur: siue intus concretus cruor remanet, discutiatur. Tũ idem medicamẽtum eodem modo, qui suprapositus est, mollitum, ipsi membranæ imponendũ est. Cæteraq; eodem modo faciẽda sunt, quæ ad linteolum illitũ & lanam succidam pertinent, collocãdusq; is loco in tepido, & curandũ quotidie vulnus, bis etiam æstate. Quòd si membrana per inflammationẽ intumuerit, infundenda erit rosa tepida. Si vsq; eò tumebit, vt super ossa quoq; emineat, coërcebit eã bene trita lenticula, vel folia vitis contrita, & cũ recenti vel butyro vel adipe anserino mista, ceruixq; molliri debebit, liquido cerato ex irino facto. At si parum pura membrana videbitur, par modus eius emplastri & mellis miscendus erit, idq; supèr infundendum, eiusq; continendi caussa vnum aut alterum linamentum iniiciendum, & super linteolo cui emplastrum illitum sit, conte-

gendum. Vbi plus pura membrana est, eadem ratione adyciendũ emplastro ceratũ, vt carnem producat. Quod ad abstinentiã verò & primos vlterioresq; cibos potionesq; pertinet, eadẽ quæ in vulneribus præcepi, seruanda sunt, eò magis, quò periculosius hæc pars afficitur. Quinetiã cùm iam nõ solùm sustineri, sed ali his quoq; apparebunt, tamen erunt vitanda quæcunq; mandenda sunt, item fumus, & quicquid excitat sternutamentũ. Spem verò certam faciunt membrana * mobilis ac sui coloris, caro increscens rubicunda, facilis motus maxillæ atq; ceruicis. Mala signa sunt, membrana immobilis, nigra, vel liuida, vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, neruorũ vel resolutio, vel distentio, caro liuida, maxillarũ rigor, atq; ceruicis. Cæteraq; quæ ad somnũ, cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent, eadẽ quæ in cæteris vulneribus, vel salutaria vel mortifera sunt: vbi bene res cedit, incipit ab ipsa mẽbrana: vel si os eo loco duplex est, inde quoq; caro increscere, eaq; id quod inter ossa vacuũ est, replet, nonnunquam etiam super caluariam excrescit. Quod si incidit, inspergenda squama æris est, vt id reprimat, cohibeatq;, ea carni superdando, quæ ad cicatricem perducãt. Omnibusq; ea locis commode inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paulum super id est, quod inter supercilia est. Ibi enim vix fieri potest, vt per omnem ætatem sit exulceratio, quæ linteolo medicamentum habente contegenda sit.

* mollis

sit. Illa vtiq; capite fracto seruanda sunt, vt donec iam valida cicatrix erit, soluenda vitentur, frequens balneum, maior vini modus.

De narium fractarum curatione. CAP. V.

IN naribus verò & os & cartilago frangi: solet, & quidem modo aduersa, modo à latere si aduersa fracta sunt, alterúmve ex his, nares desidunt, difficulter spiritus trahitur: si à latere os fractum est, is locus cauus est: si cartilago, in alteram partem nares declinantur. Quicquid in cartilaginem incidit, excitandum leniter est, aut subiecto specillo, aut duobus digitis vtrinq; cõpreßis. Deinde in longitudinẽ implicata linamenta & molli pellicula cincta circunsutaq;, intus adijcienda sunt. Aut eodem modo compositũ aliquid ex arido penicillo. Aut grãdis pinna, gummi vel fabrili glutine illita, & molli pellicula circundata, quæ desidere cartilaginem non sinat. Sed si aduersa ea fracta est, æqualiter vtraq; naris implenda est. Si à latere, craßius esse debet ab ea parte in qua nasus iacet, ab altera tenuius, id quod inseritur. Extrinsecus autem circundanda habena est mollis, media illita mistis inter se simila & thuris fuligine, eaq; vltra aures ducenda, & fronti duobus capitibus agglutinanda est. Id enim corpori quasi gluten inhærescit, & cum induruit, nares commode continet. Sin quod intus inditũ est lædit, sicut maxime fit, vbi interior cartilago perfracta est, excitatæ nares eadem tantummodo habena con-

tinendæ ſunt. Deinde, poſt quatuordecim dies idipſum demendum eſt. Reſoluitur autem aqua calida, eaq; tum is locus quotidie fouendus eſt. Sin os fractum eſt, id quoq; digitis in ſuam ſedem reponendum eſt: atq; vbi aduerſum id ictum eſt, vtraque naris implenda eſt: vbi à latere, ea inquam os impulſum eſt, imponendumq́; ceratum, & paulo vehementius deligandum eſt quia callus eo loco non ad ſanitatem tantummodo, ſed etiam ad tumorem increſcit. A tertio die fouendum id aqua calida eſt, tantoq́; magis, quanto propius eſſe ſanitati debet. Quòd ſi plura erunt fragmenta, nihilominus extrinſecus ſingula in ſuas ſedes digitis erunt compellenda, imponendaq́; extrinſecus eadem habena, & ſuper eam ceratum, neque vltra faſcia adhibenda eſt. At ſi quod fragmentum vndique reſolutum cum cæteris non glutinabitur, intelligetur quidem ex humore, qui multus ex vulnere feretur, volſella verò extrahetur. Finitisq́; inflammationibus, imponetur aliquod medicamentum ex iis, quæ leniter reprimunt. Peius eſt, vbi aut oſsi, aut cartilagini fractæ, cutis quoque vulnus acceſsit. Id admodum raro fit: ſi incidit illa quidem, nihilominus eadem ratione in ſuas ſedes excitanda ſunt. Cuti verò ſuperimponendum emplaſtrum aliquod ex his, quæ recentibus vulneribus accommodata ſunt, ſed inſuper nullo vinculo deligandum eſt.

De aurium fractarum curatione. CAP. VI.

IN aure quoq; interdum rumpitur cartilago: quod si incidit, antequã pus oriatur, imponendum glutinans medicamentũ est. Sæpe enim suppurationem prohibet, & aurẽ confirmat. Illud & in hac, & in naribus ignorari non oportet: non quidem cartilaginem ipsam glutinari, circa tamẽ carnem increscere, solidariq; eum locum. Itaque si cum cute cartilago rupta est, cutis vtrinq; suitur. Nunc autẽ de ea dico, quæ cute integra frangitur. In ea verò si iam pus natum est, aperienda altera parte cutis, & ipsa cartilago contrà lunata plaga excidenda est. Deinde vtendum est medicamento leniter supprimẽte, quale lycium est aqua dilutũ, donec sanguis fluere desinat. Tum imponendum linteolum cum emplastro: sic vt pingue omne vitetur, & à parte posteriore lana mollis auri subijcienda est, quæ quod est inter hanc & caput compleat. Tum ea leniter deligãda est, & à tertio die vapore, vt in naribus posui, fouenda. Atq; in his quoq; generibus abstinentia primi temporis necessaria est, donec inflammatio finiatur.

De maxillæ fractæ curatione, deq; quibusdam ad omnia ossa pertinentibus. CAP. VII.

AB his ad maxillã vẽturus, indicanda quædam puto communiter ad omnia ossa pertinentia, ne sæpius eadẽ dicenda sint. Omne igitur os modò rectum vt lignum in longitudinẽ finditur, modò frangitur transuersum, interdum obliquum: atq; id ipsum nonnunquã retusa habet ca-

pita, nonnũquam acuta. Quod genus pessimũ est, quia neq; facile committuntur, quæ nulli retuso innituntur, & carnẽ vulnerãt, interdũ neruum quoq; aut musculũ. Quinetiam aliquando plura fragmenta à fragmẽto, fiunt. Sed in alijs quidem ossibus ex toto sæpe fragmentum à fragmẽto recedit. Maxillæ verò semper aliqua parte etiam vexata, ossa inter se cohærent. Igitur in primis digitis duobus vtrinq; prementibus, & ab ore, & ab cute omnino ossa in suam sedem cõpellenda sunt. Deinde si transuersa maxilla fracta est, sub quo casu ferè dens super proximũ dẽtem excedit, vbi ea in suam sedem collocata est, duo proximi dentes: aut si hi labant, vlteriores inter se seta deligandi sunt. Id in alio genere fracturæ superuacuũ est. Cætera eadẽ facienda sunt. Nam linteolũ duplex madẽs vino & oleo superinijciendum, cùm eadẽ simila, & eadem thuris fuligine est. Deinde aut fascia, aut mollis habena media in longitudinẽ incisa, vt vtrinq; mẽtum cõplectatur, & inde capita eius supra caput adducta ibi deligantur. Illud quoq; ad omnia ossa pertinẽs dictũ erit, famem primũ esse necessariã: deinde à die tertio humidũ cibũ, sublata imflãmatione paulo pleniorẽ, eũq; qui carnẽ alat: per omne tẽpus vinũ esse alienũ. Deinde tertio die resolui debere: foueriq; per spongiã vapore aquæ calidæ, eademq; quæ primò fuerũt superdari. Idem die quinto fieri, & donec inflãmatio finiatur, quæ vel octauo, die, vel sep-

timo fere resoluitur. Ea sublata rursus ossa esse tractanda, vt si quod fragmētum loco suo non est, reponatur. Neq; id esse soluendū, nisi duæ partes eius temporis, intra quod quæq; ossa conferūtur, trāsierint. Fere verò intra quartumdecimum & vnū & vigesimum diē sanescunt, maxilla, malæ, iugulū, pectus, latus, os scapularū, costæ, spina coxarū, os tali, calx, manus, planta. Inter vigesimū & trigesimū diem crura, brachiaq;. Inter septimum & vigesimū & quadragesimū, humeri & fæmina. Sed in maxilla illud quoq; adijciendū est, quòd humidus cibus diu assumendus est. Atque etiā cum tempus processit, in lagano, similibusq; alijs perseuerandum, donec ex toto maxillā callus firmarit. Itē vtiq; primis diebus habendū silētiū.

De Iuguli fracti curatione. CAP. VIII.

IVgulum verò si trāsuersum fractum est, nonnunquam per se rursus recte coit, & nisi mouetur, sanari sine iunctura potest. Nonnunquam verò, maximeq; vbi motum est, elabitur, fereq; id quod à pectore sub id quod ab humero est, in posteriorē partē inclinatur. Cuius ea ratio est, quod per se non mouetur, sed cum humeri motu consentit. Itaq; ea subsistente, sub id humerus agitatur. Raro verò admodum in priorem partem iugulum inclinatur, adeo vt magni professores nūquā se vidisse memoriæ mandarint. Sed locuples tamen eius rei autor Hippocrates est. Verum vt dissimilis vterq; casus est, sic quædam dissimilia

requirit. Vbi ad ſcapulas iugulum tendit, ſimul extra manu planè propellendus in poſteriorẽ partem humerus eſt, & illud in priorem attrahendum. Vbi ad pectus conuerſum eſt, ipſum quidem retro dandum, humerus autem in priorem partẽ adducendus eſt. Ac ſi is infrior eſt, non id quod à pectore eſt, deprimendũ eſt, quia immobile eſt, ſed humerus ipſe attollẽdus. Si caſu ſuperior eſt, id quod à pectore eſt, implendum lana, & humerus ad pectus diligandus eſt. Si acuta fragmenta ſunt, incidi contrà cutis debet: ex oßibus ea, quæ carnem vulnerant, præcidenda ſunt: tunc retuſa oſſa cõmittẽda ſunt. Si quod ab aliqua parte eminet, opponendũ ei triplex linteolũ eſt, in vino & oleo tinctũ. Si plura fragmenta ſunt, excipienda ſunt ex ferula facto canaliculo, eodẽq; intus incerato, ne faſcia diducatur, quæ iugulo cẽpoſito circũdanda eſt ſæpius potius, quàm valentius. Quod ipſum quoq; in omnibus oßibus fractis perpetuũ eſt. A dextro verò iugulo, ſi id fractũ eſt, ad alam ſiniſtrã, à ſiniſtro ad dexteram. Rurſusq; ſub ala ſua faſciari debet. Poſt hæc ſi iugulum ad ſcapulas inclinatum eſt, brachium ad latus: ſi in partem priorem, ad ceruicem deligandum eſt. Supinusq; homo collocandus, cæteraq; eadem facienda, quæ ſuprà cõprehenſa ſunt. Sunt verò plura oſſa ferè immobilia, vel dura, vel cartilaginoſa, quæ vel franguntur, vel forantur, vel collidũtur, vel finduntur, vt malæ, pectus, latus, os ſcapularũ, coſtæ.

ſpina

ſpina coſtarũ, os tali, calx, manus, planta. Horum omnium eadem curatio eſt. Si ſuprà vulnus eſt, id ſuis medicamentis nutriendum eſt. Quo ſaneſcente rimas quoq; oſsis, aut ſi quod ferrumen eſt, callus implet. Si cutis integra eſt, & os læſum eſſe ex dolore colligimus, nihil aliud, quàm quieſcendum, imponendumq́; ceratum eſt, & leniter deligandum, donec ſanitate oſsis dolor finiatur.

De coſtarum fractarum curatione. CAP. IX.

PRoprie tamen quędã de coſta dicenda ſunt, quia iuxta viſcera eſt, grauioribusq́; periculis is locus expoſitus eſt. Hęc quoq; igitur interdum ſic finditur, vt ne ſummum quidem os, ſed interior pars eius, quæ rara eſt, lædatur: interdũ ſic, vt eam totam is caſus perruperit. Si tota fracta non eſt, nec ſanguis expuitur, nec febricula ſequitur, nec quicquã ſuppurat, niſi admodũ rarò, nec dolor magnus eſt, tactu tamen is locus leniter indoleſcit, abunde eſt eadem quæ ſuprà ſcripta ſunt, facere, & à media faſcia incipere deligare, ne in alterutram partem hæc cutem inclinet. Ab vno verò & vigeſimo die, quo vtiq; os eſſè debet glutinatum, id agendum. Cibis vberioribus eſt vtendum, vt corpus quàm pleniſsimum fiat, quo melius os veſtiat, quod illo loco tenerum adhuc iniuriæ ſub tenui cute expoſitum eſt. Per omne autem tempus curationis vitandus clamor, ſermo quoq;, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, puluis, vt quicquid vel tuſsim

vel sternutamentum mouet, ne spiritum quidem magnopere cōtinere expedit. At si tota costa perfracta est, casus asperior est. Nam & graues inflammationes, & febris & suppuratio, & sæpe vitæ periculũ sequitur, & sanguis spuitur. Ergo si vires patiuntur, ab eo brachio quod super eam costam est, sanguis mittendus est. Si non patiuntur, aluus tamen sine vllo acri ducenda est, diutiusq; inedia pugnandum. Panis verò ante septimum diẽ non assumendus, sed vna sorbitione viuendũ, imponẽdumq; ei loco ceratum ex lino factum, cui cocta quoq; resina adiecta sit, aut Polyarchi malagma, aut panaces ex vino & rosa & oleo, superq; imponenda lana succida mollis, & duæ fascię à medijs orsæ, minimeq; astrictę. Multo verò magis omnia vitãda, quę supra posui, adeo, vt ne spiritus quidem sæpius mouendus sit. Quòd si tussis infestabit, ad id potio sumenda erit, vel ex trixagine, vel ex ruta, vel ex herba stœchade, vel ex cumino & pipere. Grauioribus verò doloribus vrgentibus, cataplasma imponi quoq; conueniet vel ex lolio, vel ex hordeo, cui pinguis fici tertia pars sit adiecta. Et id quidem interdiu superiacebit. Noctu verò idem aut ceratũ, aut malagma, aut panni, quia potest cataplasma decidere. Ergo quotidie* quoq; resoluetur, donec iam cerato aut malagmate possumus esse contenti, & decem quidem diebus extenuabitur fame corpus, ab vndecimo verò ali incipiet. Ideoq; etiam la-

* quæq;

xior

xior quàm primo fascia circunligabitur, fereq; ea curatio ad quadragesimum diem perueniet: quæ si modus erit suppurationis, plus malagma quàm ceratũ ad digerendũ proficiet. Si suppuratio vicerit, neq; per quæ suprà scripta sunt discuti potuerit, omnis mora vitanda erit, ne os infra vitietur: sed qua parte maxime tumebit, demittẽdum erit candens ferramẽtum, donec ad pus perueniat, idq; effundendum. Si nusquam caput se ostendit, vbi maxime pus subit, sic intelligimus: creta cimolia totum locũ illinimus, & siccari patienur: quo loco maximè humor in ea perseuerauit, ibi pus proximũ erit, eaq; vri debebit. Si latius aliquid abscedet, duobus aut tribus locis erit perforandũ, demittendum erit linamentum, aut aliquid ex penicillo, quod summũ lino sit deuinctum, vt facile educatur. Reliqua eadem, quæ in cæteris adustis facienda sunt. Vbi purum erit vlcus, ali corpus debebit, ne tabes perniciosa futura id malũ subsequatur. Nonnunquã etiam leuius ipso osse adfecto, & inter initia neglecto, non pus, sed humor quidã muccis similis, intus coit, mollescitq; cõtrà cutis, in qua simili vstione vtẽdũ est.

De spinæ curatione.

IN spina quoq; est quod proprie notemus. Nam si id ex vertebra excidit, aliquo modo fractum est, locus quidem concauus fit, punctiones autem in eo sentiuntur, quia necesse est ea fragmenta spinosa esse. Quo fit, vt homo in interiorem partem

tem ſubinde nitatur. Hæc noſcendæ rei cauſſa ſunt. Medicamẽtis verò iiſdem opus eſt, quę plurima parte huius capitis expoſita ſunt.

De humerorum, brachiorum, femorum, crurũ, digitorum fractorum vel euulſorum communibus curationibus. CAP. X.

Similes rurſus ex magna parte caſus curationesq́; ſunt humeris & femoribus. Cõmunia etiam quædam humeris, brachiis, femoribus, cruribus, digitis. Siquidẽ ea minime periculoſe media franguntur. Quo propior fractura capiti vel ſuperiori vel inferiori eſt, eo peior eſt. Nã & maiores dolores adfert, & difficilius curatur. Ea maxime tolerabilis eſt ſimplex, trãſuerſa: peior, vbi fragmenta, atq; vbi obliqua: peſsimum vbi eadem acuta. Nonnũquam autem fracta in his oſſa in ſuis ſedibus remanent: multo ſæpius excidunt, aliudq́; ſuper aliud effertur. Idq́; ante omnia cõſiderari debet, & ſunt notæ certæ. Si ſuis ſedibus mota, reſima, pũctionisq́; ſenſum repræſentãt, tactu inęqualia ſunt. Si verò non aduerſa, ſed obliqua iungũtur, quod fit vbi loco ſuo non ſunt, mẽbrum id altero latere breuius eſt, & muſculi eius tumẽt. Ergo ſi hoc depreſſum eſt, protinus id mẽbrũ oportet extendere. Nam nerui, muſculiq́; intenti per oſſa contrahuntur, neq; in ſuum locum veniunt, niſi illos per vim aliquis intendit. Rurſus, ſi primis diebus id omiſſum eſt, inflammatio oritur. Sub qua & difficilè & periculoſè vis ner-

uis

uis adhibetur. Nam distẽtio neruorum, vel cãcer sequitur, vel certum, vt * diutißime alatur, pus. Itaq; si antè reposita ossa non sunt, postea reponẽda sunt. Intendere autẽ digitum vel aliud quoq; membrũ, si adhuc tenerũ est, etiã vnus homo potest, cum alteram partẽ dextra, alteram sinistra prendit. Valentius membrum duobus eget, qui in diuersa contendant. Si firmiores nerui sunt, vt in viris robustis, maximeq; eorũ fœminibus & cruribus euenit, habenis quoq; vel linteis fascijs vtrinque capita articulorum deliganda, & per plures in diuersa ducenda sunt. Vbi paulò lõgius quàm naturaliter esse debet, membrũ vis fecit: tum demum ossa manibus in suam sedẽ cõpellenda sunt, indiciuq; oßis repositi est, dolor sublatus. Et mẽbrum alteri parti æquatum inuoluendum duplicibus triplicibúsve pãnis, & in vino & oleo tinctis, quos linteos esse commodius est. Ferè verò fascijs sex opus est. Prima breuißima adhibẽda, quæ circa fracturã ter voluta sursum versus feratur, & quasi in cochlea serpat, satisq; est eam ter hoc quoque modo circuire. Altera dimidio longiore, eaq; qua parte os eminet, ab ea si totum æquale est, vndelibet super fracturã debet incipere priori aduersa, deorsumq; tendere, atque iterum de fractura reuersa in superiore vltra priorem fasciam desinere. Super has inijciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat, ac si qua parte os eminet, triplex ea pãnus obijciendus, eodem

* mitißime

dem vino & oleo madens. Hæc tertia fascia comprehendenda sunt, quartaq́;, sic vt semper insequens priori aduersa sit, & tertia tantum in inferiore parte, tres in superiore *finiãt, quia satius est sæpius circuire, quàm adstringi. Siquidem id quod astrictum est, alienatur, & cancro opportunum est: articulum autem quàm minime vincire opus est. Sed si iuxta hunc os fractum est, necesse est. Deligatum verò membrum in diem tertium continendũ est. Eaq́; iunctura talis esse debet, vt primo die nihil offenderit, non tamen laxa visa sit, secundo laxior, tertio iam penè resoluta. Ergo tum rursum id membrum deligandum, adijciẽdaq́; prioribus quinta fascia, iterum quinto resoluendum est, & sexto fascijs inuoluendum, sic vt tertia & quinta infra, cæteræ suprà finiantur. Quotiescunq; autem soluitur membrum, calida aqua fouẽdum est. Sed si iuxta articulũ fractura est, diu instillandum vinum est, exigua parte olei adiecta, eadẽq; omnia facienda donec *ab eo inflãmatio soluatur, vel lenius quoq; quàm ex consuetudine id membrum fiat. Quod si septimus dies nõ dedit, certè nonus exhibet. Tum facilime ossa tractantur. Rursus ergo si pariũ cõmissa sunt, cõmitti debent. Si qua fragmẽta eminent, in suas sedes reponẽda sunt. Deinde eodẽ modo mẽbrum deligandũ, ferulæq́; super accõmodandæ sunt, quæ fissæ circũpositæq́; ossa in sua sede contineant: & in quam partẽ fractura inclinat, ab ea latior, valentiorq́;

* faciant

* adeò

*lętiorq; ferula imponẽda est. Easq; omnes citra articulũ esse oportet resimas, ne hũc lędant, nec vltrà astringi, quàm vt ossa cõtineant: & cũ spatio laxẽtur, tertio quoq; die paulũ habenis suis coartari: ac si nulla prurigo, nullus dolor est, sic manere donec duę partes eius tẽporis quod os quoq; cõseruet cõpleantur, postea leuius aqua calida fouere, quia primo digeri materiã opus est, tum euocari. Ergo cerato quoq; liquido id** leniter est vngendũ, perfricandaq; summa cutis est, laxiusq; id deligãdũ est. Tertio quoq; die soluẽdũ sic, vt remota calida aqua, cætera eadẽ fiat. Tantũmodo singulę fasciæ quoties resolutę fuerint, subtrahãtur.*

*pleniter

De fracti humeri curatione.

H*ÆC communia sunt. Illa propria. Siquidem humerus fractus, non sic, vt mẽbrum aliud intenditur. Sed homo collocatur alto sedili, medicus autem humiliore aduersus. Vna fascia brachium amplexa ex ceruice ipsius qui læsus est, id sustineat. Altera ab altera parte super caput data, ibi accipit nodum. Tertia iuncto imo humero deorsum demittitur, ibi quoq; capitibus eius inter se iunctis. Deinde ab occipitio ipsius: minister sub ea fascia quam secundo loco posui, correpto: si dexter humerus ducendus est, dextro: si sinister, sinistro brachio, demissum inter femina eius qui curatur baculũ tenet: medicus super eam fasciam de qua tertio loco dixi *palmam inijcit dextrã: si sinister, sinistram: si dexter humerus*

*planam

humerus ſumatur, ſimulq; alterā faſciam miniſter attollit, alteram premit medicus: quo fit, vt leniter humerus extendatur. Faſcijs verò, ſi medium aut imum os fractum eſt, breuioribus opus eſt: ſi ſummū, longioribus, vt ab eo ſub altera quoque ala per pectus & ſcapulas porrigantur. Protinus verò brachium cum deligatur, ſic inclinādum eſt id quod afficit, vt ante faſcias quoq; ſic figurandum ſit: ne poſtea ſuſpenſum aliter, aliter cum deligabatur, humerū inclinet. Brachioq; ſuſpēſo, ipſe quoq; humerus ad latus leniter deligēdus eſt. Per quæ fit, vt minime moueatur, ideoq; oſſa ſic ſe habent, vt aliquis compoſuit. Cum ad ferulas ventum eſt, extrinſecus eſſe earum longiſſimæ debent, à lacerto breuiores, ſed ſub ala breuiſſimæ. Sæpius eæ reſoluendæ ſunt, vbi in vicinia cubiti humerus fractus eſt, ne ibi nerui rigeſcant, & inutile brachium efficiant. Quoties ſolutæ ſunt, fractura manu continenda, cubitus aqua calida fouendus, & molli cerato perfricandus, ferulæq; vel omnino non imponendæ contra eminentia cubiti, vel aliquanto breuiores ſunt.

De brachii fracti curatione.

AT ſi brachium fractum eſt, in primis conſiderandum eſt, alterum os, an vtrunque comminutum ſit, non quòd alia in eiuſmodi caſu curatio admouenda, ſed primū, vt valentius extendatur, ſi vtrunq; os fractum eſt: quia neceſſe eſt minus neruos contrahi altero oſſe integro,

eoſq;

eosq; intendente. Deinde vt curiosius omnia in continendis oßibus fiant, si neutrum alteri auxilio est. Nam vbi alterum integrum est, plus opis in eo, quàm in fasciis, ferulisq; est. Deligari autem brachiũ debet paulum pollice ad pectus inclinato. Siquidem is maxime brachij naturalis habitus sit, idq; inuolutum mitella commodißime excipitur, quæ latitudine ipsi brachio, perangustis capitibus collo inijcitur, atque ita commode brachium ex ceruice suspensum est. Idq; paulum supra cubiti alterius regionem pendere oportet. Quòd si ex summo cubito id factum sit, glutinare id vinciendo alienum est. Fit enim brachium immobile, ac si nihil aliud quàm dolori occursum est, idem qui fuit eius vsus est.

De crurum femorumq; fractorum curatione.

IN crure æquè ad rem pertinet, alterum saltem os integrum manere. Commune verò ei femoriq; est, quod vbi deligatum est, in canalem coniciendum est. Is canalis ab inferiori parte foramina habet, per quæ si quis humor excesserit, descendat: & à planta morã, quæ simul & sustineat eã, & delabi non patiatur: & à lateribus caua, per quæ loris datis mora quidẽ crus femurq;, vt collocatũ est, detineat. Esse etiã is debet à plãta, si crus fractũ est, circa poplitẽ: si femur, vsq; ad coxam: si iuxta superius caput femoris, sic vt ipsa quoq; ei coxa sit. Neq; tamẽ ignorari oportet, si femur fractũ est, fieri breuius, quia nunquàm in antiquum

statum reuertitur, summisq; digitis postea cruris eius insisti, sed multa tamen femori debilitas est, vbi fortunæ negligentia quoq; accessit.

De fracti digiti curatione.

*furculũ

D*Igitum satis est ad vnum * furunculum post inflammationem deligari.*

Communes curationes ad humeros, brachia, crura, femina, digitosq; confractos, pertinentes.

H*Is proprie ad singula mẽbra pertinentibus, rursus illa communia sunt: primis diebus fames: deinde tum, cũ iam increscere callum oportet, liberalius alimentum, longa à vino abstinentia, fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio est, liberale, cum ea desit, modicum. Tum etiam longior vlterioribus è liquido cerato membris, & mollis tamen vnctio. Neq; protinus exercendum id membrum, sed ad antiquos vsus reducendum est. Grauius aliquanto est, cum ossis fracturæ carnis quoq; vulnus accessit, maximeq; si id musculi femoris aut humeri senserunt. Nam & inflammationes multo grauiores & promptiores cancros habent. Ac femur quidẽ, si ossa inter se cesserunt, ferè præcidi necesse est. Humerus verò quoq; in periculũ venit, sed facilius conseruatur. Quibus periculis etiam magis id expositũ, quod iuxta ipsos articulos ictũ est. Curiosius igitur agendum est, & musculus quidẽ per mediam plagam transuersus præcidendus. Sanguis verò, si parũ fluxit, mittendus: corpus inedia extenuandum, ac reliqua quidem*

*dem membra lentius intendenda, & lenius in his ossa in suam sedem reponenda sunt. His verò neq; intendi neruos, neque ossa tractari satis expedit. Ipsiq; homini permittendum est, vt sic ea collocata habeat, quemadmodũ minime lædunt. Omnibus autem his vulneribus imponendũ primo linamẽtum est vino madens, cui rosæ paulum admodum adiectũ sit, cætera eadem deligãda fascijs sunt aliquanto quàm vulnus latioribus, laxius scilicet, quàm si ex ea plaga non esset, quanto facilius & alienari & occupari cancro vulnus potest, * numeris potius fasciarum id agendum est, vt laxæ quoq; æquè contineant. Quod in femore humeroq; sic fiet, si ossa forte rectè concurrerint: sin aliter se habebunt, eatenus circundari fascia debebit, vt impositum medicamentum contineat. Cætera eadem quæ suprà scripsi, facienda sunt, præterquam quòd neq; ferulis, neque canalibus, inter quæ vulnus sanescere non potest, sed pluribus tantummodo & latioribus fascijs opus est, ingerẽdumq; subinde in eas est calidum oleum & vinum, magisq; in* principio fame vtendum, vulnus calida aqua fouendum, frigusq; omni ratione vitandũ est, & transeundum ad medicamenta, quæ puri mouendo sunt, maiorq; vulneri quàm ossi cura agenda. Ergo quotidie soluendum nutriendumq; est. Inter quæ si quod paruulum fragmentum oßis eminet, id si retusum est, in suam sedem dãdum: si acutũ: antè acumen eius longius est præcidendum: si bre-*

*numero

*primo

nius, limandum, & vtrinq; scalpro limandum, tum ipsum recondendum est: ac si id manus facere non potest, volsella, quali fabri vtuntur, inyciẽda est, recte se habenti capite ab ea parte qua sima est, vt ea parte qua gibba est, eminens os in suam sedem compellat. Si id maius est, mẽbranulisq; cinguntur, sinere oportet ea sub medicamentis resolui, idq́; os, vbi iam nudatum est, abscindere: quod maturius scilicet faciendũ est, prodestq́; ea ratione & os coire, & vulnus sanescere. Illud suo tempore, hoc prout se habet. Nonnũquam etiam in magno vulnere euenit, vt fragmenta quædam velut emoriantur, neque cum cæteris coëant. Quod hic quoque ex modo fluentis humoris colligitur. Quo magis necessarium est, sæpius vlcus resoluere atq; nutrire. Sequitur verò, vt id os per se post aliquot dies excidat, cum tam misera antea cõditio vulneris sit, tamen id interdum maius diutiusq; facies. Sæpe enim integra cutis osse abrũbitur, protinusq́; prurigo & dolor oritur. Quæ soluere, si accidit, maturius oportet, & fouere aqua per æstatẽ frigida, per hyemem egelida: deinde ceratũ myrteum imponere. Interdum fractura quibusdam, velut aculeis carnem vexat, quo à prurigine & punctionibus cognito, aperire id melius, eosq́; aculeos præcidere necesse habet. Reliqua verò curatio in vtroq; hoc casu eadem est, quæ vbi ictus protinus intulit puro iam vlcere. Cibis hic quoq; vtendum est carnem producẽtibus, si breuius ad-

huc membrum est, & ossa loco suo non sunt, paxillus tenuis quàm leuissimi generis inter ea demitti debet, sic vt capite paulũ supra vlcus emineat, isq; quotidie plenior adigẽdus est, donec par id membrum alteri fiat. Tum paxillus remouendus, vulnus sanandum est, cicatrix inducta fouẽda frigida aqua est, in qua myrtus, hedera, aliæúe similes verbenæ sint: illinẽdumq; medicamentum quod siccet, & magis etiam hîc quiescendum, donec id membrum confirmetur. Si quando verò ossa non conferbuerunt, quæ sæpe soluta, sæpe mota sunt, in aperto deinde curatio est: possunt enim coire. Si vetustas occupauit, membrum extendendum est, vt aliquid lædatur. Ossa inter se manu diuidenda, vt concurrendo exasperentur, vt si quid pingue est, eradatur, totumq; id quasi recens fiat. Magna tamen cura habita, ne nerui musculíve lædantur. Tum vino fouendum est, in quo malicorium decoctum sit, imponẽdumq; idipsum oui albo mistum. Tertio die resoluendum, fouendumq; aqua, in qua verbenæ, de quibus suprà dixi, decoctæ sint. Quinto die idem faciendum, ferulæq; circundandæ. Cætera & antè & pòst eadem facienda, quæ suprà scripsi. Solent tamen interdum diuersa inter se ossa * cohærere. Eoq; & breuius membrum & indecorum fit: & si capite acutiora sunt, adsiduæ punctiones sentiuntur. Ob quam caussam frangi rursus ossa & dirigi debent. id hoc modo fit: Calida aqua multa

*cõferuere: vel coalescere

membrum id fouetur, & ex cerato liquido perfricatur, intenditurq́;: & inter hæc medicus pertractans ossa: vt adhuc tenero callo manibus ea diducit, compellitq; id, quod eminet in suam sedẽ: & si parum valuit, ab ea parte, in qua os se inclinat, inuolutam lana regulam obijcit. Atq; ita deligando assuescere iterum vetustę sedi cogit. Nonnunquam autem recte quidem ossa cœperunt, superincreuit verò nimius callus, ideoq́; locus intumuit. Quod vbi incidit, diu leniterq́; id membrũ perfricandũ est ex oleo & sale & nitro, multumq́; aqua calida salsa fouendũ, & imponendum malagma quod digerat, astrictiusq́; alligandum, oleribusq́; & præterea vomitu vtendum. Per quæ cum carne callus quoq; extenuatur, confertq́; aliquid de sinapi, quod cum ficu in alterum pariter membrum impositum, donec id paulum erodat, eoq́; euocet materiam. Vbi his tumor extenuatus est, rursus ad ordinem vitæ reuertendum est.

De luxatis ossibus. CAP. XI.

AC de fractis quidem oßibus hactenus dictum sit. Mouentur autem ea sedibus suis duobus modis. Nam modò quæ iuncta sunt inter se dehiscunt, vt cum latum scapularum os ab humero recedit, & in brachio radius à cubito, & in crure tibia à sura, interdum à saltu, calcis os à talo, quod raro tamen fit. Modò articuli suis sedibus excidunt. Antè de prioribus dicam. Quorum vbi aliquid incidit, protinus is locus cauus

est,

est, depressiusq; digitus sinum inuenit. Deinde grauis inflammatio oritur, atq; in talis præcipua. Siquidem febres quoq; & cancros & neruorum vel distentiones vel rigores, qui caput scapulis annectunt, mouere consueuit. Quorum vitandorum caussa facienda eadem sunt, quæ in oßibus mollibus læsis: ubi aliquid incidit, protinus his locis proposita sunt, vt dolor tumorq; per ea tollantur. Nam diducta ossa nunquam rursus inter se iunguntur, & vt aliquid decoris eo loco sit, nihil vsus admittitur. Maxilla verò & vertebra omnesq; articuli cum validis neruis comprehendantur, excidunt: aut vi expulsi, aut aliquo casu neruis vel ruptis vel infirmatis: faciliusq; in pueris & adolescentulis, quàm in robustioribus: hiq; elabuntur in priorem & in exteriorem partem, quidam omnibus modis, quidam certis. Suntq; quædam communia omnium signa, quædam propria sunt cuiusq;. Siquidē semper ea parte tumor est, in qua os prorūpit: ea sinus, à qua receßit. Et hæc quidē in omnibus deprehenduntur, alia verò si in singulis. Quæ simul atq; de quoq; dicam, proponēda erunt. Sed vt excidere omnes articuli non possunt, sic non omnes reponuntur. Caput enim nonnunquam compellitur, neque in spina vertebra, neq; ea maxilla quæ vtraque parte prolapsa antequam reponeretur, inflammationem mouit. Rursum qui neruorum vitio prolapsi sunt, compulsi quoque in suas sedes iterum excidunt. At

quibus in pueritia exciderunt, neq; reposita sunt, minus quàm cæteri crescunt. Omniumq;, quæ loco suo non sunt, caro ea increscit, magisq; in proximo membro, quàm in ulteriore. Vtputa si humerus loco suo non est, maior in eo ipso fit, quàm in brachio: maior in hoc, quàm in manus acie. Tum pro sedibus & pro casibus qui inciderunt, aut maior aut minor usus eius mēbri relinquitur: quoq; in eo plus usus superest, eo minus id extenuatur. Quicquid autem loco suo motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa occupauit, tum conquiescat, lacessendum non est: ubi finita est, tentandum est in his membris, quæ id patiuntur. Multum autem eo confert & corporis & neruorum habitus. Nam si corpus tenue, si humidum est, si nerui infirmi, expeditius os reponitur. Sed & primo facilius excidit, & posteà minus fideliter continetur. Quæ contraria his sunt, melius continent. Sed id quod expulsum est, difficulter admittunt. Oportet autem ipsam inflammationem leuare, supèr succida lana ex aceto imposita. A cibo, si valentioris articuli casus est, triduo: interdum etiam quinq; diebus abstinere debet. Bibere aquam calidam dum sitim finiat. Curiosiusq; hæc facere his oßibus motis, quæ validis plenisq; musculis continentur: si verò etiā febris acceßit, multo magis: deinde ex die quinto fouere aqua calida, remotaq; lana ceratum imponere ex cyprino factum, nitro quoque adiecto donec omnis inflā-

matio

matio finiatur. Tunc infrictionem ei membro adhibere, cibis uti bonis, uti vino modice, iamq; ad usus quoq; suos id mẽbrum promouere: quia motus ut in dolore pestifer, sic aliàs saluberrimus corpori est. Hæc cõmunia sunt, nũc de singulis dicam.

De maxillæ luxatæ curatione. CAP. XII.

Maxilla in priorem partem propellitur, sed modò altera parte, modò utraque. Si altera, in contrariam partem ipsa, mentumq; inclinatur, dentes partibus non respondent, sed sub his qui secant canini sunt. At si utraque, totum mentum in exteriorem partem promouetur, inferioresq; dentes longius quàm superiores excedunt, intentiq; super musculi apparent. Primo quoque tempore homo in sedili collocandus est, sic ut minister à posteriore parte caput eius contineat: vel sic, ut iuxta parietem is sedeat, subiecto inter parietem & caput eius scorteo puluino duro, eoq; caput per ministrum urgeatur, quo sit immobilius. Tum medici digiti pollices linteolis vel fascijs, ne dilabantur, inuoluti in os eius conciendi: cæteri extrinsecus admouẽdi sunt. Ubi vehementer maxilla apprehensa est, si una parte procidit, cõcutiendum mentum, & ad guttur adducendum est. Tunc simul & caput apprehendendum, & excitato mento maxilla in suam sedem compellenda, & os eius comprimendum est, sic ut omnia penè uno momẽto fiant. Si in utraq; parte prolapsa est, eadẽ omnia facienda, sed æqua-

liter retro maxilla agenda eſt. Repoſito oſſe, ſi cum dolore oculorum & ceruicis iſte caſus incidit, ex brachio ſanguis mittendus eſt. Cùm omnibus verò quorum oſſa mota ſunt, primo liquidior cibus conueniat, tum his præcipue, adeo vt ſermo quoq; frequenti motu oris per neruos lædat.

De capite luxato. CAP. XIII.

CAput duobus proceſsibus in duos ſinus ſummæ vertebræ demiſsis, ſuper ceruicem contineri in prima parte propoſui. Hi proceſſus interdum in poſteriorem partē excidunt, quo fit, vt neruus ſub occipitio extendatur, mentum pectori adglutinetur, neq; bibere is, neq; loqui poſſit, interdū ſine voluntate ſemen emittat. Quibus celerrime mors ſuperuenit. Ponendum autem hoc eſſe credidi, non quo curatio eius rei vlla ſit, ſed vt res indicijs cognoſceretur, & non putarent ſibi medicum defuiſſe, ſi qui ſic aliquem perdidiſſent.

De ſpina luxata. CAP. XIIII.

IDem caſus manet eos, quorum in ſpina vertebræ exciderunt. Id enim non poteſt fieri, niſi ex medulla, quæ per medium, & duabus membranulis, quæ per duos à lateribus proceſſus feruntur, & neruis, qui continent, ruptis. Excidunt autem & in poſteriorem partem, & in priorem, & ſupra ſeptum tranſuerſum, & infra. Si in vtranque partē exciderint, à poſteriore parte vel tumor, vel ſinus oritur. Si ſuper ſeptum

id incidit, manus resoluũtur, vomitus aut distẽtio neruorũ insequitur, spiritus difficulter mouetur, dolor vrget, et aures obtusæ sunt. Si sub septo, femina resoluuntur, vrina supprimitur, interdũ etiã sine voluntate prorumpit. Ex eiusmodi casibus, vt tardius quàm ex capitis, sic tamẽ intra triduũ homo moritur. Nã quod Hippocrates dixit, vertebra in exteriorem partẽ prolapsa, pronum hominem collocandũ esse, & extendendũ, tum calce aliquẽ super ipsum debere consistere, id intus impellere: in his accipiendũ est, quæ paulum excesserunt, non in his, quæ toto loco mutatæ sunt. Nonnunquam enim neruorum imbecillitas efficit, vt quamuis non exciderit vertebra, paulũ tamen in priorem partem promineat. Id non iugulat, sed ab interiore parte non contingit quidem posse: ab exteriore si propulsum est, plerunq; iterum redit: nisi, quod admodum rarum est, vis neruis restituta est.

De humero luxato. CAP. XV.

HVmerus autem modè in alam excidit, modò in partem priorem. Si in alam delapsus est, & victus cubitus recedit ab latere, rursum iuxta eiusdem partis aurem cum humero porrigi non potest, longiusq; altero id brachium est. Si in priorem partem, summum quidem brachium extenditur, minus tamen quàm naturaliter, difficiliusq; in priorem partem quàm in posteriorem cubitus porrigitur. Igitur si in alam humerus excidit, & vel puerile adhuc est corpus vel molle,

certe

certe & imbecillibus neruis intentum est, satis est collocare id in sedili, & ex duobus ministris alteri imperare, vt caput lati scapularum ossis leniter reducat, alteri vt brachium extendat: ipsum posteriore parte residentem humerum sub ala eius cogere, simulq; & latum os, & altera manu brachium eius ad latus impellere. At si vastius corpus, neruisúe robustiores sunt, necessaria est spathula lignea, & quæ craßitudinem duorum digitorum habet, & longitudine ab ala ad digitos peruenit. In qua summa capitulũ est rotũdum, & leniter cauum, vt recipere particulã aliquam ex capite humeri poßit. In ea bina foramina tribus locis sunt inter se spatio distantibus, inq; ea lora mollia conijciuntur. Eaq; spatha fascia inuoluta, quo minus tactu lædat, ad alam à brachio dirigitur, sic vt caput eius summæ alæ subijciatur. Deinde, loris suis ad brachiũ deligatur, vno loco paulum infra humeri caput, altero paulum supra cubitum, tertio supra manum. Cui res protinus interualla tunc quoq; foraminum aptata sunt. Sic brachium deligatũ super scalæ gallinariæ gradum traijcitur, ita alte, vt consistere homo ipse non possit, simulq; in alteram partem corpus demittitur, in alteram brachium intenditur. Eoq; fit vt capite ligni caput humeri impulsum, in suam sedem, modo cum sono, modo sine hoc compellatur. Multas alias esse rationes scire facile est vno Hippocrate lecto, sed non alia magis vsu comprobata est.

tæ est. At si in priorem partem humerus excidit, supinus homo collocandus est, fasciaq; aut habena media ala circundata est, capitaq; eius post caput hominis ministro tradenda, brachium alteri: præcipiendumq;, vt ille habenam, hic brachium extendat. Deinde, medicus caput quidē hominis sinistra debet repellere, dextra verò cubitum cum humero attollere, & os in suā sedem compellere, faciliusq; id in hoc casu, quàm in priore reuertitur. Reposito humero, lana alæ subijciēda est. Si in interiore parte os fuit, vt ei opponatur. Si in priore parte, vt tamen commodius deligetur. Tum fascia primum sub ala obuoluta, caput eius debet comprehendere, deinde profectus ad alteram alam, ab eaq; ad scapulas, rursusq; ad eiusdem humeri caput tendere. Sæpiusq; ad eandem rationem circumagi, donec bene id teneat. Vinctus hac ratione humerus commodius continetur. Si adductus ad latus sit, ad id quoq; fascia deligatur.

De Cubiti luxati curatione. CAP. XVI.

IN cubito autem tria coire ossa, humeri, & radij & cubiti ipsius, ex his quæ prima parte huius voluminis posita sunt, intelligi potuit. Si cubitus qui innexus humero est ab hoc excidit, radius qui adiunctus est, interdum trahitur, interdum subsistit. In omnes verò quatuor partes excidere cubitus potest: sed si in priorem prolapsus est, extentum brachium est, neq; recuruatur. Si in posteriorem, brachium curuum est, neq; extendi-

tur,

tur, breuiusq; altero est. Interdum febrem vomitumq; bilis mouet. Si in exteriorem interioremve brachium porrectum est, sed paulum in eam partē à qua os recessit recuruatum, quicquid incidit, reponendi ratio vna est. Neq; in cubito tantū est, sed in omnibus quoq; membris longis, quæ per articulum longa testa iunguntur. Vtrunq; membrū in diuersas partes extendere, donec spatium inter ossa liberum sit. Tum id os quod excidit ab ea parte, in quam prolapsum est, in contrariam impellere. Extendendi tamen alia atq; alia genera sunt, prout nerui valent, aut ossa huc illúcve sederunt. Ac modò manibus solis vtēdum est, modò quædam alia adhibenda. Ergo si in priorē partem cubitus prolapsus est, extendi per duas manus, interdum etiam habenis iniectis satis est. Deinde rotundum aliquid à lacerti parte ponendum est, & super id repente cubitus ad humerū impellendus est. At in aliis casibus commodissimum est eadem ratione brachium extendere, quæ fracto cubito suprà posita est, & tum ossa reponere. Reliqua curatio eadem est, quæ in omnibus. Celerius tantum & sæpius id resoluendum est, multoq; magis aqua calida fouendum, diutius ex oleo & nitro ac sale perfricandum. In cubito enim celerius, quàm in vllo alio articulo, siue extra remansit, siue intus reuertit, callus circundatur, isq; si per quietem increuit, flexus illius postea prohibet.

De manu luxata. CAP. XVII.

Manus

MAnus quoq; in omnes quatuor partes prolabitur. Si in posteriorem partem excidit, porrigi digiti non possunt: si in priorem, non inclinantur: si in alterutrũ latus, manus in contrariũ, id est, aut pollicem, aut ad minimũ digitũ conuertitur. Reponi non difficilimè potest. Super durum locũ & renitentẽ ex altera parte intendi manus, ex altera brachium debet, sic vt prona sit: si in posteriorem partem os excidit, supina: si in priorem, si in interiorem exteriorémve, in latus. Vbi satis nerui diducti sunt, si in alterutrum latus procidit manus, brachium in contrarium repellendum est. At his, quæ in priorem posteriorémve partẽ prolapsa sunt, superimponendum durũ aliquid, idq; supra prominens os manu vrgendum est, per quod vis adiecta facilius in suam sedem compellit.

De Palma. CAP. XVIII.

IN palma quoq; ossa interdum suis sedibus promouentur, modo in priorem partem, modo in posteriorem. In latus enim moueri paribus oßibus oppositis non possunt. Signum id solum est, quod omnium commune est, tumor ab ea, in quam os venit: sinus ab ea, à qua receßit. Sed sine intentione digitorum, tantummodo bene pressum os in suam sedem reuertitur.

De digitis. CAP. XIX.

AT in digitis totidem ferè casus, eademq; signa sunt, quæ in manibus. Sed in his extendendis non æque vi opus est, cùm & articuli breu-

breuiores, & nerui minus validi sint. Super mensam tantummodo intendi debent, qui vel in priorem, vel in posteriorem partem exciderunt, tum iam palma cõpelli, atq; id quod in latus elapsum est, digitis restitui.

De Femore. CAP. XX.

Cum de his dixerim, de his quoq; quæ in cruribus sunt, videri possum dixisse. Siquidem etiam in hoc casu quædam similitudo est femori & humero, & tibiæ & cubito, pedi & manui. Quædã tamẽ separatim quoq; de his dicẽda sunt. Femur in omnes quatuor partes promouetur, sæpißime in interiorem, deinde in exteriorem, raro admodum in priorem, aut posteriorem. Si in interiorem partem prolapsum est, crus lõgius altero & vastius est: extrà enim pes vltimus spectat. Si in exteriorem, breuius rarumq; fit, & intus inclinatur, calx ingressu terrã non contingit, sed planta ima, meliusq; id crus superius corpus, quàm in priore casu fert, minusq; baculo eget. Si in priorem crus extensum est, implicariq; non potest, alteri cruri ad calcem par est: sed ima planta minus in priorem partem inclinatur, dolorq; in hoc casu præcipuus est, & maxime vrina supprimitur. Vbi cum dolore inflammatio quieuit, commode ingrediuntur, totusq; eorum pes est. Sed & si in posteriorem extendi non potest crus, breuiusq; est, vbi constitit, calx quoq; terram non contingit. Magnum autem femori periculum est, ne vel difficulter

ter

ter reponatur, vel repositũ rursus excidat. Quidã iterum semper excidere contendunt, sed Hippocrates & Diocles, & Philotimus, & Nileus, & Heraclides Tarentinus, clari admodum autores, ex toto se restituisse memoriæ prodiderunt. Neq; tot genera machinamentorum quoq; ad extendendũ in hoc casu femur, Hippocrates, Andreas Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, Faber quoque quidam reperissent, si id frustra esset. Sed vt hæc falsa opinio est, sic illud verum est. Cum ibi valentißimi nerui, musculiq; sint, si suum robur habent, vix admittere: si non habent, postea non continere. Tentandum igitur est, & si tenerius membrum est, satis est habenam alterã ab inguine, alterã à genu intendi. Si validius, melius adducent, qui easdem habenas ad valida bacula deligarint: tumq; eorum fustiũ imas partes opposita moræ obiecerint, superioresq; ad se vtraq; manu traxerint. Etiamnũ valentius intẽditur membrũ super scamnum, cui ab vtraq; parte axes sunt, ad quos habenæ illæ deligantur, qui vt in torcularibus conuersi, rumpere quoq;, si quis perseuerauerit, non solum extendere neruos & musculos possunt. Collocãdus autem homo super id scamnum est, aut pronus, aut supinus, aut in latus: sic vt semper ea pars superior sit, in quam os prolapsum est: ea etiam inferior, à qua receßit. Neruis extentis in priorem os venit, rotundum aliquid super inguen ponendum, subitoq; super id, genu addu-

cendum est eodem modo, eademq; de caussa, quæ idẽ in brachio fit, protinusq; si cõplicari femur potest, intus est. In cæteris verò casibus, vbi ossa vim paulũ inter se recesserunt, medicus debet id quod eminet, retro cogere, minister cõtrà inde coxã propellere. Posito osse, nihil aliud noui curatio reqrit, q̃ vt diutius is in lecto detineatur, ne si motũ adhuc neruis laxioribus femur fuerit, rursus erũpat.

De Genu. CAP. XXI.

GEnu quoq; & in exteriorẽ, & in interiorẽ, & in posteriorẽ partem excidere notißimũ est, in priorem non prolabi pleriq; scripserunt. Potestq; id vero proximũ esse: cum idẽ opposita patella, ipsa quoq; caput tibiæ contineant. Meges tamẽ eum cui in priorem partem excidisset, à se curatũ esse memoriæ prodidit. In his casibus intẽdi nerui rationibus iisdem quas in femore retuli, possunt. Et id quidem quod in posteriorem partẽ excidit, eodẽ modo rotundo aliquo super poplitẽ imposito, adductoq; eo crure reconditur. Cætera verò manibus simul, tũ ossa in diuersas partes cõpelluntur.

De Talo. CAP. XXII.

TAlus in omnes partes prolabitur. Vbi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem conuertitur. Vbi huic contrarius talus, contrarium etiam signum extat. Si in priorem partem erumpit, à posteriore latus neruus durus & insanus est, minusq; is opus est: si in posteriorem, calx penè conditur, plaga maior fit.

Repon

Reponitur autem is quoq; per manus, prius in diuersa pede & crure diductis. Et in hoc quoq; casu diutius in lectulo perseuerandum est, ne is talus, qui totum corpus sustinet, parum confirmatis neruis ferendo oneri cedat, rursusq́; prorumpat. Calceamentis quoq; humilioribus primo tempore, vtendum, ne iunctura talum ipsum lædat.

De Planta. CAP. XXIII.

P*Lantæ ossa iisdem modis quibus in manu, prodeunt, iisdemq́; conduntur. Fascia tãtummodo calcem quoq; debet comprehendere: ne cum mediam plantam imumq́; eius vinciri necesse est, liber talus in medio relictus, materiam pleniorem recipiat, ideoq́; suppuret.*

De digitis. CAP. XXIIII.

I*N digitis nihil vltrà fieri debet, quàm quòd in his qui sunt in manu, positum est. Potest tamen conditus articulus medius aut summus canaliculo aliquo contineri. Hæc facienda sunt in his casibus, vbi sine vulnere ossa exciderunt. Hîc quoque & ingens periculum est: & eo grauius, quo maius membrum est, quóve validioribus neruis aut musculis continetur. Ideoq́; humeris, femoribusq́; metus mortis est, ac si reposita ossa sunt, spes nulla est. Non repositis tamen, nonnullum periculum est. Eoq́; maior in vtroque timor est, quo propius vulnus articulo est. Hippocrates nihil tuto reponi posse, præter digitos & plantas & manus dixit, atque in his quoque*

diligenter esse agendum, ne præcipitarent. Quidam brachia quoq; & crura reposuerunt. Et ne cancri, distentionesq́; neruorũ orirẽtur, sub quibus in eiusmodi casu fieret mors matura, sanguinem ex brachio miserunt. Verùm ne digitus quidem in quo minimum vt malum, sic etiam periculum est, reponi debet ante inflammationem, aut postea cum iam vetus res est. Si reposito quoq; osse nerui distenduntur, rursus id protinus expellendum est. Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neq; repositum est, sic iacere conuenit, vt maxime cubantem iuuat, tantum ne moueatur, néve dependeat. In omniq́; tali morbo magnum ex longa fame præsidium est. Deinde ex curatione eadem quæ proposita est, vbi ossibus fractis vulnus accessit. Si nudum os eminet, impedimento semper futurum est. Id quod excedit, abscindendum est. Imponendaq́; supèr arida linamenta sunt & medicamenta non pinguia, donec quæ sola esse in eiusmodi re sanitas potest, veniat. Nam & debilitas sequitur, & tenuis cicatrix inducitur, quæ necesse est facile noxæ postea pateat.

*

FINIS.

Q. SERENI
SAMONICI
VITA.

Q. *Serenus Samonicus Gordiani iunioris præceptor fuit: cuius meminit Spartianus in Caracalla, his verbis: Occisi sunt & in balneis plures, & in cœnis: inter quos Samonicus Serenus, cuius libri plurimi ad doctrinam extant. Macrobius quoq; Saturnalium tertio, carmina quædam de vrbibus deuouendis in libro quinto Reconditorum Samonici Sereni reperisse se ait. Supersunt hodie hi hexametri, præcepta Medicinæ continentes.*

Q. SERENI SAMONICI DE MEDICINA PRAECEPTA SALUBERRIMA,

Antonii Molinii Matisconensis opera, diligenter emaculata.

MEMBRORVM *series certo deducta tenore*
Vt stet, & assimilis medicinæ defluat ordo,
Principio celsa de corporis arce loquamur.
Phœbe salutiferũ, quod pangimus, assere carmen,
Inuentumq́; tuum prompto comitare fauore.
Tuq́; potens artis, reduces qui tradere vitas
Nosti, & in cœlum manes reuocare sepultos,
Qui colis Aegeas, qui Pergama, quiq́; Epidaurũ,
Qui quondam placidi tectus sub pelle draconis,
Tarpeias arces, atq; inclyta templa petisti,* (* tecta)
Depellens tetros præsenti numine morbos,
Huc ades, & quicquid cupido mihi sæpe rogãti* (* locutus)
Firmasti, cunctum teneris expone papyris.

Capiti medendo.

B*Alsama si geminis instillans auribus addas,*
Tum poteris alacrem capitis reparare vigorem.

Vel quæ septenis censentur gramina nodis,
Vtiliter vectis, vel corno ex arbore sertum,
Pulegiúmve potens vna super aure locabis,
Aut illud misto recoquens clementer aceto.* * coctum
Cauta nare trahes: seu visco lintea nexo
Induces fronti: seu tritæ gramina mentæ.
Spongia cum tepidis annexa liquoribus hymbris
Profuit: aut hedera ex oleo colata vetusto.* * decocta
Profuit & cochleis frontem tractare minutis.
Si nocuit cerebro violentia solis aperto:
Sæpe chelidonia ex acido perducta liquore
Sanauit: prosunt & amica papauera somno,
Si prius in lento madefacta terantur oliuo.* *coquantur

Hemicranio medendo.

Portio si capitis morbo tentetur acuto,
Allia diuersam lana contecta per aurem
Inducta prosunt, & eodem balsama pacto.
Allia vel ternis piperis terna addita granis,
Trita lines: certam dabit hæc tibi cura salutem.

Porrigini depellendæ.

Est insensibilis morbus, sed noxia forma.
Cùm caput immensa pexũ porrigine ningit,
Copia farris vti frendentibus edita saxis.
Hanc poterit maluæ radix decocta leuare.
Aut tu fœniculum, nitrumq́;, & sulphura viua
Contere, deinde caput permistis ablue cunctis:
Furfuribúsve nouis durum miscebis acetum,
Vt varios crines tali des vnguine puros.
Prodest & tarda demptus testudine sanguis,

Et prodest cedro demissus ab arbore succus
Desinet interea glomerari furrea nubes,
Cessabitq; grauis crebræ porriginis hymber.

Capillo tingendo.

Qvos pudet ætatis lōgæ, quos sancta senectus
Offendit, cupiūt properos absc͞odere canos,
Et nigrum crinem fuco simulare doloso,
His prodest acri contrita cupressus aceto,
Vel frons lentisci, vel tristia poma sabuci:
Lumbrici quoq; terrestres miscentur oliuo,
Et iuuenem præstant rediuiuo flore capillum.
Præterea niueum poterit depellere crinem,
Resina ex facili cæra viscoq; coacta.
Ad rutilam speciem nigros flauescere crines,
Vnguento cineris prædixit Tullius autor.
Si prægnans artus captiui soricis edit,
Dicuntur fœtus nigrantia lumina fingi.

Phthiriasi arcendæ.

NOxia corporibus quædam de corpore nostro
Progenuit natura, volens abrūpere somnos
Sensibus, & monitis vigiles incendere curas.
Sed quis non paueat Pherecydis fata tragœdi, (Plin. li. 7. cap. 31.)
Qui nimio sudore fluens animalia tetra
Eduxit, turpi miserum quæ morte tulerunt.
Sylla quoq; infelix tali languore peresus (Plin. li. 7. cap. 44.)
Corruit, & fœdo se vidit ab agmine vinci.
Sæpius ergo decet mordax haurire sinapi,
Vel nitro ac sale permistis, acidoq; liquore
Laxatis (vt sint simul allia) tangere corpus,

Aut

*Aut lacrymis hederæ, aut succo *perducere cedri.* *perfundere
Quin etiam furfur musto medicatur aceto.
Vnda maris lendes capiti deducit iniquas,
Et quicquid cerebri defendit sylua capilli.

Prurigini, papulis, ac scabiei arcendis.

ILlotus sudor, vel copia nobilis escæ
Sæpe graui scabie correptos asperat artus.
Ergo lutum prodest membris adhibere fricatis,
Quod facit ex asino siccatus corporis humor,
Nec pudeat tractare fimum, quem bucula fudit.
Stercoris ex porco cinerem confundito lymphis,
Sic pauidum corpus dextra parcente foueto.
Proderit ex oleo puluis, quem congerit alte
Dulcibus ex latebris patiens formica laborum.
Conuenit hinc tepido lita tradere corpora soli.
*Feruentes papulas *oleo curato liquenti,* *papyro
Aut acido Baccho miscebis farra lupini,
Atq; hinc in calido percures membra lauacro,
Pruritus autem salsus leuat humor aceti,
*Siue maris *rabidi sudor, cochleæq; minutæ,* *auidi
Quarum contactu perimetur acerba libido.

Phrenesi, & capiti purgando.

EX vitio cerebri Phrenesis furiosa mouetur,
Amissasq; refert frendens amentia vires,
Siue calens fibris iactatos exedit artus,
Siue meri gustus, seu frigoris efficit aura,
Conueniet calidis pecudum pulmonibus aptè
Tempora languentis medica redimire corona.
Illotis etiam lanis suffire memento.

Ceritum ſæpe horrendi medicantur odores.
Atq; ideò ſanos etiam curarier eſt par.
Purgatur cerebrum manſa radice pyrethri,
Vngitur & ſuccis, dederit quos parua ſabucus,
Expreſſusq; hederæ mandatur naribus humor.
Aut miſtum rutæ cerebro inſtillatur acetum.
Non ſemper præſens dolor eſt ſanabilis: ergo
Cura magis prodeſt venturis obuia morbis.

De fluore capillorum, & maculis capitis tollendis.

DEfluit expulſus morbo latitante capillus,
Si raro lauitur, ſeu vis epota veneni,
Seu ſalamandra potens, nulliſq; obnoxia flãmis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.
Nonnunquã variant maculæ, paruiſq; parumper
Orbibus aſperſum ducit noua vulnera tempus,
*Vipereæ pellis cinerem his * addito rebus,* *apponito
Roboreáſue pilas vrſino iungito ſeuo,
Vel teſtudineo mala permulceto cruore.

Humoribus, & perfrictionibus medendis.

SÆpe ita peruadit vis frigoris, ac tenet artus,
Vt vix quæſito medicamine pulſa recedat.
Si ranam ex oleo decoxeris, abijce carnem,
Membra foue: parili ſanat ratione rigorem
Vrticæ ſemen, perceptaq; frigora vincit.
Et ceruina poteſt mulcere medulla rigorem.
Decoctum raphani ſemen cum melle vorabis,
Siue fel vrſinum tepefacta dilue lympha.

Prodeſt

Proderit hoc potu, seu caßis ostrea testis
Vsta dabit cinerem, qui pro sale sumptus in escis
Decutiet gelidum calefacto vertice virus.
Nonnullus liquidum sumit mulsumq́;, sinapi,
Atq; palato agitat retinensq́;, vomensq́;.
Allia nonnulli mandunt, oleíve liquore
Perfundunt calido cerebrum, nasiq́; latebras.
Quidam lactucæ credunt prodesse sapores,
Curandi modus hic & suauis & vtilis idem est.

Elephantiasi propellendæ.

Est elephas morbus tristi quoq; nomine dirus,
Non solum turpans infandis ora papillis,
Sed cita præcipitans funesto fata veneno.
Huic erit aduersus cedri de cortice succus,
Mustelæq; cinis, vel fusus sanguis ab illa.
Nonnulli dixere serum prodesse bibendo.
Mentastri folium potu, appositu q; salubre est.
Nec frustra bulbos & sulphura iungis aceto.
Præterea nitrum debes cum melle iugatum
Spargere lacte bouis, varias sic vngere frontes.
Cerussam, & chartã, quã gens Aegyptia mittit,
** Thure simul misceq́; oleum, quod flore rosarum* *Tunde
Conditum est: line sic faciem, sic redde salutem.

Cutis & faciei vitiis propellendis.

Inuida si maculet faciem lentigo decoram,
Nec prodesse valent naturæ dona benignæ,
Erucam atq; acidum laticem simul illine malis.
Proderit & bulbus mellis dulcedine victus,
Crudáve dulcacido miscebis rapa liquori.

Sangui

Sanguine vel leporis morbus delabitur oris.
Frons salicis cum flore suo contrita medetur.
Sepiolæ cineres ex oßibus omnia tollunt.* * sanant
Cygnæos adipes, hilari misceto Lyæo,
Omne malum propere maculoso ex ore fugabis.
Horrebit si liuor atrox, aut nigra cicatrix,
Attrito sapone genas purgare memento
Rugarum sulcos lentisci mastice tendens.
Si verò vitiū est quod ducit ab impete nomen,
Hoc matutina poteris cohibere saliua,
Seu folio platani, quod mansum mane vorabis.
Fœda fluunt curui quæ purgamenta cameli,
Vrentur, cineremq; dabunt, iungentur aceto
Mascula thura simul, diuinaq; cura valebit.

Aurium vitiis succurrendis.

CVm sæuus teneras dolor alte sauciat aures,
Fraxinea in flāmis fundit quē talea succum
Instilles, siue obscœnos ex virgine rores,
Aut succum ex folio, dederit quem populus alba.
Sæpe chelidoniæ rapidum sociatur acetum,
Adiunctoq; nitro procedit cura salubris.
Mentastri liquor expressus conducere fertur,
Infectum violis oleum bene consulit auri.
Annosa rubros si legeris arbore vermes,
Ex oleo tere, sic tepidos infunde dolenti.
Si verò obtusa sensus remoretur in aure,* * morietur
Lumbricos terræ, seuumq; ex ansere rauco
Excoque: sic veterem poteris depellere morbum.
Felq; bouis surdis etiam prodesse loquuntur,

Si iun

Si iungas olidæ graue quod minxere capellæ.
Si vero incautas animal penetrauerit aures,*
Proderit admisto pauidi fel muris aceto.
At si lympha nocens peruaserit, anseris aptus
Immittetur adeps ceparum non sine succo:
Qui grauis est oculis, sensum tamẽ auribus auget.
Vis & Phœbigenæ diuinam discere curam,
Sitq́; vel annosis confecta doloribus auris,
Allia tum septem numero, septemq́; lupinos
Cretaceam dabis in testam: tum delphica frondis
Addatur, musto totum feruescat aceto.
Doctus eris tepidos illinc immittere rores.

* in patellas

Oculorum dolori mitigando.

SVmma boni est alacres hoĩ contingere visus,
Quos quasi custodes, defensoresq́; pericli
Prospiciens summa natura locauit in arce:
Sic tamen vt nullos paterentur desuper ictus,
Atq; supercilio pauidi tegerentur opaco.
Sed dolor immeritum lumen si forte lacessit,
Lana madens oleo noctu connectitur apte,
Viuentis ve nepæ lumen gestatur amicum.
Ex folio caulis cineres, confractaq; thura
Et laticem Bacchi fœtæ cum lacte capellæ
Desuper induces, atq; vna nocte probabis.
Hyblæi mellis succi cum felle caprino
Subueniunt oculis dira caligine pressis.
Vettonicæ mansus siccabit lumina succus.
Si tenebras oculis obducit pigra senectus,
Expressæ marathro guttæ cum melle liquenti

Deter-

Detergere malum poterunt, vel vulturis atri
Fella, chelidoniæ fuerint quis gramina mista,
Hæc etiam annosis poterunt succurrere morbis.
Fel quoq; de gallo mollitum simplice lympha
Exacuet puros dempta caligine visus.
Siue columbarum fimus miscetur aceto,
Seu fel perdicis parili cum pondere mellis.
Vina Chelidoniæ simili ratione iugantur,
Efficiuntq; suo præclaros vnguine visus.
Aspera quinetiam mulcent & rupta reducunt.
Si genus est morbi, miserum quod lumen adurit,
Hic calor infuso mitescit lacte canino.
Anguibus ereptos adipes ærugine misce,
Hi poterunt ruptas oculorum iungere partes.
Si verò horrēdum ducent glaucomata peplum,* **plūbum*
Spiritus alterius prodest, qui grana cumini
Pallentis mandens visus exhalat in ipsos.
Si tumor insolitus typho se tollat inani,* **infestat, rufos & gliscit in orbes,*
Turgentes oculos vili circunline cœno.

Dentium vitio, & oris fœtori medendo.

HAud facile est acrē dentis tolerare dolorem,
Quo magis ē æquū medicā pernoscere curā,
Cum Baccho violas decoxeris, ore teneto:
Mansus item prodest succis oleaster acerbis:
Hinc oscedo fugit, linguæ quoq; vulnera cedunt.
Cum vino piper & nitro tepidum inde dolenti.
Sæpe chelidoniæ succo vel lacte capellæ
Sanescunt dentes, aut tauri felle iuuantur.

Aut

Aut acidi latices clauso voluuntur in ore.
Manditur apta rubus gingiuis, & bona labris.
Lentiscus myrtusq; emendant oris odorem.
Quod verò assumpsit nomen de dente fricando,
Ceruino ex cornu cinis est, aut vngula porca
Torrida, vel cinis ex ouis, sed non sine vino,
Muricis aut tosti, vel bulbi extincta fauilla.
Ambitiosa putas, sunt ista salubria cunctis,
Excesos autem dentes si forte quereris,
Vre fimum muris, patulis & hiatibus adde,
Vel cinerem dentis ceruini extinguere aceto
Conuenit, atq; cauis immittere partibus apte.
Prodest & puluis lumbrici corpore tosto.
Ora ambusta cibo sanabis lacte canino.
Sæpe etiam gelida gingiuas collue lympha,
Dentibus vt firmum possis seruare vigorem.
Si verò infandum proserpit ad intima vulnus,
Permisceto salem parili cum pondere thuris,
Hinc tractato locum, miram experiere medelam.
Aut tu sume pilam quæ caudis hæret ouinis:
Hæc siccata dabit molles, & fracta farinas,
Huius & attritu tetrum mulcebitur vlcus.

Vuæ, faucibus, collo, & quæ mollienda sunt, medendis.

AEgrescunt teneræ fauces, cum frigoris atri
Vis subijt, vel cum ventis agitabilis aër
Vertitur, atq; ipsas flatus grauis inficit vndas:
Vel rabidus clamor fracto cum forte sonore
Planum radit iter. sic est Hortensius olim

Absump

Absumptus causis etenim confectus agendis
Obticuit, cum vox domino viuente periret.
Et nondum extincti moreretur lingua diserti.
Ergo omni studio queres inhibere dolorem.
Simplicibus lymphis confunditur aërium mel,
Additur excussus niuea similagine furfur,
Decocta hæc clauso simul exercentur in ore.
Præterea fauces extrinsecus vngere prodest
Vrsino & tauri seuo cerisq; remissis,
Omnia quæ geminis æquabis lancibus antè.
Disce etiã miram ex humili medicamine curam,
Actiaco melli iungas agreste papauer.
Decoctumq; simul mandes, mansumq; vorabis.
Crinitæ porri radices quinq; coquantur,
Hinc aqua non feruens voluatur fauce sonora,
Nec tamẽ in stomachũ descendat gutta patentem.
Si verò adflictam languor deiecerit vuam,
Tunc horas aliquot pronus recubare memento,
Aut illam puluis tostis releuabit anethi,
Aut cinis ex cochlea, vel torrida braßica flãmis.
Verum angina sibi mistum sale poscit acetum,
Quod refert clauso versatum agitare palato.

De rigore ceruicis.

AT si ceruices, durataq; colla rigebunt,
Mira loquar, geminus mulcebitur vnguine
Hic logũ pariter neruos medicina seqtur, (poples,
Anseris aut pingui torpentia colla fouebis.
Illinitur valido multum lens cocta in aceto,
Aut capræ fimus, & bulbi, aut ceruina medulla,

Hoc

Hoc etiam immotos flectes medicamine neruos.
Quos autem vocitant tolles, attingere dextra
Debebis, qua Gryllus erit pressante peremptus.

Tussi, & choleribus medendis.

NOxia si penitus cholerum sæuire venena
Perspicies, cocta lactucæ fronde leuabis.
Proderit & caules assumere sæpe madentes.
Interdum fauces tussi quatiuntur atroci,
Allia tum sumes decocta, & melle peruncta,
Semina vel raphani permisto dulcia melle.
Aut si fraxinea semen de fronde reuellis,
**Interiora vora vetitus contingere dente.*
Ouum melle teres domitum feruentibus vndis,
Marrubiumue potēs, hęc faucibus optima sumes.
Frænabisq; grauem facili medicamine tussim.

*Integriora

Digestioni, & stomacho medendo.

QVi stomachum regem totius corporis esse
Contendunt, vera niti ratione videntur.
Huius enim validus firmat tenor omnia mēbra:
At contrà eiusdem franguntur cuncta dolore.
Quin etiam (nisi cura iuuat) vitiare cerebrum
Fertur, & integros illinc auertere sensus.
Lactucæ semen nigræ quod lignea pila
Triuerit, admisto ieiunus sumito melle,
Sed cochlear trinum gustu tibi sufficit vno,
Aut tritum semen raphani, mulsumq; iuuabit:
Siue duæ partes absinthi, & tertia rutæ
Decoctis potantur aquis, siliquæq; madentes,
Semina vel marathri fœtæ cum lacte capellæ.

Pulegium quoq; decoctum curabit amicè:
Et potu, & fotu stomacho conducit acetum.
Seu cochleas vndis calefactas ac propè victas
Suppositis torre prunis, vinoq; garoq;
Perfusas cape, sed prodest magis esse marinas.
At male digestis si crapula sæuiet escis,
Ex pipere, & calida florem de rore marino
Ebibe, seu salibus piper adde, & tenue cuminum.
Quæ coctis tinges epulis, & rapta vorabis.* (*tanges)
Aut cubitum pergens succũ cape tristis anethi.* (*aceti)
Ventriculis mergi raptus sal tritus & vstus
Tosto pane super, piperis quoq; puluere multo
Miscentur, capies diuinum munus in istis.
Proderit hoc stomacho, victas & concoquet escas,
Grana peregrini piperis diffindito quinq;
Niliaco melli, quæ mane inserta capesses.

Felli, vomitui, vel phthisi arcendis.

LVtea si crescunt, & cunctis noxia fella,
Allia parua nouẽ, piperis tot pmole grana,
Quæ cyatho diluta gari mandesq; bibesq;.
Hæc iterum septena capis, post deniq; quina.
Præterea caules, frondet si paruo sabucus,
Decoctos sale permisces, ac iungis oliuo.
Tunc capis, ac tali auxilio fella horrida purgas.
Prosunt & pelagi latices, quos pondere iusto
Dulcibus associas lymphis, melliq; liquenti.
Et niueus prodest ex vbere succus asellæ,
Si tepido vino infundas, ac mella piperq;.* (* vinum)
At vomitum radix narcissi pota mouebit.
Si verò phthisis annoso sedet improba morbo,

Intritas vino cochleas hausisse iuuabit.
Proderit & veteris seui pila sumpta suilli.
Carne asinæ seuoq; capræ medicina salubris.

Mammis sanandis, vel stringendis.

VBera fœcundo multum lactantia succo
Sæpe sibi noxæ nimium manando fuerunt:
Fece igitur valida duri reprimentur aceti.
Post partum tumidas iniuste assurgere mammas
Interdum aspicies, harum mala commemoratur
Murinus fimus ex pluuio sedare liquore.
Sin autem clausas penitus dolor angit acerbus,
Lumbricis terræ turgentes vnge corymbos.
Si castigatas studium est præstare papillas,
Ex hedera sertis ambas redimire memento
Protinus, & raptas fumis mandare coronas,
Anseris aut seuum pariter cum lacte tepenti,
Aut ouum illinito tulerit quod garrula perdix.* * *aliàs impositũ*
Præterea pluuio decocta papauera rore
Hærescunt multis pòst dissoluenda diebus.* * *absol-uenda*
Vis & Phœbigenæ cœlestia sumere dona,
Vbera cum tetris laniata doloribus horrent?* * *vrgent*
Nauis ramẽtũ, et quæ nomine praßion herba est,
Et quæ vulgari sermone Insana vocatur,
Græcos hyoscyamon propria scito dicere lingua,
Nec non & calami radix, lapathiq; legumen
Mista dabunt miras (experto crede) medelas.

Reiectioni cibi, aut sanguinis *restringendæ. * *absti-nendæ.*

SI stomachus nondum concoctas expuit escas,
Et magis atq; magis vitiũ reuomẽdo valescit,* * *recolẽdo*

Allia cædemus, crebrumq́; trahemus odorem.

*fertur de

Sin etiam rutulus confertur pectore sanguis,*
Sorbitium mentæ, raphanus vel cocta iuuabit.
Sæpe lapis teritur (Specularem nomine dicunt)
Et miſtis hauritur aquis, ſiſtitq́; cruorem.

*robore

Vritur interdum raptus de ſubere cortex,*
Et cinis ex calido prodeſt epota Lyæo,

*pellis

Ouorum cinis, aut cochlearum, aut deniq́; melis,*

*Aut cinis ſalicũ ramis

** Aut manſus ſalicum fructus prodeſſe putatur,*
Aut platani pilulas acri infundemus aceto,
Nullus erit ſanguis, quem non cibus iſte moretur.

Iecoris, & lateris vitiis medendis.

Ἐλελίσ-φακος ſaluia.

SI molles iecoris fibras dolor hauriet acer,
Protinus ex mulſa potãda elelifphacus herba
Sumitur & ſemẽ, qđ fraxinus alta pfudit, (eſt:
Vulturis atq́; iecur, vel ius perdicis apricæ.
Præterea ſimili drachma pix dura piperq́;
Franguntur, ſic in mollito puluere iuncta
Egelidis miſcentur aquis, recreantq́; bibentem.
Abſinthi quoq́; decocti potabitur humor,
Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
Accenſum tinges lapidem ſtridentibus vndis,
Hinc bibis, aut aceris radicem tundis, & vnà
Cum vino capis. hoc præſens medicamen habetur.

*eilonia

Quid referam multis compoſta Philonia rebus?*
Quid loquar antidotũ varijs? quis iſta requirat?
At nos pauperibus præcepta feramus amica.
Nec non & iecoris quæretur fibra lupini,
Iungenturq́; ſimul coſtum, foliumq́; piperq́;,
Quæ diluta mero dantur potanda Lyæo.

Est & vis morbi, quod telum commemoratur,
Cum subito dolor insanus furit incitus ictu,
Persicon huic potum è nuce traditur interiore,
Quæ mihi cura satis casu monstrante probata est.

Spleni curando.

QVando lien tumido circũligat ilia vinclo,
Et plenũ splenis demõstrant mẽbra rigorẽ,
Mollibus ex hedera tornantur pocula lignis,
Hinc trahet assuetos æger quoscunq; liquores,
Aut viridis coctorum holerum potabitur vnda.
Proderit exusto fluuialis hirudo cruore,
Siue myrica potens, seu ros cum pane marinus,
Aut hederæ succus potu appositúq; iuuabit.
Nec non intactam ferro, quam videris alnum,
Huic liber eripitur ferro sine, decoquiturq́;,
Donec victarum pars tertia subsit aquarum.
Hinc medico potu pulsus dolor omnis abibit.
Nonnulli memorant consumi posse lienem,
Eruum si semper ieiuno sumpserit ore.
Arida ficus item feruente domatur aceto,
Et trita illinitur, vel splen apponitur hœdi.
Marrubium in vino potum prodesse loquuntur,
Præterea piper, ac nepetæ cum flore & anethum,
Capparis atq; apium, buglossáq; iungitur vnà:
Horum decoctos latices potare salubre est.
Pulegium, abrotonum nitida cum mastice coctum
Ac thymbræ speciẽ (quam cõmemorãt cephalotẽ)
Prædixit spleni Deus Idæ posse mederi.
Dulcia, Plautus ait, grandi minus apta lieni.

Splē tumidus nocet, & risum tamē addit ineptū,
Vt mihi Sardois videatur proximus herbis,
Irrita quæ miseris permiscent gaudia fatis.
Dicitur exectus faciles auferre cachinnos,
Perpetuoq; æuo frontem præstare seueram.

Præcordiis sanandis.

LAnguida si duro turgent præcordia morbo,
Miscetur mulsæ farris sextarius vnus,
Nec non & lini tunsum, siliquæq; legumen.
Hæc decocta simul, nondumq; tepentia nectes.
Aut quæ poma Cydon Cretæis misit ab oris (* teres)
*Cocta * lines, durum vt poßis mollire tumorem.*
Ocyma præterea, bulbiue linuntur amari.
Proderit & lymphis corpus mersare marinis.
Quin etiam catulum lactantē apponere membris
Conuenit, omne malum trāscurrere fertur in illū.
Cui tamen extincto munus debetur humandi.
Humanos quoq; contactus mala tanta sequūtur,
Et iunctus vitium ducit de coniuge coniunx.
*Quod superest * thridaci iunges ramenta carinæ,* (*tritę iū-ges)
*Quod decem ex rebus * confit simul atq; vocatur,* (* decator thoma rite vocatur)
Mastichis addentur fracta iam mollia farra.
Talibus auxilijs præcordia tuta resident.

Lumbis & renibus sanandis.

CVm sæuit penitis hærens iniuria lumbis,
Igne lapis candēs datur exultātibus vndis,
Hoc poteris potu tristem superare dolorem,
Aut pice cum melli nitrum sulphurq; & acetum
Succida lana rapit contacta calentibus ijsdem,
Proderit hanc ægris crebro perducere membris.

Aut caput asparagi cum vino sume vetusto,
Seu mauis appone, modus conducit vterq;.
Aut adipi mistum lumbis inducito sulphur.
Sæpe chelidoniam cum succo Palladis addes,
Farraq;, quæ tremulis prosunt sudantia flammis.
Fertur amygdalinæ succus nucis esse bibendus:
Pinsitur, ac tepidis sorbebitur addida lymphis.
Aut tres ex vino cochleas feruescere coges.
Cumq; suis domibus franges, piperis quoq; grana
Ter quinq; adijcias, potuq; iuuaberis illo.
Furfur item parca fuerit cum feruidus vnda,
Post oleo madidus succis immittitur aptis,* *saccis
Quæ vix passuris vrentes addito membris.* * vrētiæ iungito
Prodest ceruinæ vehemens natura medullæ,* *medicās
Nec nocuit ciceris cocti potasse liquorem:
Aut mistam teneris maluam contundito porris,* *madidamq; elelisphacon vndis
Contritumq; simul cum mastiche cōfer anethum,
Quodq; decem rebus cōponi ex nomine clarū est,
His continge locū. Deus hæc mihi certa probauit.

Ventris dolori mitigando.

SI dolor insanus tota desæuit in aluo,
Heminis tribus in lympha tu decoque tritū,
In vino prius hyssopum, validam quoq; rutam,
**Aut apium, donec pars duplex desit aquarum.* *Atq;
Potus erit medicus non detractante palato.
Præterea niuei sterilis tosta vritur oui.
Quæ postquam in tetrā fuerit conuersa farinam,
Ex calidis potatur aquis, & pota medetur.
Nec non iungenda est vtero noua virga myricæ,

Illæsa hæc ferro terraq; intacta teratur.
Aut medio ventris prodest aspergere terram,
Quam signauerunt vestigia pressa rotarum.
Proderit & puluis facili sub cardine raptus.
Quin etiam ex lymphis tritum potare cuminum
Conueniet, quod iam nobis documenta probarũt.
Menta quoq; hoc pacto medicos dabit hausta sa-
Cœliacos autẽ recreabis pane salubri, (pores.
Quem madido farre efficies, ac mollibus ouis:
Quorum testa fero prius euanescere aceto
Refert, & teretes bulbos mollire terendo,
Cumq; his Lenæi durum potare fluentum.

Hydropisi depellendæ.

Corrupti iecoris vitio, vel splenis, acerbus
Crescit hydrops, aut cũ siccatæ febre medullæ
Atq; auidæ fauces gelidum traxere liquorem,
Tum lympha interius vitio gliscente tumescit,
Secernens miseram proprio de viscere pellem.
Conueniet teneræ radix decocta sabuci
In geminis calidi cyathis potanda Lyæi.
Nec non & tepidis canuolues corpus arenis.
Appositùq; lenes nepetæ, gustùq; iuuabunt.
Helleboro quoq; purgatur lymphaticus error.
Aut huius vice quod fert semen lenta genistæ
Miscetur, mulsis & cautis ducitur vndis.
Sæpe & scyllino pelluntur noxia Baccho.
Est qui præualidum* frixo sale miscet acetum. (* nitro)
Atq; olei succo refricant* albentia membra. (*turgẽtia)
Fraxineum semen cum Bacchi rore bibendum est.
Nec non apposito curantur dropace membra,

Aut calido salicis radicem mollit Iaccho,*
Qui subitò raptos ventos, succosq́; reuellit.
Unguine quo frangit vires languoris aquosi.

*silicis

Ventri molliendo.

SÆpe cibi specie, vitio vel corporis ipso,
Potibus aut duris restricta morabitur aluus.
Vincetur talis mora gramine Mercuriali,
Cuius aquam cocti minimo cum melle bibemus.
Prunaq́; conueniunt, quæ mittit clara Damascus.
Multos præterea medici componere succos
Assuerunt: pretiosa tamen cùm veneris emptum
Fallêris, frustraq́; immensa nomismata fundes.
Quin age, & in tenui certam cognosce salutem.
Aut igitur tectum lana supponis alumen,
Aut edis in patinis teneræ decocta sabuci,
Vel cum lacte capræ salsum mulsumq́; capesses.
Crede tamen potum meliorem lactis equini.
Dicitur hic validos asinæ peruincere succos.
Syluestris fici lacrymam prodesse loquuntur.
Quodq́; satis melius verbis dicemus Horati
Mugilis, & viles pellent obstantia conchæ.
Sed cochleas prius esi vrtica aut furfure pasci.
Purior hinc gustus noxa sine mouerit aluum.
Sæpe thalassomeli iunctũ cumulauimus hymbri,*
Hæc purgant, parili fuerint si pondere mista.

Specie, id est qualitate.

*adiecto

Solutioni ventris, & dysenteriæ compescendæ.

TAm varij casus mortalia secla fatigant,
Ut sint diuersis obnoxia corpora morbis.
Sæpe etenim nimio cursu fluit impetus alui,

Frenat commisto cum feruet braßica vino.
Aut cerasi victum longo iam tempore pomum,
Succus aminææ vitis cum pane medetur,
Vel bene permistum calida potatur acetum.
Vile quidem, facile factu, tamen vtile opinor.
Si lædunt medici data purgatoria dextra,
Adiecto piperis medicatur puluere calda.
Sin autem longo decurrent intima fluxu,
Atq; immane malum multo iam tempore gliscit,
Torridus ex vino cortex potabitur oui.
Ramentum niuei credunt prodesse elephantis.
Arbore Pyramea cortex direpta coquetur
Axe sub æthereo, sic nigro mista Lyæo
Immensum poterit potu retinere fluorem.
Numinis aut iussu cedrum cum mastiche misces,
Mollitamq; picem, & rasum de nauibus vnguen,
Languida quo fidens medicamine mẽbra fouebis.
Proderit & pueris quos dentis origo fatigat,
Castaneas coxisse nuces, & sorba vetusta,
Atq; apium, caulesq;, rubus quos fundit acuta,
Potio quæ fluidam consumpta morabitur aluum.

Lumbricis & tineis purgandis.

QVid non aduersum miseris mortalib. addit
Natura, interno cum viscere tinea serpẽs,
Et lumbricus edax viuant inimica creanti?
Quod genus aßiduo laniat præcordia morsu.
Sæpe etiam scandens oppletis faucibus hæret,
Obsessasq; vias vitæ concludit anhelæ.
Ergo cinis cornu ceruini proderit haustus,
Vel nepetæ tritum ex vino vel lacte capellæ,

Nec non & succus medici potatur aceti,
Prodest præterea cum Baccho persica frondis.
Democritus memorat mentæ conducere potum.
Sumitur abrotonum, necnon et vile melanthum.
Allia per sese sanant, aut ius coriandri.
Quin & marrubiũ decoctum haustumq; iuuabit,
Pulegiumúe potens, & agreste iugatur anethum,
Synthesis hæc prodest vnda mollita calenti.

Colo sedando.

CVm colus inuisũ morbi genus intima carpit,
Mande galeritã volucrẽ quam nõie dicunt,
Aut pauidi leporis madefacta coagula pota.
Siue apio nepetas tereti cum mastiche iunges,
Nec non & species ambas redolentis anethi,
Quarum decoctos patiens haurito liquores.

Vesicæ, & calculo purgando, & vrinæ prouocandæ.

SI cui vesicæ tardus cunctabitur humor,
Hæc mora rumpetur vino peruicta vetusto,
Prodest ex paruis acinos potare sabucis,
Aut hederæ succum, aut lacrymosi trita sinapis.
Nec non resinas ex oricia terebintho
In speciem eruiliæ paruos glomerabis in orbes,
Quos ternos tepida mistos hausisse medela est.
Quondam etiam nimio præceps vrina fluento
Irrigat exuuias, obscœnoq; inficit hymbri:
Ergo cinis cornu ceruini proderit haustus.
Vel nepetæ ex vino tritum vel lacte capellæ.
Tum leporis cerebrum ex vino potare docebit.* *iuuabit
Si dolor internam vesicæ concoquit aluum,
Subueniet radix frondosæ epota cypressi,

Pulegiumúe potens domitum feruentibus vndis.
Si verò in lapides densus conuertitur humor,
Qui retinet cursus, genitumq; dolore frequentat,
sphōgitē Saxifragam seu fontigenam succurrere credunt.
Præterea semen myrti syluestris Iaccho,
Atq; oleo mistum bibitur, nec desit acetum,
Vináq; sumantur fricto condita cumino,
Siue palumborum capitur fimus acre ferorum
Dulcacidis sparsum succis tritúq; solutum,
Necnon obscœnus, capræ potabitur humor.
Obruit hic morbum, calefactáq; saxa remittit.

Conceptioni, & Partui.

IRrita coniugij sterilis si munera languent,
Et sobolis spes est, multos iam vana per annos,
Fœmineo fiat vitio res, nec'ne, silebo:
Hoc poterit quartus magni monstrare Lucreti.
Sed natura tamen medicamine victa potenti
Sæpe dedit fœtus studio curante paratos.
Aut igitur leporis consumit fœmina vuluam.
Aut ouis in stabulis fractas cum ruminat herbas,
Pendentem spumam molli deducit ab ore,
Atq; illam meminit misto potare falerno.
Mercurialis item capitur communiter herba:
Sic cubitum noctu coniunx se stinet vterq;.
Qui, subaudi partus. Atq; vbi iam certum spondet prægnatio fœtum,
Vt facili vigeat seruata puerpera partu,
Dictamum bibitur, cochleæ manduntur edules,
At qui olim menses minus octo moratus in aluo,
Irrumpit thalamos, & nexus soluit inertes.
*Pulegij quoq; purgati tunc conuenit hymber.

* Pulegio admixto venit embryo nect⁹ aceto.

Cuius opem veram casus mihi sæpe probarunt.
Quinetiam stercus supponunt vulturis atri,
Sentiat ut minimè partus quã proximus urget.
Oua etiam rutæ & fragili miscentur anetho,
Quæ diluta simul vino, atq; exhausta medentur.

Sétiat. sub audi fœmina.

Profluuio cuiusq; sanguinis, & matrici subueniendæ.

SI modicus pleno manat de corpore sanguis,
Subuenit: at nimius cum vita funditur ipsa.
Quapropter multo naris completa cruore
Cum fluit, attritus cimex conducit odore.
Lana oleo madefit, sed nondum lauta rosato,
Hæc datur in nares, vel claudet densius aures.
Contritis prodest cochleis perducere frontem,*
Aut galli cerebro, vel sanguine tinge columbæ.
Quòd nisi supprimitur sanguis, potãdus et ipse est.
Præterea Pharys caput emetire papyris.
Detrahe quod superest, aliò genitalia necte.
Fœmineas prodest illinc vincire mamillas,
Menstruus immenso si profluit impete sanguis.
Succida lana malos remoratur subdita cursus,
Mortua quinetiam producit corpora partu.
Sed quacunq; fluit vis immoderata cruoris,
** Subereus cortex calidis potatur in vndis*
Antè minutatim studio vincente terendus.
Pulegÿ calido purgatur fœmina potu.
Sed si forte cruor clausa cunctabitur aluo,
Aut molles nepetæ, aut rutæ quæcunq; bibentur,
Aut si puniceos fundit vesica liquores,
Marrubium ex passo tritum perfunditur vndis,
Hi poterunt haustus rutilum purgare colorem.

*obducere

* Subernus

dictami detr. Relliquias partus eadem tibi detrahit herba.
Quòd si fœminei properabit sanguinis hymber,
Est qui frustra molæ percussu decutit vno,
Quorum aliquot lanis tectũ ad præcordia nectit,
Hæc simul incantans sisti debere cruorem,
Vt lapis ille viæ solitos iam destitit orbes.

Internecandis, quæ oculos impediunt.

Mobilis hirsutas horret lasciuia setas,
Et gaudet rapto nudari flore pilorum.
Sed bona nonnunquam vellendi caussa videtur,
Corpora cum releuat, ratio manifesta salutis.
Namq; oculos infesta pilorum tela lacessunt,
Quodq; illis dederat vallum natura tuendis,
Inde inimica seges proprios desæuit in orbes.
Ergo locum crinis vulsi continge cruore,
Quẽ dat auis, tremulis simulat quæ pellibus alas.
Præterea quascunq; voles auertere setas,
Atq; in perpetuum rediuiua* occludere tela,
*obducere
Corporibus vulsis saniem perducito ranæ,
Sed quæ parua situ est, & rauco garrula questu.
Necnon quæ stagnis cessantibus hæsit hirudo
Sumitur, & viuens samia torretur in olla,
Hæc acidis iungit permista liquoribus artus,
Auulsamq; vetat rursus* percrescere syluam.
*procrescere

Omnibus obscœnis medendis.

Icẽdũ, & quæ sit mẽbris medicina pudẽdis.
Languidus antiquo purgatur penis Iaccho,
Ac super illinitur fœcundæ felle capellæ.
Mane nouo myrti frondes commandere prodest
Cui dolet, atq; illas in vulnus despuat ipsum.

Fece etiam vini genitalia lauta leuantur,
Et tumidos testes nereia lympha coërcet,
Vel bulbi ex mulso, vel cæra immista cupresso.
Aut faba cum tepidis Bacchi decocta fluentis.
Ramicis immensum fertur cohibere tumorem
Far madidum lympha, & ferali fronde cupreßi,
Vnde etiam potu frons hæc memoratur amica.
Sin autem existit durum tibi glandibus inguen,
Proderit induci cochleas cum melle minutas.
Obscœnos si pone locos noua vulnera carpent,
Horrentum mansa curantur fronde ruborum.
At si iam veteri succedit fistula morbo,
Mustelæ cinere immisso purgabitur vlcus,
Sanguine seu ricini quem bos gestauerit antè.
Herba chelidoniæ fertur cum melle mederi,
Herbaq; cum seuo folijs de mille vocata.

Ischiæ, & articulari morbo.

SÆpius occultus victa coxendice morbus
Perfurit, & gressus diro languore moratur,
Populus alba dabit medicos de cortice potus,
Necnon & teneræ gracili de fronde genistæ.
Arreptos caules, acidoq; liquore madentes
Sumere conueniet, rubiam quoq; ducere potu,
*Aut in *aminæo cochleas haurire Lyæo.*
Si verò articulos tabes inimica per omnes
Hæserit, ex ficu betas ac melle ligabis,
Vel pelagi latices simul & baccheïa dona
Sumere curabis, nimio sed parcito vino.
Ennius ipse pater dum pocula siccat iniqua,
Hoc vitio tales fertur meruisse dolores.

* *aliàs, Bithyno: vel, irino.*

Furunculo medendo.

Cum sanguis nimius puri commistus atroci
Aestuat, & papulas aliè sustollit acutas,
Resinam misces, & saxis ordea fracta.
Conspersa hæc tepidis apponere conuenit vndis.
*Vis & * hyoscyamum caræ seuoq; iugatum*
Nectere, non minus hæc poterit medicina iuuare.
Prætereaq; fimum ex gallo quod legeris albo.
Hymbribus ex acidis fidens appone dolenti.
Auribus aut pecudum molles expromito sordes,
Vnguine quo fotis dabitur medicina papillis.

* *hyoscyami semen seuumq;*

Carboni * medendo.

* *tollendo*

Horrendus magis est, pimit q corpora, carbo:
Vrit hic inclusus, vitalia rumpit acerbus:
Hunc veteres quondam varijs pepulere medelis:
Tertia nanq; Titi simul & centesima Liui
Charta docet ferro talem candente dolorem
Exectum, aut poto raporum semine pulsum:
Infecti dicens vix septem posse diebus
Vitam produci: tanta est violentia morbi.
*Dulcacidum * laticemq; cumini semine iunges,*
Atq; fimum pariter Paphiæ compone columbæ.
Hinc line diruptas partes, & clausa venena.
*Præterea triti reserant * & operta lupini.*
Nonnullus calcem viuam dissoluit aceto,
Fumantemq; niuem papulis apponit acerbis.
Est qui gallinæ perducat stercore corpus.
Allia vel piperi parce commista linuntur
Pythagoræ cognata leui condita cumino.
Proderit & madida fermentum polline turgens.

* *laticem cum lini*

* *adopertæ*

Pani, vomicæ, & strumæ depellendis.

*Svnt alij quos dura * mouet natura tumores*
Non minus horrendi, sed non ita perniciosi.
Vomica qualis erit, vel eidem proxima quædam:
Simplice resina miscebimus hordea tusa,
Et mulsos amnes, & purgamenta columbæ,
His bene decoctis languentia membra fouentur.
Mollis odorato faba iungatur coriandro.
Proderit appositum, mollitq; aperitq; tumorem.
Aut de phasganio radix decocta palustri,
Quæ salis admisto tundetur condimento.
Proderit & mãsum quod traxeris arbore viscum.
Gramen hyoscyami ceræ seuoq; vetusto
Concilia, mistisq; locos perduce dolentes.
Exercere etiam corpus medicina potens est.
Ouum defundes in fictile, deinde putamen
Marrubij succo implebis, pòst melle liquenti
Omnia consociata petenti prospera potu
Sumuntur, reserantq; malum purgantq; leuãtq;.

* vomis

Igni sacro demouendo.

Est etiam morbi species, quæ dicitur ignis,
Languida quo multo torrẽtur mẽbra calore,
Vel tu vicino seuum bouis igne remittis,
Mollitumq; lines, vel oloris fecibus oua,
Sed non cocta dabis, sic torrida membra fouebis.
Lumbricus terræ misto inducetur aceto,
Aut parili noua ruta modo, sed iungis oliuum,
Ouaq; cum betis prosunt sæpe illita tritis,
Allia dant cinerem sociato oleoq; garoq;,

ἐρυσίπελας Græcis dicitur, vulgo ignis diui Antonii. Fecibus, id est, excremẽtis. siue pinguib⁹, hoc est adipe.

Vnguine quo gliſcens deponet flamma furorem.
Sæpe chelidoniæ pars candida iungitur oui.
Quæ modico potu ſed vili trita capeſſes,
Admiſcere memor lymphas amnemq; falerni.

Podagræ depellendæ.

QVædã ſunt rabidæ medicamina digna podagræ,
*Cui ter*tricenas ſpẽs Epidaurius ipſe* (*trigeminas)
Dixit ineſſe deus, requiem tamen indere morbo
Fas erit, & triſtem ſaltem mulcere dolorem.
Ergo age & arreptũ ſalicis frondemq; librumq;
Cum vino tere, ſic contractos perline neruos.
Aut cum prima mali ſeſe oſtentabit origo,
Feruida non timidis tolera cauteria plantis,
Seminecisve hirci reſerato pectore calces.
Inſere, ſic diræ reprimes primordia peſtis.
Aut ſi corruptus perſederit altius humor,
Trita cupreſſus ibi Baccho iungetur acerbo
Panibus & teneris, cohibebitq; addita queſtus
Parua ſabucus item hircino collita ſeuo,
Triticeæq; acido manantes amne farinæ,
Aut nitidum ranæ decoctum viſcus oliuo,
Siue chelidoniæ ſuccus ſale miſtus aceto.
Sunt quibus appoſita ſiccatur hirundine ſanguis.
Non audita mihi ſit fas, ſed lecta referre,
Hoc quidam raptus morbo per tempora meſſis* (*rabidus)
Vicino plantas frumenti preſſit aceruo,* (*merſit)
Euaſitq; grauem caſu medicante dolorem. (Vide Plin. lib.22.cap. 25.)

Vulneribus ferro, aut verberibus factis.

NAtura vitijs medicas obiecimus artes,
Nunc & fortunæ iaculis obſiſtere par eſt.

Si cui forte lapis teneros violauerit artus,
Necte adipes vetulos & tritam chamæcißon,
Ne pudeat luteæ stercus perducere porcæ.
Sin autem sæuo laceratum est verbere corpus,
Tum lixiua cinis ceras dissoluit & oua,
Admistoq; oleo vibices comprimit atras.
Si verò infrænus manat de vulnere sanguis,
Purpura torretur conchyli perlita fuco,* *succo
Huius & atra cinis currentem detinet vndam.
Verrucæ quoq; desectæ frænare cruorem
Dicitur ambustus tyrio de vellere puluis:
Præterea nimios reserati vulneris amnes
Peniculi cinis astringit vel fimbria porri.
Siue fimus manni cum testis vritur oui,
Et reprimit fluidos miro medicamine cursus.

Vulneribus quibuscunq; casibus factis.

TAm varia humanæ sũt vulnera cõditiõis,
Vt nequeãt proprias cũctis ascribere curas.
Iisdem igitur monitis casus arabimus omnes,* *sanabimus
Sic tamen vt nullus medicinam clauserit error.
Ergo modus quicunq; obtingit vulneris atri,
Contritus cum melle dabit medicamina bulbus:
Herbaq; quæ folijs nomen de mille recepit,
Appositu prodest adipi permista vetusto.
Succida cum tepido nectetur lana Lyæo.
Ambustaue cinis complebit vulneris ora.
Concludit verò vel frons vel ramus ab vlmo,
**At succis hederæ pulchrescit fœda cicatrix.* *Vt

Hominis ac Simiæ morsui.

*puro Siue homo, seu similis turpissima bestia nobis
Vulnera dēte dedit, virus simul intulit atrū,
Betonicam ex* duro prodest assumere Baccho.
Necnon & raphani cortex decocta medetur,
*venenis Si trita admorsis fuerit circumlita membris.

Serpentium morsibus, & *viperinis excludendis.

Cuspide non quisquā longe neq; cæde carissæ,
Fulmine nō gladij, volueris nec felle sagittæ
Quàm cito vipereo potis est affligier ictu.
Quare aptam dicamus opem, succosq; medentes.
Quem nocuit serpens, fertur caput illius apte
Vulneribus iungi, sanat quem sauciat ipsa:
Vtq; Larissæa curatus Telephus hasta.
Proderit & caulem cum vino haurire sabuci,
Aut coctum raphani librum tritumq; ligare,
Siue etiam excelsa folium de mole cupressi,
Aut tithymallus atrox vulnus cōtrita perungit.
Carduus est nondum doctis fullonibus aptus,
Ex illo radix tepido potatur in amni.
Ceruino ex fœtu commista coagula vino
Sumuntur, quæ res membris agit atra venena.
Aut ferulæ radix potatur in hymbre Lyæi
Betonicæve leues, gallinæ aut iura vetustæ.
Si verò horrendum vulnus fera fecerit aspis,
Vrinam credunt propriam conducere potu,
Varronis fuit ista senis sententia: necnon
Plin. 28. cap. 6. (Plinius vt memorat) sumpti iuuat hymber aceti
Dicendū, & quæ sit præcox medicina timenti,
Cautio: nanq; potest diros præuertere morsus,
Si iecur exectum tardo de vulture portes.

Erucis aut si totos perduxeris artus,
Quas prius attritas vehementi spargis aceto.
Aut tu ceruina per noctem in pelle quiesces,
Aut genere ex ipso dentem portabis amicum.
Toxica præterea qua sint pellenda medela,
Expediam: sanguis poterit prodesse caninus,
Qui facili potu antidotos imitatur honestas.
Vis & mirificos cautus prædiscere odores,
Accensis quibus arcetur teterrima serpens,
Aut styracem torres, aut diri vulturis alam,
Vel nepetā, aut frondem rigidæ stirpemq; myricæ.

Ictibus Scorpii, & Morsibus Muris cæci, vel Aranei.

SVnt minimæ species, sed diræ vulnere pestes,
Quæ magis in tenui latitātes corpore fallant,
Scorpius vt grauis est & araneus, hæc mala semp
Captant securos multa iam nocte sopores,
Et documenta dedit nobis prostratus Orion, *membra
Magna quòd exiguis perimantur sæpe venenis.*
Et quum vulnus atrox incußit scorpius ardens,
Continuò capitur, tunc digna cæde retusus,
Vulneribusq; aptus, fertur reuocare venenum.
Aut calidis pelagi lymphis loca læsa foueantur,
Siue meri potu dissoluitur improba pestis.
Ad cunctos autem morsus ictusq; minorum * pauidæ
Caseus aptus erit simæ de lacte capellæ,*
Cumq; hoc absumi debebit origanus herba:
Hæc duo mirificis curabunt icta medelis. *fœniculo
Necnon peniculo calidum annectetur acetum,*
Aut viuum sulphur sicci cum fæce Lyæi.

*melis Exiguo piperis cerebrum conspergito*galli,
Quo lita sanescunt depulso membra dolore.
Sin autem muris nocuit violentia cæci,
Quæ sola signauit voluendis orbita plaustris,
Illinc, mira datur vili de puluere cura.

Subitaneo dolori, febri atque ostocopo.

NOnnũquã existit subiti noua causa doloris
Cuius origo latet, veris reprimẽda medelis.
Nanq; chelidoniam misto sale nectere prodest,
Velleraq; infuso recalentia sulphure sanant.
Ostocopon lento conducit melle perungi.
Sin autem calidæ depascent corpora febres,
Tunc apij succus leni sociatur oliuo.
Membra lines, fotuq; ferus mulcebitur ignis.
Nec spernendus adeps, dederit quẽ bestia melis.
Seminecis cerui lacrymam miscere liquori
*dolẽtes Conuenit, atq; artus illinc mulcere *calentes:
Sic lacerat morbum, bilemq; reuoluit in aluum.
Præterea chymum stomacho desiccat iniquum,
Quæ magis atq; magis promittunt corpora claudi.
Febribus aut longis galli noua iura vetusti
Subueniunt, etiã tremulis medicantia membris.

Quartanæ typo medicando.

NEc tu crede leuem dilato tempore febrem,
Quæ spatium sibi dat, magis vt cessando
Letali quæ grassatur quartana calore, (calescat,
discam⁹ Ni medicas adhibere manus curemus et herbas.
Allia non pudeat terno cum cimice trita,
Et diluta mero medijs haurire diebus.
Aut facilem iecoris murini ducere fibram,

Quattuor vt duri iungantur ſcrupulla Bacchi.
Mira eſt abſinti cum ſimplice potio lympha.
Sume tribus digitis apprenſum ſemen anethi,
Tantundem marathri, mulſum nec deſit aceti,
In cuius cyatho prædicta ſalubriter hauris.
Mæoniæ Iliados quartum ſuppone timenti.
Aut leporis trepidi diluta coagula trade.
Prodeſt & potus, ſed mulſus doridis humor.*
Quidam etiam miranda ferunt veniente calore,
Iurantes ludum Veneris munusq; petendum.
Sed prius eſt oleo partus feruеſcere ranæ,
In triuijs, illoq; artus perducere ſucco.

* vel

Tertianæ typo medicando.

E St etiam alternis febris rediuiua diebus,
Tempora diſcernēs quaſi iuſtæ pōdera libræ.
Vt poßis igitur talem prohibere furorem,
Inuolues cæra pallentis grana cumini,
Puniceæq; indes pelli, colloq; ligabis.
Pulegij ramus lanæ velatus amictu
Tempore ſuſpecto medicos præbebit odores.
Præterea tritus cimex potatur in ouo
Horridus attractu, ſed guſtu commodus apto.

Puniceæ pelli, hoc eſt, malicorio, quæ teſta eſt mali punici.

Quotidianæ typo medicando.

A T qui continuis non ceſſat adire diebus,
Sed tātū certas morbus diſcriminat horas,
Triticeum metuit granū (ſi credere dignum eſt)
Quod latitans fracto fuerit ſub pane repertum,
Nec non oſſa iuuant ſeptis inuenta domorum.
Conuenit hæc tereti pendentia ſubdere collo.

Multaq; præterea verborum monſtra ſilebo:
Nam febrem vario depelli carmine poſſe
Vana ſuperſtitio credit, tremulaq; parentes.

Hemitritæo depellendo.

Figes hoc videlicet modo, atq; ordine:
Abracadabra
abracadabr
abracadab
abracada
abracad
abraca
abrac
abra
abr
ab
a

Mortiferũ magis eſt, quod Græcis hemitritaũ
Vulgatur verbis, hoc noſtra dicere lingua
Non potuere vlli, puto, nec voluere parentes,
Inſcribis chartæ, quòd dicitur Abracadabra,
Sæpius, & ſubter repetis, ſed detrahe ſummam,
Et magis atq; magis deſint elementa figuris
Singula, quæ ſemper rapies, & cætera figes,
Donec in anguſtum redigatur litera conum.
His lino nexis collum redimire memento.
Nonnulli memorant adipem prodeſſe leonis.
Coralium atq; crocum corio connectito filis,
Coralium verò ſi collo nectere velles,
Nec dubites illis virides miſcere ſmaragdos.
Talia languenti conducent vincula collo,
Letalesq; abigent (miranda potentia) morbos.

Fracturis, & luxis ſanandis.

INfandum dictu cunctis procul abſit amicis,
Sed Fortuna potens omen conuertat in hoſtes.
Vis indigna nouo ſi ſparſerit oſſa fragore,
Conueniet cerebrum blandi canis addere fractis,
Lintea deinde ſuperq; inductas nectere lanas.
Sæpius vt ſuccos conſpergere pinguis oliui,
Bis ſeptem credunt coaleſcere cuncta diebus.
Aut veteri Baccho capræ fimus inde petulcæ,
Hoc aperit clauſum, trahit hærens, ſanat apertũ.

Si verò caput infestus colliserit ictus,
Ex oleo necti vestis debebit arachnes,
Nesciet hæc illinc (nisi cum sanarit) abire.
Quòd si luxa suo decedunt membra tenore,
Vrere fœmineos crines, ac iungere seuum
Congruet, ac tali medicamine mota ligare.
Aut malum ex pingui tritũ appesuisse iuuabit.
Aut si conclusum seruauit tibia vulnus,
Stercus ouis placidæ iunges adipesq; vetustos,
Pandere quæ poterunt vlcus, patuloq; mederi.

Neruis incisis, & dolentibus, atq; contractis.

HAud quisq̃ credet disiectos vulnere neruos
Ad solitum rursus reuocari posse vigorem.
Sed prodest terræ lumbricos indere tritos,
*Quîs vetus & *ranæ sociari axungia debet.* *rancens
Si verò occultus neruos dolor vrit inertes,
Vulturis excisos adipes rutamq; remitte.
Aut ceram, & tali recreabis languida fotu.
Conuenit & pelagi calidis perfundier vndis.
Carica, vel betis lento cum melle iungatur.
Aut Baccho madefacta Ceres cum frõde cupressi,
*Quo poteris *potu recreare rigentia membra.* *fotu
Sin autem subito replicantur corpora morbo,
Contractos reuocat neruos caro sumpta columbæ.

Aegris somno adsciscendo.

NOn solum miseros teterrima febris adurit,
Sed super optato pergit viduare sopore,
Ne prosint placidi cœlestia munera somni.
Charta igitur, varijs quam pinxit litera Verbis,

Vritur, inde cinis calido potatur in amni.
Proderit & magnum capiti substernere fulcrum,
Prodest & mistam lymphis potare cupressum,
Palladijs itidem succis, quos flore rosarum
Iungis, & immisces madidum tritumq; papauer.
Quo lita frons facilem præbebit nocte quietem.
Necnon mandragoræ gustu sopor additur altus.
Dilue præterea glomeramina, quæ gerit intus
Clausa aries inter geminæ coxendicis umbras,
Inde soporati ducentur gutture potus.

Lethargiæ expellendæ.

Diximus hanc sortẽ miseris mortalibus esse,
Vt sint sæpe mala inter se contraria morbi,
Deniq; nonnunquã somno sic mẽbra grauantur,
Vt coniungatur leto sopor altus acerbo.
Ergo leui flamma torrentur cornua capræ,
Quo nidore grauem depellent lumina somnum.
Aut veneris labrum quæ dicitur herba, bibetur,
Quæ teritur prius, & vino confusa liquescit.
Conueniunt acidis euphorbia mista fluentis,
Gramina vel rutæ gemina si nare trahantur.
Quidam dira iubent, septeno cimice trito,
Vt vitientur aquæ, cyathusq; bibatur earum.
Hæc potiora putant, quàm dulci morte perire.

Comitiali morbo.

Est subiti species morbi, cui nomen ab illo est,
Quod fieri nobis suffragia iusta recusant.
Sæpe etenim membris atro languore caducis,
Consilium populi labes horrenda diremit.

Ipse deus memorat dubiæ per tempora lunæ
Conceptum, talis quem sæpe ruina profudit.
Prodest cum veteri Baccho fel vulturis ampli,* *atri
Sed cochlear plenum gustu tibi sufficit vno.
Aut cruor ex progne mistus cum polline thuris,
Aut apium elixum, aut conditum melle fel agni,
Marrubiúmve pari confusum pondere mellis,
Cui tu terna dabis gustu cochlearia in vno.
Aptus mustelæ cinis est & hirundinis vna.
Præterea pluuias hominis quas calua supina
Excepit proiecta sinu, consumere prodest,
Aut lapis ex nido, vagà quem congeßit hirundo,
Vellitur, & nexu fouet attollitq; iacentem.
Pellitur (vt fama est) gustu quoq; languor anethi.

Regio morbo pellendo.

Regius est vero signatus nomine morbus,
Molliter hic quoniam celsa curatur in aula.
Huic rubia ex mulsa fertur conducere lympha.
Allia trita dabis vino madefacta calenti.
Vellera cum viuo suffiri sulphure prodest.

Infantibus dentientibus, vel strige inquietatis.

Nudū hominē primu mater natura ꝓfudit,* *mundi
Insuper excruciat, niueis cū dētibus armat.
Collo igitur molli dentes nectentur equini,
Qui primi fuerint pullo crescente caduci.
Aut teneris cerebrum gingiuis illine porci.
Aut leporis niueum bibitur cum lacte caprino.
Præterea si forte premit strix atra puellos
Virosa immulgens exertis hubera labris,

Allia

* alias: tundi sententia Vecti

Allia præcepit Titini sententia necti,*
Qui veteri claras expreßit more togatas.

Combusturis igne, vel frigore.

SVnt diuersa quidem mala frigoris atq; caloris,
Sed tamen amborũ simili nocet vlcere virus.
Illa quoq; vsta putes, quæ sunt niue læsa rigente,
Conuersa in cinerem platani pila curat vtrunq;.
At verò ambustum flammis qui candidus oui,
Succus inest, penna inductus sanare valebit.
Aut tu succosæ cinerem perducito lanæ,
Aut viuam ex oleo veteri componito calcem,*

* lini

Ordea vel franges atq; oui candida iunges,
Adsit adeps porcæ (mira est hæc forma medelæ)
Iunge chelidonijs, ac sic line vulnera, succis.
Quodq; recens vßit glacies axungia simplex
Mulcet, & ex facili grata est medicamine cura.

Venenis prohibendis.

VT tutus fias infistæ fraude nouercæ,
Vel quicunq; tuo carpetur liuidus auctu,
Non expectatis eat obuia cura venenis,
Ante cibos igitur iuglandis fœtus edatur.
Produnt electri rorantia pocula virus.*

*uariãtia

Præterea coctæ querno cum cortice lymphæ
Conueniunt potu, diuersáve ficus oliuo.
Sæpe etiam raphanum prædixit numen edẽdum,
Antidotus verò multis mithridatica fertur
Consociata modis, sed Magnus scrinia regis
Cum raperet victor, vilem deprendit in illis
Synthesin, & vulgata satis medicamina risit.

Bis

Bis demum rutæ folium, salis & breue granum,
Iuglandesq; duas, totidem cum corpore ficus,*
Hæc oriente die parco conspersa Lyæo,
Sumebat metuens, dederat quæ pocula mater.

*terno

Venenis datis.

SI nequit infandum præuertere cautio virus,
Proximus ille gradus data pocula pellere cura.
Lac asinæ placidæq; bouis prodesse loquuntur.
Betonicam ex paruo sumunt pleriq; Lyæo.
Quod si hederæ succos, quę truncos implicat altos,
Instilles pateris, poterunt haud vlla nocere
Pocula, quæ quisquam sæuis vitiauerit herbis.
Si quis hyoscyamum gustarit, lacte capellæ
Exhausto, rabidos poterit mulcere furores.

Vulneribus ex re dubia curandis.

VVlnera tabescunt spatio vitiata dierum,
Curaq; nil prodest, nec ducitur vlla cicatrix.
Sed tamen herbarum tam mira potentia pollet,
Vlceris annosi sinus vt coalescere poßit,
Marrubium si tu recoquas, illoq; liquore*
Vulnus atrox foueas, cineres vel hirundinis altæ
Inducas, leporísve aspersa coagula vino,
Aut hederam Baccho decoctã, & semen anethi.
Aut cineres alni tardo cum melle ligentur.
Lumbrici terræ poterunt conducere vulnus,
Aut facilis lapathi cumulatio vulnera purgat,*
Et commistus adeps, sed nonnullo sale tactus.
Pinea præterea vino cum sulphure cortex,
Et pice cum spissa iam perdita membra reponit.

*thure coquas

*coma lætior vlcera purg.

Verrucis.

Verrucis tollendis.

INterdum existit turpi verruca papilla,
Hinc quondã Fabio verum cognomen adhæsit,
Qui solus patriæ cunctando restituit rem.
Id poterit vitium sanguis curare lacertæ,
Aut vrina canis cum terra inducta madenti.
Aut herbæ succus, quæ fertur nomine* lathyr, * lichen
Et tithymallus item tali satis apta medelæ.
Si rupta immensos fundit verruca cruores,
Purpureo triti cineres de vellere prosunt,
Quod fuerit vero conchyli sanguine tinctum.

Hæmorrhoidibus medendis.

EXcruciant turpes anum si forte papillæ,
Agrestis prodest radix superaddita porri.
Ni violet, sanat iuglandis fragmine clausa.
Sal niueum sumes, beticum quod nomine dicunt.
Dulcia cumq; nigra iunges fuligine mella.
Apponesq; super, pellit medicina dolorem.

Quæ sequuntur, ex Aldino codice huc transferre libuit: etsi videantur non esse Sereni.

PARALYSI DEPEL-LENDAE.

Prima die ita agendum.

HVnc quicunq; cupis citius depellere morbũ,
Protinus antidotũ studio tu perfice mirum,
Scilicet vt valeas languenti ferre medelam.
Castoreas siliquas bis sex perquirere cura,
Tristis item digitis lympham metire duobus:
Deniq; tunc capies phialam quæ iustior extat,

Aut

Aut equidem flammas: ſed prunas ſubijce ſolers.
Proderit interea tepidum potantibus illud.
Ieiunis ſed enim potius præbere memento.

Secunda ita medendum eſt.

Cumq́; ſecunda dies orbi peruenerit omni
Haud alijs rebus prudens adiungere cures.
Caſtoris atq; nomen ſiliquas appendito ſtatim,
Atq; duos ſemis digitos metire memento
In calice atq; probo lympham miſcere duobus:
Qui patitur tepidū languens hinc ſorbeat ipſe.

Tertia die ita curandum eſt.

Gratior atq; dies ternus cum venerit imo,
Rurſus in ægroto conſtanter fer medicamen,
Caſtoreas ſiliquas iterum quæ pondere ſint ſex:
Hinc etenim binos digitos metire memento
De lympha liquida: ſed enim ſubiungere cura
Et ſimili debes tepidum præbere modo tunc.

Ita peragendum eſt à quarta die vſq; ad ſextam, & à ſeptima vſq; ad nonā, à decima vſq; ad duodecimam, & mirifice prodeſt.

Quid quarta die, & reliquis peragendum ſit.

Quartus & ille dies conſentit: nécne priori
Quintus & eſt ſimilis percellens nanq; ſecundo:
Sextus itemq́; ſimul concordat deniq; terno:
Septimus vſq; nonum percurritur ordine primo:
Sic decimas currens conſcenditur ad duodenum.

FINIS.

Q. RHEMNII FANNI PALAEMONIS DE PONDERIBVS ET MENSVRIS LIBER.

*

Sunt, qui huius opusculi Priscianũ autorem esse putent: sed reclamat eruditorũ maior pars.

PONDERA Pæonijs veterum memorata libellis
Nosse iuuat: pondus rebus natura locauit
Corporeis, elementa suum regit omnia pondus,
Pōdere terra manet, vacuus quoq; ponderis æther
Indefessa rapit voluentis sydera mundi.
Ordiar à minimis, post hæc maiora sequentur.
Nam maius nihil est aliud, quàm multa minuta.
Semioboli duplũ est Obolus, quē pondere duplo
Gramma vocant, Scrupulũ nostri dixere priores.
Semina sex alij siliquis latitantia curuis,
Attribuunt scrupulo, lentes veraciter octo,
Aut totidē speltas numerant, tristésve lupinos
Bis duo: sed si par generatim his pondus inesset,
Seruarent eadem diuersæ pondera gentes,
Nunc variant: etenim cuncta non fœdere certo
Naturæ, sed lege valent, hominumq; repertis,
In scrupulis ternis Drachmā, quo pondere doctis
Argenti facilis signatur* pondus Athenis.
Holceq; à drachma non re, sed nomine differt.
Drachmā si gemines, aderit quem dicier audis,
Siliquus: drachmæ scrupuli si adiectio fiet,

*nũmus

Sextulam

Sextula quæ fertur, nam sex his vncia constat:
Sextula cum dupla est, veteres dixere Duellam.
Vncia fit drachmis his quattuor: vnde putãdum
Grammata dicta, quòd hæc viginti quattuor in se
Vncia habet: tot enim formis vox Græca notatur,
Horis quot mundus peragit noctemq; diemq;.
Vnciaq; in libra pars est, quæ mensis in anno:
Hæc maior Latio libra est, genitiq; togatæ.
Attica nã minor est, ter quinq; hãc deniq; drach-
Et ter vigenis tradunt explerier vnam. (mis,
Accipe præterea, paruo quam nomine Graij
Mnam vocitant, nostriq; Minam dixere priores,
Centum hæ sunt drachmæ. quòd si decerpseris illis
Quattuor, efficies hanc nostram deniq; libram.
Attica que fiet, si quartam dempseris hinc, Mna.
Cecropium superest post hæc docuisse Talentum
Sexaginta minas, seu vis, sex millia drachmas,
Quod summũ doctis perhibetur pondus Athenis,
Nam nihil his Obolóve minus, maiusúe Talento.
Nunc dicam, solidæ quæ sit diuisio libræ
Siue Aßis, nam sic legum dixere periti.
Ex quo quod soli capimus perhibemur habere,
Dicimur aut partis domini pro partibus huius:
Vncia nam libræ si deest, dixere Deuncem:
At si sextantem retrahas, erit ille Decuncis:
Sed nullam reliquo nomen Semuncia certum
Dẽpta dabit, neq; enim est huius Sescũcia triplex.
Dodrantem reliquũ vocitãt quadrante retracto:
Cumq; triens desit, Bessem dixere priores.

Decuncis, prodecũx, qui & Dextãs dicitur, positum videtur.

Iidem Septuncem dempto quincunce vocarunt.
Post hæc Semißis solidi pars maxima fertur.
Nam quæ dimidium superat, pars esse negatur,
Vt docuit tenui scribens in puluere Musa.
Cætera dicta prius quibus est semuncia maior.

De ponderibus, siue mensuris humidorũ, & frugum.

ET de ponderibus, superest pars altera nobis,
Humida metiri, seu frugum semina mauis,
Cuius principio nobis pandetur origo.
Pes longo spatio latoq; notetur in anglo,
Angulus vt par sit, quem claudit linea triplex.
Quattuor ex quadris medium cingitur inane.
Amphora fit Cubus, quam ne violare liceret,
Sacrauere Ioui Tarpeio in monte Quirites.
Huius dimidium fert Vrna, vt & ipsa Medimni
Amphora, terq; capit modium, Sextarius istum
Sex decies haurit, quot soluitur in digitos Pes,
At Cotylas quas, si placeat, dixisse licebit.
Heminas recipit geminas Sextarius vnus,
Qui quater assumptus fit Graio nomine Chœnix.
Adde duos, Chus fit vulgo, qui est Congius idem,
A quo sextarij nomen fecisse priores
Crediderim, quòd eos capiat sex congius vnus.
At Cotyle cyathos bis ternos vna receptat,
Sed de abaco nobis id pondus sæpe notatur,
Bis quinq; hinc faciut drachmæ, si appẽdere tẽtes:
Oxybaphus fiet, si quinq; addantur ad illas.
At Mystrum cyathi quarta est, ac tertia mystri,
Quam vocitant Cyanẽ, capit hæc cochlearia bina.

Quòd

Quòd si mensuræ pondus componere fas est,
Sextarij Cyathus pars est, quæ est vncia libræ,
Nec non oxybaphi similis Sescuncia fiet.
Siciliquumq; tibi mystro simulare licebit.
Cochlear extremũ est, Scrupuliq; imitabit instar.
Attica præterea dicenda est Amphora nobis,
Seu Cadus, hanc facies, nostræ si adieceris vrnã.
Est & bis decies quem conficit amphora, nostris
Culleus, hac nulla est maior mensura liquoris.
Est etiam terris (quas aduena Nilus inundat)
Artaba, cui superat modij pars tertia post tres,
Nanq; etiam modijs explebitur Artaba triplex.

De ponderibus variorum liquorum, & aquarum.

ILlud præterea tecum cohibere memento,
Finitum pondus varios seruare liquores,
Nam libra (vt memorãt) besse Sextarius addet,
Seu puros pendas latices, seu dona Lyæi.
Addunt semissem libræ labentis oliui,* *liuẽtis
Selibramq; ferunt mellis superesse bilibri.
Hæc tamen assensu facili sunt credita nobis:
Nanq; nec errantes vndis labentibus amnes,
Nec mersi puteis latices, aut fonte perenni
Manantes par pondus habent: non deniq; vina,
Quæ campi aut colles nuperùe aut antè tulere,
Quod tibi mechanica proptũ est depromere musa.
Ducitur argenti, tenuíve ex ære cylindrus,
Quantum inter nodos fragilis producit arundo,
Cui cono interius modico pars ima grauatur,
Ne totus sedeat, totusúe supernatet vndis,

Lineaq; à summa tenuis descendit ad ima
Ducta superficie, tot quaq; in frusta secatur,
Quot scrupulus grauis est argẽti ærisúe cylindrus,
Hoc cuiusq; potest pondus spectare liquoris.
Nam si tenuis erit, maiori mergitur vnda:
Sin grauior, plures modulos superesse notabis:
Aut si tantundem laticis sumatur vtrinque,
Pondere præstabit grauior: si pondera secum
Cõueniunt, tũc maior erit, quæ tenuior vnda est.
Quòd si ter septem numeros texisse cylindri
Hos videas latices, illos cepisse ter octo,
His drachma grauius fatearis pondus inesse.
Sed refert æqui tantum conferre liquoris,
Vt grauior superet drachma, quãtũ expulit vndę,
Illius aut huius teretis pars mersæ cylindri.
Hæc de mensuris, quarum si signa requires,
Ex ipsis veterum poteris cognoscere chartis.

Maiori, subaudi põdere. Modulos, id est partes, in quas cylindrus intelligatur diuisus.

De inuentione argenti, auro in vna massa permisti.

NVnc aliud partũ ingenio trademus eodem.
Argentum fuluo si quis permisceat auro,
Quantum id sit, quóve id poßis deprẽdere pacto,
Prima Syracusij mens prodidit alta magistri.
Regem nãq; ferunt Siculum, quam vouerat olim
Cœlicolûm regi, ex auro statuisse coronam.
Compertoq; dehinc furto, nam parte retenti
Tantundemq; argenti opifex immiscuit auro,
Orasse ingenium ciuis, qui mente sagaci
Quis modus argenti fuluo latitaret in auro,
Repperit, illæsum quod dijs erat antè dicatum.
Quod te quale siet, paucis (aduerte) docebo.

Lancibus æquatis quibus hæc appendere mos eſt,
Argenti atq; auri, quod edax purgauerit ignis,
Impones libras, neutrum vt præponderet: hasq;
Submites in aquam, quas pura vt ceperit vnda,
Protinus inclinat pars hæc, quæ ſuſtinet aurum.
**Penſius hoc nanq; eſt, ſimilari craßius vnda.*
Ac tu ſiſte iugum, medijq; è cardine centri
Interualla nota, quantum diſcerpſerit illinc,
Quotq; notis diſtet, ſuſpenſo pondere filum.
Fac drachmis diſtare tribus: cognouimus ergo
Argenti atq; auri diſcrimina, deniq; libram
Libra trib. drachmis ſuperat cũ mergitur vnda.
Sume dehinc aurum, cui pars argentea miſta eſt,
Argentiq; meri par pondus, itemq; ſub vnda
Lancibus impoſitum ſpecta: propenſior auri
Materies ſubſiſtit enim, furtumq; docebit.*
Nam ſi ter ſenis ſuperabitur altera drachmis,
Sex ſolas libras auri dicemus ineſſe,
Argenti reliquum, quia nil in pondere differt.
Argentum argẽto, liquidis cum mergitur vndis,
Hæc eadem puro deprendere poſſumus auro.
Si par corrupto pondus pars altera geſtet.
Nam quoties ternis pars illibata grauarit
Correptã drachmis ſub aquam, totidẽ eſſe notabis
Argenti libras, quas fraus permiſcuit auro.
Pars etiam libræ quæuis ſi forte ſuperſit,
Hæc quoq; drachmarum ſimili tibi parte notetur:
*Nec non & ſine aquis **

*Denſius

* aliàs, ſub aquis fiet

FINIS.

INDEX OMNIVM, QVAE IN CELSO CONTINENTVR. Et primus numerus librum, secundus caput designat.

*

Autum

nam

Den

E

Hapsus

Leuant

FINIS.